

ประวัติศาสตร์มลายาในแบบเรียนประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคม ค.ศ. 1918-1957

นางสาวทัตพร บุญคง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

THE HISTORY OF MALAYA IN HISTORY TEXTSBOOKS DURING THE COLONIAL
PERIOD 1918-1957

Miss Thataphorn Bunkhong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Art Program in History

Department of History

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ประวัติศาสตร์มลายูในแบบเรียนประวัติศาสตร์ยุค อาณานิคม ค.ศ. 1918-1957
โดย	นางสาวทัตพร บุญคง
สาขาวิชา	ประวัติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ เรือโท ดร. ดินาร์ บุญธรรม

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. ภาวรรณ เรืองศิลป์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(อาจารย์ เรือโท ดร. ดินาร์ บุญธรรม)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. วาสนา วงศ์สุรวัฒน์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชูชีพ วิรุณหะ)

ทัตพร บุญคง : ประวัติศาสตร์มลายาในแบบเรียนประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคม ค.ศ. 1918-1957. (THE HISTORY OF MALAYA IN HISTORY TEXTBOOKS DURING THE COLONIAL PERIOD 1918-1957) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อาจารย์ เรือโท ดร. ดินาร์ บุญธรรม, 159 หน้า.

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการผลิตหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ มลายา เพื่อนำมาใช้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งอาณานิคมมลายา ศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาสาระของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายา ในฐานะงานเขียนทางประวัติศาสตร์ แผนใหม่ที่แตกต่างไปจากงานเขียนยุคจารีต และศึกษาแนวคิดการหล่อหลอมสำนึกความเป็นเชื้อชาติ และนิยามความเป็นมาเลย์ผ่านเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายา

ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุของการผลิตหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาแผนใหม่คือเพื่อต้องการให้ชาวมาเลย์รับรู้ประวัติศาสตร์ที่เป็นแบบแผนเดียวกัน โครงสร้างและเนื้อหาของแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายา มีความทันสมัยแตกต่างไปจากงานเขียนยุคจารีตคือมีการใช้หลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ และลบภาพการศึกษาประวัติศาสตร์จากความเชื่อในเทพนิยายหรือเรื่องเล่าที่สอดแทรกปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติออกไป อีกทั้งสะท้อนแนวคิดความสำนึกผู้ในความเป็นมาเลย์ของชาวมาเลย์ในคาบสมุทรมลายู ทั้งนี้รัฐบาลอาณานิคมมลายาของอังกฤษพยายามนิยามความเป็นมาเลย์ขึ้นมาใหม่ ทำให้ชาวมาเลย์เริ่มรู้สึกถึงความมีตัวตน ส่งผลให้ต่อมาเกิดเป็นกระแสชาตินิยม แม้ว่าจะไม่รุนแรงเท่ากับกระแสชาตินิยมในดินแดนอาณานิคมอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภาควิชา ประวัติศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา.....ประวัติศาสตร์.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา.....2554.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

5180131122 : MAJOR HISTORY

KEYWORDS : MALAYA / MALAY / COLONIAL / HISTORY / TEXTBOOKS

THATAPHORN BUNKHONG: THE HISTORY OF MALAYA IN HISTORY
TEXTBOOKS DURING COLONIAL PERIOD 1918-1957.

ADVISOR: DINAR BOONTHARM. Ph.D, 159pp.

This research is aims to study the production of Malay history textbooks in the attempt to establish a standardize version of historical knowledge throughout British Malaya. The research also investigates structures and contents of Malay history textbooks as modern historical writing, which differs from the traditional style, and how the contents from these textbooks provide the foundation for “bangsa Malay” consciousness and the modern definition of “Malay” or “Melayu”.

Research results suggest that new Malay history textbooks were produced so as to standardize the Malay people’s perception and understanding of their history. Structures and contents of Malay history textbooks are more modern and differ from the writings of the traditional era in that they rely on more substantial records and credible evidence. The new textbooks expunged the image of learning history from myths and legends with supernatural occurrences. They also reflect the Malay consciousness of the Malay people on the Malayu Peninsula. This was partially the result of British colonial authorities to construct a new sense of ‘Malayness,’ which allowed the Malays to be conscious of their existence as a people. This eventually led to the rise of a nationalist movement, albeit not nearly as fervent as similar movements in other colonies in South East Asia.

Department : HISTORY..... Student’s Signature

Field of Study : HISTORY..... Advisor’s Signature

Academic Year : 2011..... Co-advisor’s Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของอาจารย์ เรือโท ดร. ดินาร์ บุญธรรม ที่รับเป็นที่ปรึกษา ตลอดเวลาให้ความรู้ ให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความเมตตา จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ ที่สำคัญขอขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาประวัติศาสตร์ทุกท่าน ที่คอยดูแลและติดตามการทำงานวิจัยของผู้วิจัยมาตลอด

ขอขอบคุณ Dr. Hanafi Bin Husin หัวหน้าโครงการ Southeast Asian Studies, Faculty of Arts and Social Sciences มหาวิทยาลัยมลายา ประเทศมาเลเซีย ที่คอยช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยสามารถเข้าไปใช้ทรัพยากรห้องสมุดของมหาวิทยาลัยมลายาได้ ขอขอบคุณ Siti Munirah Kasim และ Siti Aishah Hassan เพื่อนชาวมาเลเซียที่ให้ที่พัก และช่วยเหลือในการค้นคว้าข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ตลอดระยะเวลาที่ไปพำนักอยู่ในประเทศมาเลเซีย

สุดท้าย ขอขอบคุณครอบครัวที่ให้การสนับสนุนและคอยให้กำลังใจ รวมทั้งช่วยตรวจคำผิดในวิทยานิพนธ์เล่มนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2. ขอบเขตการศึกษา.....	6
1.3. วัตถุประสงค์.....	7
1.4. สมมติฐาน.....	7
1.5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2. การพัฒนาระบบการศึกษาแบบตะวันตกและการผลิตหนังสือแบบเรียนในอาณานิคม มลายา.....	10
2.1. ปัจจัยในการสร้างระบบการศึกษาแบบตะวันตกของรัฐบาลอาณานิคม.....	10
2.2. พัฒนาการของระบบการศึกษาแบบตะวันตกในอาณานิคมมลายา.....	14
2.3. การสร้างวิทยาลัยฝึกหัดครู.....	28
2.4. ผู้มีบทบาทสำคัญต่อการผลิตและพัฒนาหนังสือแบบเรียน.....	34
2.5. สรุป.....	40
3. โครงสร้างและเนื้อหาของสาระของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายา.....	43
3.1. การระบุช่วงเวลาและการลำดับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ในหนังสือแบบเรียน.....	44
3.2. การใช้หลักฐานอ้างอิงในหนังสือแบบเรียน.....	46
3.3. การบรรยายเนื้อหาในหนังสือแบบเรียน.....	51
3.4. การพิจารณาหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาในเชิงประวัติศาสตร์นิพนธ์.....	83
3.5. สรุป.....	89
4. แนวคิดเรื่องพื้นที่ของชาวมลายูและรูปแบบทางการเมืองของรัฐมลายูในแบบเรียน.....	92
4.1. ความหมายของ “เนกรี มลายู” Negeri Melayu (รัฐมาเลย์ในยุคจารีต).....	92

บทที่	หน้า
4.2. ระบบการปกครองแบบ “เกอราจาอัน” (Kerajaan).....	95
4.3. การศึกษาพื้นที่ของชาวมาเลย์ที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน.....	100
4.4. สรุป.....	107
5. แนวคิดเรื่องความเป็นมาเลย์ในแบบเรียน.....	109
5.1. ที่มาของคำว่า “มาเลย์” หรือ “มลายู”.....	109
5.2. ความเป็น “มาเลย์” หรือ “มลายู” ที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน.....	112
5.3. การหล่อหลอมสำนึกในเรื่อง “เชื้อชาติ”.....	118
5.4. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระแสชาตินิยม.....	119
5.5. ชาตินิยมมาเลย์ก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา.....	124
5.6. ชาตินิยมมาเลย์หลังสงครามมหาเอเชียบูรพา.....	129
5.7. ความเป็นมาเลย์ในรัฐธรรมนูญ.....	133
5.8. สรุป.....	134
6. บทสรุป.....	136
รายการอ้างอิง.....	144
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	149

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่อาณานิคมมลายาของอังกฤษประมาณ ค.ศ. 1930.....	9
2	ภาพแสดงวิธีการทำนาโดยใช้สัตว์เป็นเครื่องทุ่นแรง.....	60
3	ภาพลักษณะเมืองมะละกาภายใต้การปกครองของโปรตุเกส.....	72
4	แผนที่แสดงตำแหน่งรัฐมาเลย์บริเวณคาบสมุทรมลายูและสุมาตราในช่วง ทศวรรษที่ 1930.....	99
5	แผนที่แสดงพื้นที่ของ “อาลัม มลายู”.....	102
6	แผนที่คาบสมุทรมลายู.....	105
7	แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่อาศัยของชาวพื้นเมืองดั้งเดิม.....	116

สารบัญญัตราจ

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ และจำนวนนักเรียนในสตรีตส์ เซดเดิลเมนที่ปี 1872, 1882 และ 1892.....	23
2	จำนวนโรงเรียนและนักเรียนในรัฐมาเลย์ที่เป็นสหพันธ์ (Federated Malay States) ปี 1989.....	24
3	จำนวนโรงเรียนและนักเรียนในรัฐมาเลย์นอกสหพันธ์ (Unfederated Malay States) ปี 1916.....	25
4	สรุปจำนวนโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ในอาณานิคมมลายา ปี 1924 และ 1931.....	26
5	แสดงการแบ่งเนื้อหาในแต่ละบทของหนังสือแบบเรียนทั้งสามเล่ม.....	52

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

คาบสมุทรมลายูเป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากภายนอกอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดีย อิทธิพลของศาสนาอิสลาม และอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นโปรตุเกสและฮอลันดาในมะละกา หรือแม้แต่อังกฤษในคาบสมุทรมลายู ล้วนส่งผลให้คาบสมุทรมลายูเปลี่ยนแปลงไปในหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ นอกจากนี้ การที่คาบสมุทรมลายูต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบอบอาณานิคมของอังกฤษ ส่งผลให้เกิดการอพยพเข้ามาของชาวจีนและอินเดียจำนวนมาก ที่ล้วนเข้ามาอาศัยปะปนกับชาวมลายูและชาวพื้นเมืองเดิมอื่นๆอีกหลายชนเผ่า กลายเป็นสังคมหลายเชื้อชาติซึ่งมีความแตกต่างด้านเผ่าพันธุ์และด้านวัฒนธรรมความเป็นอยู่ แต่กระนั้นทั้งชาวจีนและอินเดียก็มักจะรวมกลุ่มอยู่แต่ในกลุ่มเชื้อชาติของตนเอง มีจำนวนน้อยที่อยู่ปะปนไปกับชาวมลายูและชาวพื้นเมืองอื่นๆในคาบสมุทรมลายู

เมื่ออังกฤษเข้ามาปกครองคาบสมุทรมลายูในฐานะอาณานิคม รัฐบาลอาณานิคมอังกฤษในมลายาได้วางระบบการปกครองอาณานิคมขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง หรือการศึกษาแบบตะวันตก มีการขยายการศึกษาไปสู่ชาวพื้นเมืองมากขึ้น ส่วนหนึ่งเพื่อต้องการผลิตบุคลากรชาวพื้นเมืองมาช่วยในงานราชการบางส่วนเสริมเจ้าหน้าที่อังกฤษที่มีจำนวนไม่เพียงพอ¹ จึงมีการสร้าง “โรงเรียน และสถานศึกษา” ขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการกระจายการศึกษาสู่ประชากรทั้งชาวพื้นเมืองและกลุ่มเชื้อชาติอื่น อันได้แก่ชาวจีน และอินเดีย ที่รัฐบาลอาณานิคมชักนำให้อพยพเข้ามาอาศัยในคาบสมุทรมลายูภายใต้การปกครองของรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษ เพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ แต่กระนั้นในระยะแรก ผู้ที่สามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนและ

¹ Philip Loh Fook Seng, *Seeds of Separatism Educational Policy in Malaya 1840-1940* (Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1975), p. 12.

สถานศึกษาแบบตะวันตกมักจำกัดอยู่ในกลุ่มบุตรหลานของสุลต่าน และเชื้อพระวงศ์ รวมทั้งบุตรหลานของบรรดาขุนนางชั้นสูง ทั้งนี้เป็นเพราะค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนที่ค่อนข้างสูง ซึ่งชาวมาเลย์ทั่วไปไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอจ่าย²

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลอาณานิคมนั้น นำมาใช้ครั้งแรกในดินแดน สเตรตส์ เซตเติลเมนต์ (Straits Settlement) ซึ่งแม้ว่าจะมีโรงเรียนแบบตะวันตกที่ใช้ภาษาอังกฤษ เป็นสื่อ เปิดสอนเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำแล้ว ภายหลังรัฐบาลอาณานิคมได้เพิ่มนโยบายให้การศึกษา ในระดับประถมศึกษาแก่ชาวพื้นเมืองมาเลย์ระดับท้องถิ่นที่ใช้ภาษามาเลย์เป็นสื่อในการเรียนการสอนด้วย ส่วนชาวจีนและอินเดีย รัฐบาลอาณานิคมก็จัดตั้งโรงเรียนของแต่ละเชื้อชาติแยกออกไป และใช้ภาษาแม่ของตนเป็นสื่อในการเรียนการสอนเช่นเดียวกัน³ ได้แก่ โรงเรียนระดับท้องถิ่นจีน (Chinese Vernacular School) สำหรับชาวจีน และโรงเรียนระดับท้องถิ่นทมิฬ (Tamil Vernacular School) สำหรับชาวอินเดีย ในขณะที่กลุ่มชนชั้นสูงได้รับการศึกษาแบบตะวันตก การศึกษาของ รัฐบาลอาณานิคมต่อชาวมลายูสามัญก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จนกระทั่ง “เซอร์ ริชาร์ด โอลอฟ วินสเต็ดท์” (Sir Richard Olof Winstedt: 1878-1966) ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการ การศึกษา (Assistant Director of Education) แห่งสหพันธรัฐมลายู (Federated Malay States) ใน ค.ศ. 1916 ได้พัฒนาการศึกษาของชาวมลายูทั่วไป โดยมีนโยบายเพื่อพัฒนาให้เด็กชายชาวมลายูเป็น เกษตรกรและชาวประมงที่มีคุณภาพกว่าเดิม อย่างไรก็ตามนโยบายนี้ ไม่ได้ส่งผลให้การศึกษาของ เด็กๆชาวมาเลย์พื้นเมืองเข้าใกล้องค์ความรู้แบบตะวันตกในแบบที่ใช้สอนในโรงเรียนชนชั้นสูงมาก นัก เนื่องจากมีการเน้นการเรียนด้านปฏิบัติเพียงอย่างเดียว เช่นวิชาเกษตรกรรม วิชาหัตถกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว อีกทั้งหลักสูตรในโรงเรียนก็มีเพียง 4 ปี คือประถม 1-4 ในขณะที่โรงเรียนแบบอังกฤษใน มลายูมีหลักสูตรถึง 7 ปี มีการเรียนภาษาอังกฤษ ใช้ตำรา ภาษาอังกฤษ และมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับสูงมากกว่า ดังนั้นเด็กชาวมาเลย์พื้นเมืองทั่วไป เมื่อจบการศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่นแล้ว มักกลับไปประกอบอาชีพเดิมของครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่

² Abdullah Sanusi bin Ahmad, Peranan pejabat karang mengarang dalam bidang2 pelajaran sekolah2 melayu dan kesusasteraan di kalangan orang ramai (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka Kementerian Pelajaran Malaysia, 1966), p. 60.

³ จี. แมรี เทิร์นบูล, ประวัติศาสตร์มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน, แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์ (กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540). หน้า 334.

เป็นเกษตรกร และชาวประมง มีจำนวนน้อยที่ได้รับโอกาสเข้าศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป จนถึงระดับวิทยาลัย

อีกประการหนึ่ง วินสเดคท์สังเกตเห็นว่า ความไม่ก้าวหน้าทางการศึกษาของเด็กๆชาวมาเลย์ สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะครูชาวมาเลย์ที่สอนในโรงเรียนพื้นเมืองเหล่านั้นยังไม่มีคุณภาพที่ดีพอ เนื่องจากครูที่สอนในโรงเรียนท้องถิ่นส่วนใหญ่ มีความรู้เฉพาะด้านเกษตรกรรม การประมงและ หัตถกรรม เมื่อวินสเดคท์นำวิชาความรู้แบบตะวันตกบรรจุลงในหลักสูตรการเรียนสำหรับโรงเรียน ท้องถิ่นมาเลย์ เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภูมิศาสตร์ วิชาประวัติศาสตร์ และวิชา ภาษามาเลย์ พร้อมกับผลิตหนังสือแบบเรียนขึ้นมาใช้ประกอบการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มระดับ ความรู้ให้กับชาวมาเลย์ทั่วไปแล้วนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาและฝึกฝนทักษะสำหรับครูที่ จะเข้ามาสอนในโรงเรียนท้องถิ่นของชาวมาเลย์ด้วย ดังนั้นจึงมีการปรับปรุงคุณภาพครูในวิทยาลัย ฝึกหัดครูให้มีมาตรฐานเดียวกัน⁴ และเปิดโอกาสให้ชาวมาเลย์ที่เป็นสามัญชนทั่วไปเข้ามาศึกษาใน ระดับวิทยาลัยมากขึ้น

หนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์นั้น เป็นหนังสือแบบเรียนที่ต้องมีการ เรียบเรียงขึ้นมาใหม่ เพื่อให้มีเนื้อหาตามหลักการและนโยบายของรัฐบาลอาณานิคม คือมีเนื้อหาที่ เน้นให้ศึกษาประวัติศาสตร์อย่างมีตรรกะทางวิทยาศาสตร์ สามารถแยกแยะเรื่องจริงออกจากเรื่อง ไม่จริงได้ มากกว่าการศึกษาจากคำบอกเล่า หรืองานเขียนยุคจารีตที่เต็มไปด้วยเรื่องราวเหนือ ธรรมชาติ อีกทั้งเพื่อให้ใช้ครอบคลุมทั่วทั้งอาณานิคมมลายา ใน ค.ศ. 1916 วินสเดคท์ จึงเรียบเรียง หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์เล่มแรกชื่อว่า “กิตับ ตาวาริก มลายู” (Kitab Tawarikh Melayu) ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1918 และเริ่มใช้เป็นหนังสือคู่มือและแบบเรียนในวิทยาลัยฝึกหัดครูก่อน ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ภายหลังมีการเรียบเรียงขึ้นมามากหลายเล่มภายใต้โครงการหนังสือแบบเรียน “The Malay School Series” ใช้เป็นหนังสือเรียนสำหรับนักเรียนในโรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลย์ ซึ่ง รัฐบาลอาณานิคมเป็นผู้ควบคุมดูแล

หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ที่รัฐบาลอาณานิคมเรียบเรียงขึ้นใหม่นั้น เป็นการสร้างงาน ประวัติศาสตร์นิพนธ์ขึ้นมาใหม่โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ จึงทำให้มีความแตกต่างไป จากงานเขียนประเภทพงศาวดาร มีการเน้นไปที่บริบทของพื้นที่และสังคมของประชาชนทั่วไปเป็น

⁴ Soda Naoki, “The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowledge in British Malaya,” *Southeast Asian Studies*, Vol.39, No.2, (September 2001): 199

ส่วนใหญ่ มีการเรียงลำดับเหตุการณ์ นำระบบศักราชเข้ามาระบุช่วงเวลาของเหตุการณ์ และที่สำคัญ มีการใช้ภาษามลายูที่มีการคัดแปลงมาใช้ตัวอักษร โรมันแทนตัวอักษรยาวิ นอกจากนี้ยัง สอดแทรกทัศนคติและการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ของผู้เขียนแต่ละคนไว้ด้วย ในขณะที่งานเขียนยูจาร์ตหรือประเภทพงศาวดารจะเน้นเรื่องราวในราชสำนัก และมักแทรกเรื่องราวปาฏิหาริย์เหนือธรรมชาติ อันจะเป็นการอ้างสิทธิ์อันชอบธรรมของการครองราชย์ของกษัตริย์

อย่างไรก็ตาม งานเขียนประเภทพงศาวดารก็ได้ถูกละเลย แต่ได้รับการบรรจุไว้ในรายวิชาวรรณคดี หรือแม้แต่นั่งสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ที่มีการเรียบเรียงขึ้นมาใหม่ก็ยังคงมีการนำเอาเนื้อหาจากพงศาวดารบางเรื่องมาอ้าง อาทิเช่น “ชจาเราะห์ มลายู” (Sejarah Melayu) และ “ฮิกายัต ฮังห์ ตัว” (Hikayat Hang Tuah) ซึ่งทั้งสองเรื่องสะท้อนสังคมในยุคจารีตของอาณาจักรมะละกา

นโยบายของวินสเดคท์ได้รับผลตอบรับที่ดีพอสมควร เมื่อนักศึกษาในวิทยาลัยฝึกหัดครู เริ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น หนังสือแบบเรียนก็มีการตีพิมพ์เพิ่มขึ้น การพบปะสังสรรค์กันของบรรดานักศึกษาในโรงเรียนฝึกหัดครู ซึ่ง โดยมากเป็นชาวมลายู แต่รัฐบาลอาณานิคมก็ได้ปิดกั้นคนเชื้อชาติอื่นๆ ทำให้พวกเขาสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันผ่านความรู้ในหนังสือแบบเรียน ในชั้นเรียนและการค้นคว้าภายนอก นักเรียนนักศึกษาเริ่มมีการซึมซับวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ในแบบที่รัฐบาลอาณานิคมอังกฤษพยายามเสนอให้ นั่นคือประวัติศาสตร์ที่ใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือมีหลักฐานอ้างอิงและข้อมูลใกล้เคียงกับความเป็นจริง มากกว่าการศึกษาเรื่องเล่า หรือตำนานที่เต็มไปด้วยเรื่องเหนือธรรมชาติและพิศุจน์ไม่ได้ และเมื่อรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษพยายามกำหนดขอบเขตพื้นที่ในอาณานิคมมลายูขึ้นมา นักเรียน นักศึกษาก็รับรู้และยอมรับการกำหนดพื้นที่นั้น ประการสุดท้าย ทำให้นักเรียนนักศึกษามีการสำนึกไว้ในเชื้อชาติของตน การได้รับการศึกษาเหล่านี้ส่งผลให้นักศึกษามีการรวมกลุ่มหรือองค์กรเกี่ยวกับชาตินิยมในเวลาต่อมา แม้จะเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมมากกว่าการต่อต้านระบอบอาณานิคมก็ตาม

สำหรับงานที่ศึกษาเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ในยุคอาณานิคม มีค่อนข้างน้อย ที่พบคือบทความของโซคะ นาโอกิ (Soda Naoki) เรื่อง *“The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowledge in British Malaya”* นักวิจัยด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาชาวญี่ปุ่น ได้ศึกษาโลกมลายูผ่านหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ในยุคอาณานิคม โดยกล่าวไว้ว่า หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์นั้น เป็นงานนิพนธ์ทางประวัติศาสตร์แบบใหม่ ใช้องค์ความรู้แบบตะวันตก หรือความรู้แบบอาณานิคม (Colonial Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่อ้างอิงได้ตาม

หลักเกณฑ์เหตุและผล และใช้ความรู้เหล่านั้นถ่ายทอดหรือเปลี่ยนผ่านสู่คนมาเลย์พื้นเมืองแทนความรู้แบบเดิม ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเจริญให้กับประชากรในมลายา อีกทั้งเพื่อเป็นการสร้างบุคลากรในการเข้ามาช่วยงานราชการให้แก่ระบอบอาณานิคมของอังกฤษ ความรู้ที่นำเสนอในหนังสือแบบเรียนนี้มีรูปแบบของ พื้นที่ เวลา และการลำดับเหตุการณ์อย่างเป็นขั้นตอน อีกทั้งก่อให้เกิดการรับรู้ในเรื่องของเชื้อชาติจากการจำแนกของรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษ เพื่อความสะดวกในการสำรวจ สัมภาษณ์ประชากร และการปกครองซึ่งเริ่มมีความหลากหลายทางเชื้อชาติมากขึ้น⁵

ในขณะเดียวกัน งานที่ให้แนวคิดเรื่อง “เชื้อชาติมาเลย์” แนวคิดเกี่ยวกับ “มาเลย์” (Malays) และ “ความเป็นมาเลย์” (Malayness) จากหนังสือ *“The Malays”*⁶ ของแอนโทนี มิลเนอร์ (Anthony Milner) ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 2008 โดยมิลเนอร์ได้วิพากษ์สังคมมาเลย์โดยอ้างประสบการณ์ของชาวมมาเลย์ในยุคอาณานิคม อีกทั้งให้แนวคิดในเรื่อง “มาเลย์” (Malays) และ “ความเป็นมาเลย์” (Malayness) ซึ่งมีพัฒนาการมาตั้งแต่ในอดีต และมีความหมายไม่คงที่ โดยมิลเนอร์ได้กล่าวว่า การสำนึกและรับรู้ในความเป็นมาเลย์เหล่านี้ นำไปสู่การสร้างรัฐชาติ (Nation States) ขึ้นมาในขณะที่ผลงานอีกเล่มของเขาคือ *“The Invention of Politics in Colonial Malaya: Contesting Nationalism and the Expansion of the Public Sphere”*⁷ นี้ ได้ให้แนวคิดด้านสำนึกและรับรู้ในความเป็นมาเลย์ในลักษณะที่คล้ายกัน คือ การปกครองของรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสังคมมลายูหลายๆด้าน จนก่อให้เกิดความสำนึกและรับรู้ในความเป็นมาเลย์ และความเป็น “ชนชาติ” มาเลย์

งานอีกชิ้นที่โดดเด่นในเรื่องของการศึกษาสภาพสังคมและความคิดทางการเมืองของชาวมมาเลย์ในยุคอาณานิคมได้แก่ *“The Origins of Malay Nationalism”*⁸ ของวิลเลียม อาร์. รอฟฟ์ (William R. Roff) ซึ่งรอฟฟ์มองว่า แม้กระแสนิยมของชาวมมาเลย์จะไม่รุนแรงเท่ากับการก่อตัวของกระแสนิยมที่อื่นๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าชาวมมาเลย์ไม่

⁵ Ibid., p. 228.

⁶ (Wiley-Blackwell Pub, 2008)

⁷ (Cambridge: Cambridge University Press, 1955)

⁸ (Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1967)

มีความต้องการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยรอฟฟี่พยายามเสนอกลุ่ม หรือองค์กรที่เคลื่อนไหวในลักษณะของชาตินิยมของชาวมาเลย์โดยเน้นที่กิจกรรมของกลุ่มและองค์กร

ผู้วิจัยจะใช้งานของ โชคะ นาโอกิเป็นแนวทางในการศึกษาภูมิหลังของการพัฒนาระบบการศึกษาแบบตะวันตก และระดับท้องถิ่นมาเลย์ รวมถึงเป็นแนวทางในการวิเคราะห์โครงสร้างของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ในยุคอาณานิคม ในขณะที่งานของ แอนโทนี มิลเนอร์ ทั้ง 2 เล่มจะใช้เป็นกรอบความคิดในเรื่องของ การตระหนักรู้ของชาวมาเลย์ในเรื่องเชื้อชาติมาเลย์ อัตลักษณ์ และความเป็นมาเลย์ ส่วนงานของ วิลเลียม อาร์. รอฟฟี่ จะใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ลักษณะและกระบวนการชาตินิยมในรูปแบบของชาวมาเลย์

1.2. ขอบเขตของการศึกษา

ด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตของการศึกษาเฉพาะอาณานิคมมลายา ส่วนที่เป็นคาบสมุทรเท่านั้น อันประกอบไปด้วย สเตรตส์ เซตเติลเมนต์ (Straits Settlement) สหพันธรัฐมลายู (Federated Malay States) และรัฐนอกสหพันธรัฐ (Unfederated Malay States) เนื่องจากอาณานิคมมลายาบริเวณเกาะบอร์เนียวตะวันออกนั้น มีการกระจายตัวของกลุ่มชาวพื้นเมืองดั้งเดิมจำนวนมาก บุคคลเหล่านี้ มีความรับรู้และสำนึกในความเป็นมาเลย์น้อยกว่าประชากรในคาบสมุทรมลายู หลายกลุ่มหันไปรับนับถือศาสนาคริสต์ และยังมีความยึดติดกับประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่ามากกว่า

ในด้านข้อมูล ผู้วิจัยเน้นศึกษางานนิพนธ์ทางประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของมลายา ในรูปแบบหนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ โดยได้เน้นศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหาจากหนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์มลายาในยุคอาณานิคม ประกอบไปด้วย “กิตั๊บ ตาวาริก มลายู” (Kitab Tawarikh Melayu),⁹ “ซจาเราะห์ อาลัม มลายู” (Sejarah Alam Melayu),¹⁰ และ “เกชะห์ ตานะห์ มลายู” (Keshah Tanah Melayu)¹¹

⁹ (Singapore: Kelly & Walsh Limited, 1918) หนังสือแบบเรียน “กิตั๊บ ตาวาริก มลายู” เป็นหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์เล่มแรกที่มีการนำมาใช้ในโรงเรียนฝึกหัดครู และเป็นหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ที่ใช้ภาษามาเลย์ตัวอักษรโรมัน โดยการเขียนขึ้นใหม่ของวินสแตดท์และใช้องค์ความรู้แบบตะวันตกในการเรียบ

1.3. วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา

1. สาเหตุของการสร้างหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายา เพื่อนำมาใช้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งอาณานิคมมลายา
2. โครงสร้างและเนื้อหาของสาระของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาในยุคอาณานิคม ในฐานะที่เป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์แผนใหม่ที่แตกต่างไปจากงานเขียนยุคจารีต
3. กระบวนการ การหล่อหลอมสำนึกใน เชื้อชาติ อัตลักษณ์ และความเป็นมาเล่าของชาวมาเลย์ในอาณานิคมมลายาผ่านหนังสือแบบเรียนทั้งสามเล่ม

1.4. สมมุติฐาน

1. การสร้างหนังสือแบบเรียนเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งอาณานิคมมลายานั้น เป็นเพราะรัฐบาลอังกฤษต้องการให้ชาวมาเลย์ในอาณานิคมมลายา ยอมรับระบอบการปกครองระบอบอาณานิคม ที่มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ผ่านหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาที่รัฐบาลอาณานิคมอังกฤษสร้างขึ้น
2. งานเขียนประวัติศาสตร์แผนใหม่ของมลายา เป็นการอธิบายประวัติศาสตร์ ที่มีการกำหนดมิติเวลาที่แน่ชัด และการกำหนดขอบเขตของรัฐอย่างชัดเจน ต่างจากงานเขียนยุคจารีตที่

เรียง ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1918 และเริ่มใช้ประกอบการเรียนการสอนในปีเดียวกัน ปรากฏว่าหนังสือเล่มนี้มีผู้ใช้อย่างกว้างขวางจนต้องมีการพิมพ์ซ้ำใน ค.ศ. 1919 และมีการปรับปรุงและพิมพ์ซ้ำใน ค.ศ. 1920, 1921, 1925 และ 1927 ตามลำดับ, Soda Naoki, “The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowledge in British Malaya,” *Southeast Asian Studies*, Vol.39, No.2, (September 2001): 199.

¹⁰ (Malay Publishing House Limited, 1952) หนังสือแบบเรียน “ซจาเราะห์ อาลัม มลายู” ตีพิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1925 เขียนโดย “อับดุล ฮาดิ ฮาจิ ฮาซัน” (Abdul Hadi Haji Hasan 1900-1937) ลูกศิษย์ของวินสแตดท์และเป็นครูใหญ่คนแรกของวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริส (Sultan Idris Training Colleges) เขาได้รวบรวมความรู้จากการเรียนในวิทยาลัยฝึกหัดครูจนสามารถเขียนหนังสือแบบเรียนเล่มนี้ขึ้นมาได้ ซึ่งหนังสือแบบเรียนชุดนี้มีทั้งหมด 3 เล่มด้วยกัน แต่ละเล่มมีเนื้อหาต่อเนื่องกัน

¹¹ (The Malayan Publishing House, 1949) หนังสือแบบเรียน “เกชะห์ ดานะห์ มลายู” เป็นหนังสือแบบเรียนภายใต้โครงการ “The Malay School Series” หมายเลข 49 เขียนโดย ดับบลิว. เอช. มอร์แกน (W.S. Morgan) เจ้าหน้าที่พลเรือนในอาณานิคมมลายา

เป็นการพรรณนารายละเอียดของเหตุการณ์เฉพาะท้องถิ่นหนึ่ง ไม่ได้ครอบคลุมอาณาบริเวณ
มลายูทั้งหมด นอกจากนี้ยังแทรกเรื่องราวปาฏิหาริย์เหนือธรรมชาติ

3. กระบวนการหล่อหลอมตำนานในเชื้อชาติของชาวมาเลย์ เกิดขึ้นจากการที่เจ้าอาณานิคม
พยายามสร้างอัตลักษณ์ให้ชาวมาเลย์แยกออกจากกลุ่มผู้อพยพชาติพันธุ์อื่น เพื่อสะดวกใน
การปกครอง และรักษาผลประโยชน์ของความเป็นเจ้าของแผ่นดินให้กับชาวมาเลย์ จึงมี
การสร้างองค์ความรู้เรื่องชาติพันธุ์ในหนังสือแบบเรียนด้วย

1.5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจวัตถุประสงค์ โครงสร้าง และเนื้อหาของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายูใน
ยุคอาณานิคม
2. ทราบ และเข้าใจเหตุปัจจัยของกระบวนการหล่อหลอมตำนานในเชื้อชาติและอัตลักษณ์
ความเป็นมาเลย์



ภาพที่ 1: แผนที่อาณานิคมมาลายาของอังกฤษ (The British Malaya) ประมาณ ค.ศ. 1930

ที่มา: Soda Naoki, "The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowledge in British Malaya", *Southeast Asian Studies*, Vol.39, No.2, (September 2001): 191.

บทที่ 2

การพัฒนาระบบการศึกษาแบบตะวันตกและการผลิตหนังสือแบบเรียนในอาณานิคมมลายา

ก่อนการเข้ามาของอังกฤษ รัฐต่างๆในคาบสมุทรมลายูมีระบบการปกครองแบบรัฐสุลต่าน (Sultanate) ซึ่งสุลต่านเป็นประมุขผู้มีอำนาจสูงสุด จนกระทั่งอังกฤษขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงในคาบสมุทรมลายู ระบบการปกครองในลักษณะดังกล่าวก็ยังคงดำรงอยู่ แต่อำนาจของสุลต่านก็ลดลงด้วยเช่นกัน การเข้ามาแทรกแซงของอังกฤษจึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของชาวมาเลย์พื้นเมือง ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ล้วนแล้วแต่นำวิถีแบบตะวันตกเข้ามาใช้ในการปกครองอาณานิคมของตนแทบทั้งสิ้น เช่นเดียวกับระบบการศึกษาที่เมื่อรัฐบาลอังกฤษเข้ามาจัดการปกครองดินแดนบนคาบสมุทรมลายูแล้ว ได้พยายามพัฒนา รวมทั้งนำองค์ความรู้แบบตะวันตกเข้ามาเผยแพร่แก่ชาวมาเลย์ หรือแม้กระทั่งประชากรเชื้อชาติอื่นที่อพยพเข้ามาอาศัยในคาบสมุทรมลายู เช่นชาวจีน และอินเดีย โดยนำความรู้เหล่านั้นมาแตกแขนงเป็นรายวิชา และสร้างหนังสือแบบเรียนขึ้นมาเพื่อใช้ประกอบในการเรียนการสอน ทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อต้องการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาช่วยงานราชการแทนเจ้าหน้าที่อังกฤษในบางตำแหน่งที่เจ้าหน้าที่อังกฤษมีจำนวนไม่เพียงพอ ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจระบบการศึกษาที่รัฐบาลอาณานิคมพยายามพัฒนาในอาณานิคมมลายา ในบทนี้จึงจะอภิปรายถึงภูมิหลังพัฒนาการของระบบการศึกษาแบบตะวันตกในอาณานิคมมลายาและการผลิตหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในระบบการศึกษาในอาณานิคมมลายา

2.1 ปัจจัยในการสร้างระบบการศึกษาแบบตะวันตกของรัฐบาลอาณานิคม

อังกฤษเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในคาบสมุทรมลายูโดยการตั้งสถานีการค้าที่เกาะปีนังเป็นแห่งแรกเมื่อ ค.ศ. 1876 ด้วยความร่วมมือของสุลต่านรัฐเคดะห์ จากนั้นจึงตั้งเมืองท่าที่สิงคโปร์ใน ค.ศ. 1819 และสามารถควบคุมดินแดนมะละกาได้ในที่สุด ใน ค.ศ. 1824 ในปีถัดมาอังกฤษรวบรวมดินแดนทั้งสามส่วนไว้เป็นเขตปกครองแล้วเรียกว่า “สเตรตส์ เซตเติลเมนต์” (Straits Settlement)

โดยมีปีนังเป็นศูนย์กลางการปกครองในระยะแรก และย้ายไปสิงคโปร์ในเวลาต่อมา การขยายอำนาจของอังกฤษยังคงดำเนินเรื่อยมา จนกระทั่งสามารถรวบรวมรัฐประะ สลังงอร์ ปะหัง และ เนกรีเซมบิลันเข้าเป็นสหพันธรัฐ (Federated Malay States) ได้ใน ค.ศ. 1896 และจัดตั้งรัฐนอก สหพันธ์ (Unfederated Malay States) ขึ้นใน ค.ศ. 1909 อันประกอบไปด้วย รัฐกลันตัน ตรังกานู เกดะห์ และปะลิส¹ ส่วนรัฐยะโฮร์นั้นยอมจำนนต่อรัฐบาลอังกฤษและยอมรับระบบผู้สำเร็จราชการ ใน ค.ศ. 1914

การสถาปนาระบอบอาณานิคมของอังกฤษในคาบสมุทรมลายู ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหลายประการต่อสังคมมาเลย์ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจที่มั่งคั่งขึ้นจากบรรดาพ่อค้าและนักลงทุนที่เดินทางเข้ามาค้าขาย และประกอบธุรกิจต่างๆ หรือด้านสังคม ที่รัฐบาลอังกฤษชักนำชาวจีนและชาวอินเดียเข้ามาเป็นแรงงานในอาณานิคมมลายู ทำให้เกิดความหลากหลายทางเชื้อชาติ อย่างไรก็ตามก็ดี ประชากรแต่ละเชื้อชาติก็มักอาศัยอยู่แต่ในกลุ่มเชื้อชาติของตนเอง และยังคงยึดมั่นกับขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของตนอย่างเหนียวแน่น ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษในด้านการปกครอง เพราะรัฐบาลอังกฤษมีนโยบายการปกครองแบบแบ่งแยก มีจุดประสงค์หลักเพื่อให้แต่ละกลุ่มเชื้อชาติทำหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน กล่าวคือ ให้ชาวมมาเลย์ทำเกษตรกรรม การประมง และงานฝีมือต่างๆ ให้ชาวจีนมีบทบาทด้านการค้าขายและส่วนหนึ่งเป็นแรงงานในเมืองแร่ ในขณะที่ให้ชาวอินเดียเป็นแรงงานในสวนยางพารา เป็นต้น

นโยบายการปกครองแบบแบ่งแยกนี้ ช่วยให้การปกครองของอังกฤษในอาณานิคมมลายู ดำเนินไปอย่างราบรื่นดี ทั้งนี้จะเห็นว่า แต่ละเชื้อชาติ ซึ่งมีลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ที่แตกต่างกัน จึงทำให้พวกเขามีความพอใจที่จะมีบทบาทจำกัดเฉพาะในกลุ่มสังคมของตนเอง ชาวมมาเลย์ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการประมงเป็นหลัก ชาวจีนยังคงมีบทบาทด้านการค้าขาย และเป็นแรงงานในเมืองแร่ และชาวอินเดียนก็ยังคงเป็นแรงงานในสวนยางพารา เป็นต้น ดังนั้นนโยบายการศึกษาที่รัฐบาลอาณานิคมกำหนดขึ้นจึงมีลักษณะแบบแบ่งแยกด้วยเช่นกัน และเป็นไปเพื่อให้ชาวพื้นเมืองตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองเท่านั้น

เมื่อรัฐบาลอาณานิคมเร่งพัฒนาเศรษฐกิจในอาณานิคมมลายู จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลอาณานิคมตระหนักถึงการพัฒนาระบบการศึกษาแบบตะวันตก ซึ่งจะเป็นการนำความรู้ใหม่ๆ ใน

¹ ซี. แมรี เทิร์นบูล, ประวัติศาสตร์มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน, แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์, 2540, หน้า

โลกตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ในอาณานิคมมลายาเพื่อสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาทำงานในหน่วยงานราชการ อีกทั้งเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชาวมาเลย์ให้ดีขึ้น² เพื่อภาพพจน์ที่ดีต่อชาวต่างชาติในการที่จะเข้ามาลงทุนค้าขายในอาณานิคมมลายา

อย่างไรก็ตาม นโยบายการศึกษาแบบตะวันตกในระยะแรกนั้น จำกัดอยู่แต่ในกลุ่มผู้นำชาวมาเลย์ คือบรรดาบุตรหลานสุลต่านและเชื้อพระวงศ์ โดยรัฐบาลอาณานิคมมองว่า ชาวมาเลย์ซึ่งอาศัยอยู่ในชนบท ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการประมงนั้น มีความพอใจในวิถีชีวิตของตนเองอยู่แล้ว ระบบการศึกษาแบบตะวันตกจึงไม่มีประโยชน์มากนักกับประชาชนทั่วไป³ โดยจะสังเกตได้ว่า โรงเรียนอังกฤษนั้น มักตั้งอยู่ในเมืองที่ซึ่งเด็กๆ ในชนบทไม่สามารถเข้าถึงได้ ดังนั้นการศึกษาสำหรับชาวมาเลย์สามัญในระยะแรก จึงมีเพียงหลักสูตรสอนการเกษตรกรรม การประมง และหัตถกรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพหลักของพวกเขา และเพื่อนำมาสู่การพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพมากขึ้นเท่านั้น

แม้รัฐบาลอาณานิคมจะอ้างว่า การใช้ภาษามาเลย์ในการสื่อสารในโรงเรียนท้องถิ่นและการจำกัดความรู้ นั้น เป็นไปเพื่อต้องการให้ชาวมาเลย์รักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ แต่เหตุผลอีกประการหนึ่ง รัฐบาลอังกฤษมองว่า แนวคิดแบบตะวันตกนั้น หากนำมาเผยแพร่แก่ชาวมาเลย์สามัญมากเกินไป สุดท้ายแล้ว อาจย้อนกลับมาทำลายระบอบการปกครองแบบอาณานิคมของอังกฤษก็เป็นได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดชนชั้นใหม่ที่อาจนำมาซึ่งความไม่พอใจต่อชนชั้นปกครองมาเลย์ และอาจส่งผลต่อระบอบการปกครองของอังกฤษ การให้การศึกษาแบบตะวันตกกับบรรดาชนชั้นนำมีความเสี่ยงน้อยกว่า เพราะรัฐบาลอังกฤษพยายามรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับชนชั้นนำอยู่แล้ว อีกทั้งกลุ่มชนชั้นนำเองก็ได้ผลประโยชน์จากการคุ้มครองของรัฐบาลอังกฤษด้วย

ต่อมาเมื่ออาณานิคมมลายามีความเจริญ และอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น การบริหารงานจึงมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น รัฐบาลอังกฤษจัดตั้งสถาบันและหน่วยงานดูแลด้านต่างๆ ในอาณานิคมมลายาเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น กรมสรรพากร กรมเหมืองแร่ กรมทรัพยากรและ

² พัทธินทร์ สวนฐิติตะปัญญา, มาเลเซีย: เอกภาพกับการศึกษา (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541), หน้า 20.

³ Philip Loh Fook Seng, Seeds of Separatism Educational Policy in Malaya 1840-1940, p. 12.

⁴ Ibid., p.3.

ป่าไม้ พิพิธภัณฑน์ โรงพยาบาล⁵ ฯลฯ ทำให้รัฐบาลอาณานิคมมีความต้องการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ จึงเริ่มคำนึงถึงการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปด้วย

ในการดำเนินการด้านการศึกษา นั้น ผู้มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดนโยบาย ได้แก่ ผู้อำนวยการการศึกษาแห่งอาณานิคมมลายา (Assistant Director of Education) อย่างไรก็ตามในช่วงการดำรงตำแหน่งของ วินสเดคท์ โรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์กลับมีแนวโน้มพัฒนามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเพิ่มความรู้อย่างแบบตะวันตกเข้ามา โดยช่วงเวลาดังกล่าว วินสเดคท์ได้กำหนดนโยบายสำหรับการศึกษาของชาวมาเลย์ทั่วไปอยู่ 2 ประการ ได้แก่

1. กำหนดมาตรฐานทางการศึกษาและรวมการศึกษาที่ใช้ภาษาพื้นเมืองมาเลย์ให้เป็นระบบเดียวกัน ก่อให้เกิดการสร้างวิทยาลัยฝึกหัดครูสุดต่านอิดริส (Sultan Idris Training Colleges) ขึ้นมา เพื่อผลิตครูที่มีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อกระจายไปสอนในพื้นที่ชนบทอย่างทั่วถึงและมีศักยภาพ
2. กำหนดให้การเรียนในโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ แบ่งการเรียนออกเป็นระดับชั้นประถมศึกษา โดยกำหนดระยะเวลาในการเรียน 6 ปี (ประถมศึกษาปีที่ 1-6) และรวมไปถึงการกำหนดหลักสูตรการศึกษา โดยจำแนกวิชาเป็นแต่ละรายวิชา อาทิเช่น การศึกษาด้านอุตสาหกรรม อันได้แก่ การเกษตรกรรมขั้นพื้นฐาน วิชาการจักสาน และงานเย็บปักถักร้อย เป็นต้น⁶

นโยบายการศึกษาของวินสเดคท์ค่อนข้างได้รับผลตอบรับที่ดี จนทำให้ใน ค.ศ. 1940 มีชาวมาเลย์สามารถเข้ารับราชการในหน่วยงานของรัฐบาลอังกฤษได้ 20 คน จำนวน 8 คนเป็นบุตรหลานสุดต่าน และที่เหลือเป็นสามัญชน⁷ แม้ว่าวินสเดคท์จะมองข้ามอคติที่เจ้าหน้าที่อังกฤษสังเกตเห็นในการให้การศึกษาแบบตะวันตกมากเกินไปสำหรับชาวมาเลย์นั้น แต่ผลที่ได้จากนโยบายการศึกษา

⁵ Shaharil Talib, "Colonial Knowledge and Malaysian Society: Reappropriating the Epistemological space", 1st international Malaysian Studies Conference, (1997): 9.

⁶ Report of the Committee on Malay Education of Malaya (Kuala Lumpur: The Government Press, 1951), p. 21.

⁷ Philip Loh Fook Seng, Seeds of Separatism Educational Policy in Malaya 1840-1940, p. 84.

ของวินสเดดท์กลับทำให้ชาวมลายูเริ่มเข้ามาจับบทบาททางเศรษฐกิจในอาณานิคมมลายามากกว่าเดิม ซึ่งท้ายที่สุดก็ส่งผลดีต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในอาณานิคมมลายา

2.2 พัฒนาการของระบบการศึกษาแบบตะวันตกในอาณานิคมมลายา

ก่อนการพัฒนาระบบการศึกษาแบบตะวันตกในอาณานิคมมลายา ชาวมลายูมีระบบการศึกษาเป็นของตนเอง โดยการศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษานบนพื้นฐานของหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม สถานศึกษาหรือโรงเรียนนั้นได้รับการดูแลโดยชาวบ้านและผู้นำศาสนาในแต่ละหมู่บ้าน จนกระทั่งรัฐบาลอาณานิคมพัฒนาระบบการศึกษาแบบตะวันตก ได้แบ่งประเภทการศึกษาเป็น 2 ประเภทได้แก่ การศึกษาแบบอังกฤษ (English Education) และการศึกษาระดับท้องถิ่น (Vernacular Education) การศึกษาท้องถิ่นนั้น รัฐบาลอาณานิคมมลายาได้จำแนกเป็น 3 ประเภทตามเชื้อชาติหลักของประชากรที่อาศัยอยู่ในอาณานิคมมลายาได้แก่ การศึกษาท้องถิ่นของชาวจีน (Chinese Vernacular Education) การศึกษาท้องถิ่นของชาวอินเดีย (Indian Vernacular Education) และการศึกษาท้องถิ่นของชาวมลายู (Malay Vernacular Education)

2.2.1. ระบบการศึกษานบนพื้นฐานของหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม

ระบบการศึกษาของชาวมลายูพื้นเมืองก่อนการพัฒนาระบบการศึกษาแบบตะวันตก เป็นการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานของหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม⁸ นับตั้งแต่อิทธิพลของศาสนาอิสลามแพร่กระจายเข้ามาในคาบสมุทรมลายูในช่วงศตวรรษที่ 14-15 และชาวพื้นเมืองรับนับถือศาสนาอิสลามตามกษัตริย์ ซึ่งภายหลังเปลี่ยนเป็นสุลต่าน การศึกษาหลักคำสอนทางศาสนาก็ถือเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่ง เอ. ซี. มิลเนอร์ (A.C. Milner) ได้กล่าวอ้างไว้ในผลงานของเขาเรื่อง “Islam and Muslim

⁸ R.J. Wilkinson, *Papers on Malay Subject: Part 1 Life and Customs* (Singapore: Kelly and Welsh Limited), pp.13-15.

State”⁹ ว่า การศึกษาศาสนาเป็นสิ่งสำคัญในสังคมมุสลิม ซึ่งมีตัวอย่างในเซอร์จาร์ห์ มลายูกว่าไว้ว่า เมื่อครั้งที่สุลต่านอาหมัด ชาห์ (Ahmad Shah :1488-1528) สุลต่านองค์สุดท้ายแห่งอาณาจักรมะละกาพร้อมบริวารหลบหนีออกจากมะละกาจากการโจมตีของโปรตุเกส และจะจัดตั้งถิ่นฐาน ณ ที่แห่งหนึ่งแต่ก็ต้องเปลี่ยนใจ เพราะสถานที่แห่งนั้นไม่มีสถานที่สำหรับสอนหลักคำสอนทางศาสนา¹⁰

จากข้อความดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการศึกษาหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามเป็นอันดับแรกของชาวมลายู ดังนั้นในสังคมมลายู สถานศึกษาหลักคำสอนทางศาสนาจึงมักได้รับเงินบริจาคจากบรรดาผู้ปกครองเพื่อนำไปบูรณะและพัฒนาสถานศึกษาหรือโรงเรียนเหล่านั้นอยู่ตลอด ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

2.2.1.1. ปอเนาะ (Pondok Education)

การศึกษาแบบปอเนาะ หรือโรงเรียนปอเนาะ เริ่มขึ้นในศตวรรษที่ 19 คำว่า “ปอเนาะ” หรือ “ปอนด์ก” (Pondok) เป็นคำที่ถอดเสียงมาจากคำในภาษาอาระบิก แปลว่า บ้านพัก (Imn) แต่ในภาษามลายูแล้ว คำว่า ปอเนาะ (Pondok) หมายถึงกระท่อม ดังนั้นลักษณะของโรงเรียนปอเนาะ จึงประกอบไปด้วย ศูนย์กลาง ซึ่งจะเป็นบ้านของครูโดยมากปลูกเป็นกระท่อมเล็กๆ แต่เมื่อเวลาผ่านไป อาจใช้มัสยิดแทนก็ได้ ซึ่งกระท่อมของครูต้องรายล้อมไปด้วยบรรดาคณะกระท่อมเล็กๆ ของลูกศิษย์ (อาจจะอยู่คนเดียว หรืออยู่เป็นกลุ่มก็ได้)¹¹ สถานศึกษาในลักษณะของโรงเรียนปอเนาะนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากเมกะที่จัดขึ้นตามสุเหร่าหรือมัสยิด โดยการให้นักเรียนนั่งขัดสมาธิบนพื้น และหันหน้าเข้าหาครูซึ่งนั่งอยู่ข้างหน้าตำรา¹²

⁹ A.C. Milner, “Islam and the Muslim State”, in *Islam in South-East Asia*, ed. M.B. Hooker, (Netherland: Leiden E.J. Brill, 1983), P. 41.

¹⁰ Ibid., p. 41.

¹¹ Ibid., p. 23.

¹² นิกอับดุลอาซิส บิน ฮาซีกะฮะซัน, *วิวัฒนาการของปวงปราชญ์กัณฑ์: การก่อตัวและการพัฒนาแนวคิดอิสลามในรัฐกัณฑ์ ค.ศ. 1900-1940*, แปลและเรียบเรียงโดย อับดุลเลาะ ดือราโอะ, (ปัตตานี: โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรัฐเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2542), หน้า 57.

การเรียนในโรงเรียนปอเนาะนั้น ไม่มีการกำหนดอายุนักเรียนอย่างตายตัว ดังนั้นไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ หรือแม้แต่คนชราก็สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนปอเนาะได้ ระบบการศึกษาของโรงเรียนปอเนาะ จะคล้ายกับโรงเรียนกินนอน เนื่องจากนักเรียนจะต้องพักอาศัยอยู่ในปอเนาะตลอดระยะเวลาการศึกษา นักเรียนแต่ละคนจะนำเครื่องนอนและอาหารติดตัวมาด้วย พร้อมกับมีการแบ่งภาระหน้าที่กันภายในปอเนาะ ทั้งการทำงานบ้านและงานอื่นๆ ตามแต่จะได้รับการมอบหมาย จำนวนเด็กในปอเนาะแต่ละแห่ง จะขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของครูด้วย ซึ่งตำแหน่งของครูเป็นปัจจัยในการดึงดูดเด็กทั้งใกล้และไกลให้มาเข้าเรียน ความมีชื่อเสียงของครูจะพิจารณาจากระยะเวลาที่ไปอยู่ในเมกกะ หรือหากไม่เคยไปอยู่ในเมกกะ ก็ต้องมีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับครูที่มีชื่อเสียงที่เคยไปพำนักในเมกกะ¹³ ครูสอนศาสนาในโรงเรียนปอเนาะเรียกว่า “อูลามะ” (Ulama) ถือเป็นตำแหน่งผู้นำศาสนาของหมู่บ้านควบคู่ไปด้วย

การเรียนการสอนในโรงเรียนปอเนาะ เป็นการศึกษาเรื่องราวของศาสนาอิสลามในคัมภีร์อัลกุรอาน (Al'Quran) และจะเน้นการท่องจำได้แก่ การท่องจำไวอาครันพื้นฐานภาษาอาหรับ เพื่อให้สามารถอ่านอัลกุรอานและเข้าใจตำราภาษาอาหรับซึ่งเป็นแหล่งค้นคว้าด้านวิชาการศาสนาได้ ตลอดจนการสอนจริยธรรมและจารีตประเพณีของชาวมุสลิม อย่างไรก็ตาม รัฐบาลอังกฤษกลับวิพากษ์วิจารณ์โรงเรียนปอเนาะว่า เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมมุสลิมอยู่ในสภาวะที่ล้าหลัง เพราะเน้นให้การศึกษาด้านศาสนามากกว่าการศึกษาทางโลกและวิทยาการใหม่ๆ ไม่มีมาตรฐานในการวัดความรู้ของเด็ก และความรู้ดังกล่าวไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้¹⁴ รัฐบาลอาณานิคมจึงสนับสนุนให้เด็กชาวมุสลิมเรียนในโรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลยมากกว่า

2.2.1.2. มาตราซาค์ (Madrasah Education)

คำว่า มาตราซาค์ (Madrasah) มีความหมายตรงตัวหมายถึง มุสลิม (Muslim) ดังนั้น การศึกษาแบบมาตราซาค์ หรือโรงเรียนมาตราซาค์ จึงเป็นการศึกษาที่เฉพาะเจาะจงสำหรับชาวมุสลิม โรงเรียนมาตราซาค์เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีระบบการศึกษาแบบตะวันตกแล้ว โดยเกิดขึ้น

¹³ Firdaus Haji Abdullah, *Radical Malays Politics: its origins and early development* (Malaysia: Pelanduk Publications, 1985), p. 11.

¹⁴ Ibid., p. 13.

ในช่วงศตวรรษที่ 20 พร้อมกับกระแสการฟื้นฟูศาสนาอิสลาม โรงเรียนมาดราซาห์เกิดขึ้นจากแรงผลักดันของกลุ่มปฏิรูปศาสนา¹⁵ หรือรู้จักกันในชื่อกลุ่ม “กาอุม มุดา” (Kaum Muda) หรือกลุ่มคนหนุ่ม

กลุ่มคนหนุ่มเป็นกลุ่มที่มีแนวคิดปฏิรูปศาสนาอิสลาม เพื่อให้ศาสนาอิสลามมีความทันสมัยก้าวทันโลก ซึ่งพวกเขาไม่เห็นด้วยกับกลุ่ม “กาอุม ตุอา” (Kaum Tua) หรือกลุ่มคนรุ่นเก่า ที่คนรุ่นเก่าปฏิเสธที่จะรับทุกอย่างจากตะวันตก และยังคงพยายามถือนั่นในคำสอนของศาสนาตามแบบอูลามะ เหมือนที่สอนในโรงเรียนปอเนาะนั้น กลุ่มคนหนุ่มมองว่า ทำให้ไม่มีการเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชนมุสลิมในการเข้าสู่วงเศรษฐกิจ การค้า และงานบริการอื่นๆ และสุดท้ายทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าทัดเทียมชาวตะวันตกได้ ซึ่งสิ่งที่จะทำให้อิสลามก้าวหน้าและสามารถต่อสู้กับความท้าทายของโลกตะวันตกได้ ก็คือการปฏิรูปศาสนาใหม่ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก ดังนั้นกลุ่มคนหนุ่มจึงร่วมกันก่อตั้งโรงเรียนมาดราซาห์สำหรับเยาวชนมุสลิมขึ้นมา เน้นการสอนศาสนาตามแนวคิดปฏิรูป และนำความรู้แบบตะวันตก กำหนดแต่ละรายวิชาคล้ายกับการเรียนในโรงเรียนท้องถิ่นของชาวมาเลย์ ที่ดูแลโดยรัฐบาลอาณานิคม อาทิ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เข้ามาในหลักสูตรการศึกษาด้วย¹⁶

การเรียนการสอนในโรงเรียนมาดราซาห์ มีการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นชั้นตามอายุ หรือตามความสามารถด้านวิชาการ โดยหลักสูตรมีทั้งหมด 3 ระดับด้วยกัน คือระดับเตรียมความพร้อม ตาห์ดีรี (Tahdiri: Preparatory) ระดับประถมศึกษา อิบติดีัย (Ibtidai: Primary) และระดับมัธยมศึกษา ทะนาวี (Thanawi: Secondary) ซึ่งเป็นระดับสูงสุด ในแต่ละระดับมีระยะเวลาในการศึกษา 2-4 ปี

¹⁵ แนวคิดในการปฏิรูปศาสนาอิสลาม หรือประชาชาติมุสลิม มีจุดประสงค์เพื่อเรียกร้องให้พี่น้องชาวมุสลิมไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน เชื่อชาติใดก็ตาม ให้มาอยู่ภายใต้ผู้นำทางศาสนาที่ยึดคัมภีร์อัลกุรอานเป็นอำนาจสูงสุด แนวคิดนี้ส่งผลต่อระบบการปกครองแบบมีสุลต่านเป็นประมุข เนื่องจากกลุ่มนักปฏิรูปมองว่า การที่พี่น้องชาวมุสลิมจะเลือกตัวแทนขึ้นมาทำหน้าที่ปกครองตามหลักการของศาสนาอิสลาม ไม่มีกำหนดตายตัวว่า บุคคลนั้นจะต้องอยู่ในตระกูลใด ชนชั้นใด หรือชุมชนใด ผู้ที่เป็นมุสลิมทุกคนมีสิทธิ์ที่จะดำรงตำแหน่งนี้ได้เท่าเทียมกัน, A.C. Milner, “Islam and the Muslim State”, in *Islam in South-East Asia*, ed. M.B. Hooker, p. 41.

¹⁶ ไพลดา ชัยสร, “ผลกระทบของระบบการปกครองของอังกฤษต่อความคิดทางการเมืองของชาวมาเลย์ในรัฐมลายูที่เป็นสหพันธ์ ค.ศ. 1896-1941”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 131-132.

แม้ว่าระบบการศึกษาของโรงเรียนปอเนาะและโรงเรียนมาดราซาห์จะมีความแตกต่างกันในเรื่องของแนวคิด แต่จะเห็นได้ว่า ระบบการศึกษาของทั้งสองแบบสะท้อนให้เห็นถึงสังคมมาเลย์ที่ผูกติดอยู่กับศาสนาอิสลาม แม้ว่าภายหลังโรงเรียนปอเนาะจะได้รับความนิยมลดลง เนื่องจากประชาชนเริ่มหันมาสนใจวิชาทางโลกมากขึ้นตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของสังคม อย่างไรก็ตาม ไรท์ดี โรงเรียนมาดราซาห์มิได้ลดความนิยมลงไปด้วย เนื่องจากหลักสูตรที่มีการนำวิชาความรู้แบบตะวันตกเข้ามาใช้ และข้อได้เปรียบที่มีสมาคมหรือองค์กรทางศาสนา รวมถึงประชาชนทั่วไปเป็นผู้ดูแล ทำให้ผู้ปกครองบางส่วนไว้วางใจ โรงเรียนมาดราซาห์มากกว่าโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ที่ดูแลโดยรัฐบาล ผู้ปกครองกลุ่มนี้มองว่า โรงเรียนของรัฐบาลอาจไม่เข้มงวดเรื่องการเรียนศาสนาจนนำไปสู่การละเลยหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม บางกลุ่มถึงกับมองว่าโรงเรียนแบบตะวันตกอาจพยายามเผยแพร่คริสต์ศาสนาให้กับบุตรหลานของตน¹⁷

2.2.2. การศึกษาระบบอังกฤษ (English Education)

ภายหลังที่รัฐบาลอังกฤษรวม ปีนัง มะละกา สิงคโปร์ เป็นสเตรตส์ เซดเดิลเมนต์ได้แล้วนั้น พัฒนาการการศึกษาในระยะแรก มีการกำหนดให้เป็นการศึกษาในระบบอังกฤษก่อน ซึ่งมีการใช้หลักสูตรคล้ายกับโรงเรียนในประเทศอังกฤษ ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร และเน้นให้การศึกษาเฉพาะกลุ่มบุคคลชั้นสูง โรงเรียนอังกฤษแห่งแรกก่อตั้งขึ้นใน สเตรตส์ เซดเดิลเมนต์ ได้แก่ “Penang Free School”¹⁸ ก่อตั้งใน ค.ศ. 1816 บนเกาะปีนัง มีหลักสูตรในการเรียนทั้งหมด 7 วิชา เรียนในระยะแรกนี้เน้นการเรียนเฉพาะ อ่านและเขียนภาษาอังกฤษเท่านั้น อย่างไรก็ตามนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เรียนไม่ถึงปี 7 เนื่องจากมีตลาดแรงงานรองรับพวกเขาอย่างเพียงพอ ส่วนนักเรียนที่

¹⁷ แนวคิดนี้ สะท้อนออกมาจากฮิกายัต อับดุลเลาะห์ (Hikayat Abdullah) นักเขียนชาวมมาเลย์ที่มีความคิดอ่านแบบตะวันตก โดยกล่าวว่า ชาวมมาเลย์นั้นมองายที่เชื่อว่าถูกแนะนำให้มีชีวิตตามแบบอังกฤษ พวกเขาจึงไม่ออกไปโรงเรียน โดยคิดว่า อาจถูกบังคับให้เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ด้วยก็เป็นได้, เรื่องเดียวกัน, หน้า 85-86.

¹⁸ ที่เรียกว่าโรงเรียน Free School นั้น ตามนัยยะของอังกฤษหมายถึง การที่โรงเรียนเปิดรับนักเรียนอย่างหลากหลาย ไม่จำกัดชนชั้นและเชื้อชาติ อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเหล่านี้มักมีแต่นักเรียนระดับบุตรหลานสุลต่านหรือชนชั้นนำ หรือลูกหลานที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีสามารถเข้าเรียนได้, Hashim Rosnani, *Education Dualism in Malaysia: Implications for Theory and Practice* (Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1996), p. 38.

สามารถเรียนจบในปีที่ 7 นั้น สามารถเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา (High School) ซึ่งเป็นแนวทางไปสู่การเรียนในระดับวิทยาลัย¹⁹ ต่อไป

แนวโน้มการศึกษาในสเตรตส์ เซตเติลเมนต์จะไปได้ด้วยดี ในทศวรรษที่ 1840 มีการขยายตัวของโรงเรียน Free School มากขึ้นทั้งในสิงคโปร์และมะละกา ส่วนในสหพันธรัฐมลายูนั้นมีโรงเรียนอังกฤษเพียงไม่กี่แห่ง อาทิเช่น Raja School ตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1890 และสถาบันวิกตอเรีย (Victoria Institution) ก่อตั้งใน ค.ศ. 1894 ที่เมืองกัวลาลัมเปอร์ รัฐสลังงอร์ ในรัฐปะหังมี Clifford School ก่อตั้งใน ค.ศ. 1913 ส่วนในเประมี Central School ที่ก่อตั้งใน ค.ศ. 1883 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนที่สร้างขึ้นโดยคณะมิชชันนารีอีกเป็นจำนวนมาก ด้านหลักสูตรยังคงเน้นวิชาการอ่านและเขียนภาษาอังกฤษ แต่จะเพิ่มวิชาภาษาพื้นเมืองและคณิตศาสตร์ไปด้วยหากเป็นไปได้ วิชาที่เพิ่มเข้ามาในภายหลัง อาทิเช่น ประวัติศาสตร์โรมัน (Roman History), ดาราศาสตร์ (Astronomy), ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ (English Grammar), การสะกด (Spelling), การอ่าน (Reading), การเขียน (Writing), ประวัติศาสตร์ (History), คณิตศาสตร์ (Mathematics) และ ภูมิศาสตร์ (Geography)²⁰ เป็นต้น

สำหรับสถาบันราฟเฟิลส์ (Raffles Institute) ที่รัฐบาลอังกฤษก่อตั้งขึ้นมาในสิงคโปร์เมื่อ ค.ศ. 1823 และเป็นสถาบันที่มีชื่อเสียงแม้กระทั่งในปัจจุบันนั้น ก็พัฒนามาจากโรงเรียน Free School เช่นเดียวกัน และยังคงมีเพียงบรรดาชนชั้นสูงที่สามารถเข้าเรียนได้ แม้ว่าภายหลังรัฐบาลอาณานิคมจะพยายามเปิดโอกาสให้บุคคลธรรมดาสามารถเข้ารับการศึกษานในสถาบันแห่งนี้ก็ตาม

สาเหตุที่ทำให้รัฐบาลอังกฤษเพิ่มการศึกษาแบบตะวันตกในอาณานิคมมลายา มาจากการที่สุลต่านอิดริส มาร์ชิด อัล-อะซาม ชาห์ (Sultan Idris Marshid Al'azam Shah: 1849-1916)²¹ แห่งรัฐเประ (1887-1916) แสดงความไม่พอใจในที่ประชุมสภาสุลต่าน ค.ศ. 1903 ต่อกรณีที่หน่วยงาน

¹⁹ Ibid., p. 42.

²⁰ Ibid., p. 43.

²¹ สุลต่านอิดริส มาร์ชิด อัล-อะซาม ชาห์ (Sultan Idris Marshid Al-Azam Shah) ประสูติในปี 1849 และเป็นสุลต่านแห่งรัฐเประใน ค.ศ. 1889 พระองค์ก่อนข้างมีความสัมพันธ์อันดีกับอังกฤษ อีกทั้งให้ความร่วมมือด้วยดีในการให้อังกฤษส่งข้าหลวงเข้ามาประจำในรัฐเประ ดังนั้นการดำเนินการด้านการศึกษาในรัฐเประจึงราบรื่นและมีการพัฒนาค่อนข้างมากกว่ารัฐอื่นๆ, Awang Had Salleh, *Malay Secular Education and Teacher Training in British Malaya* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, Kementerian Pelajaran Malaysia, 1979), p. 152.

ข้าราชการพลเรือนแห่งมลายาไม่มีข้าราชการชาวมาเลย์ทำหน้าที่อยู่เลย พระองค์ได้เรียกร้องให้มีการรับชาวมาเลย์เข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐมากขึ้น จนในที่สุดรัฐก็ได้ตอบรับข้อเรียกร้องของพระองค์ โดยรัฐบาลจะจัดตั้งสถาบันระดับสูงเพื่อผลิตบุคลากรชาวมาเลย์ในการเข้ารับราชการ

อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งสถาบันดังกล่าว ไม่ได้เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีความขัดแย้งเกิดขึ้นหลายประการระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูง ที่มีอคติต่อชาวมาเลย์โดยผู้ที่ตอบรับการเรียกร้องจากสุลต่านอิดริสนั้นมองว่า แท้จริงแล้วอังกฤษมีหน้าที่เพียงแนะนำและช่วยเหลือ ไม่ใช่มีอิทธิพลเหนือการบริหารของผู้ปกครองรัฐมลายู แต่เซอร์ แฟรงค์ สเวตเดนแฮม (Sir Frank Swettenham: 1850-1946) และข้าหลวงใหญ่ ดับบลิว. เอช. เทรชเชอร์ (W.H. Treacher: 1849-1919) ผู้สำเร็จราชการทั่วไปคัดค้านโดยให้เหตุผลว่าบุคลิกลักษณะของชาวมาเลย์เหมาะกับการเป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้บริหาร ชาวมาเลย์ไม่สามารถรับผิดชอบและบริหารงานระดับสูงได้ และอ้างว่า โรงเรียนแบบตะวันตกในรัฐมลายูมีจำนวนมากพอที่จะรองรับนักเรียนได้เพียงพอต่อความต้องการอยู่แล้ว และไม่จำเป็นต้องตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่²²

เมื่อ เซอร์ ริชาร์ด เจมส์ วิลกินสัน (Sir Richard James Wilkinsin: 1867-1941) ขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการการศึกษาใน ค.ศ. 1903 วิลกินสันได้นำข้อเสนอในการตั้งโรงเรียนสำหรับผลิตข้าราชการชาวมาเลย์ของสุลต่านอิดริสมาพิจารณาอีกครั้ง โดยให้เหตุผลว่าโรงเรียนแบบตะวันตกในสเตรตส์ เซดเดิลเมนต์และในสหพันธรัฐมลายูไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะผลิตบุคลากรชาวมาเลย์ที่มีคุณภาพในการบริหารราชการได้ อีกทั้งนักเรียนชาวมาเลย์ในโรงเรียนแบบตะวันตกมักไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร และจบออกมาโดยไม่มีประสิทธิภาพมากนัก และหากจะพัฒนาและยกระดับโรงเรียนเหล่านั้นทุกโรงเรียนเพื่อผลิตบุคลากรชาวมาเลย์ที่มีคุณสมบัติตามที่อังกฤษต้องการก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก การตั้งโรงเรียนเพียงหนึ่งแห่งเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวจะทำให้เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า²³ อีกประการหนึ่งเพื่อต้องการรักษาความสัมพันธ์กับบรรดาชนชั้นปกครองเดิม ในท้ายที่สุดจึงมีการลงมติให้สร้างโรงเรียนเพื่อผลิตบุคลากรชาวมาเลย์ขึ้นใน ค.ศ. 1905 ภายใต้ชื่อวิทยาลัยมาเลย์ โดยวิทยาลัยแห่งแรกก่อตั้งในเมืองกัวลาแกงการ์ รัฐเปเร ชื่อว่า “Malay College Kuala Kangsar” (MCKK)²⁴

²² Philip Loh Fook Seng, *Seed of Separatism Educational Policy in Malaya 1840-1940*, p. 21.

²³ Ibid., p. 22.

²⁴ Ibid., pp. 22-23.

จะเห็นได้ว่า การศึกษาในระบบอังกฤษนั้น เกิดขึ้นเพื่อเผยแพร่การศึกษาให้กับบรรดาบุตรหลานสุลต่านและเชื้อพระวงศ์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนเหล่านั้นเพื่อรองรับให้เข้าทำงานในหน่วยงานราชการบางหน่วยงานของรัฐบาลอาณานิคมแทนเจ้าหน้าที่อังกฤษ ซึ่งมีจำนวนไม่เพียงพอ นอกจากนั้นยังถือเป็นกลยุทธ์ในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลอาณานิคมกับบรรดากลุ่มชนชั้นปกครองเดิมอีกด้วย ทั้งนี้รัฐบาลอาณานิคมพยายามสร้างสถานศึกษาซึ่งมีต้นแบบมาจากโรงเรียนกินนอนแบบอังกฤษ อีกทั้งสร้างองค์ความรู้ที่ทันสมัย อาทิ การแพทย์สมัยใหม่ กฎหมาย ซึ่งความรู้เหล่านี้ สามารถย้อนกลับไปสร้างประโยชน์ต่อการปกครองในระบอบอาณานิคมต่อไป โดยการนำบุคลากรที่มีความรู้ไปพัฒนางานในหน่วยงานของราชการนั่นเอง

2.2.3. การศึกษาระดับท้องถิ่น (Vernacular Education)

นอกจากการศึกษาระบบอังกฤษแล้ว รัฐบาลอาณานิคมยังคำนึงถึงคุณภาพประชากรในระดับสามัญชนทั่วไป ซึ่งไม่เพียงแต่ชาวมาเลย์ที่เป็นประชากรหลักเท่านั้น ชาวจีนและอินเดียซึ่งรัฐบาลอังกฤษเป็นผู้ชักนำเข้ามาอาศัยในคาบสมุทรมลายู รัฐบาลอังกฤษก็มีการสร้างระบบการศึกษาให้เช่นเดียวกัน แต่เนื่องจากรัฐบาลอังกฤษมีนโยบายไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของแต่ละเชื้อชาติ ดังนั้น โรงเรียนของแต่ละเชื้อชาติ จึงมีการกำหนดหลักสูตร และการใช้ภาษาตามแบบที่ตนเองต้องการ เป็นการศึกษาเพื่อแต่ละท้องถิ่น เช่นการศึกษาเพื่อชาวจีน การศึกษาเพื่อชาวมาเลย์ ในที่นี้จะกล่าวถึงการศึกษาเพื่อชาวมาเลย์เท่านั้น

2.2.3.1 การศึกษาระดับท้องถิ่นเพื่อชาวมาเลย์ (Malay Vernacular Education)

แม้ว่าชาวมาเลย์ส่วนใหญ่มักจะคำนึงถึงความสำคัญของหลักคำสอนศาสนาอิสลาม แต่โรงเรียนมาเลย์ภายใต้การดูแลของรัฐบาลอาณานิคมก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับบรรดาผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานได้รับการศึกษาที่ดี แม้ว่าโรงเรียนมาเลย์จะไม่ค่อยเป็นที่นิยมสำหรับบรรดาผู้ปกครองในระยะแรกเนื่องจากยังไม่เน้นการเรียนศาสนา อีกทั้งวิชาความรู้ก็เป็นไปเพื่อการสร้างศักยภาพของเกษตรกรและช่างฝีมือที่มีคุณภาพมากกว่าการให้ความรู้เชิงวิชาการด้าน

อื่นๆ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลอังกฤษได้ทำตามข้อเรียกร้องของบรรดาผู้ปกครองโดยให้มีการเพิ่มหลักสูตรทางศาสนาเข้ามาด้วยโดยการแต่งตั้ง “ฮัจจี” (Hajee) หรือ “คาติบ” (Khatib)²⁵ มาเป็นครูสอนศาสนา แต่ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้จ่ายค่าจ้างให้กับบรรดาครูสอนศาสนาเอง²⁶

จุดมุ่งหมายของรัฐบาลอาณานิคมในการจัดตั้งโรงเรียนท้องถิ่นมาเลเซียนี้ เพื่อต้องการยกระดับคุณภาพของประชากร และทำให้ลูกหลานชาวนา และชาวประมงกลายเป็นชาวนาและชาวประมงที่มีทักษะในการประกอบวิชาชีพมากกว่ารุ่นพ่อโดยหลักสูตรการศึกษาที่รัฐบาลอังกฤษจัดสรรขึ้นมาในระยะแรกนี้ จะช่วยชี้แนะวิธีการในการสร้างผลผลิตและการทำงานด้านอาชีพที่เป็นระบบระเบียบมากขึ้น โรงเรียนท้องถิ่นมาเลเซียเปิดสอนเฉพาะระดับประถมศึกษาเท่านั้น และไม่มีการสอนภาษาอังกฤษในชั้นเรียน แม้ว่าจะเคยมีผู้เรียกร้องให้จัดตั้งชั้นเรียนภาษาอังกฤษก็ตาม

โรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลเซีย (Malay Vernacular School) มีลักษณะเด่นคือ ใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาหลักในการเรียนการสอน คือภาษามาเลย์ เช่นเดียวกับโรงเรียนระดับท้องถิ่นของชาวจีนที่ใช้ภาษาจีน และโรงเรียนระดับท้องถิ่นของชาวอินเดียที่ใช้ภาษาทมิฬ

โรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลเซียภายใต้การดูแลของรัฐบาลอาณานิคมนั้น ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในสเตรตส์ เซดเดิลเมนต์ ใน ค.ศ. 1821 การขยายตัวในระยะแรกมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปซึ่งจะเห็นว่าใน ค.ศ. 1821-1872 มีการขยายตัวของโรงเรียนเพิ่มขึ้นเพียง 16 แห่งเท่านั้น อย่างไรก็ตามตั้งแต่ ค.ศ. 1872-1892 การขยายตัวของโรงเรียนมีลักษณะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีโรงเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 189 แห่งทั้งทั้งสเตรตส์ เซดเดิลเมนต์²⁷

²⁵ “ฮัจจี” หรือ “คาติบ” เป็นคำทับศัพท์ภาษามาเลย์ที่ข้าราชการชาวอังกฤษใช้เรียกผู้ที่สอนคำสอนจากคัมภีร์อัลกุรอานในชั้นเรียนของโรงเรียนมาเลย์, Philip Loh Fook Seng, *Seeds of Separatism Educational Policy in Malaya 1840-1940*, p. 13.

²⁶ Ibid., p. 13.

²⁷ Awang Had Salleh, *Malay Secular Education and Teacher Training in British Malaya*, p. 3.

ตาราง 1 : จำนวนโรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลย์ และจำนวนนักเรียน ในสตรีตส์ เซตเติลเมนต์
ค.ศ. 1872, 1882 และ 1892

ปี	จำนวนโรงเรียน	จำนวนนักเรียน
1872	16	596
1882	85	2,230
1892	189	7,218
รวม	190	10,044

ที่มา: Rosnani Hashim, *Education Dualism in Malaysia Implication for Theory and Practice* (Malaysia: Oxford University Press, 1996), p. 46.

สำหรับในสหพันธรัฐมาเลย์ (Federated Malay States) ระบบการศึกษาและโรงเรียนสังกัดรัฐบาลอาณานิคมเริ่มมีการเปิดให้บริการภายหลังทำสนธิสัญญาปักกิ่ง²⁸ ซึ่งหมายถึงอังกฤษได้เข้าไปแทรกแซงรัฐปะละและสลังอร์โดยการส่งผู้สำเร็จราชการเข้าไป นับเป็นการเริ่มต้นระบอบการปกครองแบบอาณานิคมในรัฐปะละ และสลังอร์ (แม้ว่าขณะนั้นยังไม่ได้รวมเข้าเป็นสหพันธรัฐก็ตาม) เพียง 1 ปี คือ ใน ค.ศ. 1875 รัฐบาลอาณานิคมก็เริ่มเปิดโรงเรียนแห่งแรกในสหพันธรัฐที่เมืองกลัง (Klang) รัฐสลังอร์ และเริ่มกระจายไปทั่วสหพันธรัฐ จนกระทั่ง ค.ศ. 1898 มีโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ทั้งหมด 157 แห่ง และอีก 9 ปีต่อมาใน ค.ศ. 1907 ก็มีโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีกเป็น 266 แห่งทั่วทั้งสหพันธรัฐรวมเป็นการเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 48²⁹

²⁸ ไพโรจน์ โพธิ์ไทร, ภูมิหลังของมาเลเซียและดินแดนใกล้เคียง (กรุงเทพฯ: ยูเนี่ยนการพิมพ์, 2518), หน้า 115.

²⁹ Awang Had Salleh, *Malay Secular Education and Teacher Training in British Malaya*, p. 5.

ตาราง 2 : จำนวนโรงเรียนและนักเรียนในรัฐที่เป็นสหพันธรัฐ (Federated Malay States)

ค.ศ. 1898

รัฐ	ค.ศ. 1898	ค.ศ. 1907
เประ	94	153
สลังอร์	32	43
เนกรีเซมบิลัน	25	47
ปะหัง	6	23
รวม	157	266

ที่มา: Awang Had Salleh, *Pelajaran dan Perguruan Melayu di Malaya Zaman British* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1980), page 5.

ส่วนรัฐมาเลย์ที่อยู่นอกสหพันธรัฐ (Unfederated Malay States) อันประกอบไปด้วยรัฐกลันตัน ตรังกานู เกดะห์ ปะลิส และยะโฮร์นั้น ในระยะแรกที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลอาณานิคมมีการขยายตัวของโรงเรียนมาเลย์ท้องถิ่นค่อนข้างน้อย และดูเหมือนเกือบจะถูกละเลย ยกเว้นรัฐยะโฮร์และเกดะห์โดยจะเห็นได้ว่าโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์แห่งแรกในรัฐนอกสหพันธรัฐก่อตั้งขึ้นในรัฐยะโฮร์ใน ค.ศ. 1883 ที่เมืองยะโฮร์ บาห์รู ก่อนที่รัฐบาลอังกฤษจะส่งที่ปรึกษาเข้ามาด้วยซ้ำ ส่วนใน รัฐเกดะห์มีการก่อตั้งโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์แห่งแรกตามมาใน ค.ศ. 1897 กลันตัน และตรังกานู มีโรงเรียนแห่งแรกใน ค.ศ. 1903 และ 1915 ตามลำดับ ในปะลิสนั้น ไม่ปรากฏแน่ชัดว่ามีการสร้างโรงเรียนแห่งแรกในปีใด แต่ใน ค.ศ. 1916 ปะลิสมีโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ทั้งหมด 8 แห่งด้วยกัน³⁰

การที่รัฐ กลันตัน ตรังกานู และปะลิสได้รับการพัฒนาโรงเรียนท้องถิ่นจากรัฐบาลอังกฤษค่อนข้างน้อย สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากทั้ง 3 รัฐค่อนข้างเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นชนบทมากกว่าเมือง อีกทั้งระบบการศึกษาบนพื้นฐานของหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามได้รับความนิยมค่อนข้างมาก

³⁰ Hashim Rosnani, *Education Dualism in Malaysia Implication for Theory and Practice*, p. 42.

ในพื้นที่ดังกล่าว³¹ ดังนั้นการที่ประชากรในพื้นที่สนใจศึกษาเฉพาะระบบที่อิงหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว จนทำให้โรงเรียนท้องถิ่นภายใต้การดูแลของรัฐบาลได้รับผลตอบรับน้อย อาจจะเป็นเหตุผลให้มีการพัฒนาโรงเรียนท้องถิ่นมาเล็กลงตามไปด้วย

อย่างไรก็ตาม ใน ค.ศ. 1916 แต่ละรัฐต่างก็มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นของโรงเรียนท้องถิ่นสำหรับชาวมลายู แม้ว่าในบางรัฐจะยังคงมีจำนวนน้อยอยู่ก็ตาม ในรัฐยะโฮร์มีการขยายตัวมากที่สุด โดยมีโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ทั้งหมด 50 แห่ง รัฐเกดะห์ 50 แห่ง กลันตัน 10 แห่ง ปะลิส 8 แห่ง และตรังกานูมีเพียง 2 แห่งเท่านั้น

ตาราง 3 : จำนวนโรงเรียนและนักเรียนในรัฐนอกสหพันธ์ (Unfederated Malay States) ค.ศ. 1916

รัฐ	จำนวนโรงเรียน	จำนวนนักเรียน
เกดะห์	50	3,956
ปะลิส	8	435
กลันตัน	10	255
ตรังกานู	2	-
ยะโฮร์	61	3,096
รวม	131	6,940

ที่มา: Awang Had Salleh, *Pelajaran dan Perguruan Melayu di Malaya Zaman British* (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1980), p. 10.

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างตาราง 1, 2 และ 3 แล้ว จะเห็นได้ว่า การขยายตัวของการศึกษาระดับท้องถิ่นสำหรับชาวมลายูทั่วไปพัฒนามากที่สุดในรัฐที่เป็นสหพันธ์ รองลงมาเป็น สเตรตส์ เซตเติลเมนต์ และรัฐนอกสหพันธ์ตามลำดับ ในสหพันธรัฐ รัฐประเพณีรัฐที่มีการขยายตัว

³¹ รัฐกลันตันและตรังกานูเป็นรัฐที่ระบบการศึกษาแบบปอเนาะขยายอย่างกว้างขวางมาก อีกทั้งอุลามา (Ulama) ซึ่งเป็นผู้นำศาสนาที่เคยเดินทางไปแสวงบุญที่เมืองเมกกะหลายท่านพำนักอยู่ในรัฐเหล่านี้ และโดยส่วนใหญ่ อุลามา ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งครูและผู้นำศาสนามักได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านมาก จึงเป็นเหตุให้ยังคงเชื่อตามหลักคำสอนดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด, Ibid., p. 22.

ของโรงเรียนท้องถิ่นมาเลยมากที่สุด โดยใน ค.ศ. 1931 มีโรงเรียนทั้งหมดถึง 274 แห่งด้วยกัน ทั้งนี้ เป็นเพราะนโยบายการศึกษาของอังกฤษมี 2 ลักษณะคือพยายามให้ชาวมาเลย์ในชนบทมีการเรียน ในแบบอนุรักษนิยม เพื่อที่สังคมมาเลย์จะได้ไม่ต่างไปจากเดิมมาก กล่าวคือ ยังคงมีระดับชนชั้น ต่อไป อีกประการหนึ่ง ในสหพันธรัฐ มีลักษณะการเติบโตของเศรษฐกิจค่อนข้างดี จากการทำ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ดีบุกและยางพารา ประกอบกับการเร่งพัฒนาให้สหพันธรัฐมีความเหมาะสม ในการลงทุน หน่วยงานต่างๆของรัฐจึงขยายตัวมากขึ้น ความต้องการบุคลากรก็เพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกัน³² จึงเป็นอีกสาเหตุที่ทำให้สหพันธรัฐมีการขยายตัวของโรงเรียนมากกว่าที่อื่นๆ เพื่อ ผลิตบุคลากรเข้ามาทำงานเอื้อผลประโยชน์ให้กับรัฐบาลอาณานิคมนั่นเอง

ตาราง 4 : สรุปจำนวนโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ในอาณานิคมมลายา ค.ศ. 1924 และ 1931

รัฐ/เมือง	ปี 1924	ปี 1931
สิงคโปร์	21	25
ปีนัง	98	102
มะละกา	88	87
รวม	207	214
เประ	238	274
สลังงอร์	73	87
เนกรีเซมบิลัน	77	88
ปะหัง	54	85
รวม	442	534
ยะโฮร์	72	113
เกดะห์	67	88
ปะลิส	16	23
กลันตัน	24	62

³² Philip Loh Fook Seng, *Seeds of Separatism Educational Policy in Malaya 1840-1940*, p. 84.

ตรังگانู	12	20
รวม	191	306
ผลรวมทั้งหมด	840	1,054

2.2.3.2 หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์

หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลย์ภายใต้การดูแลของรัฐบาลอังกฤษ มีการกำหนดหลักสูตรไว้ 4 ปีด้วยกันวิชาที่สอนประกอบไปด้วยการเขียนภาษามาเลย์ (Writing), การอ่านภาษามาเลย์ (Reading) ทั้งที่ใช้ตัวอักษรโรมันและอักษรยาวี วิชาคณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนั้นนักเรียนที่สามารถเรียนถึงระดับที่ 4 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายสามารถเลือกเรียนวิชาเลือกเสรีได้ อาทิ สุขอนามัย เกษตรกรรม กลไกชีวภาพ และปรัชญาธรรมชาติ เป็นต้น³³ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการพัฒนาหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ รัฐบาลอาณานิคมได้กำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนจากเดิม 4 ปี ให้เพิ่มเป็น 6 ปี

อย่างไรก็ตาม นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์จนกระทั่งใน ค.ศ. 1901 นั้นก็ยังไม่เป็นไปตามคาดหวังของรัฐบาลอาณานิคม และมีนักเรียนจำนวนมากที่ต้องออกจากการเรียนก่อนจบหลักสูตร 4 ปี ในที่สุดรัฐบาลจึงออกกฎหมายบังคับให้เด็กชายชาวมาเลย์อายุระหว่าง 7-14 ปีต้องเข้าเรียนในโรงเรียนมาเลย์ นอกจากนี้รัฐบาลอังกฤษยังกล่าวถึงความล้มเหลวในการรณรงค์ให้ชาวมาเลย์เข้าเรียนว่า เนื่องมาจากบุคลากรในการสอนมีไม่เพียงพอ เนื้อหาที่สอนก็ไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในรัฐและชุมชนชาวมาเลย์ ริชาร์ด วิลคินสัน ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการการศึกษาเองก็มองว่า เนื้อหาที่ใช้สอนในโรงเรียนมาเลย์ มีลักษณะเดียวกับที่สอนในโรงเรียนอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ คณิตศาสตร์ สุขศึกษา ประวัติศาสตร์ ซึ่งตำราส่วนใหญ่แปลมาจากภาษาอังกฤษ เนื้อหาไม่เข้ากับสภาพแวดล้อมของชาวมาเลย์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ระบบการศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ไม่ประสบความสำเร็จ³⁴

³³ Ibid., p. 44.

³⁴ Ibid., p. 14.

ใน ค.ศ. 1919 รัฐบาลอาณานิคมได้จัดตั้งโครงการชั้นเรียนพิเศษสำหรับชาวมาเลย์ (Special Malay Classes) เพื่อกระตุ้นให้เด็กชาวมาเลย์เข้าเรียนต่อในระดับมัธยมในโรงเรียนตะวันตก แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากชุมชน การศึกษาแบบมาเลย์เองก็ไม่ได้ส่งผลต่อโครงสร้างด้านอาชีพแก่ชาวมาเลย์มากนัก ชาวมาเลย์ส่วนใหญ่ยังยึดถืออาชีพเดิมของครอบครัว เช่น เกษตรกรรมและการประมง ส่วนอาชีพอื่นๆก็จะมีอาชีพ เสมียน ลูกจ้างทั่วไป ครู ตำรวจ และข้าราชการชั้นผู้น้อย แต่ก็มีจำนวนน้อยมากที่จบการศึกษาแล้วจะประกอบอาชีพเหล่านี้ รวมถึงอาชีพครู ดังนั้นในการที่จะส่งครูเข้าไปสอนในแต่ละพื้นที่จึงมีจำนวนไม่เพียงพอ รัฐบาลอาณานิคมจึงเริ่มโครงการสร้างสถาบันการศึกษาระดับสูงสำหรับชาวมาเลย์ เพื่อผลิตครูที่มีศักยภาพและเพียงพอต่อการเพิ่มจำนวนและพัฒนาโรงเรียนมาเลย์

2.3. การสร้างวิทยาลัยฝึกหัดครู

การพัฒนากระบวนการศึกษา และการขยายตัวของ โรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลย์ ทำให้จำนวนนักเรียนมีเพิ่มมากขึ้น ใน ค.ศ. 1937 จำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์มีมากถึง 90,436 คน ในขณะที่ใน ค.ศ. 1900 มีจำนวนนักเรียนทั้งในสเตรตส์ เซดเดิลเมนต์และสหพันธรัฐเพียงแค่ 13,898 คน³⁵ เท่านั้น ดังนั้นรัฐบาลอาณานิคมจึงมีความต้องการเพิ่มจำนวนครูเพื่อที่จะสามารถกระจายตัวไปตาม โรงเรียนในเมืองต่างๆอย่างเพียงพอ จึงเกิดการก่อตั้งวิทยาลัยฝึกหัดครูขึ้นมา

วิทยาลัยครูมะละกา (Malay Training Collage Melaka) เป็นวิทยาลัยครูแห่งแรกที่ก่อตั้งขึ้นในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1900³⁶ โดยมี อาร์. เจ. วิลคินสัน (R.J. Wilkinson) เป็นผู้ริเริ่ม ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว วิลคินสันรับหน้าที่ในการบริหารและดูแลระบบการศึกษาในสเตรตส์ เซดเดิลเมนต์

³⁵ Ho Seng Ong, *Education unity in Malaya: an evaluation of the education system of Malaya with special reference to the need for unity in its plural society* (Penang: Malayan Teacher's Union, 1952), p. 41.

³⁶ Soda Naoki, "The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowledge in British Malaya", *Southeast Asian Studies*, Vol.39, No.2, (September 2001): 198.

อย่างไรก็ตาม วิทยาลัยฝึกหัดครูมะละกาต้องปิดตัวลงในเดือนธันวาคมปีเดียวกันเพื่อซ่อมแซมและปรับปรุงอาคารเรียน จนสามารถเปิดเรียนอีกครั้งเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1901³⁷

วิทยาลัยฝึกหัดครูมะละกา เปิดสอนจนกระทั่งถึง ค.ศ. 1912 รัฐบาลอาณานิคมจึงสร้างวิทยาลัยครูอีกแห่งขึ้นในเมืองมาตัง (Matang) รัฐเประ อย่างไรก็ตาม วิทยาลัยทั้งสองแห่งนี้ต้องปิดตัวลง เนื่องจากรัฐบาลได้สร้างวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริส (Sultan Idris Training Colleges : SITC) ขึ้นมาแทนในรัฐเประใน ค.ศ. 1922 เพื่อให้กลายเป็นศูนย์กลางการฝึกหัดครู ซึ่งวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริสก็ได้รับความนิยมแทนวิทยาลัยครูทั้ง 2 แห่งดังกล่าวทันที

วิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริส ตั้งอยู่ในเมืองตันจง มาลิม (Tanjung Malim) รัฐเประ เปิดเรียนครั้งแรกในวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1922 ภายใต้การสนับสนุนของ เซอร์ ริชาร์ด โอลอฟ วินสเต็ดท์ (Sir Richard Olof Winstedt) ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการการศึกษา และมีความสนิทสนมกับ เซอร์ ริชาร์ด เจมส์ วิลกินสัน (Sir Richard James Wilkinson) ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการศึกษามาก่อน วินสเต็ดท์เคยไปปฏิบัติงานด้านการศึกษาในชวาและฟิลิปปินส์ ได้นำแนวคิดหลายอย่างกลับมาพัฒนาวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริส อาทิ การให้มีสถานพักพ่อนหย่อนใจ หรือศูนย์กีฬาสำหรับนักศึกษา กำหนดนโยบายให้นักศึกษาที่จบแล้วไปเป็นครูประจำอยู่ในตำบลเกิดของตนเอง³⁸ และที่สำคัญ ได้นำแนวคิดการผลิตหนังสือแบบเรียนที่เป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนทั้งในวิทยาลัยฝึกหัดครูและโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์อีกด้วย

2.3.1. หลักสูตรการศึกษาในวิทยาลัยฝึกหัดครู

เนื่องจากหลักสูตรของโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ในระดับประถมศึกษา (Primary Education) นั้น มีการเรียนการสอนที่เน้นภาคปฏิบัติด้วย กล่าวคือ รัฐบาลอังกฤษกำหนดให้มีการเรียนการสอนภาคเกษตรกรรม หัตถกรรม และงานฝีมือต่างๆ เพื่อจบออกมาแล้วสามารถทำหน้าที่นั้นๆ ได้ดีมีคุณภาพมากกว่าเดิม อีกทั้งช่วยส่งเสริมให้ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพยิ่งขึ้น งานฝีมือต่างๆ ยังสามารถนำมาเป็นสินค้าส่งออกเพื่อช่วยเพิ่มฐานทางเศรษฐกิจให้เจ้าอาณานิคมได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

³⁷ D.D. Chelliah, History of the educational policy of the Straits Settlement with recommendations for a new system based on vernaculars (F.M. Government Press, 1948), p. 138.

³⁸ Ibid., p. 139.

วิชาเหล่านี้ทำให้ชาวมาเลย์ไม่ถูกดึงออกมาจากการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมจนมากเกินไป แต่ก็เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานมากเกินไปจนไม่อาจทำให้ผู้เรียนซาบซึ้งในวัฒนธรรมของตน และไม่สูงพอจะทำให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติพอที่จะเข้าสู่กระแสหลักทางเศรษฐกิจและสังคมได้” รัฐบาลอังกฤษจึงพัฒนาความรู้ประเภทที่อิงหลักเหตุผล จึงมีการบัญญัติวิชาเรียนต่างๆ ขึ้น เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภาษาท้องถิ่นของแต่ละกลุ่มเชื้อชาติ แต่ก็ยังคงไม่ละทิ้งวิชาเก่า อย่างเกษตรกรรม งานฝีมือต่างๆ ดังนั้น เพื่อให้ครูที่จบออกมามีศักยภาพมากขึ้น วินสเดคท์จึงกำหนดให้หลักสูตรในวิทยาลัยครู แบ่งออกเป็นด้านปฏิบัติและด้านวิชาการ เพื่อที่จะสามารถนำความรู้และประสบการณ์เหล่านั้นไปสอนนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

การที่รัฐบาลอังกฤษจำแนกวิชาเรียนออกเป็นแขนงและเพิ่มวิชานอกเหนือไปจากวิชาเกษตรกรรมนั้น นับเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้แบบอาณานิคม (Colonial Knowledge) ซึ่งเสมือนเป็นการสร้างกรอบความรู้ขึ้นมาใหม่ เห็นได้จากการผลิตหนังสือแบบเรียนในแต่ละรายวิชาขึ้นมา และบังคับให้ใช้เป็นมาตรฐานเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ชาฮาริล ตาลิบ (Shaharil Talib) นักวิชาการมาเลย์ยุคหลังเอกราชกลับมองว่าองค์ความรู้เหล่านั้นเป็นกลไกการทำงานให้กับอำนาจรัฐ⁴⁰ อาทิ การสร้างพจนานุกรมภาษามาเลย์-อังกฤษที่ใช้อักษรโรมันนอกจากคำอ้างที่ว่าใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับชาวตะวันตกที่ต้องการเข้ามาติดต่อค้าขายในคาบสมุทรมลายูให้เรียนรู้อาณานิคมได้เร็วขึ้นนั้น ยังเป็นการช่วยให้เจ้าหน้าที่อังกฤษเข้าใจพื้นฐานความเป็นมาของชาวมาเลย์มากขึ้นจากการศึกษาประวัติศาสตร์ และคุ้นเคยกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวมาเลย์ หรือกระทั่งการสำรวจพื้นที่ดินแดน เพื่อกำหนดขอบเขตของอาณานิคม การสร้างแผนที่ของคาบสมุทรมลายู ซึ่งปรากฏในแบบเรียนประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ในฐานะความรู้หนึ่งเกี่ยวกับดินแดนของชาวพื้นเมือง ในขณะเดียวกัน ก็ช่วยส่งเสริมให้เจ้าอาณานิคมสามารถกำหนดเขตอำนาจของตนได้ ดังนั้นความรู้จากหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของอังกฤษจึงมีผลต่อความรับรู้และความรู้สึกนึกคิดของชาวมลายูต่อขอบเขตอำนาจของเจ้าอาณานิคม

³⁹ ซี. แมรี เทิร์นบูล, ประวัติศาสตร์มาเลย์ สิงคโปร์ และบรูไน, แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์, หน้า 336

⁴⁰ Shaharil Talib, “Colonial Knowledge and Malaysian Society: Reappropriating the Epistemological space”, 1st international Malaysian Studies Conference, (1997): 1.

2.3.2. หนังสือแบบเรียนและแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์

นับตั้งแต่มีการก่อตั้งวิทยาลัยครูมะละกาขึ้นมาใน ค.ศ. 1900 วินสเดคท์ได้พยายามที่จะพัฒนาหนังสือแบบเรียนขึ้นมาเพื่อใช้ในโรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลย์และในวิทยาลัยครู วินสเดคท์ได้แปลงานวรรณคดีมลายูไว้หลายชิ้นในช่วง ค.ศ. 1916-1920⁴¹ อาทิ ฮังห์ตัว (Hang Tuah) และ ซาเราะห์ มลายู (Sejarah Melayu) มีการตีพิมพ์โดยใช้อักษรโรมัน⁴² ผลงานดังกล่าวนี้ กลายเป็นหนังสือแบบเรียนที่ใช้ในรายวิชาวรรณคดี เนื่องจากยังคงมีความสำคัญในฐานะงานเขียนยุคจารีตที่เก่าแก่ ส่วนวิชาประวัติศาสตร์ วินสเดคท์ได้เรียบเรียงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ เป็นหนังสือแบบเรียนได้แก่ “กิตั๊บ ตาวาริก มลายู” (Kitab Tawarikh Melayu) เริ่มใช้ครั้งแรก ค.ศ. 1918

ภายหลังจากที่วิทยาลัยครูมะละกาและมาดิงปิดตัวลง และเปิดวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริสขึ้นมาแทนนั้น ก็ยังมีการใช้หนังสือแบบเรียนเหล่านี้ต่อไป พร้อมกับที่วินสเดคท์ยังคงพัฒนาการแปลหนังสือภาษาอังกฤษเป็นภาษามาลายูอย่างไม่หยุดหย่อน วินสเดคท์ทำงานร่วมกับวิลคินสันในการพัฒนาหนังสือแบบเรียน โดยมีสำนักงานแปลภาษา (Bureau Translation) ของวิทยาลัยครูสุลต่านอิดริส เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่แปลหนังสือแบบเรียนเป็นภาษามาลายูอักษรโรมัน แต่หนังสือแบบเรียนยังคงมีราคาค่อนข้างสูง ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ในชนบทจึงไม่สามารถซื้อหนังสือเป็นของตัวเองได้ หนังสือแบบเรียนจึงจำกัดการใช้เฉพาะในกลุ่มนักศึกษาวิทยาลัยฝึกหัดครู จนเมื่อนักศึกษาเหล่านี้จบออกไปสอนในโรงเรียนท้องถิ่นแล้ว ก็จะใช้วิธีคัดลอกข้อความลงบนกระดานดำแล้วให้นักเรียนจดข้อความเหล่านั้นลงสมุดบันทึกด้วยตนเอง

⁴¹ Abdullah Sanusi bin Ahmad, *Peranan Pejabat Karang Mengarang dalam bidang2 pelajaran sekolah2 Melayu dan Kesusasteraan di kalangan orang ramai*, p. 60.

⁴² ภาษามาลายูเดิมที่ใช้อักษรยาวีค่อนข้างอ่านยาก และเป็นอุปสรรคในการออกเสียงต่อชาวตะวันตก อังกฤษจึงทำการพัฒนาภาษามาลายู โดยใช้ตัวอักษรโรมันเข้ามาใช้แทนเพื่อการสะกดและออกเสียงที่ง่ายกว่า สำหรับชาวตะวันตกที่ต้องการเข้ามาติดต่อค้าขายพร้อมกันนั้นนักวิชาการอังกฤษหลายท่านได้พยายามพัฒนาพจนานุกรม อังกฤษ-มาเลย์ขึ้นมาเพื่อเป็นคู่มือสำหรับผู้เริ่มฝึกภาษามาลายูอีกด้วย พจนานุกรมเล่มแรกที่ใช้ตัวอักษรโรมันทั้งหมด เป็นผลงานของเซอร์ แฟรงค์ สเวตเตนแฮม (Sir Frank Swettenham: 1850-1946) ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1881, Shaharil Talib, “Colonial Knowledge and Malaysian Society: Reappropriating the Epistemological space”, *1st international Malaysian Studies Conference*, (1997): 1.

หรือบางครั้งในบางโรงเรียนอาจมีการให้นักเรียนใช้บทความของกลุ่มจาวิ เปอรานากัน (Jawi Peranakan)⁴³ เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอน⁴⁴

ในขณะเดียวกัน วิลคินสันก็พยายามนำหนังสือวรรณคดีที่ตีพิมพ์ภายใต้โครงการ The Malay Literature Series⁴⁵ ของเขากระจายไปตามห้องสมุดของโรงเรียนต่างๆเพื่อเพิ่มความรู้อให้กับนักเรียน แต่การตีพิมพ์หนังสือก็ยังคงมีปริมาณน้อย

จนกระทั่งใน ค.ศ. 1924 โอ. ที. ดุสเซ็ก (O.T. Dussek: 1886-1965) และไชนาล อบิดิน บิน อาหมัด (Zainal Abidin bin Ahmad: 1895-1973) หรือรู้จักกันในนามซาบา (Za'ba) ได้ร่วมกันก่อตั้งสำนักงานแปลภาษามลายู (Malay Translation Bureau) ขึ้นมาเพื่อผลิตหนังสือแบบเรียนและหนังสือสำหรับอ่านประกอบการเรียนรู้ทั่วไปขึ้นมา การลงทุนเริ่มแรกนั้นทั้งสองท่านเป็นผู้รับผิดชอบ และเนื่องจากทั้งสองท่านมีหน้าที่เป็นผู้แปลภาษาในสำนักงานแปลภาษาของ SITC อยู่แล้วรัฐบาลจึงให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะความช่วยเหลือจาก วินสแตดท์และวิลคินสัน อย่างไรก็ตามสำนักงานของ โอ.ที. ดุสเซ็ก และไชนาล อบิดิน บิน อาหมัด ได้กลายเป็นแผนกหนึ่งของสำนักงานแปลภาษาของวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริส ซึ่งมีจุดหลักการในการสร้าง 2 สิ่งดังนี้

- ก. ผลิตหนังสือแบบเรียนมาตรฐานสำหรับใช้ในโรงเรียนพื้นเมืองมาเลย์ทั่วไป ภายใต้ชื่อ “The Malay School Series” คล้ายกับโครงการของวิลคินสัน แต่แทนที่จะเป็นหนังสือที่อยู่ในห้องสมุด ก็กลายเป็นหนังสือแบบเรียนที่นักเรียนสามารถเป็นเจ้าของและพกติดตัวไปไหนก็ได้ตลอดเวลา

⁴³ ชาวมุสลิมกลุ่ม จาวิ เปอรานากัน (Jawi Peranakan) เป็นลูกผสมที่เกิดจากการแต่งงานระหว่างชาวมุสลิมอินเดียนกับชาวมลายูพื้นเมือง กลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปศาสนาอิสลาม ซึ่งมีการแพร่ขยายแนวคิดในการปฏิรูปศาสนาทั้งในสิงคโปร์ และดินแดนโดยรอบ ชาวมุสลิมกลุ่มนี้ได้รับการศึกษาจากเมกกะ หรือไคโร, ไพลดา ชัยศร, ผลกระทบของระบบการปกครองของอังกฤษต่อความคิดทางการเมืองของชาวมลายูในรัฐมลายูที่เป็นสหพันธ์ ค.ศ. 1896-1941, หน้า 134.

⁴⁴ Abdullah Sanusi bin Ahmad, *Peranan Pejabat Karang Mengarang dalam bidang2 pelajaran sekolah2 Melayu dan Kesusasteraan di kalangan orang ramai*, p. 60.

⁴⁵ โครงการตีพิมพ์หนังสือด้านวรรณคดีของ อาร์.เจ. วิลคินสัน เริ่มในช่วง ค.ศ.1906, P.H. Lim, “Malay School and Libraries in the Straits Settlement 1876-1941” *Malaysian Journal of Library & Information Sciene*, Vol. 13, No.1, (July 2008): 6.

ข. ผลิตหนังสือประเภทวรรณคดีสำหรับชาวบ้านทั่วไปเพื่อฝึกการรักการอ่านให้กับชาวมาเลย์พื้นเมือง และหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับนักเรียน ภายใต้ชื่อ “The Malay Home Library Series”⁴⁶

นอกจากนั้น หน่วยงานนี้ยังมีหน้าที่หลักๆ 5 ประการ ได้แก่

1. ผลิตหนังสือใหม่ๆ อยู่ตลอด
2. แก้ไข ปรับปรุงหนังสือเก่า
3. ตีพิมพ์ซ้ำหนังสือเก่าที่เคยพิมพ์มาแล้ว
4. การแปลหนังสือ
5. ฝึกฝนพนักงานในด้านการแปลหนังสือ⁴⁷

หลังจากมาเลเซียประกาศเอกราชอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1957 สำนักงานแปลภาษานี้จึงปิดตัวลง พร้อมกับมอบหน้าที่ในการผลิตหนังสือแบบเรียนให้อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงศึกษาธิการแห่งประเทศมาเลเซียแทน อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาในการดำรงอยู่ของสำนักงานแปลนี้ สามารถผลิตหนังสือแบบเรียนได้ภายใต้โครงการ “The Malay School Series” ทั้งหมด 85 เล่ม ส่วนหนังสือสำหรับอ่านเพื่อให้ความรู้ทั่วไปภายใต้โครงการ “The Malay home Library Series” ผลิตได้ 64 เล่ม และมีราคาเฉลี่ยเล่มละประมาณ 10 เซนต์ ซึ่งผู้ปกครองสามารถหาซื้อให้ลูกหลานเก็บไว้ได้

ด้านวิชาประวัติศาสตร์เป็นหนึ่งในรายวิชาบังคับที่นักเรียนในโรงเรียนและนักศึกษาในวิทยาลัยฝึกหัดครูจะต้องเรียน วินสตันที่นำผลงานของตนเองเรื่อง “กิตติบ ตาวาริค มลายู” มาใช้เป็นแบบเรียนครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1918 แต่กระนั้นก็ยังกระจายไปไม่ถึงพื้นที่ชนบท และใช้ในวงจำกัดแค่นักศึกษาระดับวิทยาลัยขึ้นไปเท่านั้น จนกระทั่งเกิดโครงการ “The Malay School Series” นับตั้งแต่

⁴⁶ Abdullah Sanusi bin Ahmad, Peranan Pejabat Karang Mengarang dalam bidang2 pelajaran sekolah2 Melayu dan Kesusasteraan di kalangan orang ramai, p. 61.

⁴⁷ P.H. Lim, “Malay School and Libraries in the Straits Settlement 1876-1941”, Malaysian Journal of Library & Information Science, Vol. 13, No.1, (July 2008): 9.

ปี 1924 จนถึงปี 1957 มีจำนวนหนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ทั้งหมด 8 เล่มที่ใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งอาณานิคมมลายา ได้แก่

1. The Malay School Series 3 : Ilmu Alam Melayu
2. The Malay School Series 4 : Kitab Tawarikh Melayu
3. The Malay School Series 7 : Sejarah Alam Melayu 1-5
4. The Malay School Series 15 : Pelbagai Chetera Melayu 1-2
5. The Malay School Series 28 : Latehan Ilmu Alam Tanah Melayu
6. The Malay School Series 34 : Ilmu Alam Rendah Tanah Melayu
7. The Malay School Series 49 : Kesah Tanah Melayu
8. The Malay School Series 84 : Sejarah Kesusasteraan Melayu⁴⁸

หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ทั้ง 8 เล่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นผลงานของชาวอังกฤษ หรือ ตะวันตกมีเพียง 2 เล่มที่เขียนโดยชาวมาเลย์ได้แก่ “ซจาเราะห์ อาลัม มลายู” (Sejarah Alam Melayu) ของอับดุล ฮาดิ และ “เปลบากาไก เซตเตอร่า มลายู” (Pelbagai Chetera Melayu) ของบุง อดีล (Buyong Adil) ซึ่งเป็นการนำเอาหนังสือแบบเรียนของอับดุล ฮาดิมาขยายความและเรียบเรียงใหม่ มิได้เป็นการเขียนขึ้นใหม่แต่อย่างใด อย่างไรก็ตามหนังสือแบบเรียนที่ผู้วิจัยสามารถเสาะหามาได้ โดยมีความสมบูรณ์ทั้งตัวเล่มจากโครงการ “The Malay School Series” และจะนำมาใช้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่แบบเรียนหมายเลข 4, 7 และ 49

2.4. ผู้มีบทบาทสำคัญต่อการผลิตและพัฒนาหนังสือแบบเรียน

ผู้มีบทบาทสำคัญในการผลิตและพัฒนาหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในระบบการศึกษาแบบ ตะวันตกในยุคอานานิคมนั้น เป็นเจ้าหน้าที่อังกฤษในอาณานิคมมลายา 3 ท่านและชาวมาเลย์ 1

⁴⁸ Abdullah Sanusi bin Ahmad, Peranan Pejabat Karang Mengarang dalam bidang2 pelajaran sekolah2 Melayu dan Kesusasteraan di kalangan orang ramai, p. 69.

ท่าน ประกอบไปด้วย เซอร์ ริชาร์ด เจมส์ วิลคินสัน (Sir Richard James Wilkinson), เซอร์ ริชาร์ด โอลอฟ วินสเต็ดท์ (Sir Richard Olof Winstedt) ซึ่งล้วนมีตำแหน่งหน้าที่ทางการศึกษาด้วยกันทั้งสิ้น สำหรับ วิลคินสันและวินสเต็ดท์นั้น ต่างเคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการการศึกษาของอาณานิคมมลายา โดยวิลคินสันเริ่มดำรงตำแหน่งใน ค.ศ. 1895 ในขณะที่วินสเต็ดท์ดำรงตำแหน่งใน ค.ศ. 1916 ส่วน โอ. ที. คุสเส็ก ครูชาวอังกฤษและ ไซนาล อิบดิน บิน আহมัด หรือที่ชาวมาเลย์รู้จักกันในนามซาบา (Za'ba) เป็นครูชาวมาเลย์ โดยคุสเส็กเริ่มรับตำแหน่งครูสอนในโรงเรียนมัธยมของอังกฤษในมะละกาครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1912 ส่วนซาบาเริ่มเป็นครูในโรงเรียนอังกฤษเช่นกันใน ค.ศ. 1915

2.4.1. เซอร์ ริชาร์ด เจมส์ วิลคินสัน (Sir Richard James Wilkinson)

อาร์. เจ. วิลคินสัน เกิด ค.ศ. 1867 ที่ประเทศกรีซ และได้รับการศึกษาในวิทยาลัย Trinity ในกรุงลอนดอน สามารถพูดภาษายุโรปได้หลายภาษาไม่ว่าจะเป็นฝรั่งเศส เยอรมัน กรีก อิตาลี และสเปน เป็นต้น วิลคินสันเริ่มมีบทบาทในมลายาโดยการเข้าร่วมเป็นนักเรียนทหารในอาณานิคมสเตรตส์ เซดเดิลเมนต์ ใน ค.ศ. 1889 และใน ค.ศ. 1896 เขาก็เริ่มรับตำแหน่งในการอำนวยความสะดวกด้านการศึกษาในปีนั้นเป็นแห่งแรก จนกระทั่ง ค.ศ. 1898-1900 เขาได้รับการเพิ่มหน้าที่ให้ดูแลการศึกษาทั่วทั้งสเตรตส์ เซดเดิลเมนต์ และใน ค.ศ. 1903-1906 การศึกษาในรัฐที่เป็นสหพันธ์ (Federated Malay States) ซึ่งประกอบด้วยรัฐ สลังงอร์ ประะปะหัง และเนกรีเซมบีตันก็ตกอยู่ในความดูแลของเขาทั้งหมด ใน ค.ศ. 1906 เขาได้รับตำแหน่งเลขาธิการใหญ่แห่งรัฐประะปะ และได้เลื่อนขั้นเป็นผู้ว่าการแห่งรัฐเนกรีเซมบีตันใน ค.ศ. 1910 และได้เลื่อนขั้นเป็นเลขาธิการใหญ่แห่งกระทรวงอาณานิคมใน สเตรตส์ เซดเดิลเมนต์อีกครั้งในปีถัดมา วิลคินสัน กลับไปที่ Sierra Leone ใน ค.ศ. 1916 และทำงานกับรัฐบาลที่นั่น จนเกษียณด้วยวัย 55 ปีใน ค.ศ. 1922 และเสียชีวิตใน ค.ศ. 1941 ด้วยอายุ 74 ปี⁴⁹

⁴⁹ Soda Naoki, "The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowledge in British Malaya", *Southeast Asian Studies*, Vol.39, No.2, (September 2001): 198.

2.4.2. เซอร์ ริชาร์ด โอลอฟ วินสเต็ดท์ (Sir Richard Olof Winstedt)

ริชาร์ด วินสเต็ดท์ เกิดเมื่อ ค.ศ. 1878 ที่ประเทศอังกฤษ เขาได้รับการศึกษาใน New College, Oxford และเข้าร่วมในหน่วยงานราชการพลเรือนแห่งมลายัน (Malayan Civil Service) ใน ค.ศ. 1902 ในฐานะนักเรียนนายทหาร หลังจากนั้นเขาได้ทำงานในสำนักงานประจำเมืองต่างๆ ใน สหพันธรัฐตั้งแต่ช่วง ค.ศ. 1906-1912 จนกระทั่งใน ค.ศ. 1913 จึงได้ดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการ คณะกรรมการด้านมาเลย์ศึกษา (Committee for Malay Studies) และดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ ประจำเมือง กัวลา ปิลาห์ (Kuala Pilah) ตั้งแต่ ค.ศ. 1913-1915 ในปีถัดมาเขาจึงได้รับตำแหน่งเป็น ผู้ช่วยผู้อำนวยการการศึกษา (Assistant Director for Education) จนกระทั่งใน ค.ศ. 1920 เขาก็ได้รับ เลื่อนให้เป็นผู้ผู้อำนวยการการศึกษาในสเตรตส์ เซดเดิลเมนต์และดำรงตำแหน่งเดียวกันนี้ใน สหพันธรัฐในปี 1923 ซึ่งเขาก็รับผิดชอบดูแลด้านการศึกษาทั้งสเตรตส์ เซดเดิลเมนต์และรัฐใน สหพันธ์เรื่อยมาจนถึงปี 1931 ในขณะเดียวกันนั้นเขาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอธิการบดีของวิทยาลัย ราฟเฟิลส์ในสิงคโปร์ด้วยอีกตำแหน่ง และเมื่อถึง ค.ศ. 1931 เขาก็ย้ายตัวเองไปอยู่ที่ยะโฮร์โดยมี บทบาทเป็นที่ปรึกษาประจำรัฐ จนกระทั่ง ค.ศ. 1935 เขาจึงเกษียณด้วยอายุ 57 ปี และกลับไปอยู่ที่ อังกฤษ⁵⁰

2.4.3. โอ. ที. ดุสเซ็ก (O.T. Dussek)

โอ. ที. ดุสเซ็ก (O.T. Dussek) เกิดวันที่ 16 พฤศจิกายน ค.ศ. 1886 ในมณฑลเซอร์รีย์ (Surrey) ประเทศอังกฤษ จบการศึกษาจาก Eastbourne College และ University of London เข้ามา ในอาณานิคมมลายาเมื่อ ค.ศ. 1912 และเข้ารับราชการในหน่วยงานด้านการศึกษาทันที โดยเริ่มจาก ตำแหน่งครูในโรงเรียนมัธยมในมะละกา (Malacca English High School) ต่อมาใน ค.ศ. 1914 ได้ ย้ายไปเป็นครูในวิทยาลัยฝึกหัดครูมะละกา เพื่อฝึกฝนครูสำหรับโรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์ ค.ศ. 1924 ย้ายไปสอนที่วิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริส และได้ร่วมงานกับไชนาล อะบิดิน บิน আহมัด (Zainal Abidin bin Ahmad: Za'ba) ในการจัดตั้งสำนักงานแปลภาษามาเลย์ (The Malay Translation

⁵⁰ Ibid., p. 199.

Bureau) และทำงานในวิทยาลัยฝึกหัดครูสุดต่านอติริสจนกระทั่งเกษียณอายุราชการใน ค.ศ. 1936 ด้วยวัย 50 ปี⁵¹

2.4.4. ไชนาล อบิดิน บิน আহมัด (Zainal Abidin bin Ahmad)

ไชนาล อบิดิน บิน আহมัด (Zainal Abidin Bin Ahmad) หรือชามมาเลย์รู้จักกันในนามของ ซาบา (Za'ba) เกิดในวันที่ 6 กันยายน ค.ศ. 1895 ในรัฐเนกรีเซมบิลัน เขาเรียนหนังสือที่บ้าน จนกระทั่งอายุได้ 12 ปี จึงเข้าเรียนในโรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลย์ใกล้บ้าน จากนั้นได้เข้าเรียนต่อในโรงเรียนอังกฤษ St. Pual's Institution ที่เมืองเซอริมบัน (Seremban) จบการศึกษาใน ค.ศ. 1915 และรับตำแหน่งครูในโรงเรียนเดียวกันนี้ทันที ค.ศ. 1918 ย้ายไปสอนในวิทยาลัยกัวลาแกการ์ โดยสอนวิชาภาษามาเลย์ และเข้าร่วมงานกับวินสเต็ดท์ในการทำหนังสือแบบเรียนในปีเดียวกัน จากนั้นจึงย้ายไปสอนที่วิทยาลัยฝึกหัดครูสุดต่านอติริสในวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1924 จนกระทั่ง ค.ศ. 1947-1950 ได้ย้ายไปสอนภาษามาเลย์ใน School of Oriental and African Studies ในมหาวิทยาลัยลอนดอน ค.ศ. 1952 กลับมาที่คาบสมุทรมลายูอีกครั้ง ใช้ชีวิตบั้นปลายในการเขียนงานวิชาการต่างๆ จนกระทั่ง ค.ศ. 1973 จึงเสียชีวิตลงด้วยวัย 78 ปี⁵²

2.4.5. การปฏิบัติงานของวิลคินสันและวินสเต็ดท์

ลักษณะการทำงานของวิลคินสันและวินสเต็ดท์นั้นค่อนข้างมีทิศทางไปในแนวเดียวกัน ซึ่งบุคคลทั้ง 2 มีความสนิทสนมกัน วิลคินสันเคยเป็นบรรณาธิการจุลสารชื่อว่า “Paper on Malay Subject” ที่เริ่มตีพิมพ์บทความตั้งแต่ ค.ศ. 1907 ในช่วงเวลาดังกล่าว ผลงานหลายต่อหลายชิ้นของวินสเต็ดท์ได้รับการนำมาตีพิมพ์ในจุลสารดังกล่าว โดยเฉพาะผลงานด้านวรรณคดีพื้นบ้านซึ่งเป็น

⁵¹ Ungku Maimunah Mohd. Tahir, “O.T. Dussek and Modern Malay Literature”, Paper read at the 12th International Conference of Historian of Asia University of Hong Kong (June 24-28, 1991): 10.

⁵² Abdullah Sanusi bin Ahmad, Peranan Pejabat Karang Mengarang dalam bidang2 pelajaran sekolah2 Melayu dan Kesusasteraan di Kalangan orang ramai, p. 132.

เรื่องที่วินสเดดท์ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คั้งนั้นในภายหลังเมื่อวินสเดดท์ขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการการศึกษา จึงไม่แปลก ที่วินสเดดท์ได้รับอิทธิพลจากผลงานของวิลคินสันเพื่อนำมาเรียบเรียงเป็นหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์เพื่อใช้เป็นคู่มือสำหรับนักเรียนในวิทยาลัยฝึกหัดครู

นอกจากจุลสาร “Paper on Malay Subject” แล้ว วิลคินสันยังมีผลงานในโครงการ “Malay Literature Series” ซึ่งเป็นการตีพิมพ์หนังสือด้านวรรณคดีทั่วไปของชาวมาเลย์สำหรับจัดวางในห้องสมุดตามโรงเรียนต่างๆ โดยตีพิมพ์ภายใต้โรงพิมพ์ Methodist Publishing House⁵³ ซึ่งเป็นโรงพิมพ์ของรัฐบาลอาณานิคม และหนึ่งในนั้นมีผลงานของวินสเดดท์ตีพิมพ์อยู่ด้วยได้แก่ “มิชามลายู” (Misa Melayu) เป็น The Malay Literature Series No. 15

ในช่วงเวลาที่วิลคินสันดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการการศึกษา ได้พยายามพัฒนาระบบการศึกษาแบบตะวันตกที่สามารถเข้าถึงชาวมาเลย์ทั่วไปได้ จะเห็นได้จากการที่วิลคินสันพยายามหรือข้อเสนอที่สุลต่านอิดริสเรียกร้องให้มีการสร้างสถานศึกษาสำหรับชาวมาเลย์เพิ่ม จนในท้ายที่สุดได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลในการก่อตั้งวิทยาลัยมาเลย์กัวลาแกลังการี่ขึ้นมา นอกจากนี้ วิลคินสันยังเป็นผู้ริเริ่มในการก่อสร้างวิทยาลัยฝึกหัดครูมะละกาขึ้นมาเพื่อผลิตครูชาวมาเลย์ให้มีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนโรงเรียนมาเลย์ท้องถิ่นที่กำลังมีการพัฒนาขึ้นมา แม้ในช่วงเวลานั้นจะยังคงเป็นการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งในช่วงการดำรงตำแหน่งของวินสเดดท์ เมื่อการขยายตัวของโรงเรียนมีเพิ่มขึ้น วิทยาลัยฝึกหัดครูมะละกาปิดตัวลงพร้อมกับวิทยาลัยอีกแห่งในเมืองมาตัง วินสเดดท์ก็สานต่อโดยการริเริ่มสร้างวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริสขึ้นมาเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานมากกว่าวิทยาลัยแห่งเดิม

ส่วนด้านการกระจายความรู้แบบตะวันตกสู่ชาวมาเลย์นั้น วินสเดดท์ใช้การขยายความรู้โดยเพิ่มเข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียนท้องถิ่นแทนการสร้างโรงเรียนแห่งใหม่ซึ่งจะทำให้มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างมาก มีการบรรจุรายวิชาที่สำคัญ พร้อมกับพัฒนาหนังสือแบบเรียนขึ้นมาใช้ควบคู่ประกอบทั้งการเรียนและการสอน โดยเฉพาะวิชาประวัติศาสตร์ ด้วยความสนใจส่วนตัว วินสเดดท์ได้นำเอาผลงานของตนเองซึ่งใช้เวลาศึกษาในช่วงที่ไปรับราชการตามที่ต่างๆ มาเรียบเรียงเป็นหนังสือแบบเรียน

⁵³ P.H. Lim, “Malay School and Libraries in the Straits Settlement 1876-1941”, *Malaysian Journal of Library & Information Science*, (1997): 6.

วิลคินสันนั้นไม่ได้มีบทบาทในการพัฒนาหนังสือแบบเรียนเหมือนวินสเดคท์โดยตรง แต่หากมองย้อนถึงผลงานในอดีต ต้องนับรวมวิลคินสันเป็นผู้พัฒนาด้วย โดยมองจากผลงานการสร้างหนังสือเพื่อจัดวางตามห้องสมุดต่างๆ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว ซึ่งโครงการดังกล่าว ภายหลังจากต่อมา คุสเส็กและซาบา ได้จัดทำขึ้นในลักษณะที่คล้ายๆกัน ดังนั้นวิลคินสันจึงเสมือนเป็นผู้ปูทางให้กับวินสเดคท์ หรือเป็นผู้ส่งต่องานต่างๆที่ค้างอยู่ในวินสเดคท์ผู้เป็นรุ่นน้องสานต่อ

2.4.6. การปฏิบัติงานของคุสเส็กและไซนาล อิบดิน บิน อะหมัด

คุสเส็กและไซนาล อิบดิน บิน อะหมัด หรือที่รู้จักกันในนามซาบา ก็เป็นคู่ที่มีลักษณะการทำงานที่สอดคล้องกันเหมือนกับวิลคินสันและวินสเดคท์ แตกต่างกันตรงที่ คุสเส็กเป็นชาวอังกฤษ และเป็นเจ้านายโดยตรงของซาบาในสำนักงานแปลภาษาของวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริส อย่างไรก็ตาม ทั้งคู่เริ่มต้นการทำงานในอาณานิคมมลายาด้วยการเป็นครูในโรงเรียนมัธยมของอังกฤษ จากนั้นจึงย้ายเข้ามาสอนในวิทยาลัยฝึกหัดครู จนกระทั่งได้เข้ามาร่วมงานกันในสำนักงานแปลภาษาของวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริส

คุสเส็กนั้นเห็นพ้องกับวินสเดคท์ในเรื่องการก่อตั้งวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริส ด้วยเหตุผลเพื่อต้องการให้มีการกระจายการศึกษาแก่เด็กๆสามัญชน ไม่ว่าจะเป็นลูกชาวนา ลูกชาวประมงก็สามารถรับการศึกษาจากอังกฤษได้ และเมื่อบรรดาครูชาวอังกฤษส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่จะเข้ามาร่วมสอนในโรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลย์ วิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิดริสจึงมีหน้าที่หลักในการผลิตครูชาวมาเลย์เพื่อให้กลับไปสอนในตำบลบ้านเกิดของตนเองให้ได้มากที่สุด

บทบาทของคุสเส็กและซาบาในการพัฒนาหนังสือแบบเรียนจะเป็นไปในลักษณะร่วมกันดำเนินการ ตั้งแต่ร่วมกันจัดตั้งสำนักงานแปลภาษามาเลย์ (The Malay Translation Bureau) ขึ้นมาเพื่อเป็นสำนักงานในการแปลหนังสือแบบเรียนเป็นภาษามาเลย์ ภายใต้งโครงการ “The Malay School Series” และเมื่อคุสเส็กเคยร่วมงานกับวิลคินสันในโครงการ “The Malay Literature Series” มาก่อน ดังนั้นคุสเส็กจึงนำแนวคิดนี้มาพัฒนาเป็นโครงการ “Home Library Series” ร่วมกับซาบาเพื่อผลิตหนังสือให้ห้องสมุดให้มีความหลากหลายและมีจำนวนมากขึ้น

โครงการ “The Malay School Series” นั้นประสบความสำเร็จพอสมควร เนื่องจากเป็นหนังสือแบบเรียนที่ใช้ในโรงเรียนเรื่อยมาตั้งแต่มีการผลิตจนกระทั่งใน ค.ศ. 1957 ซึ่งประเทศ

มาเลเซียประกาศเอกราชอย่างเป็นทางการ จึงทำให้นักเรียนแบบเรียนหลังยุคเอกราช ตกไปอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการแห่งประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาใหม่ทั้งหมด เนื่องจากการปกครองหลังได้รับเอกราชนั้น มาเลเซียจำเป็นต้องสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้แก่ประชากรทุกเชื้อชาติ ต่างจากในยุคอนานิคมที่แต่ละเชื้อชาติต่างก็มีตำราเรียนเป็นของตนเอง

กล่าวโดยสรุป การผลิตและพัฒนาหนังสือแบบเรียน มีทั้งลักษณะที่ทิ้งส่งต่อ และสืบต่อสำหรับวิลคินสันและวินสเต็ดท์นั้น เป็นทั้งผู้ผลิตและพัฒนาหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ ในขณะที่คุสเส็กและชาบามีบทบาทในการแปล และพัฒนาให้เกิดหนังสือใหม่ๆ ขึ้นมามากกว่า แต่กระนั้นคุสเส็กกับชาบาก็มีผลงานทางวิชาการมากมายที่ตีพิมพ์ทั้งในวารสาร และในหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็น “มาจาละห์ กูรู” (Majalah Guru) ของคุสเส็ก ที่ผลิตขึ้นมาเพื่อเป็นคู่มือเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาฝึกหัดครู ส่วนชาบานั้น โปรดปรานในเรื่องของภาษามาเลย์และด้านอิสลามศึกษา ผลงานของชาบาจึงมักออกมาโดยเกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านศาสนา โดยมักเขียนบทความลงในวารสารและหนังสือพิมพ์อย่าง “อุตูซาน มลายู” (Utusan Melayu), “เลมบากา มลายู” (Lembaga Melayu), “เดอะ มาเลย์ เมล์” (The Malay Mail) เป็นต้น ในด้านภาษา อาทิเช่น หนังสือไวยากรณ์ภาษามาเลย์อย่าง “เปอลิตา บาฮาซา มลายู” (Pelita Bahasa Melayu) เป็นต้น

2.5 สรุป

การพัฒนาระบบการศึกษาแบบตะวันตกในอาณานิคมมาลายานั้น ประกอบไปด้วยปัจจัยหลายอย่าง แต่กระนั้นปัจจัยหลักๆแล้ว มาจากตัวนโยบายของรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษเอง การที่รัฐบาลอาณานิคมอังกฤษให้การศึกษาระบบตะวันตกแก่บรรดาบุตรหลานสุลต่านและชนชั้นนำในระยะแรกนั้น เป็นไปเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชนชั้นนำกับรัฐบาลอาณานิคมเอง ในขณะที่ชาวมาเลย์ทั่วไป รัฐบาลอังกฤษมองว่าไม่จำเป็นต้องรับการศึกษาแบบตะวันตกมากนัก เนื่องจากเกรงว่าคนเหล่านั้นจะย้อนกลับมาทำร้ายระบบการปกครองแบบอาณานิคมของอังกฤษเอง

แต่กระนั้น มีเจ้าหน้าที่อังกฤษส่วนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย และพยายามพัฒนาระบบการศึกษาแบบตะวันตกให้กระจายไปสู่ประชากรในชนบท คือ เซอร์ ริชาร์ด เจมส์ วิลคินสัน (Sir Richard James Wilkinson) และ เซอร์ ริชาร์ด โอลอฟ วินสเต็ดท์ (Sir Richard Olof Winstedt) พวกเขาเอง

ว่า การให้ความรู้แบบตะวันตกแก่ชาวมลายู จะช่วยให้ชาวมลายูเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา อาณานิคมมลายูมากขึ้น ทั้งในเรื่องของงานบริหาร และด้านเศรษฐกิจ แม้ว่าในด้านเศรษฐกิจ ชาวจีนจะมีบทบาทอยู่มากแล้วก็ตาม แต่ในเมื่อรัฐบาลอาณานิคมยังให้เกียรติชาวมลายูเป็นเจ้าของ ดินแดนอยู่ ดังนั้นชาวมลายูจึงมีสิทธิ์ในการเข้าไปมีบทบาทด้านเศรษฐกิจได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม อังกฤษยังคงกันชาวมลายูออกจากบริบททางการเมือง วิสเดคท์เองก็พยายามนำความรู้แบบ ตะวันตกมาบรรจุลงในหนังสือแบบเรียนเพื่อให้กลายเป็นองค์ความรู้ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้ง อาณานิคมมลายู

อย่างไรก็ตาม ผลจากการพัฒนาระบบการศึกษาแบบตะวันตกนี้ ประสบความสำเร็จในบาง พื้นที่ โดยเฉพาะในรัฐเปเร ซึ่งมีจำนวน โรงเรียนท้องถิ่นสำหรับชาวมลายูมากที่สุด ในขณะที่รัฐที่อยู่ นอกสหพันธ์ ยกเว้นยะโฮร์และเกดะห์กลับมีการขยายตัวของ โรงเรียนท้องถิ่นมาเลย์น้อยที่สุด ทั้งนี้เป็นไปได้ว่าในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งค่อนข้างเป็นพื้นที่ชนบทนั้น ประชาชนมีความเชื่อมั่นใน ระบบการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานของคำสอนทางศาสนามากกว่า จะเห็นได้ว่า ประชาชนไว้วางใจอูลามา (Ulama) ซึ่งเป็นผู้นำศาสนาประจำหมู่บ้านมากจนสามารถนำเงินไปฝากไว้กับอูลามาได้ ดังนั้นเมื่อ ระบบการศึกษาที่เน้นทางโลกเข้าไปในพื้นที่นั้น จึงไม่ได้รับการตอบรับเท่าที่ควร หรืออีกประการ หนึ่ง รัฐบาลอังกฤษเองต้องการให้พื้นที่ในชนบทยังคงความเป็นอนุรักษนิยมไว้ให้ได้มากที่สุด เพื่อ จะได้ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบการปกครองเดิมของชาวมลายู ซึ่งรัฐบาลอาณานิคมมลายูรักษาสัมพันธ ์อันดีกับชนชั้นปกครองของรัฐมาเลย์ในคาบสมุทรมลายู และเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดชนชั้น ใหม่อีกที่อาจต่อต้านชนชั้นปกครองเดิม อันจะส่งผลกระทบต่อระบอบการปกครองแบบอาณานิคม ของรัฐบาลอังกฤษในมลายู

ด้านการพัฒนาหนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์มลายู สามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ด้วยกัน คือ ช่วงระยะเริ่มต้น วิสเดคท์ได้นำหนังสือแบบเรียน “กิตับ ตาวาริก มลายู” (Kitab Tawarikh Melayu) ที่เขียนด้วยตนเองมาใช้ โดยเริ่มใช้ตั้งแต่ ค.ศ. 1918 ช่วงที่ 2 เริ่มต้นในปี 1924 ซึ่งมีการนำหนังสือแบบเรียนภายใต้โครงการ The Malay School Series มาใช้แทน ทั้งนี้ หนังสือ แบบเรียนเรื่อง “กิตับ ตาวาริก มลายู” ของวิสเดคท์ยังคงได้รับการบรรจุลงในโครงการดังกล่าว ด้วย

หนังสือแบบเรียนภายใต้โครงการ The Malay School Series นี้ ได้รับผลตอบรับที่ดี พอสมควร เนื่องจากมีการใช้หนังสือแบบเรียนภายใต้โครงการนี้เรื่อยมา จนกระทั่งใน ค.ศ. 1957

หน่วยงานแปลภาษามาลายีนี้จำเป็นต้องปิดตัวลง เนื่องจากมีการประกาศเอกราชอย่างเป็นทางการของ
ประเทศมาเลเซีย โดยหน้าที่ในการผลิตหนังสือแบบเรียนตกไปอยู่ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการแห่ง
ประเทศมาเลเซีย ซึ่งระบบการศึกษาภายหลังจากได้รับเอกราชนั้น จำต้องคำนึงถึงความเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกันของแต่ละเชื้อชาติ และเพื่อไม่ให้เกิดปมแห่งการแบ่งแยก หนังสือแบบเรียน
ประวัติศาสตร์ภายหลังจากได้รับเอกราช จึงจำเป็นต้องมีความเป็นกลางให้มากที่สุด

บทที่ 3

โครงสร้างและเนื้อหาของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายู

ในบทที่ผ่านมา ได้กล่าวถึงภูมิหลังการพัฒนาและนโยบายด้านการศึกษาในอาณานิคมมลายู ซึ่งการพัฒนาการศึกษาในอาณานิคมมลายูโดยหลักการพื้นฐานแล้ว เป็นไปเพื่อต้องการให้ประชากรมีความรู้ใหม่ๆ ที่ทันสมัย ก้าวทันโลก อีกด้านหนึ่งเพื่อต้องการผลิตบุคลากรมาช่วยในงานราชการ แม้ในระยะแรกจะเน้นการศึกษาเฉพาะบรรดาบุตรหลานสุลต่านและชนชั้นนำก็ตาม จนกระทั่งในทศวรรษที่ 1920 เมื่ออังกฤษเริ่มขยายการศึกษาโดยการจัดตั้งสถาบันการศึกษาทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับวิทยาลัยให้แก่ชาวมาเลย์ ทำให้ชาวมาเลย์ที่มีได้มาจากชนชั้นนำมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้น ดังนั้นเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ที่มีมาตรฐานเดียวกัน จึงเป็นที่มาของโครงการจัดทำหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้เป็นคู่มือสำหรับนักเรียนในวิทยาลัยครู และเป็นหนังสือเรียนสำหรับนักเรียนในโรงเรียนที่อยู่ภายใต้การดูแลของรัฐบาลอาณานิคม

หนังสือแบบเรียนที่จัดทำขึ้นมาใหม่ภายใต้การดูแลของรัฐบาลอังกฤษนั้น ส่วนหนึ่งเป็นไปเพื่อต้องการสร้างองค์ความรู้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ดังนั้นในบทนี้จึงจะเป็นการกล่าวถึงโครงสร้างและเนื้อหาของหนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์มลายู ว่าในตัวโครงสร้างและเนื้อหานั้น มีความแตกต่างอย่างไรกับการเรียนประวัติศาสตร์ในยุคจารีตของชาวมาเลย์ในคาบสมุทรมลายู

หนึ่งในวิชาที่มีการจัดทำหนังสือแบบเรียนขึ้นมาใหม่ได้แก่ วิชาประวัติศาสตร์ และผู้ที่มีบทบาทหลักในการจัดทำหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ได้แก่ เซอร์ ริชาร์ด โอลอฟ วินสเต็ดท์ (Sir Richard Olof Winstedt) ในขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการการศึกษา (Director of Education) วินสเต็ดท์มองว่า การเรียนประวัติศาสตร์ก่อนหน้านี้ ซึ่งเป็นการเรียนโดยใช้การบรรยายจากเรื่องเล่างานเขียนในอดีต อาทิ “ซจาเราะห์ มลายู” (Sejarah Melayu) หรือ “ฮิกายัต ฮังห์ ตัว” (Hikayat Hang Tuah) ก็ดี เป็นการถ่ายทอดและรับรู้ประวัติศาสตร์ที่ไม่มีความกระชับ เนื่องจากไม่

มีหลักการที่อยู่บนพื้นฐานของความจริง¹ งานเขียนเหล่านี้มักเขียนขึ้นโดยราชสำนักเป็นส่วนใหญ่ เนื้อหามักข้องเกี่ยวกับกษัตริย์ ความชอบ ลำดับเครือญาติ และพิธีกรรมต่างๆ ของกษัตริย์ อีกทั้งเป็นการบันทึกเรื่องราวของอาณาจักร อาทิ “ซจาเราะห์ มลายู” (Sejarah Melayu) เป็นการบันทึกเรื่องราวของรัฐมะละกา “ฮิกายัต มารง มหาวังสา” (Hikayat Merong Mahawangsa) เป็นบันทึกเรื่องราวของรัฐเกะเซห์ อันมีปรากฏการณ์เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นองค์ประกอบ เนื้อเรื่องก็ไม่มีความต่อเนื่อง ดังนั้นหนังสือแบบเรียนที่จะมีการจัดทำขึ้นมาใหม่จะต้องเล่าประวัติศาสตร์ที่มีความต่อเนื่องของเหตุการณ์ เน้นบริบททางด้านพื้นที่และประชากรเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งการใช้หลักฐานอ้างอิงที่มีความน่าเชื่อถือ มีความใกล้เคียงกับความจริงให้มากที่สุด และผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่าย

ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเขียนประวัติศาสตร์แผนใหม่จากในหนังสือแบบเรียน ซึ่งมีแนวการเขียนที่แตกต่างไปจากงานเขียนยุคจารีตประเภทพงศาวดาร จึงจะกล่าวถึงองค์ประกอบของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาในยุคอาณานิคมดังต่อไปนี้

3.1. การระบุช่วงเวลาและการลำดับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ในหนังสือแบบเรียน

องค์ประกอบเบื้องต้นอันหนึ่งที่ทำให้การเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์เป็นไปอย่างเป็นเรื่องราวและเป็นลำดับนั้น คือการลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลังตามประวัติศาสตร์ ซึ่งพบว่าผู้เขียนหนังสือแบบเรียนทั้ง วินเสตีคท์, อับดุล ฮาดิ และมอร์แกน ได้นำเอาปีคริสต์ศักราชในแบบตะวันตกเข้ามาระบุ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักที่แตกต่างไปจากงานเขียนในยุคจารีต โดยเฉพาะงานเขียนในยุคก่อนศตวรรษที่ 18 ที่มักไม่มีการระบุช่วงเวลาของเหตุการณ์ที่แน่นอน ส่วนใหญ่เป็นงานบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับรัฐและภายในราชสำนัก ซึ่งการระบุช่วงเวลาและการลำดับเนื้อเรื่องทางประวัติศาสตร์นั้นส่วนหนึ่งจะช่วยทำให้นักเรียน นักศึกษาหรือผู้อ่านสามารถเข้าใจบริบทของประวัติศาสตร์ตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปได้เป็นอย่างดี

¹ ตามหลักการในการเขียนประวัติศาสตร์ของวินเสตีคท์นั้น ต้องอยู่บนพื้นฐานของความน่าเชื่อถือ และเป็นความจริง ซึ่งจะมีความแตกต่างไปจากวรรณคดีมาเลย์ซึ่งเป็นนิยายปรัมปราไม่น่าเชื่อถือ, Soda Naoki, "The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowledge in British Malaya", *Southeast Asian Studies*, Vol.39, No.2, (September 2001): 203.

ผู้เขียนแบบเรียนทั้งวินสเต็ดท์, อับดุล ฮาดิ และมอร์แกน ต่างก็นำปีคริสต์ศักราช (ในภาษา มาเลย์มักใช้ตัวย่อว่า T.M. ย่อมาจาก Tahun Masehi)² เข้ามาระบุเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ใน หนังสือแบบเรียนของพวกเขา อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และคุ้นเคยกับการใช้ระบบปฏิทินตามศาสนาอิสลามซึ่งก็คือปี ฮิจเราะห์ (S.H. ย่อมาจาก Sanat Hijrah)³ แบบเรียนเรื่อง “กิตั๊บ ตาวาริก มลายู” ของวินสเต็ดท์จึงแสดงความใส่ใจโดยการเขียน ภาคผนวกแนะนำวิธีการเปลี่ยนปีฮิจเราะห์ไปเป็นปีคริสต์ศักราช และเปลี่ยนจากปีคริสต์ศักราชไป เป็นปีฮิจเราะห์ไว้อย่างละเอียด และมีหลากหลายตัวอย่างด้วยกัน⁴

เมื่อสามารถระบุช่วงเวลาของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แล้ว ต่อมาจึงเป็นการเล่า ประวัติศาสตร์โดยการเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง หนังสือแบบเรียนบางเล่ม อาทิ “ซจาเราะห์ อาลัม มลายู” ของอับดุล ฮาดิ ก็ได้มีการทำภาคผนวกเป็นสรุปย่อเหตุการณ์ต่างๆไว้ท้าย บทด้วยเช่นเดียวกัน ส่วนมากจะเป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งกำกับปีคริสต์ศักราช เรียงลำดับเหตุการณ์เหล่านั้นไว้ เพื่อจะทำให้ให้นักเรียน นักศึกษาหรือผู้อ่าน เมื่อศึกษารายละเอียดจบ แล้ว สามารถที่จะทบทวนเหตุการณ์ต่างๆทางประวัติศาสตร์ในฉบับย่อได้

การเรียงลำดับเนื้อหาของหนังสือแบบเรียนทุกเล่มมีการเรียงลำดับคล้ายคลึงกัน เริ่มจากการกล่าวถึงกำเนิดประชากรดั้งเดิมที่อาศัยในพื้นที่ ลักษณะภูมิศาสตร์ของพื้นที่ในระยะแรกๆ จากนั้นจึงขยายวงกว้างไปในเรื่องของลักษณะการดำรงชีวิตและการพัฒนาชุมชน การปฏิสัมพันธ์ กันทางการค้า การเมืองการปกครอง เป็นต้น หนังสือแบบเรียนเรื่อง “กิตั๊บ ตาวาริก มลายู” ของ วินสเต็ดท์ จบลงด้วยบทที่ว่าด้วยการปกครองของอังกฤษในระยะหนึ่ง เนื่องจากเป็นหนังสือ แบบเรียนที่เขียนขึ้นร่วมสมัย ฉะนั้น เนื้อหาของหนังสือแบบเรียนจึงเริ่มตั้งแต่การก่อตั้งของชาว พื้นเมืองและจบลงด้วยเรื่องการปกครองของรัฐบาลอังกฤษในอาณานิคมมลายาก่อนที่สงครามมหา เอเชียบูรพาจะอุบัติขึ้นใน ค.ศ. 1941-1945

² ตาฮุน มาเซฮี (Tahun Masehi) หรือคริสต์ศักราช เริ่มจากปีที่พระเยซูคริสต์ประสูติ นับเป็นปี คริสต์ศักราชที่ 1, R.O.Winstedt, “*Kitab Tawarikh Melayu*” (Singapore: Kelly & Walsh, Ltd. 1925), pp. 117-121.

³ ซานัส ฮิจเราะห์ (Sanat Hijrah) คำว่าฮิจเราะห์ แปลว่าการอพยพ ผู้ที่เริ่มใช้ศักราชฮิจเราะห์เป็นคนแรก คือ อิหม่าม อะลี บิน อะลี ตอลิบ (Imam Ali bin Ali Talib) ซึ่งเป็นบุตรเขยของศาสดามุฮัมมัด ประกาศใช้ในปีที่ นะบี มุฮัมหมัดอพยพออกจากเมืองเมกกะสู่มะดีนะฮ์ ใน ค.ศ. 622, Ibid., pp. 117-121.

⁴ Ibid., pp. 117-121.

หนังสือแบบเรียนบางเล่มมีการตีพิมพ์ขึ้นภายหลังจากการสิ้นสุดของสงครามมหาเอเชียบูรพาแล้วอย่างเช่น “เกษตรศาสตร์ มลายู” โดยดัตช์. เอช. มอร์แกนพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1947 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ภายหลังจากการสิ้นสุดของสงครามมหาเอเชียบูรพา ยังคงมีเหตุการณ์ความวุ่นวายต่างๆในคาบสมุทรมลายูในการที่จะสร้างเอกภาพให้กับประชากร อีกทั้งเหตุการณ์สงครามมหาเอเชียบูรพาเป็นเหตุการณ์ที่ถือว่าค่อนข้างใหม่ จึงอาจทำให้เนื้อหาในส่วนนี้ ไม่ได้ระบุไว้ในหนังสือแบบเรียน

3.2 การใช้หลักฐานอ้างอิงในหนังสือแบบเรียน

นอกจากการนำระบบศักราชเข้ามาระบุเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และการบรรยายเรื่องราวตามลำดับก่อนหลังแล้ว การเขียนประวัติศาสตร์ให้ดูมีความน่าเชื่อถือ และใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงมากกว่าเรื่องราวเหนือธรรมชาติ ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคมนำมาใช้ หลักการสำคัญประการแรกคือ การอ้างอิงจากงานประวัติศาสตร์ที่เคยเขียนมาก่อน อย่างเช่น งานชุด “กิตติ ตาวาริค มลายู” ของวินสเต็ดท์ มีการอ้างอิงเรื่องราวมาจากการเขียนชุด “ประวัติศาสตร์คาบสมุทรมลายู: ว่าด้วยเรื่องของเประและสลังอร์” (A History of Peninsular Malays: with Chapters on Perak and Selangor) ของวิลคินสัน⁵ ส่วนงานชุด “ซจาเราะห์ อาลัม มลายู” ของอับดุล ฮาดี ก็มีการอ้างอิงมาจากการเขียนของ วิลคินสัน และวินสเต็ดท์ อีกทอดหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การอ้างอิงจากผลงานที่เคยศึกษามาก่อนก็ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากงานเหล่านั้นอาจมิได้เต็มไปด้วยข้อเท็จจริงทุกประการ แต่ได้ผสมผสานกับทัศนคติของผู้เขียนด้วย

⁵ แบบเรียนชุด “ประวัติศาสตร์คาบสมุทรมลายู: ว่าด้วยเรื่องของเประและสลังอร์” (A History of Peninsular Malays: with Chapters on Perak and Selangor) ของวิลคินสันเป็นการรวบรวมบทความเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และเรื่องราวต่างๆไปในอาณานิคมมลายาซึ่งเคยตีพิมพ์ลงในวารสาร “Paper on Malay Subject” วินสเต็ดท์ได้รับแรงบันดาลใจมาจากการเขียนของวิลคินสันค่อนข้างมาก เนื่องจากโดยส่วนตัวแล้วทั้งสองท่านเคยทำงานร่วมกัน และวินสเต็ดท์เองก็มีผลงานที่เคยได้รับการตีพิมพ์ในวารสารดังกล่าว ซึ่งมีวิลคินสันเป็นบรรณาธิการ, Soda Naoki, "The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowledge in British Malaya", *Southeast Asian Studies*, Vol.39, No.2, (September 2001): 198.

ดังนั้นองค์ประกอบอีกประการ จึงเป็นการศึกษาจากงานบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ จดหมาย เหตุจากราชสำนักต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ชาว จีน อาหรับ โปรตุเกส ดัตช์ และแม้กระทั่งเอกสารของ อังกฤษเอง หรือจากพ่อค้า นักเดินเรือ ซึ่งได้เดินทางเข้ามาค้าขายและมีบทบาทในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้และโดยเฉพาะในคาบสมุทรมลายู

หนังสือแบบเรียนชุด “กิตั๊บ ตาวาริก มลายู” ของวินสเต็ดท์ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของข้อมูล ที่ใช้ในการเรียบเรียงหนังสือแบบเรียนของเขาดังคำกล่าวนี้

“หนังสือแบบเรียน “กิตั๊บ ตาวาริก มลายู” เล่มนี้ ได้เรียบเรียงและ เปรียบเทียบข้อมูลมาจากเรื่องราวของมลายูหลายแห่ง อาทิเช่น กิตั๊บ อาหรับ (*Kitab-kitab Arab*) บาบัก จาวา (*Babad Jawa*) รวมทั้งบันทึกจีน (*Hikayat China*) บันทึกจาก โปรตุเกสและบันทึกจากฮอลันดา (*Hikayat Portugis dan Hikayat Belanda*) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอ้างอิงที่มาจากบันทึกของอังกฤษ สำหรับประวัติศาสตร์ของชาวมลายูในคาบสมุทรมลายูซึ่งเป็นผลงานของ ตวน อาร์. เจ. วิลคินสันในฉบับภาษาอังกฤษ”⁶

จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า วินสเต็ดท์ค่อนข้างให้ความสำคัญกับข้อมูลอ้างอิง ที่มาจากบันทึกของอังกฤษ และจากงานเขียนของคนรุ่นก่อนอย่างวิลคินสัน ในขณะที่เดียวกัน อับดุล ฮาดิ ซึ่งเขียนแบบเรียนเรื่อง “ซจาเราะห์ อาลัม มลายู” ก็ได้แสดงให้เห็นที่มาและข้อมูลอ้างอิงของ เขาดังนี้

“เรื่องราวที่เขียนขึ้นนี้ ได้รับการรวบรวมมาจากบันทึกหลายๆเรื่อง ไม่ว่าจะเป็น ซจาเราะห์ ตานะห์ จาวา (*Sejarah Tanah Jawa*), รายการบันทึก สำมะโนประชากรของอาณานิคมมลายู (*The Census of British Malaya*),

⁶ “Bahawa ada pun Tawarikh Melayu ini telah terkarang dengan membandingkan beberapa hikayat Melayu serta kitab-kitab Arab dan babad Jawa, serta tawarikh China dan hikayat Portugis dan hikayat Belanda. Maka yang terutama di-dapati nukil-nya ia-lah dari-pada kitab Inggeris bagi cherita tawarikh orang-orang Melayu Semenanjung ini yang di-karangkan oleh Tuan R.J. Wilkinson dalam bahasa Inggeris.”, Richard Olof Winstedt, *Kitab Tawarikh Melayu*, p.v.

ฮิกายัต มารง มหาวังสา (*Hikayat Merong Mahawangsa*), ฮิกายัต อับดุลเลาะห์ (*Hikayat Abdullah*), และจากวารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ อาทิ “เซอริ ปุสตากา” (*Seri Pustaka*), “โวลกซาลมานัก มลายู” (*Volksalmanak Melayu*) ซึ่งตีพิมพ์โดย บาลัย ปุสตากา (*Balai Pustala*) ในคินแดนซาบา”⁷

จะเห็นว่าเอกสารอ้างอิงที่อับดุล ฮาดีใช้ไม่ค่อยแตกต่างจากของวินสเต็ดท์มากนัก แต่จะเพิ่มในส่วนของวารสารเข้ามาด้วย ส่วนแบบเรียนเรื่อง “เกซะห์ ตานะห์ มลายู” ของมอร์แกนนั้น ไม่มีการกล่าวถึงข้อมูลอ้างอิงไว้ในที่เดียวกัน แต่จะเป็นการเกริ่นถึงเมื่อต้องการจะเริ่มเนื้อหาในส่วนต่างๆ เช่น

“มุนชิ อับดุลเลาะห์ (*Munshi Abdullah*) 1796-1854, นักเขียนชาวมลายู ผู้มีชื่อเสียง เป็นผู้ที่มีความอดุสาหะในการเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ ในคาบสมุทรมลายูนี้ และได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับการเยี่ยมชมสถานที่เหล่านั้น ฉะนั้นในหนังสือเรื่องฮิกายัต อับดุลเลาะห์ (*Hikayat Abdullah*) นี้ จึงเป็นการกล่าวถึงการพบเจอกับคนป่าบริเวณกุนง ปันชอร์ (*Gunong Panchor*), อะลอร์ กาจะห์ (*Alor Gajah*) ซึ่งห่างจากมะละกาประมาณ 20 ไมล์ ดังเช่นเรื่องที่จะเล่าถึงดังนี้”⁸

⁷ “Kitab ini terpengut daripada beberapa kitab: sa-tengah daripada-nya Sejarah Tanah Jawa, The Census of British Malaya, Hikayat Merong Mahawangsa, Hikayat Abdullah dan lain-lain lagi daripada majallah-majallah sa-umpama Seri Pustaka, Volksalmanak Melayu yang di-keuarkan oleh Balai Pustaka di-Tanah Jawa dan sa-bagai-nya.”, Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 1* (Malay Publishing House Limited, 1947), p. 1.

⁸ “Munshi Abdullah (1796-1854), pengarang Melayu yang mashhor itu, ia-lah sa-orang yang usaha melawat beberapa tempat di-Semenanjung ini dan mengarangkan perihal lawatan-nya itu. Maka di-dalam buku-nya yang bernama “Hikayat Abdullah” itu ada ia menyebutkan perihal ia telah berjumpa dengan orang-orang hutan di-Gunong Panchor, Alor Gajah, kira-kira 20 batu dari Melaka. Demikian bunyi cherita-nya:-”, W.S. Morgan, *Kesah Tanah Melayu* (The Malayan Publishing House, Ltd. 1949), p. 1.

จากข้อความดังกล่าว มอร์แกนพยายามยกให้เห็นว่าข้อมูลที่เขาจะกล่าวดังต่อไปนี้ ได้นำมาจากข้อมูลใน “สีกายัต อับดุลเลาะห์” หรือในบทที่ 3 เรื่องชาวมลายูในมะละกา มอร์แกนก็ได้ยกให้เห็นข้อมูลเกี่ยวกับรัฐมะละกาที่ปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุของจีนดังกล่าวนี้

“เรื่องราวของรัฐมะละกา ในช่วงแรกๆนั้นปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุของจีน ในยุคนั้นกษัตริย์จีนมีความคิดว่าพระองค์เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่พระองค์เดียวในโลกนี้ ด้วยเหตุนี้จึงส่งผู้แทนไปยังรัฐต่างๆที่มีชื่อทางทิศตะวันออก และขอให้รัฐเหล่านั้นส่งดอกไม้ทอง เพื่อเป็นการยอมรับความยิ่งใหญ่ของมัน”⁹

จะเห็นได้ว่า ทั้งวินสเต็ดท์, อับดุล ฮาดิ และมอร์แกนต่างก็ใช้ออกสารอ้างอิงที่หลากหลาย ทั้งเอกสารยุคจารีตของชาวมาเลย์เองก็ดี เอกสารจากราชสำนักต่างๆก็ดี และโดยเฉพาะเอกสารจากเจ้าอาณานิคมเองก็ดี ทำให้ประวัติศาสตร์ที่เล่าในหนังสือแบบเรียนดูมีหลักการมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายๆแหล่งที่มา และแม้ว่างานเขียนประเภทพงศาวดารจะถูกมองว่าเต็มไปด้วยเรื่องราวที่ไม่น่าเชื่อถือ อย่างเรื่องผีสิงเทวดา และสิ่งเหนือธรรมชาติทั้งหลาย แต่ก็ไม่ได้หมดความสำคัญไปเสียทีเดียว การศึกษาถึงต้นตอที่มาของประวัติศาสตร์ จำเป็นที่จะต้องได้รับข้อมูลจากตำนานหรือพงศาวดารเหล่านี้ด้วยเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่นำมาจากงานเขียนประเภทพงศาวดารนั้น หากผู้เขียนรู้สึกเป็นส่วนไหนที่ไม่มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง ก็จะมีการวิเคราะห์และให้เหตุผลถึงความไม่น่าหนักในงานเขียนเหล่านั้น เช่นในแบบเรียนเรื่อง “กิตติบ ตาวาริค มลายู” ของวินสเต็ดท์ได้ตั้งคำถามถึงความสัมพันธ์ระหว่างบรรพบุรุษของราชาอิสกันดาร์ ซุล การ์เนียน (Iskandar Dzu'l Karnian) และนุสซีร์วาน อคิล (Nushirwan Adil) และ นบี สุไลมาน (Nabi Sulaiman) กับบรรพบุรุษของราชาสุราน (Raja Suran) ผู้เป็นตาของ ซัง นีไล อูตามะ (Sang Nilai Utama)¹⁰ โดยกล่าวว่า

⁹ “Ada pun kesah negeri Melaka itu yang mula-mula sa-kali tersebut ia-lah di-dalam tawarikh China. Pada zaman itu raja negeri China itu memikiran diri-nya-lah raja yang besar sa-kali di-dalam dunia. Oleh sebab itu ia menghantar utusan ka-negeri yang lain-lain di-sebelah timor memashhorkan nama-nya dan meminta akan negeri-negeri itu menghantar bunga emas tanda mengaku akan ke-besaran-nya itu” Ibid., p. 28.

¹⁰ ตามข้อมูลใน “ซจาเราะห์ มลายู” ที่วินสเต็ดท์กล่าวอ้างนั้น ซัง นีไล อูตามะ (Sang Nilai Utama) เป็นต้นกำเนิดของกษัตริย์ในดินแดนคาบสมุทรมลายู ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากราชาสุราน (Raja Suran) ซึ่งเป็นกษัตริย์ใน

“คั้งนั้น จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสายตระกูลของราชาอิสกันดาร์ ซูล การ์เนียน (Iskandar Dzu'l Karnian) และนุสซีร์วาน อคิล (Nushirwan Adil) และ นบี สุไลมาน (Nabi Sulaiman) กับบรรพบุรุษของราชาสุราน (Raja Suran) ผู้เป็นตาของ ซัง นิไล อูตามะ (Sang Nilai Utama) ได้อย่างไร? และอะไรคือหลักฐานที่กล่าวถึงความสัมพันธ์นั้น? ฉะนั้นเรื่องราวที่เขียนในซจาเราะห์ มลายู (Sejarah Melayu) จึงมีข้อผิดพลาด สิ่งที่เราเห็นว่าชาวมาเลย์นั้นต้องการสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่ราชา”¹¹

จากข้อความดังกล่าว วินสเต็ดท์แสดงให้เห็นถึงความไม่มีน้ำหนักและการไม่มีหลักฐานที่สนับสนุนอย่างชัดเจนในงานชุด “ซจาเราะห์ มลายู” (Sejarah Melayu) เกี่ยวกับความสัมพันธ์และสายตระกูลของกษัตริย์ปาเล็มบัง โดยท้ายที่สุดวินสเต็ดท์ได้แสดงความเห็นของตนเองว่าเป็นเพียงการสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่ราชาเท่านั้น

สำหรับหนังสือแบบเรียนเรื่อง “ซจาเราะห์ อาลัม มลายู” ของอับดุล ฮาดี ก็มีการบรรยายเนื้อหาที่เป็นไปในแนวพิเคราะห์พิจารณาและหาหลักฐานที่แท้จริง โดยนำเอาคำว่า “หลักฐาน” (Evidence: Saksi) เข้ามาเป็นตัวบ่งชี้ อาทิเช่น ในบทที่บรรยายเรื่องราวใน “ฮิกายัต มารง มหาวังสา” (Hikayat Merong Mahawangsa) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐเคดะห์กับสยาม อับดุล ฮาดีได้แสดงความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยังไม่มีหลักฐานบ่งบอกว่าเป็นเรื่องจริงดังคำกล่าวนี้

“ในสมัยโบราณซึ่งรัฐเคดะห์ได้ส่งดอกไม้ทองให้แก่สยาม เกิดขึ้นเพื่อเป็นการขอบคุณเท่านั้น แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป ธรรมเนียมนี้ก็ไม่ได้มีความหมายในลักษณะนี้อีกต่อไป ประหนึ่งราวกับว่า เป็นการแสดงให้เห็นถึง

ปาเล็มบังโดยราชาสุรานมีลูกชายทั้งหมด 3 คนได้แก่ ราชาอิสกันดาร์ ซูล การ์เนียน (Iskandar Dzu'l Karnian) และนุสซีร์วาน อคิล (Nushirwan Adil) และ นบี สุไลมาน (Nabi Sulaiman), Richard Olof Winstedt, *Kitab Tawarikh Melayu*, pp. 19-28.

¹¹ “Maka bagai-manakah pula hendak di-hubungkan salasilah Iskandar Dzu'l Karnian dan Nushirwan Adil dan Nabi Sulaiman itu dengan salasilah Raja Suran nenda Sang Nilai Utama itu? Dan apa saksi-nya ia-itu berhubong? Maka nyata-lah salah-nya cherita yang terkarang di-dalam Sejarah Melayu itu! Nampak-nya sa-olah-olah oleh orang Melayu hendak membesarkan bangsa raja-nya.”, Ibid., p.29.

การที่ราชาเกดะห์ส่งดอกไม้ทองนั้น เป็นไปเพื่อยอมสวามิภักดิ์อำนาจอันยิ่งใหญ่ของสยาม แต่กระนั้นเรื่องราวที่เขียนลงในอิกายัตติ มารง มหาवंธานี ยังไม่มีงานเขียนใดๆ หรือหลักฐานใดๆ ที่ทำให้เชื่อได้ว่าเป็นเรื่องจริง”¹²

กล่าวโดยสรุป หนังสือแบบเรียนทั้งสามเล่ม ไม่ว่าจะ เป็นของวินสเต็ดท์, อับดุล ฮาดี และ มอร์แกนก็ดี ล้วนใช้ข้อมูลอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด แม้ว่าจะมีการใช้อ้างอิงจากงานประเภทพงศาวดาร ซึ่งถูกมองว่าไร้น้ำหนักและไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน แต่ทั้งวินสเต็ดท์และ อับดุล ฮาดีก็มักจะมีการสรุปในตอนท้ายว่าหลักฐานเหล่านั้นยังไม่ได้รับการพิสูจน์ว่าจริง ในขณะที่ มอร์แกนจะเล่าเรื่องราวไปตามลำดับ และมักไม่ค่อยมีการวิจารณ์หลักฐานที่ใช้

3.3 การบรรยายเนื้อหาในหนังสือแบบเรียน

นอกจากองค์ประกอบต่างๆ ของหนังสือแบบเรียนดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น องค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งได้แก่ การพรรณนา หรือการถ่ายทอดเนื้อหาสาระของหนังสือแบบเรียน ที่จะทำให้นักเรียน นักศึกษา และผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาเหล่านั้นได้ง่าย จากการศึกษา สามารถแบ่งโครงสร้างเนื้อหาของหนังสือแบบเรียนทั้ง 3 เล่มตามตารางดังนี้

¹² “Dari zaman purba-kala yang negeri Kedah itu telah menghantar bunga emas ka-negeri Siam, ia-itu terbit-nya akan jadi tanda berkaseh-kasehan sahaja. Akan tetapi lama-kelamaan tiada-lah adat itu bererti yang sa-demikian itu lagi; hanya sa-olah-olah menjadi suatu alamat yang menunjukkan bahawa Raja Kedah menghantarkan bunga emas itu ia-lah oleh sebab kebesaran kuasa kerajaan Siam itu sahaja. Akan tetapi dalam pada itu pun, chetera di dalam Hikayat Merong Mahawangsa ini belum-lah di-peroleh apa-apa keterangan atau saksi hendak menyakinkan benar-nya”, Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 2* (Malay Publishing House Limited, 1952), p. 175.

ตารางที่ 5 แสดงการแบ่งเนื้อหาในแต่ละบทของหนังสือแบบเรียนทั้งสามเล่ม

ที่มา : R.O.Winstedt, Kitab Tawarikh Melayu (Singapore: Kelly & Walsh, Ltd. 1925), Abdul Hadi Haji Hasan, Sejarah Alam Melayu (Malay Publishing House Limited, 1952), W.S. Morgan, Kesah Tanah Melayu (The Malayan Publishing House, Ltd. 1949)

ประเด็นเกี่ยวกับ	Kitab Tawarikh Melayu : R.O. Winstedt, 1918	Sejarah Alam Melayu : Abdul Hadi, 1925	Kesah Tanah Melayu : W.S.Morgan, 1949
1. คนพื้นเมืองดั้งเดิม	<p>บทที่ 1. Orang Asli mendiami Tanah Melayu ia-itu orang liar.</p> <p>(ชาวพื้นเมืองผู้อาศัยในดินแดนมลายูได้แก่ชาวป่า)</p> <p>บทที่ 2. Orang Melayu yang Asli (ชาวมลายูดั้งเดิม)</p>	<p>บทที่ 1. Orang Liar atau Orang Asli ia-itu Semang dan Sakai ialah penduduk yang asli di Tanah Melayu.</p> <p>(ชาวป่าหรือชาวพื้นเมืองเดิมได้แก่เซมังและซาคไก เป็นผู้อาศัยดั้งเดิมในดินแดนมลายู)</p> <p>บทที่ 2. Orang Melayu Asli ia-lah nenek moyang orang Melayu.</p> <p>(ชาวมลายูดั้งเดิมเป็นบรรพบุรุษของชาวมลายู)</p>	<p>บทที่ 1. Orang-orang di Semenanjung Tanah Melayu.</p> <p>(ผู้คนในบริเวณคาบสมุทรมลายู)</p>
2. อิทธิพลของศาสนาฮินดู-พุทธ	<p>บทที่ 3. Kedatangan orang Sumatera.</p> <p>(การเข้ามาของชาวสุ)</p>	<p>บทที่ 3. Tumpuan Orang Sumatera ka-Tanah Melayu.</p>	<p>บทที่ 2. Tanah Melayu zaman kerajaan Hindi.</p> <p>(ดินแดนมลายูในยุค)</p>

	<p>มาตรา) ในบทนี้ วินสเด็จท์ให้ข้อมูลของ อธิพิลศาสนาฮินดู- พุทธโดยเริ่มจากการเข้า มาของเจ้าชายปาเล็มบัง ในสุมาตราที่นำเอา อธิพิลของศาสนา ฮินดู-พุทธมาด้วยโดย อาศัยข้อมูลจาก ชจาเราะห์ มลายูซึ่ง กล่าวอ้างถึงสายตระกูล ของราชามลายูที่สืบ ทอดมาจากกษัตริย์ใน สุมาตรา</p>	<p>(ชาวสุมาตราผู้ดินแดน มลายู) บทที่ 4. Tumpuan orang-orang Hindu ka- alam Melayu dan kuasa kerajaan Hindu di Tanah Jawa. (ผู้คนชาวฮินดูเข้าสู่โลก มลายูและการเรื่อง อำนาจของรัฐฮินดูใน เกาะชวา) บทที่ 5. Kedatangan ugama Hindu ka-alam Melayu. (การเข้ามาของศาสนา ฮินดูในโลกมลายู)</p>	<p>อาณาจักรแบบฮินดู)</p>
<p>3. การเข้ามาของ ศาสนาอิสลาม</p>	<p>บทที่ 4. Orang Melayu masok ugama Islam. (ชาวมลายูเข้าศาสนา อิสลาม) บทที่ 5. Kerajaan Melayu di Melaka. (ราชอาณาจักรมลายูที่</p>	<p>บทที่ 6. Kedatangan ugama Islam ka-alam Melayu. (การเข้ามาของศาสนา อิสลามสู่โลกมาเลย์) บทที่ 7. Orang-orang Siam mendudoki dan berkuasa di-Tanah</p>	<p>บทที่ 3. orang-orang Melayu di-dalam negeri-Melaka. (ชาวมลายูในรัฐ มะละกา)</p>

	มะละกา)	<p>Melayu. (ชาวสยามที่อาศัยอยู่ และมีอิทธิพลใน ดินแดนมลายู)</p> <p>บทที่ 8. kerajaan- kerajaan Melayu di Tanah Melayu ia-itu 1.Singapura 2.Melaka dan 3.Johor รัฐมลายูในคาบสมุทร มลายูอันได้แก่ สิงคโปร์ มะละกา และ ยะโฮร์</p> <p>บทที่ 9. Tumpuan orang-orang China ka- alam Melayu. (การเข้ามาของชาวจีน ในโลกมาเลย์) ในบทนี้ อับดุล ฮาดิอธิบายให้ เห็นถึงการเข้ามาของ ชาวจีนมุสลิมในยุค แรกๆ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ ชาวจีนที่อพยพเข้า มาอาศัยในคาบสมุทร มลายูในภายหลัง</p>	
--	---------	---	--

4. การเข้ามาของชาวตะวันตก	บทที่ 6. Kedatangan Orang Portugis. (การเข้ามาของชาวโปรตุเกส)	บทที่ 10. Kedatangan orang-orang Portugis ka-alam Melayu. (การเข้ามาของชาวโปรตุเกสสู่โลกมลายู)	บทที่ 4. Orang-orang Portugis. (ชาวโปรตุเกส)
	บทที่ 7. Kedatangan Orang Belanda. (การเข้ามาของชาวฮอลันดา)	บทที่ 11. Kedatangan orang-orang Belanda ka-alam Melayu. (การเข้ามาของชาวฮอลันดาสู่โลกมลายู)	บทที่ 5. Belanda dan kejatuhan negeri Johor. (ฮอลันดาและการล่มสลายของยะโฮร์)
	บทที่ 8. Kedatangan Orang Inggeris. (การเข้ามาของชาวอังกฤษ)	บทที่ 12. Kedatangan orang-orang Inggeris ka-alam Melayu. (การเข้ามาของชาวอังกฤษสู่โลกมลายู)	บทที่ 6. Kedatangan orang-orang Inggeris. (การเข้ามาของชาวอังกฤษ) บทที่ 7. Negeri-negeri Selat, T.M. 1824-1873. (รัฐต่างๆบริเวณช่องแคบ (หมายถึงรัฐที่รวมกันเป็นสหพันธรัฐเซ็ดเติลเมนท์) ใน ค.ศ. 1824-1873) บทที่ 8. Pergadohan dalam negeri-negeri

		<p>Melayu.</p> <p>(ความขัดแย้งและการฉ้อฉล พิพาทระหว่างรัฐมลายู) ในบทนี้ มอร์แกนให้ รายละเอียดเกี่ยวกับกรณี พิพาทต่างๆอันเป็น สาเหตุให้อังกฤษต้องเข้าไป แทรกแซงรัฐต่างๆใน คาบสมุทรมลายู จน ภายหลังอังกฤษสามารถ รวบรวมรัฐต่างๆและ แบ่งการปกครอง ออกเป็น 3 ส่วนได้แก่ สเตริตส์ เซ็ตเติลเมนท์, สหพันธรัฐมลายา และ รัฐนอกสหพันธรัฐมลา ยา</p> <p>บทที่ 9. Tanah Melayu. (ดินแดนมลายู) บทนี้เป็นการสรุป เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ในคาบสมุทรมลายู</p>
--	--	--

ตารางข้างต้นแสดงการแบ่งบท และเนื้อหาที่บรรยายในแต่ละบทของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาแต่ละเล่ม ซึ่งสามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ช่วงเวลาใหญ่ๆด้วยกัน ช่วงแรกเป็นการบรรยายเนื้อหาในยุคดั้งเดิม การกำเนิดของมนุษย์ซึ่งอาศัยอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า “ตานะห์มลายู” (Tanah Melayu) ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาแรกวินสเต็ดท์และอับดุล ฮาดีให้รายละเอียดไว้ในบทที่ 1-2 ส่วนมอร์แกนให้รายละเอียดในบทที่ 1 เพียงบทเดียว จากนั้นในช่วงเวลาที่ 2 จะเป็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่อุคอิทธิพลฮินดู เป็นยุคที่เริ่มมีการรับอารยธรรมจากภายนอก และก่อเกิดเป็นรัฐอาณาจักรต่างๆขึ้นมา แบบเรียนของวินสเต็ดท์ให้รายละเอียดไว้ในบทที่ 3 ของอับดุล ฮาดีให้รายละเอียดตั้งแต่บทที่ 3 ไปจนถึงบทที่ 5 และมอร์แกนให้รายละเอียดเรื่องนี้ไว้ในบทที่ 2 ช่วงเวลาที่ 3 เป็นการเปลี่ยนไปสู่อุคอิทธิพลศาสนาอิสลาม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมในคาบสมุทรมลายูอีกขั้นหนึ่ง แบบเรียนของวินสเต็ดท์ให้รายละเอียดไว้ในบทที่ 4 และ 5 แบบเรียนของอับดุล ฮาดีให้รายละเอียดตั้งแต่บทที่ 6 ไปจนถึงบทที่ 9 และมอร์แกนให้รายละเอียดไว้ในบทที่ 3 และช่วงเวลาสุดท้าย เป็นช่วงการเข้ามาของชาวตะวันตกในดินแดนมลายู ซึ่งเป็นช่วงที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมากมาย หลายประการต่อสังคมมาเลย์ในคาบสมุทรมลายู โดยแบบเรียนของวินสเต็ดท์ให้รายละเอียดไว้ในบทที่ 6,7 และ 8 ของอับดุล ฮาดีให้รายละเอียดไว้ในบทที่ 10, 11 และ 12 ส่วนมอร์แกนให้รายละเอียดตั้งแต่บทที่ 5 ไปจนถึงบทที่ 9

เนื้อหาในแต่ละช่วงเวลานั้น ทำให้มองเห็นภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมมาเลย์ซึ่งมีวิวัฒนาการทางสังคมมาเลย์ ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลาดังนี้

3.3.1 ยุคเริ่มแรก

การบรรยายเรื่องราวในยุคเริ่มแรก ผู้เขียนหนังสือแบบเรียนแต่ละเล่มจะเริ่มต้นด้วยการบรรยายประวัติศาสตร์มลายาในยุคเริ่มแรก ที่เน้นให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาวมาเลย์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงประชากรดั้งเดิมที่ก่อตัวเป็นชุมชนเล็กๆอาศัยอยู่ในบริเวณคาบสมุทรมลายู วิถีการดำรงชีพของพวกเขา และการเข้ามาของชนกลุ่มใหม่ ที่นำเอาวิถีการดำรงชีพแบบใหม่เข้ามาด้วย ผู้เขียนแบบเรียนทั้งสามเล่มพยายามจะนำเสนอวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของประชากรดั้งเดิมในคาบสมุทรมลายู และพัฒนาการทางสังคม ซึ่งเป็นพัฒนาการในอันที่จะช่วยยกระดับความเป็นอยู่

ของประชากรให้ดีขึ้นด้วย อาจเรียกได้ว่า เป็นการสร้าง “อารยธรรม” (Civilization) ของชาวมาเลย์ ในขั้นพื้นฐานก็ว่าได้

สังคมดั้งเดิมในคาบสมุทรมลายูก่อนการเข้ามาของชาวมาเลย์ ประกอบไปด้วยชาวพื้นเมืองดั้งเดิมหลายชนเผ่า อาทิ ซาไก (Sakai), เซมัง (Semang) และเนกรีโต (Negrito) บางครั้งก็จะรวมเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่าคนป่า (Orang Liar)¹³ กลุ่มชาวพื้นเมืองดั้งเดิม มีวิถีชีวิตอยู่ในป่า ดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์เป็นอาหาร แต่ละเผ่าจะมีหัวหน้าเผ่าหนึ่งคน ซึ่งจะได้รับความเคารพนับถือมาก หัวหน้าเผ่าเปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัว เนื่องจากลักษณะสังคมของชาวพื้นเมืองดั้งเดิมมักพึ่งพาอาศัยกันในลักษณะของครอบครัว เมื่อมีประชากรกลุ่มอื่นๆอพยพเข้ามา ชาวป่าเหล่านี้ก็ยังถอยร่นเข้าไปอยู่ในป่าลึกมากขึ้น จนกระทั่งพวกมาเลย์รุ่นใหม่ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวมาเลย์ปัจจุบันอพยพเข้ามา¹⁴ จึงทำให้ชาวพื้นเมืองดั้งเดิม กลายเป็นประชากรที่อยู่ชั้นในสุด เนื่องจากมีลักษณะนิสัยไม่ชอบพบปะสังสรรค์กับคนจากภายนอก

ชาวมาเลย์รุ่นใหม่เข้ามาตั้งรกรากบริเวณปากแม่น้ำ และชายฝั่งทะเลเป็นส่วนใหญ่ พวกเขาดำเนินชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของสังคม มีผู้ใหญ่บ้านหรือผู้อาวุโสเป็นผู้ดูแล หมู่บ้านของชาวมาเลย์เหล่านี้หาแหล่งอาหารเลี้ยงตนเองได้ เนื่องจากพวกเขาได้นำเอาภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมเข้ามาด้วย พวกเขารู้จักวิธีปลูกพืชไว้ใช้กินเอง อีกทั้งยังเสาะหาเครื่องทุ่นแรงมาช่วยในการทำเกษตรกรรมอีกด้วย ความเจริญต่างๆเหล่านี้อาจเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมขั้นพื้นฐานที่เกิดขึ้นในยุคแรกๆของสังคมมาเลย์

แบบเรียนของวินสเดคท์ให้ความเห็นเกี่ยวกับการลงหลักปักฐานของประชากรดั้งเดิมในคาบสมุทรมลายุดังกล่าวต่อไปนี้

“ในยุคโบราณ แผ่นดินมลายู (Tanah Melayu) ของเราแห่งนี้ มีเพียงชาวป่าอาศัยอยู่ ได้แก่ชาวเซมัง (Semang) และ ซาไก (Sakai) เมื่อชาวมาเลย์อพยพเข้ามา ชาวป่าเหล่านั้นได้ถอยร่นเข้าไปอยู่ตามป่าและหุบเขา ชาวมาเลย์ที่อพยพเข้ามาได้สร้างหมู่บ้านริมแม่น้ำ ซึ่งแม่น้ำนั้นได้กลายเป็นทางสัญจร (Jalan

¹³ Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 1*, p. 8.

¹⁴ เอน เจ ไรอัน, *การสร้างชาติมาเลเซียและสิงคโปร์*, แปลโดย ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2526), หน้า 6.

Raya) การเดินทางของพวกเขาใช้เรือเพื่อเดินทาง ซึ่งเชื้อชาติอื่นยังไม่เคยรู้วิธีใช้ทางสัญจรเหล่านี้มาก่อน”¹⁵

จากข้อความดังกล่าว วินสเต็ดท์มองว่า ประชากรมีการสร้างวัฒนธรรมพื้นฐานขึ้นมา และเกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มชาวมลายูเท่านั้น วินสเต็ดท์ไม่เห็นว่ามีชาวพื้นเมืองเดิมซึ่งอาศัยอยู่ก่อนที่ชาวมลายูจะอพยพเข้ามาจะเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการสร้างวัฒนธรรมหรือความเจริญใดให้แก่คาบสมุทรมาลายู วินสเต็ดท์ไม่ได้มองเพียงเรื่องเกษตรกรรมอย่างเดียว ยังมองไปถึงการใช้ชีวิต ความเชื่อและการแต่งกายที่สะอาดสะอ้านอีกด้วย

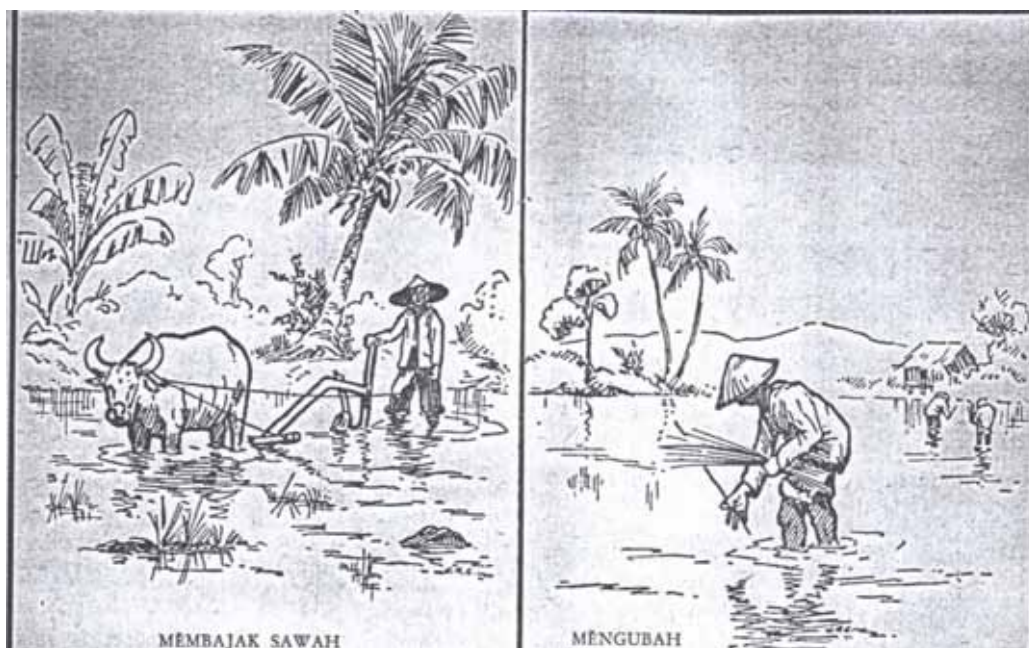
นอกจากนั้นวินสเต็ดท์ยังมองชาวมลายูซึ่งเข้ามาทีหลัง ว่ามีความเฉลียวฉลาด และรู้จักวิธีการปฏิสัมพันธ์กับเชื้อชาติอื่นๆดีกว่าชาวพื้นเมืองดั้งเดิม จากการที่มีการสัญจรทางเรือเพื่อพบปะผู้คน ในขณะที่ชาวพื้นเมืองกลับถอยร่นเข้าไปในป่าลึกมากขึ้น วินสเต็ดท์ได้ต่อยอดความเฉลียวฉลาดของชาวมลายูเพิ่มมากขึ้น จากคำกล่าวดังต่อไปนี้

“พวกเขา (ชาวเซมัง) เป็นชาวพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ก่อนในแผ่นดินมาลายูนี้ (Tanah Melayu) แล้วถ้าหากว่าชาวมลายูอาศัยอยู่ที่นี้ก่อนพวกเขา จะเป็นไปได้หรือไม่หากชนชาติที่ “อ่อนแอและโง่เขลา” จะตามเข้ามาทีหลัง แต่เพราะชาวมลายูมั่นใจว่าฉลาดและมีอารยธรรม อีกทั้งมีความพยายามในการต่อต้านศัตรูมากกว่าพวกเซมังที่อาศัยอยู่ในป่าและกลัวการกระทำของมนุษย์”¹⁶

¹⁵ “Pada zaman purba kala, orang Melayu belum lgii ada di-sini, Tanah Melayu kita ini hanya-lah didiami oleh orang liar sahaja, ia-itu orang Semang dan orang Sakai. Maka tatkala datang orang Melayu, maka undor-lah bangsa-bangsa liar itu ka darat-darat negeri hingga ka-gunong-ganang dan ka-bukit-bukau. Maka orang Melayu yang datang itu pun berbuat kampung di-tepi sungai; kerana pada adat mereka itu sungai itu-lah di-jadikan jalan raya, dan segala perjalanan mereka itu dari laut dan turun ka-laut hanya-lah dengan perjalanan perahu sa-mata-mata. Bahkan demikian-lah yang di-perbuat oleh segala bangsa-bangsa lain pun pada zaman tatkala mereka belum tahu membuat jalan raya dahulu.”, R.O. Winstedt, *Kitab Tawarikh Melayu*, p. 1.

¹⁶ “Maka sebab pun di-katakan mereka (Semang) itu-lah yang asli mendiami Tanah Melayu ini, ia-lah kerana jikalau sa-kira-nya orang Melayu telah sedia ada mendiami di-sini terdahulu dari-pada mereka itu,

คำกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า วินสเต็ดท์มีทัศนะว่าชาวพื้นเมืองเป็นกลุ่มชนที่อ่อนแอและขลาดเขลาเทียบไม่ได้กับชาวมลายูซึ่งอพยพเข้ามาภายหลัง แต่มีวัฒนธรรมที่สูงส่งกว่า มีความเฉลียวฉลาดกว่าในการดำเนินชีวิต การต่อต้านศัตรู และพัฒนาสังคมให้เจริญขึ้นได้



ภาพที่ 2: แสดงวิธีการทำนาโดยใช้สัตว์เป็นเครื่องทุ่นแรง

ที่มา : C.Richardson, *Ilmu Alam Rendah Tanah Melayu*, Singapore: Malaya Publishing House, 1949)

ขณะเดียวกันอัปคูล ฮาดี ก็มีความคิดที่สอดคล้องกับวินสเต็ดท์ ดังจะเห็นได้จากความตอนหนึ่งในแบบเรียน “ซจาเราะห์ อาลัม มลายู” ว่า

“กล่าวได้ว่า คนป่า ซึ่งอาศัยอยู่ในดินแดนมลายูตั้งแต่แรกเริ่มนั้น เป็นชนชาติที่ขลาดเขลาและหวาดกลัวต่อกลุ่มคนอื่นๆ ถ้าหากชาวมลายูจะมีความพร้อมมากกว่าในก่อนหน้านี้แต่ไม่ และมีพวกเรา (ชาวมลายู) โดยการที่พวก

betapa pula dapat dan boleh di-datangi kemudian oleh bangsa-bangsa yang lemah lagi bebal itu? Kerana orang Melayu pandai berikhtiar melawan serangan musuh dari-pada orang bangsa Semang yang liar dan sentiasa takut akan manusia itu.”, Ibid., pp.1-2.

เขา (คนป่า) ที่อยู่ในดินแดนมลายูนี้ เป็นเพราะพวกเขาไม่มีความเข้มแข็งในการต่อสู้ หรือการเข้ามาของชาวมลายู จะทำให้พวกเขาต้องการที่จะต่อสู้ หากแต่ที่มองเห็นเป็นเพียงการหนีเข้าป่าลึกเพื่อซ่อนตัวเอง ราวกับว่าพวกเขาเป็นสัตว์ป่า”¹⁷

คำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าอับดุล ฮาดีกับวินสเต็ดท์เห็นพ้องกันในเรื่องลักษณะนิสัยของชาวพื้นเมืองเดิมว่ามีนิสัยขลาดเขลาและหวาดกลัวต่อกลุ่มคนอื่น ในขณะที่บรรพบุรุษของชาวมลายูนั้น จะต้องเป็นผู้ที่สร้างหมู่บ้านเป็นหลักแหล่ง มีความสามารถในการทำนาข้าว แล่นเรือ และเลี้ยงสัตว์เป็นแรงงานหรืออาหาร อาทิ หมู วัว ควาย เป็นต้น

แบบเรียนชุด “เกชะห์ ตานะห์ มลายู” ของมอร์แกน ได้แสดงทัศนคติที่แตกต่างออกไปว่า วัฒนธรรมบางอย่างนั้น มิใช่เพียงชาวมลายูเป็นผู้สร้างทั้งหมด แต่การติดต่อกับชนชาติอื่น ทำให้ได้รับความรู้ต่างๆ ในการดำรงชีพเพิ่มขึ้นอีกด้วย ดังคำกล่าวนี้

“ชาวมลายู ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมแม่น้ำ และตามชายหาด ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น และยังเพิ่มฐานะการดำรงชีวิตที่ดี เพราะชาวอินเดีย จีน สยาม และอาหรับ ได้เข้ามาสอนให้พวกเขาทำการค้า การใช้เงินตรา การไถนาโดยใช้ควาย การหล่อสิ่งของอย่างเช่น เหล็ก เงินและทอง สวมเครื่องแต่งกายและทอผ้าจากเส้นใยและไหม และจับปลาด้วยแห”¹⁸

¹⁷ “Shahadan maka sebab pun di-katakan orang-orang liar itu mula-mula mendiami Tanah Melayu ini, kerana mereka itu suatu bangsa yang bodoh lagi menakuti pula kepada bangsa-bangsa yang lain; sa-kiranya orang-orang Melayu telah sedia lebeh dahulu daripada-nya, ta'dapat-tiada tiada-lah kita, peroleh mereka tiada daya upaya mereka akan melawat atau datang orang Melayu usahkan ia hendak melawan, jika terpendang sahaja pun lari-lah ia susup-sasap ka-hutan rimba menyembunyikan diri-nya”, Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 1*, p. 2.

¹⁸ “Orang Melayu yang telah berkampong halaman di tepi-tepi sungai dan di pantai itu telah bertambah ramai serta bertambah elok keadaan hidup-nya kerana orang-orang dari India, China, Siam dan tanah Arab itu telah mengajar mereka berniaga dan menggunakan mata wang, membajak sawah dengan memakai kerbau, menggunakan benda-benda leboran seperti besi, perak dan emas, memakai pakaian dan

มอร์แกนเสนอว่า มีวัฒนธรรมอีกหลายๆด้าน ที่ชาวมาเลย์ไม่ได้เป็นผู้สร้างเอง แต่ด้วยพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวย ทำให้ชนชาติอื่นๆเดินทางไปมาหาสู่ นำความรู้เหล่านั้นมาเผยแพร่ โดยเฉพาะการใช้เครื่องทุ่นแรงเข้าช่วยในการทำเกษตรกรรม การใช้แรงงานสัตว์ในการทำงาน เช่น ใช้ควายช่วยไถนา ที่สำคัญบุคคลภายนอกเหล่านั้นเข้ามาเพื่อสอนให้ชาวมาเลย์เริ่มรู้จักระบบการค้า และการใช้เงินตราเพื่อแลกเปลี่ยนค้าเป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การบรรยายเนื้อหาประวัติศาสตร์ในยุคแรกนั้น ผู้เขียนแบบเรียนทั้งสามเล่ม พยายามนำเสนอภาพวัฒนธรรมดั้งเดิม และการดำรงอยู่ของชาวพื้นเมืองเดิม ซึ่งผู้เขียนแบบเรียนทั้งสามได้แบ่งประวัติศาสตร์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนของคนป่าซึ่งไม่ค่อยมีวิวัฒนาการทางสังคม และส่วนของการเข้ามาของพวก โปรโตมาเลย์ ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวมาเลย์นั้น เป็นกลุ่มที่มาช่วยสร้างวิวัฒนาการทางสังคม ทำให้ดินแดนในคาบสมุทรมลายูเริ่มมีการกระจายตัวของประชากรอย่างแน่นหนา รวมไปถึงการที่ชาวมาเลย์มีการสร้างหมู่บ้านเป็นหลักแหล่งและการทำเกษตรกรรม จึงทำให้ชาวมาเลย์เป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมมากกว่ากลุ่มประชากรดั้งเดิมหรือคนป่า

3.3.2 อิทธิพลอารยธรรม อินเดีย-พุทธ

ประวัติศาสตร์มลายาในช่วงเวลาที่ 2 ในหนังสือแบบเรียนนั้น เป็นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเข้ามาของอิทธิพลศาสนาอินเดีย-พุทธ และอารยธรรมอินเดีย ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสังคมมาเลย์ในคาบสมุทรมลายูในอีกรูปแบบหนึ่ง

ด้วยลักษณะหมู่บ้านของชาวมาเลย์ ที่โดยมากอยู่ติดทะเลหรือทางสัญจรทางทะเล ทำให้มีการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น การรับวัฒนธรรมจากภายนอกจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะผู้ที่มาจากแหล่งอารยธรรมที่เก่าแก่กว่าและก้าวหน้ามากกว่าในหลายๆกรณี¹⁹ ชาวมาเลย์สมัยแรกจึงได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย อันเนื่องมาจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของคาบสมุทรมลายู อาจพิจารณาได้ว่าระหว่างที่พ่อค้าอินเดียมุ่งหน้าไปทางตะวันออก ได้พบสถานที่ที่เอื้ออำนวยให้แวะพักกลางทางระหว่างฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ การข้ามอ่าว

bertenun kain daripada benang dan sutera juga menangkap ikan dengan jaring dan belat.”, W.S. Morgan, *Kesah Tanah Melayu*, p. 2.

¹⁹ เอน เจ ไรอัน, *การสร้างชาติมาเลเซียและสิงคโปร์*, แปลโดย ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข, หน้า 6-7.

เบงกอลจากฝั่งโคโรมันเดลของอินเดียตอนใต้ นั่น พ่อค้าอินเดียจะขึ้นบกแห่งแรกที่คาบสมุทรมลายู ที่ใดที่หนึ่งระหว่างตรงกับเกาะที่²⁰

วินสเต็ดท์ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการเข้ามาของอิทธิพลฮินดู-พุทธ ในแบบเรียนของเขา โดยเน้นความสำคัญไปที่การเกิดของอาณาจักรแบบฮินดู-พุทธในสุมาตรา ซึ่งเป็นจุดเริ่มของอารยธรรมฮินดู-พุทธที่เห็นได้ชัด โดยการศึกษาผ่านเรื่องเล่าใน “ซาเราะห์ มลายู” ว่าด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับภูเขาศรี-กุนตัง (Gunong Si Guntang) ในป่าเล็มบังซึ่งมีลักษณะคล้ายกับเขาพระสุเมรุเป็นแหล่งสิงสถิตของเหล่าทวยเทพ และเป็นต้นกำเนิดของราชามาเลย์อีกด้วย อย่างไรก็ตามวินสเต็ดท์ให้ความเห็นว่า แม้อาณาจักรมาเลย์ในคาบสมุทรมลายูจะได้รับอิทธิพลฮินดู-พุทธมาจากการเข้ามาของราชาสุมัตรา แต่ก่อนหน้านั้นก็มีการเข้ามาของชาวฮินดู ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา และเข้ามาเสนอความเจริญให้กับชาวมาเลย์ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“บรรดาครูที่เข้ามานำเสนอความเจริญให้กับชาวมาเลย์ อารยธรรม และความคิดใหม่ๆ ซึ่งชาวมาเลย์ไม่เคยมีมาก่อนในขณะนั้น ได้แก่ชาวฮินดู พวกเขา (ฮินดู) เข้ามาในคาบสมุทรมลายูในช่วงศตวรรษที่ 2 ในขณะนั้นชาวฮินดูมีการตั้งรกรากอยู่ในชวาเรียบร็อยแล้ว”²¹

คำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วินสเต็ดท์เชื่อว่าอิทธิพลฮินดู-พุทธเริ่มเข้ามาในบริเวณคาบสมุทรมลายูก่อนที่จะเกิดอาณาจักรแบบฮินดูในสุมาตรา โดยให้เหตุผลว่าในขณะนั้น เริ่มมีชาวฮินดูอาศัยอยู่ตามหมู่เกาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างเช่นชวาเรียบร็อยแล้ว

แบบเรียนของอับดุล ฮาดีให้ความสำคัญกับอิทธิพลฮินดู-พุทธ โดยย้อนไปกล่าวถึงสมัยอาณาจักรมัชฌปาหิตซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ในเกาะชวา ซึ่งการเข้ามาของชาวฮินดูในชวา ได้นำเอาวิวัฒนาการและความรู้ใหม่ๆเข้ามา ส่งผลให้เกิดความเจริญในหมู่ชาวชวา²² ส่วนมอร์แกน ให้ภาพ

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7

²¹ “Maka guru yang mula-mula datang memberi tiruan atau tuladan ka-pada orang Melayu berkenaan dengan perkara-perkara kemajuan dan tamaddun dan fakir-fikiran baharu yang tiada pada orang Melayu zaman itu ia-lah orang Hindu; khabar-nya mereka mulai datang itu pada kurun Masehi yang kedua, tatkala Tanah Jawa sudah di-duduki oleh orang Hindu itu.”, R.O. Winstedt, *Kitab Tawarikh Melayu*, p. 7.

²² Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 2*, p. 133.

การเข้ามาของชาวฮินดูผ่านการค้า โดยการเดินเรือเข้ามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งการเดินทางไปในแต่ละที่จะอาศัยทิศทางลมเป็นที่ตั้ง²³

นอกจากแหล่งที่มาของอารยธรรมฮินดู-พุทธแล้ว แบบเรียนทั้งสามเล่มยังแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการและความรู้ใหม่ๆ รวมไปถึงความเชื่อในแบบศาสนาฮินดู-พุทธที่ก่อตัวในสังคมมาลย์อาทิเช่น วินสเต็ดท์กล่าวถึงกรที่ชาวมาเลย์รับเอาตัวอักษรหรือภาษาสันสกฤตมาใช้ดังกล่าวนี้

“คั้งที่ชาวมาลยูมีการคัดลอกงานและธรรมเนียมปฏิบัติของชาวต่างชาติมานั้น พบว่าคำที่ใช้มากที่สุดเป็นคำในภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาฮินดูดั้งเดิม คำต่างๆที่หยิบยืมมาจากภาษาสันสกฤตเหล่านี้ครั้งหนึ่งได้เข้ามาผ่านชาวฮินดู และหากเราให้ความสนใจคำเหล่านี้ เราก็จะทราบว่างานแบบไหน และธรรมเนียมปฏิบัติแบบไหนที่มาจากรัฐใน โลกฮินดู ซึ่งได้ถูกนำเข้ามาในดินแดนมาลยูนี้โดยบรรดาชาวฮินดู”²⁴

จากคำกล่าวนี้ วินสเต็ดท์แสดงให้เห็นถึงการนำเอาภาษา หรือคำในภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาของชาวฮินดูมาใช้ในงานของชาวมาเลย์เอง นับเป็นวิวัฒนาการทางความรู้อีกประการหนึ่งที่ชาวมาเลย์รับมาจากอารยธรรมฮินดู-พุทธ และก่อให้เกิดความเจริญทางสังคม เพราะชาวมาเลย์เริ่มมีการอ่านเขียนหนังสือ ส่วนมอร์แกนกล่าวถึงความเจริญที่ชาวฮินดูนำมาสอนให้กับชาวพื้นเมืองดังกล่าวนี้

“คนป่าที่ไม่ได้สวมใส่เสื้อผ้าที่อยู่ในพื้นที่ป่าของดินแดนมาลยูนี้ พวกเขา (ชาวฮินดู) ได้สอนให้สวมใส่เสื้อผ้า คนรวยจะใส่ผ้าไหม คนจนจะสวมผ้าด้าย นอกจากนั้นยังสอนศาสนาให้กับผู้คนที่ยังไม่มีศาสนา สันนิษฐานได้ว่า

²³ W.S. Morgan, *Kesah Tanah Melayu*, p. 11.

²⁴ “Maka oleh orang Melayu di-tiru-nya segala pekerjaan dan adat orang dagang itu; maka banyaklah perkataan Sanskrit, ia-itu bahasa Hindu yang asli, di pinjamnya. Maka sekalian perkataan itu di-pinjami dari-pada bahasa Sanskrit menerusi orang Hindu itu. Maka jikalau di-perhatikan perkataan itu, boleh lah kita mengetahui pekerjaan mana dan adat mana dari-pada negeri-negeri di-benua Hindi itu yang telah di-bawa ka Tanah Melayu ini oleh anak-anak Hindu itu.” R.O. Winstedt, *Kitab Tawarikh Melayu*, pp. 7-8.

ผู้คนที่ขลาดเขลาในยุคก่อน คิดว่าชาวฮินดูนี้เป็นชาติหนึ่งที่น่าอัศจรรย์ เพราะ
เก่งเรื่องการอ่านและเขียนภาษาสันสกฤต”²⁵

มอร์แกนแสดงทัศนคติเกี่ยวกับความเจริญที่ชาวฮินดูนำเข้ามาสอนแก่ชาวป่าและชาว
มาเลย์ในเรื่องการเลือกสวมเสื้อผ้า ซึ่งเป็นอีกความเจริญสำหรับเขานอกเหนือไปจากการอ่านเขียน
ภาษาสันสกฤต

อย่างไรก็ดี แบบเรียนทั้งสามเล่มได้เสนอมุมมองความเชื่อทางศาสนาแบบฮินดู-พุทธ ซึ่ง
ผู้เขียนแบบเรียนทั้งสามเล่มมองว่าเป็นเรื่องเหลวไหล ไร้สาระ อาทิเช่นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีสิง
เทวดา การบูชาธรรมชาติ ดังคำกลอนนี้

“เหล่าสหายข้า!
ข้าประสงค์จะล่องเรือไปยังเกาะปีนัง
อาจมีสิ่งกีดขวางข้ามิอาจทราบ
หนทางอาจยาวไกลข้ามิอาจทราบ
ท่านเท่านั้นที่ทราบ
โปรดรับเมล็ดข้าจากข้า”²⁶

จากบทกลอนดังกล่าวปรากฏอยู่ในแบบเรียนของวินสเต็ดท์ และภายหลังอัปคูล ฮาดิได้
คัดลอกมาลงไว้ในแบบเรียนของเขาด้วย เป็นเพลงที่ชาวประมงใช้ร้องในยามที่ต้องการความ
คุ้มครองให้ปลอดภัยจากภูตทะเล (Hantu Laut) คำว่า “ท่าน” ในบทกลอนหมายถึงภูตทะเล ใน
ประโยคสุดท้ายซึ่งเป็นการมอบเมล็ดข้าวให้กับภูตทะเล โดยชาวประมงจะใช้ข้าวหนึ่งกำมือเพื่อ

²⁵ “Orang-orang liar yang tiada berpakaian di-hutan-hutan Tanah Melayu itu di-ajar oleh mereka memakai kain baju, orang kaya memakai sutera; orang miskin memakai kain benang, dan lagi mengajar mereka ugamaka-pada orang-orang yang tiada beragama. Agak-nya orang-orang yang bodoh zaman dahulu memikiran orang Hindu ini suatu bangsa yang ajaib kerana pandai membacha dan menulis ia-itu bahasa Sanskrit.”, W.S. Morgan, Kesah Tanah Melayu, p. 14.

²⁶ “Hai Saudara-ku uri tembuni tembuhan! Aku’ nak berlayar ka-Pulau Pinang. Empang larang aku ta’ tahu; Tunggul batang aku ta’ tahu; Engkau yang tahu. Ini-lah beras sa-genggam”, Richard Olof Winstedt, Kitab Tawarikh Melayu, p. 9.

เป็นเครื่องต่อรองให้ภูตทะเลไว้วางใจให้เดินเรือได้ ใต้ เป็นการขอให้ธรรมชาติปกปักรักษา และคุ้มครองให้ชาวประมงเดินเรืออย่างปลอดภัย พิธีการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประชาชนทั่วไปมีความเชื่อที่ซับซ้อนเกี่ยวกับผีसांगเทวดา โดยมีรูปแบบของการแสดงความนับถือเป็นการเอาอกเอาใจธรรมชาติโดยใช้วิญญาณของต้นไม้ วิญญาณของสัตว์ ทะเล ป่าไม้ และภูเขาเป็นสื่อ²⁷

ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ และผีसांगเทวดานั้น ผู้เขียนแบบเรียนทั้งสามเล่มลงความเห็นพ้องกันว่าเป็นเรื่องไร้สาระ โดยเฉพาะของมอร์แกน ที่ได้แสดงทัศนคติไว้ในตอนหนึ่งของแบบเรียนไว้อย่างโจ่งแจ้งดังนี้

“กลาสีเรือชาวฮินดู (ผู้ซึ่งล่องเรือเข้ามาค้าขาย) เหล่านี้มีความเชื่อที่ไร้สาระมาก กลาสีเรือสมัยก่อนนั้นมีความเชื่อว่า ถ้าหากมีดวงตาของเจ้าหญิงที่ชื่อว่า ฮอรัส (Horus) ในเรือของพวกเขา จะเป็นการช่วยคุ้มครองพวกเขาจากอันตรายทั้งปวง”²⁸

นอกจากความเชื่อแล้ว พิธีกรรมหลายอย่าง ก็มีการแสดงให้เห็นถึงการรับเอาอิทธิพลศาสนาพุทธ-ฮินดูมา เช่นการแต่งตั้งตำแหน่งให้กับบุคคลระดับหัวหน้า อาทิ ตำแหน่งมนตรี (Mentri) หรือเสนาบดี พิธีหมั้น พิธีแต่งงาน พิธีส่งวิญญาณคนตาย ล้วนแล้วแต่ลอกเลียนแบบมาจากพิธีกรรมแบบฮินดู

แบบเรียนทั้งสามเล่ม เสนอแนวคิดว่ายุคการเข้ามาของอิทธิพลพุทธ-ฮินดูนั้น มีอารยธรรมใหม่ๆที่เพิ่มเข้ามาในสังคมมาเลย์ อันเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมมาเลย์เปลี่ยนแปลงไปอีกระดับหนึ่ง ก็คือการเกิดขึ้นของอาณาจักร ซึ่งนับเป็นระบบการปกครองที่มีความเจริญรุ่งเรือง และประชาชนเริ่มมีการนับถือศาสนา เริ่มอ่านเขียนหนังสือ และบันทึกเรื่องราวในอดีต ในขณะที่เดียวกันความเชื่อในการดำเนินชีวิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ และความเชื่อเกี่ยวกับผีसांगเทวดายังคงมีอยู่ และมีการรับมา

²⁷ ซี. แมรี่ เทิร์นบูล, *ประวัติศาสตร์มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน*, แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์, หน้า 41.

²⁸ “Dan lagi kelas-kelas orang Hindu yang tersebut ini sangat perchaya kepada perkara yang karut-karut. Kelas-kelas zaman dahulu kala perchaya bahawa jika ada mata sa-orang dewa yang bernama Horus dalam kapal mereka, maka terpelihara-lah mereka daripada segala merbahaya.”, W.S. Morgan, *Kesah Tanah Melayu*, p. 12.

ปรับใช้กับสังคมมาเลย์ แม้ว่าความเชื่อส่วนใหญ่ผู้เขียนแบบเรียนทั้งสามเล่มจะมองว่าเป็นเรื่องไร้สาระก็ตาม

3.3.3 อิทธิพลศาสนาอิสลาม

การเข้ามาของศาสนาอิสลาม นับเป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ทำให้รูปแบบทางสังคมของชาวมาเลย์ในคาบสมุทรมลายูมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะรูปแบบทางการเมือง การเข้ามาของศาสนาอิสลามนั้น ยังไม่สามารถยืนยัน ได้อย่างแน่นอน แต่มีหลักฐานหลายอย่างทำให้น่าเชื่อได้ว่าศาสนาอิสลามเข้ามายังภูมิภาคนี้ตั้งแต่ศตวรรษแรกของอิสลาม เช่น บันทึกที่กล่าวถึงพ่อค้าชาวอาหรับที่ค้าขายกับจีน โดยผ่านลังกาดั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 7²⁹ บันทึกของชาวอาหรับที่กล่าวถึงฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของสุมาตรา ช่องแคบมะละกา เรือยไปถึงปาเล็มบัง ยะโฮร์ และส่วนหนึ่งของหมู่เกาะริเอา-ลิงกะ ตลอดจนการปรากฏของชุมชนพ่อค้ามุสลิมตามเมืองท่าต่างๆ ตามเส้นทางเดินเรือไปเมืองจีน จึงน่าจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่าชาวอาหรับได้เดินทางเข้ามายังภูมิภาคนี้ในคริสต์ศตวรรษที่ 7-8 มาแล้ว แต่การที่พ่อค้าชาวอาหรับมักแยกตัวออกไม่ปะปนกับชาวพื้นเมืองหรือพ่อค้าที่ไม่ใช่มุสลิม และการมีจุดมุ่งหมายของการเดินทางเพื่อทำการค้ากับจีนเป็นหลัก พ่อค้าอาหรับจึงยังไม่ได้สนใจดินแดนในภูมิภาคนี้ในการเผยแพร่ศาสนาอิสลามมากนัก

หนังสือแบบเรียนทั้งสามเล่มพยายามนำเสนอการก่อตัวของรัฐสุลต่านมะละกาพร้อมๆ กับการเปลี่ยนไปสู่การเป็นรัฐมาเลย์มุสลิมในคาบสมุทรมลายู อย่างไรก็ตามแบบเรียนทั้งสามก็ไม่ได้ปฏิเสธการเข้ามาของศาสนาอิสลามในคาบสมุทรมลายูก่อนการรุ่งเรืองของรัฐมะละกา ดังที่วินสเต็ดท์ได้กล่าวไว้ดังนี้

“ในสมัยนั้น ยังไม่มีชาวมลายูที่นับถือศาสนาอิสลามมากนัก แต่ชาวอิสลามก็ยังมีอยู่ในดินแดนมลายูและหมู่เกาะเปอร์ชา (Pulau Percha) ได้แก่ พวกพ่อค้าฮินดูและชาวต่างชาติอื่นๆ รวมทั้งชาวเปอรานากัน ใน ค.ศ. 1292 มีนักเดินทางชาวอิตาเลียน นามว่า มาโคโปโล มาจากโลกตะวันตก ผ่านหมู่เกาะ

²⁹ กิติมา อมรทัต, จรัญ มະลูลิม และชบา จิตต์ประทุม, *ประเทศมาเลเซีย* (กรุงเทพฯ: โครงการ Global Competence Project, 2542), หน้า 7.

เปอร์ซา เขาได้เขียนเรื่องราวจากประสบการณ์การเดินทางของเขา ในบันทึกนั้น
ปรากฏข้อความหนึ่งว่า มีชาวอิสลามในขณะนั้นอาศัยอยู่ในเปอร์ลัก
(Perlak).”³⁰

จากข้อความดังกล่าว วินเสตีคท์เห็นว่า อิทธิพลของศาสนาอิสลามที่เข้ามาในบริเวณ
คาบสมุทรมลายูนั้นมีมานานแล้ว แต่ไม่ค่อยชัดเจนในระยะแรก เนื่องจากการนับถือศาสนายังไม่
แพร่หลาย

อย่างไรก็ตามในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 14 ศาสนาอิสลามก็ดูจะยังไม่แพร่หลายมากนัก
ในบริเวณคาบสมุทรมลายู จนกระทั่งรัฐมะละกาที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเปลี่ยนมานับถือศาสนา
อิสลาม ศาสนานี้จึงได้แพร่หลายไปมาก จากข้อมูลใน “ซจาเราะห์ มลายู” ได้กล่าวถึงศาสนา
อิสลามในรัฐมะละกาไว้ว่า ราชากิจิล (Raja Kechil) ได้ฝันเห็นศาสดามุฮัมมัด (Nabi Muhammad)
มาหาและให้กล่าวคำรับศาสนาอิสลาม และสั่งว่าในวันพรุ่งนี้หากมีเรือมาจอดและมีผู้โดยสารลงมา
จากเรือและละหมาดบนชายหาด ให้ทำตามที่เขากล่าว³¹ เมื่อความฝันเป็นจริงราชากิจิลได้เปลี่ยนมา
นับถือศาสนาอิสลามพร้อมด้วยบรรดาขุนนางประชาชนทั่วไปในมะละกา

แบบเรียนของอับดุล ฮาดีนนอกจากจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับการเข้ามาของศาสนาอิสลาม
ได้อย่างละเอียด โดยได้กล่าวถึงศาสนาอิสลามตั้งแต่ชีวประวัติการกำเนิดของท่าน นบี มุฮัมมัด
ศาสดาแห่งศาสนาอิสลาม การแพร่กระจายของศาสนาอิสลามตั้งแต่ในดินแดนอาหรับมาจนถึงใน
ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว อับดุล ฮาดียังเสนอจุดเปลี่ยนที่ทำให้สังคมมาเลย์ก้าวไปสู่การ
เป็นรัฐมุสลิมอย่างชัดเจนโดยได้เสนอให้เห็นในส่วนของภารกิจอำนาจของมะละกา และการ
เปลี่ยนไปเป็นรัฐมาเลย์มุสลิมดังกล่าวต่อไปนี้

³⁰ “ Bahawa pada zaman itu, belum-lah banyak orang Melayu yang telah beragama Islam; tetapi
agak-nya orang Islam ada-lah juga di Tanah-Melayu ini dan di-Pulau Percha, ia-itu dari-pada saudagar Hindi
serta lain-lain orang dagang dan peranakan. Maka pada tahun Masehi 1292 ada-lah sa-orang pengembara
bangsa Italian nama-nya Marco Polo, datang dari benua Eropah lalu ia singgah di Pulau Percha Maka ada-
lah ia mengarangkan sautu hikayat dari hal pengembaraan-nya itu: di-dalam hikayat-nya itu tersebut
mengatakan ada orang Islam di-dapati-nya pada masa itu di-dalam Perlak.” , Richard Olof Winstedt, Kitab
Tawarikh Melayu, p. 41.

³¹ Sejarah Melayu: Malay Annals, trans. C.C. Brown (Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1983),
p. 43.

“ในช่วงเวลาขณะนั้น กล่าวได้ว่าความรุ่งเรืองของศาสนาอิสลามในดินแดนมลายูยิ่งเพิ่มจำนวนและพัฒนาไปยังรัฐมลายูอื่นๆ นั่นเป็นเพราะการเรืองอำนาจของรัฐอิสลามมะละกา กล่าวคือเมื่อรัฐเหล่านั้นพัฒนาอำนาจของตนจนกระทั่งอาจกล่าวได้ว่าส่วนหนึ่งจากความยิ่งใหญ่มาจากความเป็นมุสลิมของรัฐมลายูบนดินแดนมลายูและหมู่เกาะเปอร์ชา ซึ่งเป็นผลมาจากการมีอยู่ของรัฐอิสลามมะละกาตนเอง”³²

จากคำกล่าวข้างต้น อับดุล ฮาดีนนำเสนอมะละกาในฐานะรัฐแบบอย่างในการพัฒนาไปเป็นรัฐอิสลามในคาบสมุทรมลายู ซึ่งมะละกามีบทบาทอย่างยิ่งในการชักนำรัฐต่างๆ ให้เปลี่ยนไปรับและนับถือศาสนาอิสลาม รวมทั้งนำเอาระบบการปกครองต่างๆ ของมะละกาไปเป็นแบบอย่างเพื่อปกครองรัฐของตนด้วย นอกจากนี้ อับดุล ฮาดีนยังเสนอวัตถุประสงค์ของศาสนาอิสลามในแง่การสร้างอารยธรรม โดยเฉพาะการสร้างมัสยิด เพื่อเป็นศูนย์รวมพบปะกันของชาวมุสลิม

แบบเรียนเรื่อง “เกเซหฺ ตานะหฺ มลายู” ของมอร์แกนแสดงที่มาของศาสนาอิสลามที่แตกต่างไปเล็กน้อยในตอนต้น ซึ่งแม้จะมีการอพยพเข้ามามากของชาวอาหรับ แต่ก็ยังมีชาวมุสลิมจากหลายรัฐเดินทางเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย มอร์แกนได้แสดงทัศนคติของศาสนาอิสลามที่มีอิทธิพลในคาบสมุทรมลายูในช่วงแรกๆ ไว้ดังนี้

“ในช่วงศตวรรษที่ 14-15 ศาสนาอิสลามกำลังพัฒนาและขยายอย่างรวดเร็วในรัฐที่อยู่บริเวณรอบๆ มหาสมุทรอินเดีย ในช่วงเวลานี้ ผู้คนในรัฐมะละกาเริ่มเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม ผู้คนที่เดินทางเข้ามาค้าขายในมะละกา ส่วนหนึ่งเป็นชาวมุสลิมที่เดินทางมาจากรัฐสุมาตรา และรัฐฮินดู อีกทั้ง

³² “Shahadan dalam pada itu pun nyata-lah juga yang kemajuan-nya agama Islam itu di-Tanah Melayu ini sa-makin bertambah-tambah dan bergembangan pada negeri-negeri Melayu yang lain; ia-lah disebabkan oleh kekuasaan kerajaan Islam Melaka, ia-itu pada tatkala kerajaan itu mengembangkan kuasa-nya, sa hingga boleh-lah di-katakan sa-bahagian besar daripada keislaman negeri-negeri Melayu yang di-Tanah Melayu dan juga di Pulau Percha di-sebabkan oleh kerajaan Islam Melaka yang tersebut itu ada-nya.”, Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 2*, p. 91.

ลูกหลานของเจ้าชายปรมศวรมีการแต่งงานกับธิดาแห่งราชสำนักอิสลาม
อิสลาม”³³

แบบเรียนของมอร์แกนค่อนข้างให้ภาพเกี่ยวกับการค้า ซึ่งการนับถือศาสนาอิสลามตามความเห็นของมอร์แกนนั้น เกิดจากการรับมาจากพ่อค้าชาวมุสลิมที่เดินทางมาจากที่ต่างๆ ประการที่สองคือ การที่ลูกหลานของเจ้าชายปรมศวรมีการแต่งงานกับธิดาของสุลต่านที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นทำให้รัฐมะละกากลางกลายเป็นรัฐมลายูมุสลิม

กล่าวได้ว่า แม้แบบเรียนทั้งสามเล่มจะอธิบายจุดเริ่มต้นของการสถาปนาศาสนาอิสลามในดินแดนนี้แตกต่างกัน แต่สุดท้ายแล้ว แบบเรียนทั้งสามเล่มก็เห็นพ้องกันว่า ศาสนาอิสลามที่เข้ามาในคาบสมุทรมลายูยุคแรกๆ นั้น จะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป และจะมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วพร้อมๆ กับการเรืองอำนาจของอาณาจักรมะละกา สุดท้ายส่งผลให้มะละกากลางกลายเป็นรัฐที่มีส่วนในการช่วยเผยแพร่ศาสนาอิสลามให้กับบรรดารัฐมลายูบนคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียง

3.3.4 การเข้ามาของชาวตะวันตก

ในช่วงเวลาของการเข้ามาของตะวันตกในคาบสมุทรมลายู สามารถแบ่งย่อยออกเป็น 3 ช่วงเวลาด้วยกัน ได้แก่ ช่วงเวลาของโปรตุเกสในมะละกา ช่วงเวลาของฮอลันดาในมะละกา และช่วงเวลาของอังกฤษในคาบสมุทรมลายู การเข้ามาของตะวันตกนั้น เป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อรัฐมลายูในคาบสมุทรมลายู แบบเรียนทั้งสามเล่มของวินสเต็ดท์, อับดุลฮาดี และมอร์แกนต่างก็แสดงให้เห็นความต้องการเบื้องต้นเหมือนกันว่า เป็นไปเพื่อการควบคุมผลประโยชน์ทางการค้า แต่สิ่งที่แตกต่างกันในแต่ละยุคคือ นโยบายในการปกครองและการค้า นอกจากนี้ การเข้ามาของชาวตะวันตกได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่อระบบ

³³ “Di-dalam kurun yang keempat belas dan yang kelima belas ugama Islam sedang kembang merbak dengan pantas di-negeri-negeri yang di-tepi pantai Lautan Hindi. Maka pada zaman ini-lah orang-orang yang datang berniaga ka-Melaka itu mulai memelok ugama Islam. orang-orang yang datang berniaga ka-Melaka itu sa-tengah-nya orang-orang Islam yang datang dari negeri Sumatera dan negeri Hindi. Kedua-dua anak dan chuchu Parameswara itu berkahwin dengan puteri-puteri raja yang berugama Islam”, W.S. Morgan, Kesah Tanah Melayu, p. 31.

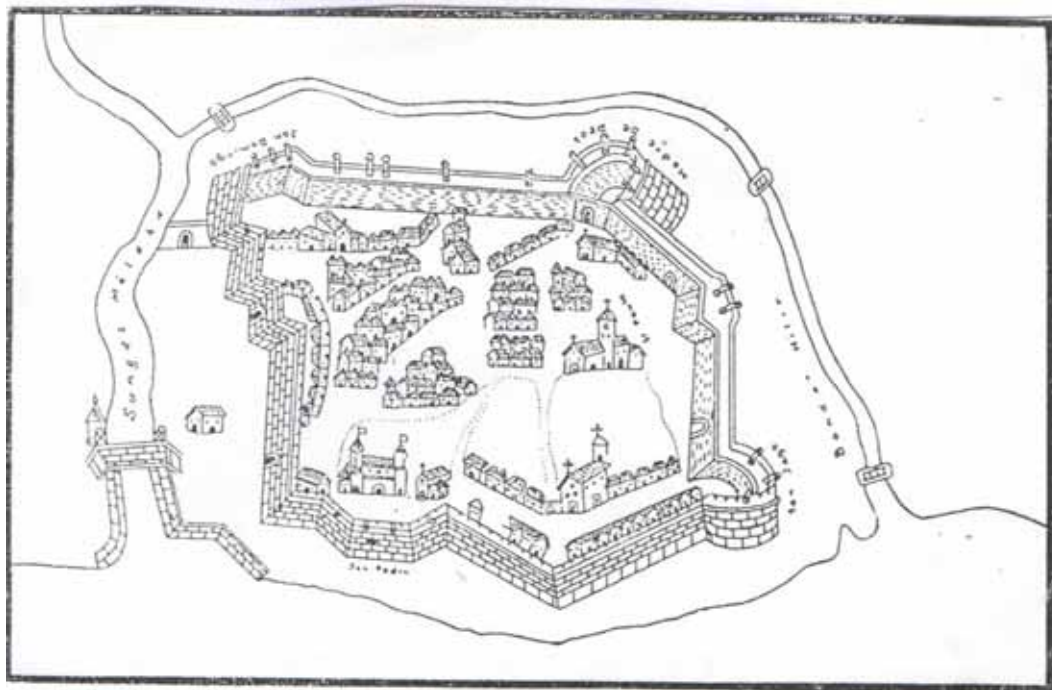
การปกครองเดิมของชาวพื้นเมือง ก่อให้เกิดการล่มสลายของอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองอย่างมะละกา อันเป็นผลมาจากนโยบายของชาวตะวันตก โดยจะกล่าวถึงแต่ละชาติดังนี้

3.3.4.1 นโยบายของโปรตุเกสต่อมะละกา

โปรตุเกสเริ่มเดินทางเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 15 และสามารถเข้าครอบครองรัฐมะละกาได้ในที่สุดในปี ค.ศ. 1511 โดยมี อัลฟองโซ เดอ อัลบูเคิร์ก (Afonso de Albuquerque: 1453-1515) เป็นบุคคลสำคัญในการนำชัยชนะมาให้กับชาวโปรตุเกส จุดเริ่มต้นความขัดแย้งระหว่างโปรตุเกสกับพ่อค้ามุสลิมอาหรับที่พยายามผูกขาดการค้าเครื่องเทศ ซึ่งได้มาจากเอเชียไว้ในมือของพวกมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ โดยพ่อค้ามุสลิมจะนำเอาเครื่องเทศจาก อินเดีย มารวบรวมไว้ที่มะละกา แล้วลำเลียงสินค้าไปยังทะเลแดงและอ่าวเปอร์เซีย จากนั้นส่งต่อไปยังศูนย์กลางการค้าที่เอธิโอเปียและแบกแดด จากเมืองเหล่านี้เองที่พ่อค้าชาวเวนิสจะนำเอาเครื่องเทศไปยังยุโรปอีกทอดหนึ่ง

โปรตุเกสเห็นว่าพ่อค้ามุสลิมเหล่านี้ได้กำไรมาก ประกอบกับอำนาจของชาวมุสลิมแพร่ขยายเข้ามาในยุโรปเป็นจำนวนมาก โปรตุเกสจึงต้องกระตือรือร้นรวมกำลังให้มีฐานะมั่นคงเพื่อปราบศัตรูและแย่งชิงการค้ามาจากพวกมุสลิม ควบคู่ไปกับการเผยแพร่วัฒนธรรมคริสต์ศาสนา เมื่อโปรตุเกสได้รับชัยชนะและทราบดีว่าพ่อค้ามุสลิมค้าขายกับเอเชีย จึงเป็นจุดเริ่มต้นทำให้โปรตุเกสค้นหาวิธีการเดินทางมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในบทนี้ หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาให้รายละเอียดการเดินทางเข้ามาของโปรตุเกสไม่แตกต่างกันมากนัก เริ่มต้นจากการเดินทางจากเส้นทางเดินเรือสายใหม่ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าโลกกลม ทำให้กะสาลีเรือชาวโปรตุเกส นามว่า วาสโก ดา กามา (Vasco da Gama: 1460-1524) สามารถแล่นเรือมาถึงอินเดียได้สำเร็จ ส่วนอัลฟองโซ เดอ อัลบูเคิร์ก อุปราชคนต่อมานั้น เป็นผู้เดินทางมาถึงมะละกาเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1509 อีกทั้งยังเป็นเจ้าของนโยบายให้โปรตุเกสมีป้อมปราการของตนตามจุดยุทธศาสตร์ต่างๆ เพื่อสามารถควบคุมเส้นทางการค้าได้ ดังนั้นมะละกาจึงเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการควบคุมเส้นทางทะเลไปพร้อมกับการตั้งศูนย์กลางการค้าเครื่องเทศ



ภาพที่ 3: ลักษณะเมืองมะละกาภายใต้การปกครองของโปรตุเกส

ที่มา: Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 3* (Malay Publishing House Limited, 1952)

เมื่อโปรตุเกสสามารถยึดมะละกาได้ สิ่งสำคัญประการแรกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือการล่มสลายของรัฐสุลต่านมะละกา และการเข้ามาแทนที่ของอำนาจโปรตุเกส

ความต้องการหลักๆของโปรตุเกสหลังจากสามารถครอบครองมะละกาได้แล้วก็คือ การฟื้นฟูให้มะละกากลับมาเป็นศูนย์กลางการค้าเหมือนเดิม ซึ่งระบบการค้าที่โปรตุเกสจัดตั้งขึ้นในเอเชียก็มีผลกำไรที่ดี เนื่องจากการนำผ้าจากอินเดียไปขายยังมะละกาเพื่อแลกเปลี่ยนกับเครื่องเทศ อย่างไรก็ตามความมุ่งหมายของโปรตุเกสอีกประการหนึ่งคือการเผยแพร่ศาสนาคริสต์และทำให้ศาสนาอิสลามสลายตัว จุดมุ่งหมายดังกล่าวทำให้เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จทางการค้า ทั้งนี้ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า รัฐมะละกาได้สร้างความเป็นเอกภาพในหมู่พี่น้องชาวมุสลิมไว้อย่างเหนียวแน่น ดังนั้นการโน้มน้าวให้ชาวมุสลิมหันไปนับถือคริสต์ศาสนาจึงไม่ใช่เรื่องง่าย

วินสเต็ดท์พยายามนำเสนอนโยบายซึ่งเป็นจุดค้อยของโปรตุเกสข้อนี้ในหนังสือแบบเรียน โดยกล่าวว่า

“ดั่งนั้นชาวโปรตุเกสในลักษณะของพวกเขามักจะชอบเผยแพร่ศาสนาของพวกเขา และแนะนำผู้คนที่ต่างศาสนาและกลุ่มคนอื่นๆ เปลี่ยนคนมานับถือศาสนาของพวกเขา (คริสต์ศาสนา) เพราะสาเหตุนี้จึงทำให้ชาวโปรตุเกสกลายเป็นที่เกลียดชังของชาวมุสลิม”³⁴

จากคำกล่าวนี้ นอกจากแสดงให้เห็นถึงจุดค้อยอันทำให้นโยบายการค้าของโปรตุเกสไม่สำเร็จแล้ว ยังส่งผลให้เกิดความเกลียดชังจากพี่น้องมุสลิม อีกทั้งชาวโปรตุเกสไม่มีใครสนใจจะสร้างสัมพันธฉันมิตรเป็นพิเศษกับบรรดารัฐต่างๆ ในคาบสมุทรมลายูเลย นอกจากนั้นวินสเต็ดท์ยังกล่าวถึงความล้มเหลวของโปรตุเกสซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของชาวโปรตุเกสจากคำกล่าวดังนี้

“ความตกต่ำของอำนาจของโปรตุเกสนั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องมาจากความทารุณและพฤติกรรมที่หยาบคายของลูกเรือและกัปตันชาวโปรตุเกส พวกเขาเกือบทั้งหมดมักจะปล้นสะดมและทำตัวเป็นโจร”³⁵

จากข้อความดังกล่าว วินสเต็ดท์ได้ตอกย้ำความล้มเหลวของโปรตุเกส เพราะนอกจากจะล้มเหลวในการพยายามนำคริสต์ศาสนาเข้ามาแทนที่ศาสนาอิสลามซึ่งหยั่งรากลึกในคาบสมุท

³⁴ “Maka ada pun orang Portugis itu sudah menjadi resmi bagi kaum-nya terlalu suka sa-kali pada mengembangkan ugama-nya, dan menasihatkan orang-orang lain ugama dan lain-lain kaum supaya masok ka-pada ugama-nya: maka dengan sebab itu tersangat-lah menjadi kebenchian ka-pada orang-orang islam akan dia”, Richard Olof Winstedt, *Kitab Tawarih Melayu*, p. 84.

³⁵ “Maka bertambah-tambah pula sangat jatuh-nya kekuasaan Portugis itu oleh sebab zalim dan bi'adab kelakuan segala jeragan dan kapitan-kapitan-nya, ia-itu hampir-hampir seperti perompak dan penyamun.”, Ibid., p.88.

มลายูแล้ว การกระทำในลักษณะโจรสลัดของโปรตุเกสยังส่งผลให้อำนาจของโปรตุเกสตกต่ำลงด้วย

อับดุล ฮาดิเห็นด้วยกับวินสตันต์เกี่ยวกับความตกต่ำของโปรตุเกสอันเนื่องมาจากความพยายามในการเผยแพร่คริสต์ศาสนา จากคำกล่าวดังนี้

“ถ้าหากว่าศาสนาอิสลามไม่เข้ามามีอิทธิพลในรัฐมาเลย์ก่อนที่ศาสนาคริสต์จะเข้ามา อาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในโลกมาเลย์ของเรานี้จะสนใจนับถือศาสนาคริสต์ดังที่ฟิลิปปินส์ซึ่งได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ตามสเปน และในความเป็นจริงศาสนาอิสลามก็มิได้ปิดกั้นชาวโปรตุเกสในการพยายามขยายและพัฒนาคริสต์ศาสนาในหมู่ชาวมาเลย์”³⁶

จากข้อความดังกล่าว แม้อับดุล ฮาดิจะเห็นด้วยว่าการที่โปรตุเกสไม่ประสบผลสำเร็จนั้นเป็นเพราะความพยายามในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ อย่างไรก็ตาม อับดุล ฮาดิยังเสนอให้เห็นถึงความเห็นอกเห็นใจโปรตุเกสว่า ความพยายามเผยแพร่ศาสนาของโปรตุเกสไม่ได้เป็นสิ่งผิด หากแต่ศาสนาอิสลามนั้นหยิ่งรากลึกในสังคมมาเลย์เสียแล้ว ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลทำให้ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ไม่มีใครชื่นชอบโปรตุเกสมากนัก

อย่างไรก็ตาม เขาได้เสนอมุมมองของความตกต่ำทางการค้าของโปรตุเกสอีกด้านหนึ่งว่า เป็นเพราะเจ้าหน้าที่โปรตุเกสทำงานกันอย่างไม่จริงจัง³⁷ บางส่วนก็มีการแต่งงานกับชาวพื้นเมือง ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อำนาจของโปรตุเกสลดน้อยลง ส่วนแบบเรียนของมอร์แกนก็แสดงทัศนคติให้เห็นถึงความล้มเหลวของโปรตุเกสในทำนองเดียวกันว่า

³⁶ “Akan tetapi sakira-nya tiada di-dahului oleh ugama Islam kepada kebanyakan negeri-negeri Melayu, barangkali harus sakalian penduduk-penduduk yang di-Alam Melayu kita ini telah tertarek kepada ugama Nasrani (Keristian) ia-lah sa-umpama anak-anak negeri Pilipina yang telah di-bawa oleh orang-orang Sepanyol kepada ugama Nasrani itu, Bahkan sa-sunggoh-nya ugama Islam itu-lah yang menjadi sautu galangan besar kepada orang-orang Portugis hendak menanam dan mengembangkan ugama Nasrani kepada anak-anak Melayu.” Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 2*, p. 111.

³⁷ Ibid., pp. 109-110.

“นานกว่า 130 ปีที่ชาวโปรตุเกสอาศัยอยู่ในมะละกา พวกเขาไม่มีมิตร
เลยในโลกมลายู พวกเขาเป็นที่เกลียดชังและหวาดกลัวสำหรับคนอื่น และเหตุ
นั้น จึงเป็นเหตุจำเป็นให้พวกเขามักจะทำสงครามเพื่อให้มีสถานะดำรงอยู่ในรัฐ
ต่อไป”³⁸

มอร์แกนให้เหตุผลที่โปรตุเกสเป็นที่เกลียดชังเป็นเพราะนโยบายการค้าของโปรตุเกส ซึ่ง
ผูกขาดการค้าไว้กับตน และมักกดราคาราคาสินค้าที่ตนต้องการให้ต่ำลง ภายหลังจากที่ไม่มีพ่อค้าคนใด
อยากจะทำการค้าด้วยดังคำกล่าวต่อไปนี้

“มีอยู่ครั้งหนึ่ง บรรดาเรือที่ปฏิเสธที่จะเทียบท่าในท่าเรือของมะละกา
ถูกเผา พวกเขาและคนที่อยู่ในเรือถูกจับ และถูกกดขี่ให้เป็นทาส สาเหตุเพราะ
เรือหลายลำที่ไม่ต้องการจอดเรือในท่าเรือของมะละกานั้น เพราะจะต้องจ่าย
ภาษีสินค้าจำนวนมากด้วย”³⁹

จะเห็นว่า แบบเรียนทั้งของวินสตันเชิร์ชิลล์, อับดุล ฮาดี และมอร์แกน ให้ข้อสรุปเหมือนกัน
เกี่ยวกับข้อบกพร่องและสาเหตุความตกต่ำของโปรตุเกสในมะละกาได้ อันประกอบไปด้วย ความ
พยายามเผยแพร่คริสต์ศาสนาให้แก่ชาวมาเลย์ ทั้งๆที่ศาสนาอิสลามก็ได้วางรากฐานอย่างดีแล้วใน
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การทำงานอย่างไม่จริงจังของเจ้าหน้าที่โปรตุเกส และสุดท้าย การทำการค้า
โดยเข้าไปละเมิดศรัทธาในศาสนาของผู้อื่น

³⁸ “Maka sa-lama sa-ratus tiga puluh tahun oranng-orang Portugis itu tinggal di-Malaka, mereka
tiada mempunyai sa-orang sahabat pun dalam alam melayu ini. Mereka di-takuti dan di-benci orang. Oleh
yang demikian terpaksa-lah mereka sentiasa berperang supaya dapat bertahan dan mendudoki negeri itu.”,
W.S. Morgan, Kesah Tanah Melayu, p. 49.

³⁹ “Ada sa-kali konon-nya kapal-kapal yang enggan singgah di pelabohan Melaka di-bakar mereka
dan orang-orang di-dalam-nya di-tangkap di-buat hamba. Sebab pun kapal-kapal tidak mahu singgah berlaboh
di-pelabohan Melaka itu kerana kapal-kapal yang singgah itu terpaksa banyak membayar chukai atas barang-
barang dagangan-nya itu.”, Ibid., p. 48.

3.3.4.2 นโยบายของฮอลันดาต่อมะละกา

ฮอลันดาเข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรูปแบบของบริษัทการค้า (Vereenigde Oostindische Compagnie: VOC) หรือ “The United Netherlands Chartered East India Company” ซึ่งดำเนินการค้าเครื่องเทศกับหมู่เกาะในตะวันออก โดยมีที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในปัตตาเวีย และตามหมู่เกาะเครื่องเทศต่างๆ ซึ่งประสบผลสำเร็จอย่างดี อย่างไรก็ตาม การได้มะละกามาของฮอลันดา มีผลสืบเนื่องมาจากการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสุลต่านแห่งรัฐยะโฮร์ ซึ่งอ้างตนว่าสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์กษัตริย์ของมะละกา อีกทั้งฮอลันดาเป็นคู่แข่งและเป็นศัตรูกับโปรตุเกส สุลต่านแห่งยะโฮร์จึงหวังใช้ความเป็นพันธมิตรกับฮอลันดาเพื่อยึดเมืองมะละกาคืนมา

ฮอลันดากับสุลต่านยะโฮร์ทำสัญญากันก่อนกระทำการยึดครองมะละกาคืนมาโดยมีใจความว่า ยะโฮร์จะช่วยฮอลันดายึดมะละกา ต่อจากนั้นฮอลันดาจะเป็นผู้ดูแลเมือง ส่วนยะโฮร์ก็สามารถควบคุมดินแดนรอบๆมะละกาได้ การรบของฮอลันดากระทำโดยการแล่นเรือเข้ามายังมะละกาแล้วโจมตี ซึ่งทำได้อย่างเงียบเชียบและว่องไว แต่ป้อมปราการที่โปรตุเกสสร้างไว้ก็พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่ามีพลังมาก การสู้รบจึงดำเนินไปอีกหลายเดือน แต่ฮอลันดาทำการรบแบบปิดล้อม ดังนั้นเมื่อโปรตุเกสอยู่ในภาวะขาดเสบียงอาหาร จึงทำให้เป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำและพ่ายแพ้แก่ฮอลันดาในที่สุด⁴⁰ ฮอลันดาสามารถยึดมะละกาไว้ได้ใน ค.ศ. 1641

วินสเต็ดท์ให้ความเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการปกครองมะละกาของฮอลันดา แตกต่างไปจากวัตถุประสงค์ของโปรตุเกสว่า ไม่ได้ขึ้นอยู่กับชัยชนะในการรบกับรัฐต่างๆหรือการเผยแพร่คริสต์ศาสนา แต่เป็นไปเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียว⁴¹ การได้มะละกามา ทำให้ฮอลันดาใช้มะละกาเป็นตัวเชื่อมในการปกครองระหว่างดินแดนที่เป็นของฮอลันดาเท่านั้น ส่วนในรัฐอื่นๆในคาบสมุทรมลายูก็มีการเข้าไปก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม เช่นในประ ค.ศ. 1650 แต่ก็ถูกทำลายลงโดยชาวมลายูในประในปีถัดมา⁴² อย่างไรก็ตาม วินสเต็ดท์ยังคงให้ความเห็นถึงความไม่ประสบผลสำเร็จของฮอลันดา ซึ่งแตกต่างไปจากของโปรตุเกสดังกล่าวนี้

⁴⁰ ไพโรจน์ โพธิ์ไทร, ภูมิหลังของมาเลเซียและดินแดนใกล้เคียง (กรุงเทพฯ: ยูเนี่ยนการพิมพ์, 2518), หน้า 66-68.

⁴¹ Richard Olof Winstedt, *Kitab Tawarikh Melayu*, p. 94.

⁴² *Ibid.*, p. 98.

“จุดประสงค์หลักของดัตช์ (บริษัทดัตช์อีสต์อินเดีย) นั้น ไม่ได้มีเจตนา คล้ายคลึงกับของโปรตุเกสหรือสเปนเลย ดัตช์ในตอนแรกไม่ได้ปราบรัฐต่างๆ เพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์ แต่เป็นไปเพื่อดำเนินการค้าอย่างบริสุทธิ์ใจ อย่างไรก็ตาม ดัตช์ได้เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของรัฐมาเลียมามากไป ทำให้สุลต่าน บางรัฐไม่ยินยอมทำตามความปรารถนาของบริษัท”⁴³

จากข้อความดังกล่าว วินสตันเชิร์ชแสดงให้เห็นว่า ฮอลันดานั้น แม้ไม่ได้มีนโยบายในการ เผยแพร่คริสต์ศาสนาให้กับชาวมาเลย์ แต่ก็เข้าไปแทรกแซงและก้าวล่วงกิจการของรัฐต่างๆ มาก จนเกินไป จึงทำให้สุลต่านไม่มีความรู้สึกเป็นมิตร และไม่ยอมทำตามความปรารถนาของบริษัท จน ทำให้ฮอลันดาเองไม่ได้เป็นที่ชื่นชอบเท่าไรนักต่อบรรดาสุลต่านในรัฐมาเลย์บนคาบสมุทรมลายู

อับดุล ฮาดีมีความเห็นในลักษณะเดียวกับวินสตันเชิร์ชเกี่ยวกับความสนใจของฮอลันดา อีกทั้งเพิ่มเติมเหตุผลที่ทำให้ฮอลันดาไม่เป็นที่ชื่นชอบ โดยยกตัวอย่างนโยบายการจัดเก็บภาษีอย่าง เข้มงวดในมะละกาช่วงเวลาฮอลันดาปกครองอยู่ รวมทั้งบทลงโทษสำหรับผู้กระทำผิดกฎหมายของ ฮอลันดา ดังตัวอย่างบทลงโทษดังนี้

“ในช่วงการปกครองของชาวฮอลันดานั้น มีเครื่องมือหลากหลาย ประเภทสำหรับทรมานผู้กระทำความผิด ตัวอย่างผู้ที่ทำความผิดเพียงเล็กน้อย อย่างเช่นติดหนึ่ก็จะพาพวกเขาไปขังคุกเดี่ยว แต่ถ้าหากกระทำความผิดใหญ่ อย่างเช่นเป็นการกระทำที่ไม่สุจริตก็จะพาพวกเขาไปห้องขังมืด ซึ่งกลางวันหรือ กลางคืนก็มีลักษณะเหมือนกัน”⁴⁴

⁴³ “Ada pun tujuan Kompeni Belanda itu pada mula-mula-nya bukan-lah seperti niat dan chita-chita orang Portugis dan orang Sepanyol; kerana Kompeni Belanda itu tiada-lah berhajat dari mula-mula-nya hendak mena’alokkan negeri dan mamashhorkan ugama Masehi, melainkan ia-nya perchuma hendak berniaga sahaja. Akan tetapi tentang perkara negeri-negeri Melayu kerap kali juga Konpeni Belanda itu kena menchampori; kerana raja-raja negeri itu ada yang menyekat dan ada yang meluluskan hasrat Kompeni itu.”, Ibid., p. 94.

⁴⁴ “Dan lagi pada zaman pemerintahan orang-orang Belanda itu, ada-lah terdapat berbagai-bagai perkakas bagi penyeksa orang-orang yang bersalah: umpama-nya orang yang membuat salah kechil sa-umpama berhutang, di-masokkan dia ka-dalam “Miskurdi” ia-itu sebuah penjara. Akan tetapi jika mereka yang bersalah

จากบทลงโทษดังกล่าว แสดงให้เห็นความเอาจริงเอาจังของฮอลันดาในการลงโทษ ผู้กระทำความผิด แม้ความผิดนั้นจะเป็นความผิดเล็กน้อยแต่ก็ต้องมีบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดนั้นตามระดับ ส่วนแบบเรียนของมอร์แกน ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเข้ามาของฮอลันดาใน มะละกาลัยกับแบบเรียนทั้งสองเล่ม กล่าวคือ การเข้ามาของฮอลันดาเพื่อจุดประสงค์ด้านการค้า เพียงอย่างเดียว แต่ก็มีข้อเสียในการเอารัดเอาเปรียบทางการค้ากับผู้อื่นดังคำกล่าวนี้

“ความเป็นจริงแล้ว ชาวฮอลันดาไม่ได้ทรمانชาวมุสลิมเหมือนดังที่ โปรตุเกสทำ แต่ชาวฮอลันดาไม่มีเส้นทางการค้ามากและต้องการเพียงการค้า เท่านั้น ในทุกๆที่ของฮอลันดา ได้บังคับให้ผู้คนในรัฐต่างๆขายของให้ฮอลันดา ในราคาถูก แต่ในทางกลับกันพวกเขาต้องซื้อของในราคาแพงจากฮอลันดา เมื่อ เวลาผ่านไป รัฐต่างๆจึงยากจนและชาวฮอลันดาได้ผลกำไรอย่างค่อยเป็นค่อย ไป”⁴⁵

หนังสือแบบเรียนทั้งสามเล่มไม่ว่าจะเป็นของวินสตันตันท์, อับดุล ฮาดี และมอร์แกน ต่างก็ ให้ความเห็นว่า การเข้ามาของฮอลันดานั้น เป็นไปเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียว ซึ่งแตกต่างจาก โปรตุเกสที่พยายามจะเผยแพร่ศาสนาคริสต์ด้วย อย่างไรก็ตาม ฮอลันดาก็ไม่เป็นที่ชื่นชอบมากนัก เหตุเพราะการทำการค้าที่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น อาทิ การตั้งราคาสินค้าสูงเกินความเป็นจริง หรือการ ออกกฏอย่างเข้มงวดให้กับประชาชนในปกครองของตนเอง เป็นต้น

besar, ada bermacam-macam yang di-ragamkan atas-nya ada yang di-masokkan ka-dalam “Terongko” ia-itu sebuah penjara gelap yang di-dalam-nya siang dan malam sama sa-rupa.”, Abdul Hadi Haji Hasan, Sejarah Alam Melayu: Penggal 2, p. 111.

⁴⁵ “Sunggoh pun Belanda itu tidak menyiksa akan orang-orang Islam seperti Portugis itu; tetapi Belanda itu berniaga terlalu kasar. Pada tiap-tiap tempat tempat Belanda itu memaksa akan anak-anak negeri menjualkan barang-barang-nya kepada Belanda itu murah-murah, tetapi memaksa pula akan mereka itu membeli barang-barang Belanda itu dengan harga yang mahal.”, W.S. Morgan, Kesah Tanah Melayu, p. 59.

3.3.4.3. นโยบายของอังกฤษในอาณานิคมมลายา

อังกฤษถือได้ว่าเป็นชาติตะวันตกชาติสุดท้ายที่เข้ามามีอำนาจครอบครองคาบสมุทรมลายู ก่อนที่จะเข้าสู่ยุคแห่งการเรียกร้องเอกราช อังกฤษก็เป็นอีกหนึ่งชาติตะวันตกที่มีวัตถุประสงค์คล้ายๆกับชาติอื่นในการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากการค้าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านั้นอังกฤษได้ตั้งบริษัทอินเดียตะวันออก (East India Company) เพื่อเสาะหาเส้นทางการค้ามายังโลกตะวันออก

ต่อมาในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 18 การค้ากับจีนมีความสำคัญอย่างมากต่อบริษัทอินเดียตะวันออกจึงเริ่มสนใจที่จะตั้งสถานีการค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้นมา อันเนื่องมาจากการเดินทางค้าขายของพ่อค้าชาวจีนอย่างเสรีในภูมิภาคแห่งนี้ จึงได้ส่งฟรานซิส ไลท์ (Francis Light: 1740-1794) เข้ามาสำรวจเส้นทางการค้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบกับฟรานซิส ไลท์เดินทางมาค้าขายกับสุลต่านเมืองไทรบุรีอยู่เนืองๆ ซึ่งสุลต่านเองก็ได้เสนอให้บริษัทอินเดียตะวันออกเข้ามาตั้งบริษัทในท่าเรือของเมืองไทรบุรีได้ โดยให้บริษัทช่วยกำจัดศัตรูให้กับพระองค์ ฟรานซิส ไลท์เขียนจดหมายไปเล่าเรื่องราวต่างๆของสุลต่านให้กับบริษัท แต่บริษัทไม่ประสงค์จะสู้รบกับศัตรูของพระองค์ สุลต่านจึงไม่ยอมเจรจา จนเวลาผ่านไป สุลต่านพระองค์ใหม่ขึ้นครองราชย์และได้ยื่นข้อเสนอแก่บริษัทอีกครั้ง โดยให้บริษัทช่วยคุ้มครองพระองค์จากอิทธิพลสยาม⁴⁶ อย่างไรก็ตามบริษัทไม่มีนโยบายในการใช้กองกำลังทหารเพื่อสู้รบ จึงจ่ายเงินค่าเกาะให้กับสุลต่านไทรบุรีเพียงอย่างเดียว อังกฤษได้เกาะปีนังมาอย่างสมบูรณ์ใน ค.ศ. 1786 โดยใช้เป็นเส้นทางเข้าออกของเรือสินค้าในช่องแคบมะละกา⁴⁷

ต่อมาเซอร์ โทมัส สแตมฟอร์ด ราฟเฟิลส์ (Sir Thomas Stamford Raffles: 1781-1826) ในขณะที่ดำรงตำแหน่งข้าหลวงแห่งเบ็นคูเลน (Bencoolen) ได้เดินทางไปแสวงหาเมืองท่าทางใต้ให้แก่บริษัท เขาเดินทางไปยังสิงคโปร์และพบว่ามิชุนนางเก่าแห่งราชวงศ์ยะโฮร์อาศัยอยู่ที่นั่นกับชาวมาเลย์เพียง 2-3 ครอบครัว เขาจึงขอเช่าตั้งสถานีการค้า แต่มิชุนนางบอกให้ไปขออนุญาตจากสุลต่านเสียก่อน ราฟเฟิลส์ใช้ความอ่อนน้อมและความเฉลียวฉลาดเจรจาให้สุลต่านยอมให้บริษัทมี

⁴⁶ ไพโรจน์ โพธิ์ไทร, ภูมิหลังของมาเลเซียและดินแดนใกล้เคียง, หน้า 86-87.

⁴⁷ D.G.E. Hall, *A history of Southeast Asia* (London: Macmillan, 1968), pp.422-430.

สิทธิเสรีภาพในการตั้งสถานีการค้าได้ โดยสุลต่านเองก็ได้รับประกาศแต่งตั้งเป็นสุลต่านที่เมืองสิงคโปร์ด้วย

อย่างไรก็ตามไม่ถือว่าอำนาจของอังกฤษเหนือดินแดนเหล่านั้นมีความสมบูรณ์มากนัก จนกระทั่งมีการทำสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษกับฮอลันดา ชื่อว่า สนธิสัญญาลอนดอน (Treaty of London หรือ Anglo-Dutch Treaty)⁴⁸ ใน ค.ศ. 1824 ในขณะที่ฮอลันดาประสบภาวะสงครามและฝักมละกาให้อังกฤษเป็นผู้ดูแล เมื่อฮอลันดากลับมาอังกฤษก็ได้คืนมะละกาให้ อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการแบ่งเขตอิทธิพลอย่างชัดเจนระหว่างอังกฤษกับฮอลันดา จึงมีการทำสนธิสัญญานี้ขึ้นมาโดยระบุให้มะละกาคตกเป็นของอังกฤษ ในขณะที่เป็นลูกเล่นของอังกฤษให้เป็นของฮอลันดา

ในยุคการปกครองคาบสมุทรมาลายูของอังกฤษ อำนาจของอังกฤษมีความราบเรียบมากกว่า ทั้งของโปรตุเกสและฮอลันดา จะเห็นว่ารัฐบาลอาณานิคมของอังกฤษไม่พยายามเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองของรัฐสุลต่านในคาบสมุทรมาลายู ข้อความของวินสตันที่ได้อ่านสนับสนุนนโยบายไม่แทรกแซงของอังกฤษว่า

“เรื่องของชาวอังกฤษที่แล่นเข้ามายังหมู่เกาะมาเลย์นั้น หมายความว่าถึงพวกเขาต้องการก็เพียงแค่การค้า เพราะชาวอังกฤษที่เดินทางเข้ามาไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของกษัตริย์ เว้นเสียแต่จะเป็นพ่อค้า และความจริงแล้วแม้พวกเขาจะเข้ามาด้วยคำสั่งของรัฐบาลอังกฤษ แต่พวกเขาไม่มีอำนาจในการที่จะนำ หรือเข้าครอบครองดินแดนในรัฐซึ่งเป็นสถานที่ค้าขายเหล่านี้”⁴⁹

⁴⁸ สนธิสัญญาลอนดอนเป็นสนธิสัญญาที่ร่างขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาระหว่างอังกฤษกับฮอลันดาเกี่ยวกับสิทธิทางการค้าในหมู่เกาะเครื่องเทศ สาเหตุเกิดจากการที่เซอร์ โทมัส สแตมฟอร์ด ราฟเฟิลส์ (Sir Thomas Stamford Raffles) ได้ลงนามเช่าเกาะสิงคโปร์มาจากสุลต่านแห่งรัฐยะโฮร์ ต่อมาฮอลันดาออกมาอ้างสิทธิ์โดยกล่าวว่า รัฐยะโฮร์อยู่ภายใต้อิทธิพลของตน ดังนั้นสนธิสัญญาระหว่างราฟเฟิลส์กับสุลต่านแห่งยะโฮร์เกี่ยวกับเกาะสิงคโปร์จึงเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการประนีประนอม ทำให้อังกฤษกับฮอลันดาจึงทำข้อตกลงกัน โดยลงนามในสนธิสัญญาลอนดอนใน ค.ศ. 1824 โดยยกสิงคโปร์และดินแดนในช่องแคบมะละกาเป็นของอังกฤษในขณะที่ดินแดนเป็นลูกเล่น บนชายฝั่งมหาสมุทรอินเดียทางตอนใต้ของเกาะสุมาตรา ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของอังกฤษก็ยกให้กับฮอลันดา นับเป็นการแบ่งเขตพื้นที่ทางการค้าระหว่างสองมหาอำนาจอย่างชัดเจน

⁴⁹ “Kapal-kapal Inggeris datang berlayar ka-pulau-pulau Melayu, maksud mereka itu hendak berniaga sahaja bukan-nya pegawai-pegawai raja, melainkan saudagar-saudagar juga; dan sungguh pun mereka itu datang dengan titah dan idzin kerajaan Inggeris, tetapi tiada-lah di-beri kuasa akan mereka itu

คำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของอังกฤษว่า อังกฤษมีจุดประสงค์เพียงแค่อต้องการค้าขายเท่านั้น

อับดุล ฮาดีสนับสนุนแนวคิดของวินสเต็ดท์ โดยให้เหตุผลว่า การเข้ามาของอังกฤษไม่ได้เข้ามาโดยใช้กองกำลังทหารดังเช่นโปรตุเกสหรือฮอลันดา แต่อังกฤษเข้ามาโดยวิธีทางการค้าอย่างแท้จริง โดยอับดุล ฮาดี เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของการเข้ามาของฮอลันดากับอังกฤษดังกล่าวนี้

“ฮอลันดานั้นเคยส่งเรือจำนวน 26 ลำเข้ามายังรัฐต่างๆด้านทิศตะวันออก ซึ่งในช่วงเวลานั้น อังกฤษส่งเรือเข้ามาเพียงแค่ 4 ลำเท่านั้น ดังจะเห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าว เพราะบริษัทอังกฤษยืนหยัดด้วยตนเอง บริษัทฮอลันดานั้นได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลของเขา ในขณะที่อังกฤษไม่ได้รับความช่วยเหลือดังกล่าว อย่างน้อยบริษัทก็หวังว่าจะได้ทำการค้าด้วยดีและอิสระในทิศตะวันออกนี้ เพราะว่าพวกเขาไม่มีจุดประสงค์ที่ต้องการยึดดินแดนหรือสถานที่ไว้ในครอบครอง”⁵⁰

จากข้อความข้างต้น อับดุล ฮาดีพยายามเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง 2 ชาตินะวันตกที่เข้ามาในบริเวณคาบสมุทรมลายู ซึ่งจะเห็นว่า อังกฤษนั้นเป็นชาติที่มุ่งเน้นการค้าอย่างแท้จริงมากที่สุด อันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ฐานะของอังกฤษไม่ตกต่ำภายในเวลาอันรวดเร็วเหมือนของโปรตุเกส และฮอลันดา

pada mengambil atau memerintahkan tanah-tanah negeri di-tempat mereka berniaga itu.”, Richard Olof Winstedt, *Kitab Tawarikh Melayu*, p. 112.

⁵⁰ “*Kompani Belanda itu telah dapat menghantarkan 26 buah kapal-kapal-nya ka-negeri-negeri sa-belah timor. Kompani Ingerris chuma menghantarkan 4 buah kapal sahaja. Sebab pun terjadi yang demikian, kerana perdirian Kompeni Belanda itu mendapat bantuan daripada kerajaan-nya, akan tetapi Konpeni Inggeris tiada peroleh bantuan yang demikian, Kompeni itu berharap dan perchaya dapat berniaga dengan baik dan bebas di-sa-belah timor ini; kerana mereka tiada berhajat hendak mengambil tanah atau tempat-tempat yang telah di-dodoki-nya.*”, Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 3* (Malay Publishing House Limited, 1952), p. 265.

ใน ค.ศ. 1826 รัฐบาลอังกฤษได้รวมเมืองท่าทั้งสามแห่งนี้เป็นหน่วยบริหารเดียวกันภายใต้ชื่อ สเตรตส์ เซตเติลเมนต์ (Straits Settlement) มีฐานะเป็นอาณานิคมภายใต้การปกครองดูแลของผู้ว่าราชการ (Governor) ขึ้นตรงต่อรัฐบาลอังกฤษในลอนดอนโดยตรง

ภายหลังการรวมอำนาจของสเตรตส์ เซตเติลเมนต์ แล้ว วินสเลตต์ได้กล่าวถึงรัฐอื่นๆ ในคาบสมุทรมลายูซึ่งภายหลังได้ตกอยู่ในอำนาจของอังกฤษเพียงไม่กี่แห่ง ได้แก่ เปร๊ะ และ 4 รัฐตอนเหนือของคาบสมุทรมลายูอันประกอบไปด้วย เกดะห์ กลันตัน ตรังกานุ ปะลิสเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แบบเรียนของมอร์แกน ได้พยายามแสดงให้เห็นถึง “เหตุจำเป็น” ในการที่ทำให้ชาติอังกฤษต้องเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านการเมืองกับรัฐมลายูในคาบสมุทรมลายู จนเป็นเหตุให้อังกฤษได้ครอบครองรัฐต่างๆ บนคาบสมุทรมลายูเพิ่มทีละรัฐจนครอบคลุมทั้งคาบสมุทรมลายู เริ่มด้วยการที่มีชาวจีนอพยพเข้ามาเป็นแรงงานในเมืองแร่ในรัฐเประ ที่ก่อตัวเป็นสมาคมลับต่างๆ มีกรณีพิพาทกัน ในขณะที่ชนชั้นปกครองของเประก็แบ่งพรรคแบ่งพวก⁵¹ รัฐบาลอังกฤษจึงต้องเข้าแทรกแซงโดยได้ส่งผู้สำเร็จราชการไปประจำในรัฐ

รัฐบาลอังกฤษเดินหน้าต่อไปยังสลังงอร์ อ่างปัญหาบริวารสุต่านปล้นสะดมเรือสินค้าของมะละกา ในที่สุดก็บังคับให้สุต่านยอมให้มีผู้สำเร็จราชการ ต่อมาในรัฐเนกรีเซมบิลัน ซึ่งขณะนั้นมีปัญหาในเมืองสุโง อูจง (Sungai Ujong) ซึ่งเป็นเมืองที่นักลงทุนไปทำเหมืองแร่เช่นเดียวกัน สุกท้ายในปะหังซึ่งมีสงครามกลางเมืองในทศวรรษ 1880 จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลอังกฤษเข้าแทรกแซงได้

จะเห็นว่า การที่รัฐบาลอังกฤษต้องกลับคำพูดแล้วเปลี่ยนนโยบายเข้าไปแทรกแซงรัฐเหล่านี้ มอร์แกนได้เสนอให้เห็นว่า เป็นเพราะการรักษาผลประโยชน์ด้านการลงทุนและการค้าล้วนๆ โดยจะเห็นว่า ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ก่อความเสียหายให้กับการลงทุนและการค้า ไม่ว่าจะเป็นการทะเลาะกันของแรงงานในเมืองแร่ หรือการปล้นสะดมเรือสินค้าก็ดี ในที่สุดรัฐบาลอังกฤษก็รวมรัฐทั้ง 4 เข้าด้วยกันเป็นสหพันธรัฐมลายูใน ค.ศ. 1895⁵²

ส่วน 4 รัฐทางเหนือ ได้แก่ เกดะห์ กลันตัน ตรังกานุ และปะลิส ซึ่งตกอยู่ภายใต้อิทธิพลสยาม ภายหลังสยามได้ยกให้อังกฤษโดยแลกกับเงินสำหรับสร้างเส้นทางรถไฟเชื่อมระหว่างทางใต้กับเมืองหลวงของสยาม อีกทั้งขณะนั้นสยามกำลังมีเรื่องวุ่นวายกับฝรั่งเศสอีกด้วย ส่วนยะโฮร์

⁵¹ W.S. Morgan, *Kesah Tanah Melayu*, pp. 101-102.

⁵² *Ibid.*, p. 112.

อังกฤษรับรองฐานะของสุลต่านและสุลต่านเองก็ยอมรับผู้สำเร็จราชการของอังกฤษ ในที่สุดทั้ง 5 รัฐกลายเป็นหน่วยการปกครองของอังกฤษที่เรียกว่า รัฐนอกสหพันธ์⁵³ โดยรวบรวมได้ทั้งหมดใน ค.ศ. 1909

3.4. การพิจารณาหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาในเชิงประวัติศาสตร์นิพนธ์

หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาในยุคอาณานิคม เป็นการเขียนประวัติศาสตร์มลายา ขึ้นมาใหม่โดยชาวอังกฤษซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่อาณานิคม การเขียนประวัติศาสตร์แนวนี้มีองค์ความรู้ที่ มักจะมองผ่านความคิดของชาวต่างชาติ มากกว่าชาวมลายูโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นโลกทัศน์ที่อยู่ใน หลักฐานของชาวจีน อินเดีย อาหรับ โปรตุเกส และดัตช์ ต่างก็มีส่วนช่วยแนะนำโลกของชาวมลายู ให้เป็นที่รู้จักต่อบุคคลภายนอก⁵⁴ อย่างไรก็ตาม ชาวอังกฤษซึ่งเป็นชนชาติที่เข้ามามีบทบาทมากที่สุดบนดินแดนในคาบสมุทรมลายู ก็เป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทมากในการนำเสนอประวัติศาสตร์ของ ชาวมลายูบนคาบสมุทรมลายู โดยเฉพาะข้าราชการอาณานิคมอังกฤษที่เข้ามาปกครองดินแดนต่างๆ บนคาบสมุทรมลายู มักจะศึกษาประวัติศาสตร์มลายูในแง่มุมที่สัมพันธ์กับการวางนโยบายด้าน อาณานิคม⁵⁵ อาทิเช่น การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับรัฐมาเลย์ และคนพื้นเมือง เพื่อทำความเข้าใจ ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี ระบบการเมืองการปกครองของชาวมาเลย์ในดินแดนต่างๆ บนคาบสมุทรมลายู เป็นต้น

3.4.1. เอกสารและหลักฐานอ้างอิง

เนื่องจากแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาเป็นการเขียนประวัติศาสตร์แนวใหม่ ดังนั้นจึงมี การใช้หลักฐานอ้างอิงที่หลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละ ช่วงเวลา แม้ว่าในหนังสือแบบเรียนจะไม่มี การเขียนเชิงอรรถอ้างอิงให้ทราบ และในเนื้อหาที่ได้มี

⁵³ Ibid., pp. 114-115.

⁵⁴ ชูสิทธิ์ วิรุณหะ, บุหงารายา: ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของชาวมลายู (กรุงเทพฯ: สักดิ์โสภากา รพิมพ์, 2553), หน้า 3.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

การแทรกข้อมูลเกี่ยวกับหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาด้วย อาทิเช่น เอกสารพื้นเมืองต่างๆของชาวมาเลย์ เอกสารอาหรับ ชาว จีน โปรตุเกส ฮอลันดา และอังกฤษ⁵⁶ เป็นต้น ตัวอย่างเอกสารของนักเดินทางชาวจีน อาทิ บันทึกการเดินทางของ อี้-จิง (I-Tsing) ที่วินสเต็ดท์ยกมาในแบบเรียนเรื่อง “กิตติม ตาวาริก มลายู” ซึ่งกล่าวถึงลักษณะของเมืองศรีวิชัย⁵⁷ เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีหลักฐานทาง โบราณคดีที่หยิบยกมาเป็นหลักฐานการเกิดขึ้นของรัฐต่างๆ ในบริเวณคาบสมุทรมลายูเช่น ซากปรักหักพังของศาสนสถานในพุทธศาสนาในเกาะ ห์ หรือศิลาจารึกจำนวนมากที่พบในดินแดนต่างๆบนคาบสมุทรมลายู⁵⁸ หรือแม้กระทั่งการค้นพบด้วยขาม เครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยเหล็ก และอุปกรณ์ยังชีพต่างๆ แต่กระนั้นหลักฐานเหล่านี้ก็เป็นส่วนช่วยเพียงน้อยนิดที่จะทำให้เห็นภาพประวัติศาสตร์ของชาวมาเลย์ในยุคแรกๆ ทั้งนี้เนื่องจากยังไม่มีระเบียบวิธีทาง โบราณคดีตามหลักวิทยาศาสตร์อย่างเคร่งครัดเท่าในปัจจุบันอีกทั้งศิลาจารึกที่ค้นพบก็เลือนลางยากแก่การอ่าน⁵⁹ ดังนั้นงานเขียนพื้นเมืองมาเลย์จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ของชาวมาเลย์ในยุคแรกๆ

งานเขียนพื้นเมืองที่ได้รับความนิยมในการนำมาศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ของชาวมาเลย์ในยุคแรกๆ ได้แก่ “ซจาเราะห์ มลายู” (Sejarah Melayu) ซึ่งแบบเรียนทุกเล่มจะกล่าวถึง “ซจาเราะห์ มลายู” แต่กระนั้นก็จะเข้าไปในลักษณะวิเคราะห์เนื้อหาแล้วหาหลักฐานอื่นมาสนับสนุน อาทิ แบบเรียนของวินสเต็ดท์ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับประวัติและเรื่องราวของเจ้าชายปรเมศวรที่เข้ามาทำการก่อตั้งเมืองมะละกาว่า แม้จะเป็นเรื่องราวที่ออกแนวตำนาน แต่หลักฐานการบันทึกของจีนก็พิสูจน์ให้เราเห็นแล้วว่า เจ้าชายปรเมศวรนั้นเป็นเจ้าชายฮินดู ที่สืบเชื้อสายมาจากกษัตริย์ปาเล็มบังจริง หรือแบบเรียนของอับดุล ฮาดิก็ยังคงกล่าวถึง “ซจาเราะห์ มลายู” ในฐานะงานที่ให้ภาพค่อนข้างชัดเจนเกี่ยวกับระเบียบ แบบแผน และพิธีกรรมที่สร้างขึ้นโดยเจ้าชายปรเมศวร ซึ่งรายละเอียดได้กล่าวไปแล้วในส่วนของอิทธิพลศาสนาอิสลาม

งานเขียนพื้นเมืองถูกหยิบยกมาใช้ค่อนข้างมากในแบบเรียนของอับดุล ฮาดิ ไม่ว่าจะเป็น “ซจาเราะห์ มลายู” (Sejarah Melayu), “ฮิกายัต มารง มหาวังสา” (Hikayat Merong Mahawangsa),

⁵⁶ Richard Winstedt, *Kitab Tawarikh Melayu*, p. v.

⁵⁷ Ibid., p. 32.

⁵⁸ Ibid., p. 15.

⁵⁹ บารุบารา วัตสัน อันดาเยา, ลีโอนาร์ด วาย. อันดาเยา, *ประวัติศาสตร์มาเลเซีย*, แปลโดย พรรณี นัทรพลรักษ์ (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2551), หน้า15.

“ฮิกายัต ราชา ราชา ปาไซ” (Hikayat raja-raja Pasai), “ฮิกายัต अबดุลเลาะห์” (Hikayat Abdullah) และอีกจำนวนมาก ส่วนงานประเภทอื่นๆ อาทิ รายการสำมะโนประชากร แห่งบริติช มลายา (The census of British Malaya) หรือวารสารต่างๆ อาทิ “เซอริ ปุสตากา” (Seri Pustaka) และ “โวลกซาลมานัก มลายู” (Volksalmanak Melayu) รวมไปถึงผลงานของนักวิชาการชาวอังกฤษ อย่างวินสเต็ดท์ และวิลกินสัน⁶⁰

3.4.2. ภาพสะท้อนทัศนคติของผู้เขียนแบบเรียน

การนำเสนอเนื้อหาในแบบเรียนประวัติศาสตร์นั้น พบว่าเป็นการนำเสนอเรื่องราวโดยการเล่าเรื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตาม หนังสือแบบเรียนที่เขียนขึ้นในยุคหลัง จะเพิ่มบริบททางเศรษฐกิจเข้าไปด้วย ทั้งนี้เป็นผลมาจากความเจริญทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นในบริเวณคาบสมุทรมาลายูนั่นเอง

แม้เนื้อหาในแบบเรียนจะไม่แตกต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตาม พบว่าการมองสังคมมาเลย์หรือคนมาเลย์ของผู้เขียนแต่ละท่านนั้น มีทัศนคติที่แตกต่างกันอยู่บ้าง อาทิ วินสเต็ดท์และ अबดุล ฮาดี มองคนมาเลย์ว่าเป็นกลุ่มคนที่สร้างวัฒนธรรมของตนเอง จึงทำให้มีอารยธรรมมากกว่าคนพื้นเมือง ในขณะที่มอร์แกนมองว่า วัฒนธรรมของชาวมาเลย์มีส่วนมาจากชาวต่างชาติที่เดินทางผ่านไปมาในคาบสมุทรมาลายู अबดุล ฮาดีนั้นมีแนวคิดค่อนข้างไปในทางเดียวกับวินสเต็ดท์ โดยเนื้อหาบทที่ว่าด้วยวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวมาเลย์เกี่ยวกับพิธีกรรมการออกเรือหาปลาต่างๆ अबดุล ฮาดีมีการคัดลอกเนื้อหาจากหนังสือแบบเรียนของวินสเต็ดท์ วินสเต็ดท์เองก็ค่อนข้างจะเขียนประวัติศาสตร์ในแนวเห็นอกเห็นใจชาวมาเลย์ แต่กระนั้นเราก็ยังพบว่า วินสเต็ดท์เองยังคงลักษณะของความเป็นเจ้าอาณานิคมเอาไว้ จะเห็นได้จากทัศนคติเกี่ยวกับจุดประสงค์ของการเข้ามาของอังกฤษในคาบสมุทรมาลายูว่าชาวอังกฤษ ไม่ได้มีจุดประสงค์ในการเข้าไปแทรกแซงรัฐต่างๆบนคาบสมุทรมาลายูเลย แต่เป็นเหตุจำเป็นที่ทำให้ต้องรักษาความสงบในรัฐมาเลย์เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางการค้า อย่างไรก็ตาม วินสเต็ดท์ก็ไม่ได้กล่าวถึงข้อเสียของระบบการปกครองแบบอาณานิคมในมาลายาเลย ดังนั้น แม้วินสเต็ดท์จะเห็นอกเห็นใจชาวมาเลย์ แต่ก็แสดงให้เห็นว่า การ

⁶⁰ Abdul Hadi bin Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 1*, p.1.

ปกครองของอังกฤษไม่ได้ส่งผลกระทบต่อชาวมาเลย์เช่นกัน การอยู่ร่วมกันของรัฐบาลอังกฤษกับชาวมาเลย์จึงเป็นไปในลักษณะราบรื่นในมุมมองของวินสเต็ดท์

อับดุล ฮาดี แม้จะเป็นชาวมาเลย์คนเดียวที่ เป็นผู้เขียนแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายา แต่เนื้อหาแบบเรียนของอับดุล ฮาดีค่อนข้างได้รับอิทธิพลมาจากงานเขียนของวินสเต็ดท์เป็นส่วนใหญ่ แม้อับดุล ฮาดีจะไม่กล่าวถึงการเข้ามาของอังกฤษในลักษณะเสียหาย ซึ่งส่วนมากจะกล่าวว่า อังกฤษเข้ามาในคาบสมุทรมลายูในลักษณะบริษัการค้า และมีจุดประสงค์เพียงต้องการทำการค้าเท่านั้น ซึ่งทำให้ภาพลักษณ์ของรัฐบาลอังกฤษในแบบเรียนของอับดุล ฮาดีออกมาก่อนข้างดี อย่างไรก็ตาม อาจเป็นผลมาจากการที่แบบเรียนต้องถูกถ่วงกรงจากเจ้าหน้าที่อังกฤษก่อนที่จะได้รับอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนในอาณานิคมมลายูดังกล่าวตอนหนึ่งในหนังสือแบบเรียนของอับดุล ฮาดี กล่าวไว้ว่า

“ตำราที่ได้รับการตีพิมพ์เล่มนี้ได้รับความเห็นชอบจากทวน อาร์. โอ.

วินสเต็ดท์ ผู้ตรวจการด้านการศึกษาแห่งสตรีตส์ เซ็ตเติลเม้นท์ และทวน โอ. ที.

คุสเส็ก อธิการบดีแห่งวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิคริส เมืองตันจง มาลิม”⁶¹

จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า หนังสือแบบเรียนนั้นได้รับการยินยอมให้ตีพิมพ์จากบุคคลสำคัญอย่างน้อยสองท่านได้แก่ วินสเต็ดท์ ผู้มีอำนาจสูงสุดในการจัดการด้านการศึกษาและคุสเส็ก ซึ่งเป็นอธิการบดีแห่งวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิคริส อย่างไรก็ตาม พบว่า แบบเรียนของอับดุล ฮาดีนั้น ได้รับผลตอบรับที่ดี และมีการใช้แบบเรียนนี้ในระยะเวลาที่ค่อนข้างนานพอสมควร และแม้เนื้อหาในแบบเรียนจะเสนอความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลอังกฤษกับชาวมาเลย์ที่ออกมาก่อนข้างราบรื่น แต่ก็ส่งผลทำให้ผู้เรียนบางกลุ่มเกิดความรู้สึกตรงกันข้าม ในจำนวนนี้ที่สำคัญได้แก่ อิบราฮิม สะจี ยาacob (Ibrahim Haji Yaacob) ลูกศิษย์ของอับดุล ฮาดี โดยอิบราฮิมจบการศึกษาจากวิทยาลัยฝึกหัดครูและมีความคิดเห็นต่อต้านระบอบอาณานิคม จนรวบรวมสมาชิกซึ่ง

⁶¹ “Di Chetakkan kitab ini, ia-lah dengan persetujuan Yang Berhormat Tuan R.O. Winstedt, Penguasa Pelajaran bagi negeri-negeri Selat dan negeri-negeri Melayu Persakutan; dan jua yang mulia Tuan O.T. Dussek, Pengetua Sultan Idris Training College, Tanjong Malim.” Abdul Hadi bin Haji Hasan, Sejarah Alam Melayu: Penggal 1, p.1.

เป็นศิษย์เก่าจากวิทยาลัยครูขึ้นมาเพื่อก่อตั้งองค์กรต่อต้านอาณานิคม แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

3.4.3. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ของผู้เขียนแบบเรียนทั้งสามเล่ม

แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของผู้เขียนแบบเรียนทั้งสามเล่มนั้น จะเห็นได้ว่า ทั้งสามคนศึกษาประวัติศาสตร์จากเอกสารที่เป็นการรวบรวมเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากหลายๆที่มา และพยายามร้อยเรียงเหตุการณ์ต่างๆ ให้เป็นลำดับขั้นตอน และเพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ ซึ่งแบบเรียนทั้งสามเล่ม ถือเป็นงานเขียนในลักษณะประวัติศาสตร์นิพนธ์ในยุคแรกๆ โดยการเขียนประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากการเขียนแบบตะวันตก คือสร้างมโนภาพในอดีตอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ เหตุการณ์ต่างๆ ที่กล่าวถึงในอดีตสามารถหาข้อพิสูจน์ได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจริงในอดีต

การศึกษาประวัติศาสตร์ในแบบที่เป็นวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ ชาวตะวันตกซึ่งเติบโตมากับวิทยาการความรู้ในยุควิทยาศาสตร์ ถูกสอนให้มีตรรกะในการคิด คือสามารถแยกแยะข้อมูลที่เป็นเหตุการณ์จริงออกจากข้อมูลที่ไม่จริง ดังที่แบบเรียนทั้งสามเล่มพยายามอธิบายถึงหลักความเชื่อของชาวมาเลย์เกี่ยวกับผีसाงเทวดา ว่าเป็นเรื่องไร้สาระ ทั้งนี้เนื่องจากพิสูจน์ไม่ได้ว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง หรือมีอยู่จริง ดังนั้นการเขียนประวัติศาสตร์มลายาขึ้นมา จึงเป็นการพยายามนำเสนอข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

อย่างไรก็ตาม พบว่าแม้จะมีการหาข้อพิสูจน์หรือหลักฐานมาอ้างอิงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต แต่ผู้เขียนแบบเรียนก็ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านั้น เช่น การมองในเรื่องของการสร้างวัฒนธรรมขั้นพื้นฐานของชาวมาเลย์ หรือการเข้ามาของอิทธิพลภายนอก อาทิ อิทธิพลศาสนาฮินดู-พุทธ และอิทธิพลศาสนาอิสลาม เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมองประวัติศาสตร์มลายาในอดีตของผู้เขียนแบบเรียนทั้ง 3 ท่าน

การมองประวัติศาสตร์มลายาของผู้เขียนแบบเรียนทั้งสามท่าน ได้แสดงออกมาในรูปแบบของการเขียนประวัติศาสตร์ และทัศนคติที่สะท้อนออกมาจากตัวเนื้อหาของแบบเรียน จะเห็นได้ว่าประวัติศาสตร์สำหรับผู้เขียนแบบเรียนทั้งสามเล่ม เป็นการก้าวไปข้างหน้า คือสังคมมาเลย์ในแต่ละช่วงเวลา มีพัฒนาการทางสังคมที่แตกต่างกัน และพัฒนาการในแต่ละช่วงเวลา ก็ล้วนเป็นการรับเอา

วัฒนธรรม หรืออารยธรรมที่ดีขึ้นเรื่อยๆเข้ามา อย่างเช่น เมื่อชาวมาเลย์ยุคดั้งเดิมรับเอาศาสนาฮินดู-พุทธเข้ามา ก็ทำให้เกิดความเจริญทางสังคม อาทิ การอ่านและเขียนหนังสือ การสวมเสื้อผ้าที่ดีขึ้น การสร้างสถาปัตยกรรมทางศาสนาต่างๆ เมื่อก้าวเข้าสู่ยุคศาสนาอิสลาม ก็ทำให้เกิดความเจริญทางสังคมเพิ่มขึ้นอีก เช่น การมีแบบแผน ระเบียบกฎเกณฑ์ในการปกครองบ้านเมือง การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกในเชิงบวกมากขึ้น เมื่อก้าวเข้าสู่ช่วงเวลาการเข้ามาของชาวตะวันตก ก็เกิดความเจริญทางสังคมในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะในช่วงการปกครองของอังกฤษ เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมต่างๆ การพัฒนาระบบคมนาคม สาธารณสุข เศรษฐกิจ การค้าก็มีความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้น การมองประวัติศาสตร์มลายาของผู้เขียนแบบเรียน จึงแสดงให้เห็นภาพการก้าวไปข้างหน้าของสังคมมาเลย์อย่างไม่หยุดย่อน

อีกประการหนึ่ง จุดประสงค์ในการผลิตหนังสือแบบเรียน ไม่ได้มีเพียงสาเหตุเพื่อต้องการให้ทราบถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว จากการศึกษาตัวเนื้อหาของหนังสือแบบเรียน ผู้วิจัยพบว่า ผู้เขียนแบบเรียนพยายามนำเสนอประวัติศาสตร์ในแบบฉบับที่เป็น “ประวัติศาสตร์ของเรา” คำว่าเราในที่นี้ หมายถึงชาวมาเลย์ที่อาศัยอยู่ในอาณานิคมมลายา จะสังเกตได้ว่า ในการเล่าเรื่อง ผู้เขียนแบบเรียนทั้งสาม จะใช้คำว่า เรา หรือในภาษามาเลย์ใช้คำว่า “กิตา” (Kita) ที่มีความหมายว่า “เรา” หรือ “พวกเรา” จึงอาจกล่าวได้ว่า หนังสือแบบเรียนต้องการใส่ความรู้สึกร่วมให้กับผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านยอมรับหลักการเขียนประวัติศาสตร์แบบใหม่นี้ อันมีองค์ประกอบในเรื่องของ กาลเวลา การลำดับเรื่องราว การหาหลักฐานมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งยอมรับว่า ประวัติศาสตร์ที่ผู้อ่านกำลังอ่านอยู่นั้นเป็นประวัติศาสตร์ของชาวมาเลย์ในอาณานิคมมลายาอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป การเขียนแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาในลักษณะของการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์นั้น นอกจากจะมีการมองผ่านทัศนคติของชาวต่างชาติ ยังสะท้อนให้เห็นทัศนคติของเจ้าหน้าที่อังกฤษที่มีต่องานเขียนพื้นเมืองของชาวมาเลย์ และการให้ความสำคัญกับหลักฐานที่ร่วมสมัย หรือมีความน่าเชื่อถือมากกว่า เช่นบันทึกนักเดินทาง หรือเอกสารราชการไม่ว่าจะเป็นของจีน โปรตุเกส ฮอลันดา หรือของอังกฤษเองก็ดี ทั้งนี้ หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาผลิตขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแบบเรียนมาตรฐานในวิทยาลัยครูและโรงเรียนมาเลย์ระดับท้องถิ่น ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ดูแล และเพื่อแยกการรับรู้ประวัติศาสตร์มลายาออกจากการเข้าใจประวัติศาสตร์แบบเก่าๆจากงานเขียนพื้นเมือง ซึ่งก่อนหน้านี การเรียนประวัติศาสตร์ของชาวมาเลย์ในดินแดนต่างๆ

บนคาบสมุทรมลายูเป็นการศึกษาผ่านงานเขียนพื้นเมือง หรือเรื่องเล่าจากปากคนเฒ่าคนแก่เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเจ้าหน้าที่อังกฤษมองว่าไม่สามารถแยกแยะระหว่างเรื่องจริงหรือเรื่องไม่จริงที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนเหล่านี้ได้⁶²

อีกหนึ่งประการ ประวัติศาสตร์แบบจาริต หรือประวัติศาสตร์จากพงสาวดารเป็นการศึกษาเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับรัฐหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นปัจจัยที่ทำให้เกิดการผลิตหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายูขึ้นมา เพื่อเข้ามาแทนที่ความรู้แบบเก่าๆของชาวมาเลย์ จึงเป็นการนำประวัติศาสตร์ของส่วนต่างๆมาเรียงต่อกันให้ได้เป็นประวัติศาสตร์ของชาวมาเลย์ในอาณานิคมมลายา โดยให้มีหลักฐานอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด นอกจากนั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงการมองประวัติศาสตร์ของผู้เขียนแบบเรียนประวัติศาสตร์ทั้งสามเล่มต่ออดีตของชาวมาเลย์ ซึ่งพบว่า ผู้เขียนแบบเรียนมองว่า สังคมมาเลย์มีการก้าวไปข้างหน้าพร้อมกับอารยธรรมใหม่ๆที่เข้ามา มีอิทธิพลเหนือดินแดนคาบสมุทรมลายู ดังนั้นสังคมมาเลย์จึงมีการเปลี่ยนแปลง และมีพัฒนาการทางด้านสังคมที่ดีขึ้นตลอดในช่วงที่มีการเปลี่ยนผ่านยุคหนึ่ง ไปสู่อีกยุคหนึ่ง

3.5 สรุป

จากการศึกษาโครงสร้าง และเนื้อหาสาระของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายูยุคอาณานิคมในบทนี้ ทำให้สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ ประการแรก โครงสร้างของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายูที่นำมาใช้ในยุคอาณานิคมอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็นการเรียงลำดับเนื้อหาการระบุนับวันเดือนปีให้เหตุการณ์ต่างๆทางประวัติศาสตร์ การใช้หลักฐานอ้างอิงที่ร่วมสมัยมากขึ้น อาทิ หลักฐานการบันทึกจากนักเดินทาง พ่อค้า หรือบันทึกของนักเดินทางและราชสำนักจีน เอกสารจากโปรตุเกส ฮอลันดา หรือของรัฐบาลอังกฤษเองก็ดี ล้วนทำให้เพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือ และทำให้ประวัติศาสตร์ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าการอ้างอิงจากพงสาวดารหรือตำนานรัฐ ซึ่งมักเต็มไปด้วยเรื่องราวเหนือธรรมชาติ แต่กระนั้น การศึกษาคบคู่ไปกับพงสาวดารหรือตำนานรัฐเก่าแก่ของมลายู ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยเติมเต็มองค์ประกอบของประวัติศาสตร์มลายู อีกทั้งการเรียงลำดับเนื้อหา ก่อนหลัง ซึ่งทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและการจดจำ

⁶² ชูลิพร วิรุณหะ, บุนหารายา: ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของชาวมาเลย์, หน้า 5

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาจึงเป็นหนังสือแบบเรียนมาตรฐานที่ใช้ในโรงเรียนมาเลย์ทั่วไปและเป็นคู่มือสำหรับครูได้ดี เนื่องจากมีเนื้อหาที่ได้เรียบเรียงขึ้นบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่มีหลักฐานรองรับให้พิสูจน์ได้

ประการที่สอง การบรรยายเนื้อหาของแบบเรียนประวัติศาสตร์แต่ละเล่ม ต่างสะท้อนแนวคิดและทัศนคติของผู้เขียนต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ จะเห็นว่าบางครั้ง ผู้เขียนแต่ละท่าน จะมีความคิดเห็นต่าง ๆ กัน ในบางเรื่อง อาทิ วัฒนธรรมชั้นพื้นฐานที่เกิดขึ้นในสังคมมาเลย์ยุคดั้งเดิม วินสเดคท์และอับดุล ฮาดีมองว่าเป็นเพราะชาวมาเลย์เองล้วนๆ เพราะชาวพื้นเมืองมีนิสัยขลาดเขลา ในขณะที่มอร์แกนมองว่านอกจากชาวมาเลย์แล้ว ชาวต่างชาติที่เดินเข้ามายังดินแดนของชาวมาเลย์ เช่น ชาวฮินดูก็มีส่วนช่วยสร้างวัฒนธรรมชั้นพื้นฐานของชาวมาเลย์ด้วย ซึ่งทัศนคติที่แตกต่างกันของผู้เขียนแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาแต่ละท่าน ทำให้ทราบได้ว่า แต่ละท่านมีมุมมองด้านบวกหรือลบต่อเรื่องใดในประวัติศาสตร์บ้าง อาทิ ทั้งสามท่านเห็นพ้องกันว่า การเข้ามาปกครองคาบสมุทรมลายูของรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษนั้น มีลักษณะการปกครองที่ราบเรียบมากกว่าของโปรตุเกส และฮอลันดา ซึ่งการได้ศึกษาถึงข้อเสียในนโยบายของโปรตุเกสและฮอลันดา อาจเป็นองค์ประกอบให้รัฐบาลอาณานิคมไม่นำนโยบายเหล่านั้นมาใช้กับรัฐมาเลย์ที่อยู่ในคาบสมุทรมลายูก็เป็นได้

ประการที่สาม รูปแบบการเขียนประวัติศาสตร์แบบใหม่ของวินสเดคท์ ซึ่งเป็นการเขียนโดยใช้หลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือและการเน้นประชากรและพื้นที่ นับเป็นการเขียนงานเชิงประวัติศาสตร์นิพนธ์ในยุคแรกๆ ก็ว่าได้ กล่าวคือ งานเขียนประวัติศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์นิพนธ์เป็นการเขียนงานโดยใช้ความรู้แบบชาวตะวันตก คือ เป็นการเขียนงานโดยอิงหลักการทางวิทยาศาสตร์ ใช้ตรรกะในการคิดและแยกข้อมูลที่เป็นจริงออกจากข้อมูลที่ไม่จริงได้

การเขียนงานในลักษณะนี้ ทำให้มองเห็นการมองอดีตหรือการมองประวัติศาสตร์มลายาในสายตาของผู้เขียนแบบเรียนแต่ละท่าน โดยในที่นี้ แสดงออกมาในลักษณะที่ ประวัติศาสตร์มลายาเป็นประวัติศาสตร์ที่มีการก้าวไปข้างหน้า เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคหรือแต่ละช่วงเวลา แสดงออกมาให้เห็นว่าสังคมมาเลย์มีพัฒนาการที่ดีขึ้น รูปแบบการเขียนประวัติศาสตร์ดังกล่าวกลายเป็นรูปแบบทำให้นักเรียน นักวิชาการรุ่นหลังที่จะเขียนหนังสือประวัติศาสตร์นำมาเป็นแบบอย่าง รวมถึงนำมาเป็นหลักฐานอ้างอิง เห็นได้ชัดจากงานของอับดุลฮาดี ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากงานเขียนของวินสเดคท์โดยได้คัดลอกบทกลอนว่าด้วยลักษณะความ

เชื่อเรื่องการบูชาผีของวิเศษศักดิ์จำนวนหลายบทตั้งแต่หน้า 46-48 ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาในยุคอาณานิคม สร้างขึ้นมาเพื่อให้เกิดการรับรู้ประวัติศาสตร์แบบใหม่ที่ครอบคลุมพื้นที่ทุกส่วนซึ่งอยู่ภายใต้อาณานิคมมลายาของอังกฤษและจะมีบทบาทต่อไปในการอธิบายความสำคัญของ “พื้นที่” ในดินแดนอาณานิคมนี้ ซึ่งจะอภิปรายต่อไปในบทที่ 4

บทที่ 4

แนวคิดเรื่องพื้นที่ของชาวมลายูและรูปแบบทางการเมืองของรัฐมลายูในแบบเรียน

ในบทที่ผ่านมา ได้อภิปรายถึงโครงสร้าง องค์ประกอบและเนื้อหาสาระของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายูในยุคอาณานิคม ซึ่งมีการปรับโครงสร้างให้เข้ากับยุคสมัย มีการใช้ข้อมูลอ้างอิงที่น่าเชื่อถือได้ อาทิ จดหมายเหตุจากราชสำนักต่างๆ หรือบันทึกของนักเดินทางหรือพ่อค้าที่เดินทางเข้ามาค้าขาย เป็นต้น นอกจากนี้เนื้อหาในหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ยังสะท้อนแนวคิดของผู้เขียนหนังสือแบบเรียนแต่ละเล่ม ทั้งที่มีทัศนคติที่คล้ายกันและแตกต่างกันเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์

นอกจากโครงสร้างและเนื้อหาสาระของแบบเรียนที่มีการประยุกต์ให้ทันสมัยและน่าเชื่อถือมากขึ้นแล้วนั้น ยังพบว่าเนื้อหาของแบบเรียนได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดในเรื่องของการรับรู้และการกำหนดขอบเขตพื้นที่ของชาวมลายู ในคาบสมุทรมลายู ซึ่งส่งผลให้ชาวมลายูเกิดความรู้สึกต่อพื้นที่ซึ่งรัฐบาลอังกฤษกำหนดขอบเขตขึ้น อีกทั้งทำให้ความหมายของพื้นที่ในยุคจารีต ที่เรียกในภาษามลายูว่า “เนกรี มลายู” (Negeri Melayu) มีความเปลี่ยนแปลงไปด้วย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ของชาวมลายูจากยุคจารีตมาเป็นพื้นที่ที่รัฐบาลกำหนดขอบเขตขึ้นนั้น จะได้เริ่มต้นด้วยการศึกษาความหมายและลักษณะพื้นที่ของชาวมลายูในยุคจารีตคือ “รัฐมลายู” และระบบการปกครองของรัฐมลายูที่เรียกว่า “เกอราจาอัน”

4.1. ความหมายของ “เนกรี มลายู” Negeri Melayu (รัฐมลายูในยุคจารีต)

เดิมทีในสังคมมลายูสมัยจารีต คำว่า “เนกรี” (Negeri) ไม่ได้มีความหมายตรงกับคำว่า “รัฐ” (State) เสียทีเดียว แต่หมายถึงชุมชนขนาดใหญ่ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณฝั่งแม่น้ำและเป็นแหล่งรวมของพ่อค้าต่างชาติ โดยมีระบบการเมืองในการปกครองพื้นที่ดังกล่าว กู เก กิม (Khuo Kay Kim) นักวิชาการชาวมาเลเซียให้ความเห็นว่า คำว่า “เนกรี” น่าจะมีความหมายเท่ากับเขตแดน (Territory)

หรือเมือง (District) มากกว่า เนื่องจากมีการใช้คำนี้เป็นคำนำหน้าพื้นที่ต่างๆ ไม่เฉพาะบริเวณที่เป็นรัฐ อาทิ เนกรี กลัง (Negeri Klang) ในรัฐสลังงอร์ปัจจุบัน หรือ เนกรี ลารุต (Negeri Larut) ในรัฐเปเรัจจุบัน เป็นต้น¹

เมื่อกล่าวถึง “เนกรี มลายู” หรือรัฐมลายูในยุคจารีตหรือยุคก่อนการเข้ามาของชาวตะวันตกนั้น ส่วนใหญ่มักจะนึกถึงอาณาจักรมะละกา อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่ามะละกาเป็นรัฐแรกที่ตั้งขึ้นในคาบสมุทรมลายู มีหลักฐานพื้นเมืองบางชิ้นที่แสดงให้เห็นว่ามีการเกิดขึ้นของรัฐอื่นก่อนที่อาณาจักรมะละกาจะเจริญรุ่งเรืองขึ้น ไม่ว่าจะเป็นตรังกานู เกดะห์ หรือกังกา เนการา (Gangga Negara)² อีกทั้งในบันทึกของราชวงศ์หมิงก็ปรากฏชื่อของรัฐกัณฑ์และปะหังก่อนการเกิดขึ้นของรัฐมะละกาอีกด้วย³ อย่างไรก็ตามเนื่องจากมะละกาเป็นเมืองที่มีการสถาปนารูปแบบทางการเมือง สังคม วัฒนธรรม และประเพณีที่มีระเบียบแบบแผนค่อนข้างชัดเจน จึงทำให้เป็นต้นแบบให้แก่รัฐอื่นๆ ในคาบสมุทรมลายูรวมไปถึงรัฐบริเวณหมู่เกาะใกล้เคียงก็นำแบบแผนนั้นไปใช้⁴

เรื่องราวของมะละกาสามารถศึกษาได้จากงานหลายๆ ชิ้นด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเอกสารพื้นเมือง บันทึกของทางราชการ พ่อค้า และนักเดินทางที่เข้ามาทำการค้าในบริเวณนี้ อาทิ ผลงานชุด “สุมา โอเรียนทอล” (Suma Oriental) โดย โทมัส ปิเรส (Tomes Pires) นักเดินทางชาวโปรตุเกส ส่วนเอกสารที่ได้รับความนิยมในการนำมาศึกษาเรื่องราวของมะละกาได้แก่ “ซจาเราะห์ มลายู” (Sejarah Melayu)⁵ หรือพงสาวดารของอาณาจักรมะละกา

¹ Khoo Kay Kim, The western Malay states 1850-1873: the effects of commercial development on Malay politics (Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1975), p.3.

² กังกา เนการา (Gangga Negara) เป็นเมืองหนึ่งตั้งอยู่บริเวณรัฐเปรักในปัจจุบัน, O.W. Walter, The Fall of Srivijaya in Malay history (Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1975), p. 83.

³ Ibid., p.83-85.

⁴ Ibid., p.85.

⁵ ต้นฉบับของซจาเราะห์ มลายูมีชื่อเรียกตามบัตรรายการว่า Raffle MS 18: Library of Royal Asiatic Society โดยมีการตรวจชำระและคัดลอกจากตัวอักษรขาวี มาใช้เป็นตัวอักษรโรมัน และตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society อย่างไรก็ตามฉบับที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลายได้แก่ฉบับที่แปลเป็นภาษาอังกฤษโดย C.C.Brown ใน ค.ศ. 1938 และแก้ไขเพิ่มเติมใน ค.ศ. 1970, ชุลิพร วิรุณหะ, บุนหารายา: ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของชาวมลายู, หน้า 21-23.

แม้ว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ของชจาเราะห์ มลายู จะให้ข้อมูลการเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ในเชิง อภินิหารเหนือธรรมชาติ การวางเรื่องราวก็ไม่ปะติดปะต่อกันอีกทั้งรูปแบบการเล่าเรื่องมีตำนาน และสิ่งแต่งเติมมากมาย ทำให้ความเป็นไปได้และความน่าเชื่อถือลดลง แต่กระนั้นก็ยังคงความเป็น ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้เราสามารถนำมาวิเคราะห์สภาพสังคม การเมือง และความคิดต่างๆ ได้

โดยทั่วไป มะละกาได้รับการกล่าวถึงในลักษณะของเมืองท่า⁶ ซึ่งก่อตั้งโดยเจ้าชายอินคูที่ ถูกขับออกมาจากปาเล็มบังนามว่า เจ้าชายปรเมศวร เจ้าชายปรเมศวรอพยพเข้ามาแล้วพบว่ามะละกา มีเพียงหมู่บ้านชาวประมงเล็กๆเท่านั้น จึงสถาปนาตนเองเป็นกษัตริย์และพัฒนามะละกาจนกลายเป็นเมืองท่าสำคัญอีกแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนการกำหนดอาณาเขตใน ขณะนั้น มักจะใช้แนวของทะเล แม่น้ำ และแนวสันเขาเป็นตัวกำหนดอย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่สามารถ กำหนดพื้นที่ดินแดนของแต่ละอาณาจักรได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ เนื่องจากอาณาจักรที่มีอำนาจมากกว่า อย่างเช่นอาณาจักรศรีวิชัย ที่เรืองอำนาจอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 13 ก็สามารถที่จะขยายอำนาจของตน ไปยังดินแดนใกล้เคียงได้อยู่เสมอ มะละกาก็เช่นเดียวกัน สามารถขยายอิทธิพลของตนไปยัง ดินแดนใกล้เคียงทั้งโดยวิธีการรบ การทูต และการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม จนสามารถครอบคลุม ดินแดนของรัฐ ปะหัง ยะโฮร์ หมู่เกาะริเอา-ลิงกะ และชายฝั่งของสุมาตราตะวันตก รวมทั้ง คาบสมุทรมลายูภาคตะวันตกได้⁷

แม้มะละกาจะมียุทธวิธีในการขยายอิทธิพลหลากหลายวิธีด้วยกัน แต่การปกครองดินแดน ของมะละกาก็เน้นในเรื่องของการค้ามากกว่าการรบ จนกระทั่งศาสนาอิสลามแพร่กระจายเข้ามา มะละกาก็ใช้นโยบายการเผยแพร่ศาสนาอิสลามให้เติบโตไปควบคู่กับการค้า ศาสนาอิสลามได้ เผยแพร่ไปในรัฐทั้งหลายของคาบสมุทรมลายูและกลุ่มเกาะ ไปสู่บันดา, บรูไน, รวมทั้งเมืองท่าบนเกาะ ชวา คือ เดเมก, จาปารา, ตูบันและสุราบายา⁸ ศาสนาอิสลามจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างแนวร่วม ทางศาสนาขึ้นทั่วทุกเมืองท่าของกลุ่มเกาะ เมื่อมะละกานำเอาศาสนาอิสลามมาปรับให้เข้ากับอาดัต (adat) หรือจารีตดั้งเดิมแล้วประมวลเป็นกฎหมายขึ้นมาใช้นั้น ก็มีรัฐอื่นๆรับเป็นต้นแบบนำไปใช้ ในการปกครองด้วย อาทิ ปะหัง เป็นต้น ดังนั้นรัฐมลายูบนคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียงจึง

⁶ Sejarah Melayu: Malay Annals, trans. C.C. Brown, page 13-14.

⁷ ซี. แมรี เทิร์นบูล, ประวัติศาสตร์มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน, แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์, หน้า 65.

⁸ เรื่องเดียวกัน หน้า 67.

มีลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และรูปแบบการปกครองที่คล้ายคลึงกัน คือการมีราชาเป็นประมุขสูงสุด โดยเรียกรูปแบบการปกครองนี้ว่า ระบบ “เกอราจาอัน”

4.2. ระบบการปกครองแบบ “เกอราจาอัน” (Kerajaan)

“เกอราจาอัน” หมายถึง ระบบการปกครองของรัฐมลายูซึ่งกระจายกระจายทั่วไปในบริเวณคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียง จะเห็นว่า รัฐมลายูเหล่านี้ ต่างก็ปกครองตนเองและมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐอื่นๆ ทั้งการทูตและการค้า ระบบการปกครองของรัฐมลายูเหล่านี้ มีรูปแบบการปกครองที่มีพระราชาเป็นผู้ปกครองสูงสุด แต่เนื่องจากเป็นรัฐมุสลิม จึงมีการเรียกตำแหน่งราชาตามภาษาอาหรับว่า “สุลต่าน” ขณะเดียวกัน คำเรียกผู้ปกครองว่า “ราชา” ตามแบบรัฐที่รับวัฒนธรรมฮินดู-พุทธ ก็ยังคงมีการใช้อยู่แม้ว่าศาสนาอิสลามจะเข้ามายังคาบสมุทรมลายูแล้วก็ตาม

รัฐมลายู ใช้โครงสร้างทางภูมิศาสตร์และความสำคัญของแม่น้ำ เป็นเส้นทางหลักในการเดินทางคมนาคมและทำการค้า ดังนั้นการกำหนดอาณาเขตจึงไม่ค่อยตายตัวมากนัก หน่วยการปกครองภายในรัฐที่รองลงมาจากรัฐได้แก่ “ดาเอราห์” (Daerah) หรือเมือง ซึ่งใช้หลักการแบ่งเขตแบบเดียวกับรัฐ กล่าวคือ ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำ หรือมีแม่น้ำตัดผ่านกลาง โดยแม่น้ำสายดังกล่าวจะมีเส้นทางเชื่อมต่อกับแม่น้ำสายหลักของรัฐหรือไม่ก็มีทางออกสู่ทะเล หน่วยการปกครองรองลงมา เป็น “มุกิม” (Mukim) หรือตำบลซึ่งมี “กัมปง” (Kampong) หรือหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองที่เล็กที่สุดหลายๆกัมปงรวมกัน

รัฐมลายูที่กระจายกระจายอยู่ทั่วไปในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียง ได้รับเอาแบบแผนการเมืองการปกครองมาจากมะละกา โดยมีรูปแบบการปกครองซึ่งมีกษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ภายหลังเมื่อรับเอาศาสนาอิสลามเข้ามาแล้ว จึง ใช้คำเรียกกษัตริย์ว่า “สุลต่าน” แทน ตามหลักการในพระคัมภีร์อัลกุรอาน สุลต่านเปรียบเสมือนเงาของพระเจ้าบนโลกมนุษย์ ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่า งานเขียนของราชสำนักมักแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองคนก่อนกับคนปัจจุบัน หรือในกรณีของมะละกา ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์

⁹ J.M. Gullick, *Indigeneous political systems of western Malaya* (London: The Athlone Press, 1965), p. 21.

ระหว่างเจ้าชายปรเมศวรกับราชวงศ์ศรีวิชัยในปาเล็มบัง เพื่อสร้างความชอบธรรมในการปราบดาภิเษก

การมีอำนาจสูงสุดของราชามลายูนั้น มีพื้นฐานอยู่บนแนวคิดที่เรียกว่าเดาลัต (Daulat) ซึ่งเป็นแนวคิดดั้งเดิมในสังคมมลายูที่เชื่อว่าราชาเป็นผู้มีบุญบารมี มีความศักดิ์สิทธิ์ ทรงไว้ซึ่งอำนาจทั้งด้านการปกครอง วัฒนธรรม และศาสนา เดาลัตจึงเป็นแนวคิดสำคัญที่เกื้อหนุนให้ราชามีความชอบธรรมในการเป็นใหญ่สูงสุดในสังคม อยู่ในสถานะที่ประชาชนทั่วไปต้องให้ความเคารพ จงรักภักดี และไม่อาจวิพากษ์วิจารณ์ หรือประพฤติดนกระด้างกระเดื่องได้ เพราะมีเช่นนั้นแล้ว จะถือว่าบุคคลผู้นั้นมีพฤติกรรมที่เป็น “เดอรฮากา” (Derhaka) ซึ่งหมายถึงการไม่เคารพเชื่อฟัง หรือการทรยศต่อราชา¹⁰ ต้องได้รับโทษโดยตรงจากตัวของราชาเอง หรือจากเดาลัตและพลังอำนาจเหนือธรรมชาติของพระองค์¹¹

ใน “ซจาเราะห์ มลายู” ได้แสดงให้เห็นแนวคิดดังกล่าวโดยการนำเสนอเรื่องราวของจักรพรรดิจินพระองค์หนึ่งที่สั่งให้มะละกาส่งบรรณาการให้แก่ตน แต่หลังจากนั้นจักรพรรดิก็ป่วยเป็นโรคผิวหนังรักษาไม่หาย จนได้อาบน้ำและดื่มน้ำล้างเท้าของสุลต่านแห่งมะละกาจึงหายเป็นปกติ¹² นอกจากนี้เดาลัตของราชายังส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของเนกรี (negeri) คือรัฐและความผาสุกของประชากร เช่น หากราชาเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม รัฐก็อุดมสมบูรณ์และมั่นคง แต่เมื่อใดที่บ้านเมืองเกิดการจลาจล วุ่นวาย ประชาชนก็จะเสื่อมศรัทธาต่อราชา และสามารถหาข้ออ้างมาล้มล้างราชาได้เช่นเดียวกัน¹³

นอกจากนั้น การกำหนดราชประเพณีในราชสำนัก ก็นับเป็นการสร้างสิทธิอันชอบธรรมให้แก่ผู้ปกครองได้เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างคำราชาศัพท์ การวางกฎเกณฑ์ในราชสำนักให้มีระเบียบแบบแผน การถือครองเครื่องราชกกุธภัณฑ์ เช่น กิริช ดาบ มงกุฎ ฉัตร เป็นต้น¹⁴ ในโลก

¹⁰ ไพลดา ชัยศรี, ผลกระทบของระบอบการปกครองของอังกฤษต่อความคิดทางการเมืองของชาวมลายูในรัฐมลายูที่เป็นสหพันธ์ ค.ศ. 1896-1941, หน้า 21.

¹¹ Robert O. Timman, *Bureaucratic transition in Malaya* (London: Cambridge University Press, 1964), p. 10.

¹² *Sejarah Melayu: Malay Annal*, trans. C.C. Brown, p. 86-87.

¹³ Robert O. Timman, *Bureaucratic transition in Malaya*, p. 10.

¹⁴ Kernal Singh Sandhu and Pual Wheathley ed., *Melaka: the transformation of malay capital c.1400-1980*, (Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1983), p. 103-104.

มลายู มงกุฎถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของสิทธิ์อำนาจอันชอบธรรมของสุลต่าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้พระองค์มีอำนาจวิเศษและเป็นสิ่งบ่งบอกถึงอนาคตของพระองค์และของรัฐด้วย ดังตัวอย่างใน “ฮิกายัต ฮังห์ ตัว” (Hikayat Hang Tuah) ที่กล่าวถึงสุลต่านมะละกาทำมงกุฎหล่นลงในทะเล หลังจากนั้นสุขภาพของพระองค์ก็ทรุดโทรมลง และถือเป็นกลางบอกเหตุว่ามะละกาจะล่มสลายลงเช่นเดียวกัน¹⁵ นอกจากนี้ยังมีกฎหมายมะละกา (Malacca Laws ค.ศ. 1523) และประมวลกฎหมายปะหัง (Pahang Digest ค.ศ. 1596) ก็ถือเป็นอีกหนึ่งระเบียบแบบแผนและเป็นเครื่องมือในการรักษากฎระเบียบ ซึ่งเป็นการรับประกันสิทธิ์ของกลุ่มผู้ปกครอง และปกป้องสิทธิ์อำนาจขององค์สุลต่านอีกด้วย¹⁶

ศาสนาอิสลามเป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่เข้ามาช่วยสนับสนุนอำนาจสิทธิอันชอบธรรมให้แก่สุลต่าน โดยยึดถือตามหลักของคัมภีร์อัลกุรอาน ที่ว่า สุลต่านเป็นเงาของพระเจ้าบนโลก โดยพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้ส่งมาปกครองดูแลมนุษย์¹⁷ ดังนั้นจึงเท่ากับเป็นการอ้างสิทธิ์ให้กับสุลต่านทั้งในฐานะผู้นำของรัฐที่มีสิทธิเหนือประชาชนทั่วไป และเป็นผู้นำศาสนาไปพร้อมๆกัน

ดังนั้นสรุปได้ว่าหลักการสำคัญในรูปแบบการปกครองของรัฐมลายูก่อนการเข้ามาของตะวันตก จึงอยู่ที่องค์สุลต่าน ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง ซึ่งระบบการปกครองในลักษณะนี้รู้จักกันในนามระบบการปกครองแบบเคอราจาอัน ซึ่งแอน โทนี มิลเนอร์ได้ให้คำนิยามของระบบเคอราจาอันนี้ว่าเป็น “สภาวะการมีราชา”¹⁸ หรือราชาเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ชุมชนทางการเมืองของชาวมาเลย์ก่อนยุคอาณานิคมนี้จึงเกี่ยวพันอยู่กับ องค์กษัตริย์ (King), อำนาจสิทธิธรรมของกษัตริย์ (Royalty) และราชอาณาจักร (Kingdom)¹⁹ ประชาชนต้องเคารพเชื่อฟังในตัวละคราชา ซึ่งราชาเปรียบเสมือนตัวแทนของพระเจ้า หากราชาองค์ใดทำให้ประชาชนของตนอับยศอดสู ก็จะเป็นเครื่องหมายว่าบ้านเมืองของพระองค์ จะต้องถูกทำลายโดยพระเจ้าเช่นเดียวกัน

¹⁵ Sharifah Maznah Syed Omar, *Myths and the Malay ruling class* (Singapore: Time Academic Press, 1993), p. 46.

¹⁶ Robert O. Timman, *Bureaucratic transition in Malaya*, p. 15.

¹⁷ R.O. Winstedt, *A history of classical Malay literature*, (Oxford University Press, 1969), p. 131.

¹⁸ เอ. ซี. มิลเนอร์, *เคอราจาอัน: วัฒนธรรม การเมืองมลายูในยุคก่อนอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม*, แปลโดย ชนิตา พรหมพยัคฆ์ เผือกสม, (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2551), หน้า 337.

¹⁹ Soda Naoki, “The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowledge in British Malaya”, *Southeast Asian Studies*, Vol.39, No.2, (September 2001): 211.

การมีราชาและราชสำนักเป็นศูนย์กลางของรัฐ และทำหน้าที่เชื่อมโยงชุมชนภายในรัฐเข้าด้วยกัน ทำให้การรับรู้เรื่องรัฐมลายูของชาวมาเลย์ในรัฐมลายูผูกติดอยู่กับ สภาวะการมีราชา ชาวมาเลย์มองว่าตนอยู่ภายใต้ราชาพระองค์ใดพระองค์หนึ่งมากกว่าจะกล่าวถึงว่าตนเป็นประชากรของรัฐใด²⁰ อย่างไรก็ตามเนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของรัฐมาเลย์มักสะดวกต่อการเดินทางอพยพไปมา และรัฐที่มีอำนาจมากมักแผ่ขยายอิทธิพลของตนไปครอบคลุมรัฐที่มีอำนาจน้อยกว่า ดังนั้นประชาชนก็สามารถที่จะเปลี่ยนความจงรักภักดีต่อองค์สุลต่านได้เช่นเดียวกัน²¹

อีกประการหนึ่ง การที่ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนมาเลย์มักมีหลักแหล่งอยู่บริเวณปากแม่น้ำ ซึ่งทำให้บางรัฐพัฒนาไปเป็นเมืองท่าและศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นปาเล็มบัง มะละกา ยะโฮร์ อาเจะห์ ไทรบุรี หรือปัตตานี เป็นต้น ซึ่งเมืองท่าเหล่านี้ไม่มีความมั่นคงถาวร และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอด เช่น เส้นทางการค้าเปลี่ยน ถูกศัตรูโจมตี ถูกกวาดต้อนผู้คน ประสพภัยธรรมชาติ ดังนั้น จึงมีอาณาจักรที่ทิ้งเกิดและเสื่อมลงอยู่ตลอด การอพยพของผู้คนจึงเป็นเรื่องปกติ สภาพสังคมที่เป็นอยู่ในลักษณะนี้ ทำให้การรวมศูนย์อำนาจและการจัดการปกครองให้เป็นเอกภาพทำได้ยาก องค์สุลต่านนั้น แท้จริงแล้วก็มีอำนาจจำกัดอยู่เพียงในเมืองหลวงของรัฐเท่านั้น ในขณะที่ผู้ที่มีบทบาทในการปกครองดูแลประชาชนอย่างแท้จริงได้แก่บรรดาขุนนางส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

สภาพสังคมดังกล่าว ทำให้การศึกษาลักษณะสังคมของชาวมลายู อันมีการกระจายตัวอยู่ทั่วไปทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นทำได้ยาก ดังนั้น เมื่ออังกฤษเข้ามา จึงพยายามกำหนดขอบเขตพื้นที่ให้กับชาวมลายูที่กระจายอยู่ทั่วไปทั้งในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียงเพื่อสะดวกต่อการศึกษาสังคมชาวมาเลย์ในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งยังพยายามสร้างเขตแดนที่ชัดเจนมาเป็นเครื่องกำหนดเขตอำนาจการปกครองให้กับพื้นที่ที่เป็นอาณานิคมของตนเองอีกด้วย

²⁰ เอ. ซี. มิคเนอรั, เกอราจาอัน: วัฒนธรรม การเมืองมลายูในยุคก่อนอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม, แปลโดย ชนิตา พรหมพยัคฆ์ เผือกสม, หน้า 337.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 338.



ภาพที่ 4: แผนที่แสดงตำแหน่งรัฐมาเลย์บริเวณคาบสมุทรมาลายูและสุมาตราช่วงทศวรรษ 1930

ที่มา: C.Richardson, *Ilmu Alam Rendah Tanah Melayu* (Singapore: Malaya Publishing House, 1949)

4.3. การศึกษาพื้นที่ของชาวมลายูที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน

หลักสูตรการศึกษาประวัติศาสตร์ของอังกฤษในอาณานิคมมลายูนั้น มีการกำหนดให้เรียนวิชาภูมิศาสตร์ควบคู่ไปกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ดังนั้นก็พบว่า เนื้อหาในบางตอนของประวัติศาสตร์จึงมีการแสดงอาณาเขตของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เข้ามาด้วย โดยมากมักแสดงออกมาในรูปแบบแผนที่ ส่วนคำว่า “เส้นเขตแดน” (Boundary) นั้นหมายถึงเครื่องกำหนดอาณาเขตของดินแดน ในช่วงที่อังกฤษปกครองมลายู ได้มีการกำหนดอาณาเขตของมลายูขึ้นมา ทั้งนี้การจัดการกับพื้นที่และการกำหนดอาณาเขตดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับเขตอำนาจการปกครองของเจ้าอาณานิคมด้วย ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงจะใช้คำว่า “เส้นเขตแดน” หมายถึง เครื่องกำหนดอาณาเขตดินแดน เพื่อสร้างหน่วยทางการเมืองและอำนาจในการปกครองดินแดนของเจ้าอาณานิคมอังกฤษในอาณานิคมมลายู

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่าพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของชาวมลายูในยุคจารีตนั้น ไม่มีอาณาเขตที่ชัดเจนตายตัว ชุมชนชาวมลายูแต่ละชุมชนอยู่กระจัดกระจายกันไปทั่วคาบสมุทรมลายู และตามหมู่เกาะต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีการแบ่งเขตรัฐของตนจากการอาศัยแนวแม่น้ำ หรือแนวสันเขา มีการเกิดขึ้นและเสื่อมลงของรัฐเล็กกรัฐน้อยบ่อยครั้งและประชาชนก็อพยพไปมาอยู่ตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐบาลอังกฤษเข้ามาปกครองคาบสมุทรมลายูได้มีการจัดการ “พื้นที่” ก็คือ การจัดการกับดินแดน หรือถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวมลายูในคาบสมุทรมลายูให้เป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกต่อการบริหารปกครอง และเพื่อกำหนดเส้นเขตแดนที่ชัดเจนเพื่อป้องกันมหาอำนาจจักรวรรดินิยมอื่นเข้ามารุกรานในเขตแดนของตนเอง ทั้งนี้ ชงชัย วินิจจะกุล เสนอว่า “การจัดการพื้นที่” นั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์สามประการ ได้แก่ การจัดหมวดหมู่ของพื้นที่ การติดต่อสื่อสารด้วยเส้นเขตแดน และสุดท้ายคือความพยายามบังคับใช้สองอย่างแรก²² ซึ่งรัฐบาลอังกฤษเองก็ได้ใช้ความรู้สมัยใหม่เข้ามาจัดการกับดินแดนในอาณานิคมของตน เช่นการสร้างแผนที่ทางภูมิศาสตร์ขึ้นมา และระบุให้วิชาภูมิศาสตร์เป็นอีกวิชาหนึ่งที่ต้องมีการเรียนการสอนใน

²² ชงชัย วินิจจะกุล, *Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation*, แปลโดย พวงทอง ภัทรพันธุ์ (นครศรีธรรมราช: เอกสารภูมิภาคศึกษา ลำดับที่ 5 ภูมิภาคศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2550), หน้า 19.

โรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษาได้เรียนรู้และรับรู้เขตดินแดนของตนเอง อย่างไรก็ตาม มีการสร้างคำนิยามหรือคำจำกัดความของอาณาเขตหรือดินแดนให้กับคาบสมุทรมลายูในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกัน

4.3.1. การกำหนดขอบเขตพื้นที่ดินแดนของชาวมลายูที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน

ชาวมลายูที่อาศัยอยู่ในรัฐมลายู อันมีลักษณะร่วมทางเชื้อชาติ การนับถือศาสนาอิสลาม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมการแต่งกาย และกระทั่งรูปแบบการเมืองการปกครอง ซึ่งมีประมุขสูงสุดเป็นองค์สุดท้ายนั้น มีถิ่นที่อยู่อาศัยซึ่งกระจุกกระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียง ดังนั้นเพื่อจะกล่าวถึงชาวมลายูเหล่านี้ได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายูทั้งสามเล่ม จึงกำหนดขอบเขตพื้นที่ดินแดนให้กับชาวมลายูขึ้นมา โดยแบ่งเป็น 3 ระดับใหญ่ๆ ได้แก่ “อาลัม มลายู” (Alam Melayu) หรือ โลกมลายู, “ตานะห์ มลายู” (Tanah Melayu) หรือดินแดนมาเลย์ หรือในอีกลักษณะหนึ่ง หมายถึงบริเวณคาบสมุทรมลายู บางครั้งใช้คำว่า “เซอมนันจง” (Semenanjung) และสุดท้าย “เนกรี มลายู” (Negeri Melayu) หรือ รัฐมลายู โดยแต่ละคำมีความหมายดังนี้

4.3.1.1. อาลัม เมอลายู (Alam Melayu) หรือโลกมาเลย์

คำว่า “อาลัม มลายู” หรือ โลกมลายู ในทัศนคติของนักวิชาการชาวตะวันตก หมายถึงลักษณะสังคมของชาวมลายูที่ก่อตั้งขึ้นอย่างกระจุกกระจายทั่วไปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่บริเวณคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียงต่างๆ อาทิ เกาะสุมาตรา กาลิมันตัน สุลาเวสี และบางส่วนของฟิลิปปินส์ รวมไปถึงชุมชนทางตอนใต้ของสยาม

ทัศนคติดังกล่าวเป็นที่ยอมรับของผู้เขียนหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายูในยุคอาณานิคม โดยจะเห็นว่าหนังสือแบบเรียนแต่ละเล่มพยายามบรรยายเนื้อหาของประวัติศาสตร์ในแต่ละช่วง โดยมีคำเหล่านี้มากำหนดพื้นที่ที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น แบบเรียนของอับดุล ฮาดีเรื่อง “ซจาเราะห์ อาลัม เมอลายู” (Sejarah Alam Melayu) ให้ภาพของการนิยามของคำว่า โลกมาเลย์ได้ชัดเจนมากกว่าหนังสือแบบเรียนเล่มอื่น อย่างเช่นในบทที่ว่าด้วย “ผู้คนชาวฮินดูเข้าสู่โลกมลายูและ

การเรืองอำนาจของรัฐฮินดูในเกาะชวา”²³ ซึ่งกล่าวถึงการเข้ามาของอิทธิพลฮินดู โดยจะเห็นว่าอัปคูล ฮาดิเน้นจุดศูนย์กลางของการเกิดรัฐฮินดูไปที่เกาะชวา ซึ่งเป็นพื้นที่นอกเหนือคาบสมุทรมลายู แต่มีลักษณะร่วมกันทางเชื้อชาติ สังคม และวัฒนธรรม



ภาพที่ 5: แผนที่แสดงพื้นที่ของอาลัม มลายู

ที่มา: W.S. Morgan, *Kesah Tanah Melayu* (The Malayan Publishing House, Ltd. 1949)

จากแผนที่ดังกล่าว เป็นแผนที่แสดงพื้นที่ของอาลัม มลายู หรือพื้นที่ของชาวมลายู ซึ่งในหนังสือแบบเรียนเรื่อง “เกชะห์ ตานะห์ มลายู” ของมอร์แกน ได้แสดงให้เห็นว่าชาวมลายูมีการตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายกันอยู่ทั่วไปตามหมู่เกาะต่างๆรอบเส้นประที่มีการวงพื้นที่เอาไว้ ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงโลกมาเลย์ จึงเป็นการกล่าวถึงพื้นที่ที่เป็นของชาวมลายูทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

²³ “Orang-orang Hindu ka-alam Melayu dan kuasa kerajaan Hindu di Tanah Jawa”, Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 2*, p. 86.

4.3.1.2. “ตานะห์ มลายู” (Tanah Melayu) หรือดินแดนมลายู

คำว่า “ตานะห์ มลายู” มีความหมายตรงตัวว่า ดินแดนมลายู ซึ่งการใช้คำว่า “ตานะห์ มลายู” ในหนังสือแบบเรียนทั้งสามเล่ม แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนผูกติดคำว่า “ตานะห์ มลายู” ไว้กับดินแดนเฉพาะในส่วนที่เป็นคาบสมุทรมลายูเท่านั้น เมื่อศึกษาจากงานเขียนของนักวิชาการชาวตะวันตกท่านอื่น เช่นงานของวิลเลียม มาร์สเดน (William Marsden) และจอห์น ครอเฟิร์ด (John Crawfurd) ก็ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคำว่า “ตานะห์ มลายู” (Tanah Melayu) ว่าหมายถึง คาบสมุทรมลายู (Malay Peninsular)²⁴ ด้วยเช่นกัน ในหนังสือแบบเรียนก็มีการใช้คำว่า “ตานะห์ มลายู” โดยเสมือนว่าหมายถึงดินแดนมลายูซึ่งเป็นคาบสมุทรมลายูที่อังกฤษปกครองอยู่ หรือภายหลังเรียกว่า อาณานิคมมลายา

แบบเรียนของวินสเต็ดท์และอับดุล ฮาดีมีการใช้คำว่า “ตานะห์ มลายู” เมื่อต้องการกล่าวถึงดินแดนบริเวณคาบสมุทรมลายู และของมอร์แกนได้เพิ่มความชัดเจนให้กับความหมายของคำว่า “ตานะห์ มลายู” ดังคำกล่าวนี้

“เมื่อราวๆ 70 ปีก่อนนี้ คาบสมุทรมลายู (Semenanjung Tanah Melayu) นี้ยังคงยากจนและพื้นที่ก็เต็มไปด้วยป่า ในขณะที่นั้น จำนวนประชากรในคาบสมุทรมลายู (Semenanjung) ยังมีไม่ถึงหนึ่งล้านคนอีกด้วย”²⁵

จากข้อความดังกล่าว มอร์แกนใช้คำว่า “ตานะห์ มลายู” โดยนำเอาคำว่าคาบสมุทรมลายูเข้ามาเป็นตัวกำหนดถึงบริเวณดินแดนอีกคำหนึ่ง นอกจากนั้น ข้อความบางส่วนในเนื้อหาจะพบว่า มอร์แกนใช้คำว่า “เซอมานันจง” (Semenanjung) ซึ่งมีความหมายตรงตัวว่าคาบสมุทรมลายู แทนคำ

²⁴ Soda Naoki, “The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowledge in British Malaya”, *Southeast Asian Studies*, Vol.39, No.2, (September 2001): 211.

²⁵ “Kira-kira tujuh puluh tahun dahulu, Semenanjung Tanah Melayu ini maseh miskin dan tanah-nya maseh banyak di-penohi oleh hutan. Maka pada masa itu bilangan orang di-Semenanjung ini tiada sampai suku juta orang samai-nya”, W.S. Morgan, *Kesah Tanah Melayu*, p. 116.

ว่า “ตานะห์ มลายู” เป็นบางครั้งอีกด้วย ดังนั้นจากข้อความดังกล่าวจึงเป็นการย้ำให้เห็นภาพว่า “ตานะห์ มลายู” มีความหมายแบบเดียวกับคำว่าคาบสมุทรมลายูนั่นเอง

อาจกล่าวได้ว่าแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายูทุกเล่มมีการกล่าวถึงพื้นที่ซึ่งเป็นดินแดนของชาวมาเลย์เฉพาะในคาบสมุทรมลายูโดยใช้คำว่า “ตานะห์ มลายู” มาเป็นตัวกำหนดพื้นที่ ส่วนชาวมาเลย์ที่อยู่ในพื้นที่อื่นก็จะมีการใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันไป อาทิ “ตานะห์ จาวา” (Tanah Jawa) แต่หากจะกล่าวถึงพื้นที่ทางสังคมของชาวมาเลย์ทั้งหมด ก็จะใช้คำว่า “อาลัม มลายู” หรือ โลกมาเลย์แทน

การกำหนดขอบเขตพื้นที่ หรืออาณาบริเวณให้กับชาวมาเลย์ นับเป็นการแยกกลุ่มประชากรออกจากกัน ชาวมาเลย์ ซึ่งมีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน มีรูปแบบการเมือง การปกครอง ศาสนา และภาษาพูดที่เหมือนกัน ถูกแบ่งแยกโดยการกำหนดขอบเขตพื้นที่ของเจ้าอาณานิคม ทำให้ความรู้สึกของประชาชนค่อยๆ ซึมซับและยอมรับกับพื้นที่ของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกร่วมในด้านวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมก็ยังคงมีอยู่ในกลุ่มชาวมาเลย์ทั้งในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะอื่นๆ ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากหนังสือแบบเรียนเรื่อง “ซจาเราะห์ อาลัม มลายู” ของ अबดุล ฮาดิ ซึ่งมีการกล่าวถึงชาวมาเลย์ในพื้นที่หรือดินแดนที่นอกเหนือไปจากคาบสมุทรมลายู²⁶ แสดงให้เห็นว่า แม้ अबดุล ฮาดิ จะยอมรับพื้นที่ที่อังกฤษกำหนดขึ้น แต่ก็ไม่ได้ทำให้ความเป็นมาเลย์ในพื้นที่อื่นๆ เกิดความแตกต่างกันแต่อย่างใด

ต่อมาเมื่อรัฐบาลอังกฤษได้ขยายอำนาจครอบคลุมพื้นที่รัฐมาเลย์ภายในคาบสมุทรมลายู จนกระทั่งสามารถรวบรวมรัฐเประ สลังงอร์ ปะหัง และเนกรีเซมบีตันเข้าเป็นสหพันธรัฐ (Federated Malay States) ได้ใน ค.ศ. 1896 และจัดตั้งรัฐนอกสหพันธรัฐขึ้นใน ค.ศ. 1909 (Unfederated Malay States) อันประกอบไปด้วย รัฐกลันตัน ตรังกานู เกดะห์ และปะลิส²⁷ ส่วนรัฐยะโฮร์นั้นยอมจำนนต่ออังกฤษและยอมรับผู้สำเร็จราชการใน ค.ศ. 1914 รัฐบาลอังกฤษจึงเรียกดินแดนภายใต้การปกครองของพวกเขาวว่า “มลายา” (Malaya) หรือ “มลายาของอังกฤษ” (British Malaya) โดยคำว่า “มลายา” ก็มีความหมายครอบคลุมคาบสมุทรมลายู หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึง “ตานะห์ มลายู” เช่นเดียวกันแต่จะมีความหมายหนึ่งเพิ่มขึ้นมา หมายถึงเขตอำนาจการปกครอง

²⁶ Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 3*, pp. 59-60.

²⁷ ซี. แมรี เทิร์นบูล, *ประวัติศาสตร์มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน*, แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์, หน้า 270.

อย่างชอบธรรมของรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษ นับเป็นการกำหนดขอบเขตพื้นที่และสร้างอาณาเขตให้กับชาวมลายูที่อาศัยในคาบสมุทรมลายูซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษ



ภาพที่ 6: แผนที่คาบสมุทรมลายู

ที่มา: กรุณา กาญจนประภากุล. วัฒนาการของความคิดเกี่ยวกับคำว่า “เมอลายู” ในประวัติศาสตร์มลายู. (สารนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537)

4.3.1.3 เนกรี มลายู (Negeri Melayu) หรือรัฐมลายู

ความหมายของคำว่า “เนกรี มลายู” หรือรัฐมลายูภายใต้การปกครองของอาณานิคมอังกฤษนี้ แตกต่างไปจากความหมายของ “เนกรี มลายู” ในยุคจารีตซึ่งเป็นหน่วยการปกครองที่ใหญ่ที่สุด โดยมีสุลต่านเป็นประมุขสูงสุด เมื่ออังกฤษสามารถครอบครองดินแดนในคาบสมุทรมลายูได้ทั้งหมดแล้ว “เนกรี มลายู” จึงกลายเป็นเพียงหน่วยย่อยที่สุดในดินแดนอาณานิคมมลายูที่อังกฤษสร้างขึ้นเท่านั้น

กล่าวได้ว่า เมื่อรัฐบาลอังกฤษสามารถรวบรวมพื้นที่ได้ทั่วทั้งคาบสมุทรมลายูแล้ว การปกครองในระบอบอาณานิคมของอังกฤษ ก็ได้แบ่งเขตการปกครองของมลายูออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ เซตรตส์ เซตเติลเมนต์, สหพันธรัฐมลายา และรัฐนอกสหพันธรัฐมลายาโดยมีรัฐบาลอาณานิคม ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองที่ใหญ่ที่สุด รองลงมาเป็นคณะบริหารในแต่ละส่วน แต่ประเด็นสำคัญก็คือ ระบบการปกครองแบบอาณานิคมทำให้ความหมายของคำว่า เนกรี ซึ่งเป็นหน่วยทางการเมืองที่ใหญ่ที่สุดในอดีตมีความเปลี่ยนแปลงไป

ในอดีต ความหมายของ “เนกรี มลายู” จะผูกติดอยู่กับการมีสุลต่านเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐ หรือเรียกการปกครองแบบนี้ว่าเป็น “เคอราจาอัน” จนกระทั่งเมื่ออังกฤษเข้ามาปกครองรัฐมลายูทั่วทั้งคาบสมุทรมลายู ได้มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่การปกครองใหม่ เพื่อแยกการกล่าวถึงชาวมลายูในคาบสมุทรมลายู ออกจากชาวมลายูในพื้นที่อื่นนอกเหนือจากคาบสมุทรมลายู อีกทั้งเพื่อเป็นการแบ่งเขตอิทธิพลของตนเองเพื่อป้องกันจักรวรรดินิยมตะวันตกชาติอื่นเข้ามารุกราน ทำให้ระบบการเมืองของเนกรี มลายู มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

เนกรี หรือรัฐในสมัยการปกครองของอังกฤษ อาจไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับอำนาจสูงสุดของกษัตริย์ แม้ในหลายรัฐจะยังคงมีสุลต่านปกครองอยู่ แต่ก็ถูกลดทอนอำนาจลง โดยเหลือบทบาทเพียงแค่ด้านประเพณี วัฒนธรรม และศาสนาเท่านั้น ในด้านการปกครองรัฐบาลอังกฤษได้มอบหมายให้เป็นที่หน้าของผู้สำเร็จราชการประจำแต่ละรัฐ ดังนั้น “รัฐ” ในยุคอาณานิคมมลายูจึงหมายถึงคณะบริหาร หรือหน่วยย่อยของดินแดนในคาบสมุทรมลายู หรือในอาณานิคมมลายูเท่านั้น

4.4. สรุป

พื้นที่ของรัฐมลายูก่อนการเข้ามาของตะวันตกนั้น มีลักษณะกระจายอยู่ทั่วไปทั้งบริเวณคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียง รัฐมลายูส่วนใหญ่มีลักษณะทางวัฒนธรรม การเมือง การปกครองที่เหมือนกัน รัฐมะละกาซึ่งเจริญอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1402-1511 ถือเป็นรัฐที่มีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นต้นแบบให้แก่รัฐอื่นๆนำไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการเมืองการปกครอง ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ศาสนาเป็นต้น ซึ่งลักษณะการปกครองก็จะมีราชาเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด รัฐ จึงเป็นหน่วยการปกครองที่ใหญ่ที่สุดโดยมีพระราชเป็นผู้ปกครอง โดยเรียกระบบการปกครองในลักษณะนี้ว่า “เกอราจาอัน”

การที่รัฐมาเลย์ มีลักษณะร่วมที่เหมือนกันหลายประการ โดยเฉพาะเมื่อศาสนาอิสลามเข้ามาแล้ว ชาวมาเลย์จึงกลายเป็นกลุ่มเชื้อชาติที่อยู่กระจายตามรัฐมาเลย์ต่างๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การกำหนดขอบเขตพื้นที่ให้กับชาวมลายูจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เมื่อตะวันตกเข้ามาได้สร้างนิยามเพื่อกำหนดขอบเขตของพื้นที่ให้กับชาวมลายู โดยใช้คำว่า “อาลัม มลายู” หรือ โลกมลายู เพื่อกล่าวถึงชาวมลายูทั้งหมดในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียง เมื่ออังกฤษเข้ามาปกครอง มลายูใช้คำว่า “ดานะห์ มลายู” หรือ “คาบสมุทรมลายู” เพื่อกล่าวถึงชาวมาเลย์เฉพาะในคาบสมุทรมลายู แต่ก็ได้มีความหมายครอบคลุมพื้นที่ที่อังกฤษมีอำนาจปกครองทั้งหมด ภายหลังจากที่รัฐบาลอังกฤษสามารถสถาปนาอำนาจของตนบนคาบสมุทรมลายูแล้ว จึงมักใช้คำว่า “มลายู” เข้ามาแทน เพื่อหมายถึงพื้นที่ของชาวมลายูซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองระบอบอาณานิคมมลายูของอังกฤษ

การสร้างคำนิยามเหล่านี้ ทำให้ความรู้สึกนึกคิดของประชาชนเกี่ยวกับพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป ชาวมลายูซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบอาณานิคมของอังกฤษ เริ่มมีการยอมรับพื้นที่ที่อังกฤษสร้างขึ้น ในขณะที่เดียวกันความรู้สึกร่วมทางวัฒนธรรม ประเพณีต่อชาวมาเลย์ในพื้นที่อื่นก็ไม่ได้หายไป จนกระทั่งอังกฤษได้พยายามนิยามความหมายของคำว่า “มลายู” (ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวถึงในบทต่อไป) ขึ้นมา จึงทำให้ความสำคัญในความเป็นมลายูสำหรับชาวมลายูในมลายูเริ่มก่อตัวขึ้น จนนำไปสู่การก่อตัวของกระแสชาตินิยมในเวลาต่อมาได้ แม้ว่ากระแสชาตินิยมในมลายูจะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป และไม่รุนแรงเหมือนที่อื่นก็ตาม

ประการต่อมา การกำหนดขอบเขตพื้นที่การปกครองของระบอบอาณานิคมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับ “รัฐ” ซึ่งในอดีตผูกติดอยู่กับการมีราชา คือเป็นรัฐแบบเกอร์ราจัน มีสุลต่านเป็นผู้มีอำนาจอันชอบธรรมในการปกครองสูงสุด แต่ในยุคอาณานิคม “รัฐ” กลายเป็นเพียงหน่วยย่อยของดินแดนในคาบสมุทรมลายู โดยการกำหนดขอบเขตพื้นที่การปกครองในระบอบอาณานิคมอาจเป็นไปได้เพื่อต้องการให้ประชาชนในอาณานิคมมลายูมีความรู้สึกร่วมว่าตนเป็นประชากรที่อาศัยใน “ตานะห์ มลายู” แทนความรู้สึกเดิมว่า ตนเป็นประชากรสังกัดรัฐใดใน “ตานะห์ มลายู” ซึ่งเป็นการสร้างความรู้สึกต่อพื้นที่ที่กว้างขึ้น อย่างไรก็ตาม ใจความจริงรักภักดีของประชาชนต่อองค์สุลต่านในรัฐของตนก็ไม่ได้เปลี่ยนไปด้วย และยังคงอยู่เหมือนเดิม

สุดท้าย จะเห็นได้ว่าหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายูมีอิทธิพล และส่งผลต่อการรับรู้และยอมรับการจัดสรรพื้นที่ในคาบสมุทรมลายูว่าเป็นของชาวมาเลย์ ดังกล่าวจากหนังสือแบบเรียนของมอร์แกนดังนี้

“ในความเป็นจริงแล้ว คาบสมุทรมลายูของเราที่เรียกกันว่า “ตานะห์ มลายู” นี้ เป็นบ้านเกิดเมืองนอนของชาวมาเลย์ คาบสมุทรมลายูนี้ ประกอบไปด้วยหลายๆรัฐมาเลย์และทุกรัฐก็จะมีราชาเป็นผู้ปกครอง”²⁸

จากข้อความดังกล่าว มอร์แกนแสดงให้เห็นถึงการกำหนดขอบเขตพื้นที่ให้กับชาวมาเลย์ โดยแสดงทัศนคติว่า พื้นที่ในคาบสมุทรมลายูเป็นของชาวมาเลย์ เนื่องจากเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของชาวมาเลย์ อันจะไปช่วยสนับสนุนแนวคิดของรัฐบาลอังกฤษเกี่ยวกับนโยบายฝักใฝ่มลายู (Pro-Malay Policy) ซึ่งเป็นนโยบายที่ให้สิทธิในการเป็นเจ้าของดินแดนของชาวมาเลย์อย่างชอบธรรมในที่สุด

²⁸ “Sunggoh pun Semenanjung kita ini di-namakan Tanah Melayu ya’ani tanah ayer bagi orang bangsa Melayu. Semenanjung Tanah Melayu ini terbahagi kapada buah negeri di-namakan Negeri-Negeri Melayu. Tiap-tiap sa-buah negeri itu ada Raja atau Pemerintah-nya sendiri.”, W.S. Morgan, Kesah Tanah Melayu, p. 116.

บทที่ 5

แนวคิดเรื่องความเป็นมาเลย์ในแบบเรียน

หากศึกษาประวัติศาสตร์มาเลเซียในประเด็นว่าด้วยเรื่องความเป็นมาเลย์ (Malayness) จะพบว่า คำว่า “มาเลย์” หรือ “มลายู” ตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญการปกครองของสหพันธรัฐมลายา หมายถึงบุคคลที่พูดภาษามลายู นับถือศาสนาอิสลาม และยึดถือวัฒนธรรมประเพณีมลายู โดยคำว่า “มาเลย์” จะใช้ในแง่ของเชื้อชาติ ส่วน “มลายู” นั้นมักจะหมายถึงบุคคลในบริบทของสถานที่อยู่ ซึ่งครอบคลุมดินแดนทั้งในส่วนของคาบสมุทรและหมู่เกาะใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม การศึกษาความหมาย หรือวาทกรรมเกี่ยวกับ “มาเลย์” หรือ “ความเป็นมาเลย์” ยังคงเป็นประเด็นที่ไม่มีความชัดเจนตายตัว และยังถกเถียงกันเรื่อยมาแม้กระทั่งในปัจจุบัน ในบทนี้จึงจะกล่าวถึงความเป็นมาและความหมายของคำว่า “มาเลย์” ตั้งแต่อดีตซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย รวมทั้งความหมายของความเป็นมาเลย์ (Malayness) ในฐานะเชื้อชาติ ที่สะท้อนในหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ในยุคการปกครองของอังกฤษอีกด้วย

5.1. ที่มาของคำว่า “มาเลย์” หรือ “มลายู”

คำว่า “มาเลย์” หรือ “มลายู” มิใช่คำที่บัญญัติขึ้นใหม่ แต่อาจเป็นไปได้ว่าเป็นคำเฉพาะที่เกิดขึ้นในระหว่างสมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นของมะละกา อย่างไรก็ตาม มีบันทึกจากจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 7 ปรากฏคำว่า “มลายู” (Malayu) ในฐานะชื่อของรัฐที่ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำจามบี (Jambi) ทางตอนเหนือของปาเล็มบัง¹ ซึ่งต่อมาประมาณ ค.ศ. 680 พื้นที่ดังกล่าวได้ผนวกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรศรีวิชัย นอกจากนี้ยังมีบันทึกชิ้นอื่นๆ ที่ชี้ให้เห็นว่า “มลายู” นั้นน่าจะหมายถึงพื้นที่บริเวณจามบี ซึ่งตั้งอยู่บนเกาะสุมาตราในปัจจุบัน อาทิ บันทึกของมาร์โค โปโล ราวๆ ค.ศ.

¹ บารับรา วัดสัน อันดาชา, ลีโอนาร์ด วาย. อันดาชา, , ประวัติศาสตร์มาเลเซีย, แปลโดยพรณีฉัตรพลรักษ์, หน้า 35

1290 ได้กล่าวถึงคำว่า “มลายูร์” (Malayur) ว่าเป็นอาณาจักรเก่าแก่แห่งหนึ่งในสุมาตรา พงศาวดาร ปาราราทอน (Pararaton) และนาการาเกอรตากามา (Nakarakertagama) ที่แต่งขึ้นในเกาะชวาก็ กล่าวถึง “รัฐมลายู” (Malayu) ในสุมาตราด้วยเช่นกัน²

ข้อมูลนี้เชื่อมโยงมาจนถึงสมัยมะละกา เมื่อ “ซจาเราะห์ มลายู” (Sejarah Melayu) ซึ่งเป็น เอกสารพื้นเมืองเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของรัฐมะละกา ได้กล่าวถึง “มลายู” ว่าเป็นชื่อแม่น้ำ น้ำสายเล็กๆ ที่มีต้นกำเนิดมาจากภูเขาศรี-กุนตัง ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของผู้ปกครองมะละกา โดย ตำนานเล่าว่า โอรสของราชาอิสกันดาร์ ซูล การ์เนียน 3 องค์ ได้ปรากฏกายขึ้นโดยเหตุอัศจรรย์ ณ ภูเขาศรี-กุนตัง ต่อมาเจ้าชายทั้ง 3 พระองค์ได้รับเชิญไปครองเมืองต่างๆ เจ้าชายองค์โตชื่อ ชัง สุเปอร์บา (Sang Supurba) ปกครองดินแดนของชาวมินังคาบาบนเกาะสุมาตรา เจ้าชายองค์ที่ 2 ชื่อชัง มาเนียกา (Sang Maniaka) ปกครองเมืองตันจง ปูระ (Tanjong Pura) ดินแดนตอนเหนือของ รัฐเคลี (ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าหมายถึงรัฐอาจะห์) ส่วนองค์สุดท้ายมีนามว่า ชัง อุตามะ (Sang Utama) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น ศรี تري บูอานา (Sri Tri Buana) ปกครองดินแดนปาเล็มบัง³ ซึ่งเจ้าชายองค์ สุดท้ายนี้เองที่เป็นต้นราชวงศ์แห่งรัฐมะละกา

จะเห็นได้ว่า คำว่า “มลายู” ที่ปรากฏในระยะแรกนี้เป็นการกล่าวถึงชื่อสถานที่มากกว่าจะ กล่าวถึงประชากรในแง่เชื้อชาติ อย่างไรก็ตาม เมื่อมะละกาสถาปนาเมืองและมีราชปกครอง จึงได้ เริ่มสร้างความสัมพันธ์กับชาวเลหรือ “โอรัง ลาอูต” (Orang Laut) ชาวเลเหล่านี้มีส่วนร่วมในการ ก่อตั้งอาณาจักรและจงรักภักดีต่อผู้ปกครองของอาณาจักร พวกเขาจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ใน มะละกา⁴ ส่วนชาวพื้นเมืองหรือ “โอรัง อัสลี” (Orang Asli) ก็ผนวกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนใน

² Anthony Reid, “Understanding Melayu (Malay) as a source of diverse modern identities”, in *Contesting Malayness: Malay identity across boundaries*, ed. Timothy P. Bernard (Singapore: Singapore University Press, 2004), pp.3-4.

³ *Sejarah Melayu: Malay Annals*, trans. C.C. Brown, p.15.

⁴ ไพลดา ชัยศร, ผลกระทบของระบบการปกครองของอังกฤษต่อความคิดทางการเมืองของชาวมลายูใน รัฐมลายูที่เป็นสหพันธ์ ค.ศ. 1896-1941, หน้า 30.

มะละกาเช่นเดียวกัน⁵ อย่างไรก็ตามชนพื้นเมืองดังกล่าวก็ได้รับการยอมรับในฐานะ “ฮัมบา มลายู” (Hamba Melayu) หรือ “ข้าของคนมาเลย์” เท่านั้น⁶

ภายหลังเมื่อมะละกาได้รับเอาศาสนาอิสลามเข้ามาแล้ว ความเป็นมุสลิมได้กลายเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชุมชนมาเลย์ แห่งมะละกา และได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อ “ความเป็นมาเลย์” โดยจะเห็นว่า ในช่วงแรกของอาณาจักรมะละกานั้น “ซจาเราะห์ มลายู” ยังใช้คำว่า “โอรัง มะละกา” (Orang Melaka) เรียกผู้คนชาวมะละกา และเริ่มใช้คำว่า “โอรัง มลายู” (Orang Melayu) เรียกผู้คนเมื่ออาณาจักรเริ่มมีความมั่นคงขึ้นแล้วในรัชสมัยของเจ้าชายปรเมศวร ยิ่งไปกว่านั้น คำว่า “มลายู” ได้กลายเป็นคำเรียกชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งในบรรดาประชากรมะละกาที่อาศัยอยู่ในเมืองมะละกามานานพอสมควร สามารถพูดภาษามลายูเป็นภาษาแรก และกลายเป็นราษฎรที่ภักดีต่อองค์สุลต่าน⁷

งานเขียนของ ชามซูล เอ. บี. (Shamsul A.B.) ได้แสดงให้เห็นทัศนคติเกี่ยวกับความหมายของความเป็นมาเลย์ในช่วงเวลา ณ ขณะนั้น (ศตวรรษที่ 16 และ 17) ว่ามีปัจจัยเกี่ยวข้องอยู่ 2 ประการ ได้แก่

1. สายการปกครองเชื้อพระวงศ์ที่ได้รับการยอมรับว่ามีเชื้อสายมาจากศรีวิชัยและมะละกา⁸
2. กลุ่มพ่อค้าในภูมิภาคที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา และรูปแบบในการทำการค้าของมะละกา⁹

⁵ บารับารา วัดสัน อันดาชา, ลีโอนาร์ดี วาย. อันดาชา, ประวัติศาสตร์มาเลเซีย, แปลโดยพรณี นัตร์พลรักษ์, หน้า 10-11.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49.

⁷ เอ. ซี. มิลเนอร์, เกอราจาอัน: วัฒนธรรม การเมืองมลายูในยุคก่อนอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม, แปลโดย ชนิตา พรหมพยัคฆ์ เผือกสม, หน้า 22.

⁸ “a line of kinship acknowledging descent from Srivijaya and Melaka”, Shamsul A.B., “A History of an Identity, an Identity of a History: The Idea and Practice of “Malayness” in Malaysia Reconsidered”, in Contesting Malayness: Malay Identity Across Boundaries, ed. Timothy P. Bernard, p. 143.

⁹ “a commercial diaspora retaining the customs, language, and trade practices of Melaka”, Ibid., p.143.

จากทัศนคติดังกล่าวเป็นการสนับสนุนว่า ความเป็นมาเหล่านั้นมีต้นแบบมาจากอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองอย่างมะละกา

เมื่อเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามแล้ว มะละกาได้สร้างธรรมเนียมราชสำนักรวมไปถึงการวางกฎเกณฑ์จารีตพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับราชสำนักและบุคคลทั่วไป ธรรมเนียมและกฎเกณฑ์ต่างๆ อาทิเช่น การแต่งกาย การทำความเคารพ การเข้าเฝ้า การใช้สื่อบอกสถานะของสุลต่านและชนชั้นปกครอง สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องส่งเสริมสถานะของสุลต่านให้ดูสูงส่งสมฐานะผู้สืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์อันยิ่งใหญ่ เสมือน เงามของพระเจ้าที่เป็นเจ้าที่ทอดมาสู่โลก¹⁰ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยในการสร้างความเชื่อและการยอมรับของราษฎรที่มีต่อผู้ปกครองและสร้างการยอมรับในอำนาจของมะละกาให้เกิดขึ้นกับดินแดนอื่นๆ โดยการบ่งบอกลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างและสูงส่งกว่าดินแดนที่อยู่โดยรอบ

5.2. ความเป็น “มาเลย์” หรือ “มลายู” ที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน

แม้ในอดีต ความหมายของ “มาเลย์” หรือ “มลายู” จะปรากฏออกมาในลักษณะของการอ้างสิทธิอันชอบธรรมของกษัตริย์ที่สืบเชื้อสายมาจากภูเขา ศรี-กุนตัง และมักมีความหมายเกี่ยวกับชื่อสถานที่มากกว่าจะใช้บ่งบอกลักษณะของกลุ่มบุคคล จนกระทั่งมะละกาซึ่งรุ่งเรืองขึ้นมาและสร้างนิยามของคำว่า “มลายู” ขึ้นมาโดยอาศัยลักษณะร่วมทางวัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบการเมืองและศาสนาอิสลาม จนทำให้ความหมายของคำว่า “มลายู” กระจายไปในวงกว้าง ซึ่งไม่ได้เจาะจงเฉพาะในคาบสมุทรมาลายูเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงบอร์เนียวและหมู่เกาะใกล้เคียง จนกระทั่งอังกฤษเข้ามาครอบครองคาบสมุทรมาลายู จึงได้พยายามสร้างนิยาม หรือคำจำกัดความของความเป็น “มลายู” ขึ้นมาเพื่อสะดวกต่อการบริหารปกครอง

¹⁰ กรุณา กาญจนประภากุล. วิวัฒนาการของความคิดเกี่ยวกับคำว่า “มลายู” ในประวัติศาสตร์มลายู, (สารนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537), หน้า 22.

5.2.1. เชื้อชาติมาเลย์

หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาในยุคอาณานิคมนั้น ได้มีการกล่าวถึงชาวมาเลย์ในฐานะเชื้อชาติหนึ่ง ซึ่งคำว่า “เชื้อชาติ” (bangsa) นั้น รัฐบาลอังกฤษนำเข้ามาใช้ในระบบการบันทึกสำมะโนประชากร เพื่อสะดวกต่อการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในคาบสมุทรมลายู โดยจำแนกจากความแตกต่างและเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชนให้เป็นประโยชน์สูงสุดในการปกครองและการพัฒนาเศรษฐกิจ แนวคิดเรื่อง “เชื้อชาติ” ที่แฝงในแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาจึงเป็นความรู้แบบใหม่ที่รัฐบาลอังกฤษพยายามนำเสนอและถ่ายทอดให้นักเรียนภายใต้อาณานิคมของตน¹¹

รัฐบาลอังกฤษจำแนกกลุ่มเชื้อชาติในคาบสมุทรมลายูตามลักษณะทางกายภาพ เช่น ลักษณะของโครงสร้างร่างกาย ใบหน้า สีผิว สีผม เป็นต้น¹² นอกจากนี้คำว่า “เชื้อชาติ” ยังเป็นการใช้เพื่อแบ่งประชากรของโลกออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างกลุ่มและมีนิสัยความไม่เท่าเทียมกัน เช่น บางกลุ่มเจริญกว่า หรือสูงส่งกว่าบางกลุ่มทำให้เกิดเป็นความแตกต่างทางเชื้อชาติ¹³ ซึ่งกลุ่มเชื้อชาติ สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ นิกริโต (Negrito) มองโกลอยด์ (Mongoloid) และคอเคซอยด์ (Caucasoid) แต่ในตอนหลังได้เพิ่มกลุ่ม ออสตราลอยด์ (Australoid) และโพลินีเซียน (Polynesian) เข้ามาด้วย

รัฐบาลอังกฤษได้แยกประเภทชาวพื้นเมืองออกตามกลุ่มเชื้อชาติตามลักษณะทางกายภาพ และจากความเข้าใจของรัฐบาลอังกฤษเอง อย่างเช่น Achinese, Boyanese, Bugis, Dyaks, Javanese, Jawi Pekan (Jaweepekans), Malays และ Manilamen โดยปรากฏในสำมะโนประชากรทั้งในปี

¹¹ คำว่า “เชื้อชาติ” (Race) เป็นคำที่ผลิตขึ้นมาในยุคอาณานิคมช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยที่การกำหนดเชื้อชาติ ถือเป็นความรู้แบบใหม่ที่เจ้าอาณานิคมพยายามถ่ายทอดให้กับประชากรในพื้นที่ที่ตนเองปกครองอยู่ คำว่า “เชื้อชาติ” หรือ Race นั้นนำเข้ามาใช้เพื่อจำแนกกลุ่มคน ซึ่งแต่เดิมในยุคโบราณมักใช้คำว่า “เผ่า” หรือ “เผ่าพันธุ์” (Tribe) เพื่อใช้เรียกกลุ่มคนกลุ่มเล็กๆ ในดินแดนที่ยังดูไม่มีความเจริญก้าวหน้าสูงมากนัก, ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2547), หน้า 7.

¹² Vincent N. Parrillo, Understanding Race and Ethnic Relations (Boston: Allyn and Bacon, 2002), p.13.

¹³ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์, (กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2547), หน้า 5.

1871 และ 1881 แต่การสำรวจในปี 1891 นั้นรัฐบาลอังกฤษได้ทำการจัดประเภทใหม่โดยให้มีกรอบครอบคลุมที่กว้างขึ้นโดยนำเอาเชื้อชาติต่างๆของชาวพื้นเมืองมาอยู่ในกลุ่มเดียวกับชาวมลายูคือประเภท “มาเลย์และชาวพื้นเมืองอื่นๆในคาบสมุทรมลายู” (Malays and Other Natives of Archipelago)¹⁴ และก็มีการใช้อย่างต่อเนื่องมาจนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

5.2.2. จุดกำเนิดชาวมลายูในหนังสือแบบเรียน

จะเห็นได้ว่า เมื่อรัฐบาลอังกฤษมีการจัดระบบใหม่ให้แก่ “กลุ่มเชื้อชาติ” ที่อาศัยในบริเวณคาบสมุทรมลายูแล้วนั้น ทำให้ความหมายของคำว่า “มลายู” ในฐานะเชื้อชาติหนึ่งมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในยุคจารีตเล็กน้อย แม้ว่า “ชาวมลายู” ในยุคอาณานิคมอังกฤษจะยังคงมีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และอิทธิพลทางศาสนา รวมทั้งมีต้นกำเนิดหรือบรรพบุรุษเป็นกลุ่มเดียวกัน แต่รัฐบาลอังกฤษก็ไม่ได้ปฏิเสธชาวพื้นเมืองดั้งเดิมซึ่งอาศัยอยู่ก่อนหน้านั้นและนับเป็นชาวมลายูได้ด้วยเหมือนกัน

วงวิชาการปัจจุบัน ได้อธิบายการอพยพเข้ามาของพวกโปรโต-มาเลย์ (Proto-Malays) ในคาบสมุทรมลายู ชาวพื้นเมืองดั้งเดิมซึ่งมีเชื้อสายนิกริโต เป็นพวกที่กลัวคนและขลาดอาย¹⁵ จึงต้องถอยร่นเข้าไปอยู่ตามป่าและเขา เพื่อดำเนินชีวิตแบบโดดเดี่ยว ร่มร้อน ซึ่งการอพยพของพวกโปรโต-มาเลย์ เชื่อกันว่า เป็นการอพยพมาจากไต้หวันในช่วง 2500-1500 ปีก่อนคริสต์ศักราช โดยอพยพเข้ามาตามหมู่เกาะของฟิลิปปินส์ บอร์เนียวเหนือ สุลาเวสี ชวากลาง และอีกหลายๆพื้นที่ของอินโดนีเซีย และราวๆ 1500-500 ปีก่อนคริสต์ศักราช คนกลุ่มนี้ก็สามารถกระจายตัวไปตั้งหลักแหล่งใน สุมาตรา ชาวตะวันตก คาบสมุทรมลายู และบางพื้นที่ในเวียดนาม¹⁶ เมื่อเข้ามาแล้ว พวกเขามีการขยายตัวลงมาทางใต้ผ่านคาบสมุทรมลายูและลงไปอยู่ตามหมู่เกาะต่างๆ ร่องรอยการอาศัยของชาวโปรโต-มาเลย์มักพบในเมืองกัวชา (Gua Cha) และที่กลันตัน (Kelantan)¹⁷

¹⁴ การบันทึกสำมะโนประชากรภายหลังต่อมามีการบันทึกทุกๆ 10 ปีโดยในการบันทึกครั้งแรกในปี 1871 และปี 1881, Vincent N. Parrillo, *Understanding Race and Ethnic Relations*, p. 206.

¹⁵ ซี. แมรี เทิร์นบูล, *ประวัติศาสตร์มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน*, แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์, หน้า 37.

¹⁶ Leonard Y. Andaya, “The Search for the Origins of Melayu”, in *Contesting Malayness: Malay Identity Across Boundaries*, ed. Timothy P. Bernard, p. 57.

¹⁷ เอ็น. เจ. ไรอัน, *การสร้างชาติมาเลเซียและสิงคโปร์*, แปลโดย ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข, หน้า 4.

ช่วง 300 ปีก่อนคริสต์ศักราช เกิดการอพยพครั้งใหม่จากแถบยูนนานของจีนเข้ามาในคาบสมุทรมลายู เรียกว่า พวกคิวเทอโร-มาเลย์ (Deutero-Malays) หรือพวกมาเลย์รุ่นใหม่ และยังขับไล่ให้พวกโปรโต-มาเลย์ถอยร่นเข้าไปดินแดนตอนในอีกทอดหนึ่ง ชาวคิวเทอโร-มาเลย์กลุ่มนี้ได้กลายมาเป็นประชากรหลักของคาบสมุทรมลายู คือ “ชาวมาเลย์” ในยุคหลังนั่นเอง ซึ่งนอกจากคาบสมุทรมลายูแล้ว พวกเขายังมีการอพยพไปเกาะบอร์เนียว เกาะต่างๆ ของชาวและสุมาตราในเวลาต่อมา นอกจากนั้นพวกเขายังมีการอพยพกลับไปกลับมาภายในภูมิภาคซึ่งกระทำเรื่อยมาจนถึงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่น จากสุมาตราไปยังสุลาเวสี จากชวาไปยังคาบสมุทรมลายู หรือจากสุมาตราไปยังกาลิมันตัน และจากคาบสมุทรมลายูไปยังบอร์เนียวเหนือ เป็นต้น การดำเนินชีวิตของชาวคิวเทอโร-มาเลย์ ซึ่งต่อมากลายเป็นบรรพบุรุษของชาวมาเลย์นั้น มีวัฒนธรรมที่สูงพอสมควร เช่นมีการดำเนินชีวิตในหมู่บ้าน โดยแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านหรือผู้อาวุโสขึ้นมาปกครอง¹⁸

สำหรับในหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายา ผู้เขียนหนังสือแต่ละเล่มมีการยอมรับว่าชาวมาเลย์เป็นเชื้อชาติที่มีการผสมผสานไปกับชาวพื้นเมืองดั้งเดิม ทั้งนี้เพราะชาวมาเลย์ไม่ใช่คนกลุ่มแรกที่อาศัยอยู่ในคาบสมุทรมลายูโดยกลุ่มแรกๆ นั้น เป็นมนุษย์เชื้อสาย นิกริโต (Negrito) และในคาบสมุทรมลายูก็ปรากฏกลุ่มชาวพื้นเมืองเหล่านี้หลายกลุ่มด้วยกัน อาทิเช่นชาวซีมัง (Semang) และซาไก (Sakai) ซึ่งสองกลุ่มนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือผิวดำและผมหยิก กลุ่มเบอร์ซิซิ (Bersisi) เป็นลูกผสมระหว่างซาไกและซีมัง กลุ่มจาคุน (Jakun) เป็นชาวพื้นเมืองดั้งเดิมอีกกลุ่ม แต่ลักษณะผิวขาวกว่าซาไกและซีมัง เป็นต้น ในแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายา กลุ่มชาวพื้นเมืองเหล่านี้ได้รับการเรียกรวมกันว่า คนป่า (Orang Liar) หรือคนพื้นเมืองดั้งเดิม (Orang Asli) พวกเขาอาศัยตามกลุ่มของตนเองทั่วบริเวณคาบสมุทรมลายู อีกทั้งยังมีการใช้ภาษาสื่อสารที่คล้ายคลึงกันอีกด้วย

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.



ภาพที่ 7: แผนที่แสดงตำแหน่งพื้นที่อาศัยของชาวพื้นเมืองดั้งเดิม

ที่มา: Alberto G. Gomes, Malaysia and the Original People: A Case Study of the Impact of Development on Indigenous Peoples (Boston: Allyn and Bacon, 1997.)

แม้ตามประวัติศาสตร์มาเลเซียโดยทั่วไปจะกล่าวถึงบรรพบุรุษของชาวมาเลย์ปัจจุบันว่ามีเชื้อสายมาจากพวกคิวเทอโร-มาเลย์ อย่างไรก็ตาม แบบเรียนประวัติศาสตร์ชุด “กิตติบ ตาวาริค มลายู” ของ วินสเต็ดท์ได้ชี้ให้เห็นว่าชาวมาเลย์นั้นเกิดจากการผสมกลมกลืนกับเชื้อชาติอื่นมากกว่า ดังคำกล่าวนี้

“ในความจริงแล้วพวกเขา [โปรโต มาเลย์] เป็นชาวมาเลย์แท้ดั้งเดิม แต่พวกเขากลับมีภาษาและวัฒนธรรมที่ผสมกลมกลืนกับเชื้อชาติอื่นๆ ได้แก่ชาวฮินดูและอื่นๆ ในขณะนี้ เชื้อชาติของพวกเขาได้ขยายตัวขึ้นตามหมู่เกาะมลายู ได้แก่ในคาบสมุทรมลายู เกาะเปอร์ฮา ดินแดนชวา เกาะซุนดาเล็ก ดินแดนบูกิส ดินแดนบรูไน และหมู่เกาะในฟิลิปปินส์ด้วย”¹⁹

แบบเรียนเรื่อง “ซจาเราะห์ อาลัม มลายู” ของ อับดุล ฮาดี ได้สนับสนุนข้อความของ วินสเต็ดท์เรื่องที่ชาวมลายูในฐานะเชื้อชาติที่มีความผสมผสานไปกับเชื้อชาติอื่น ดังคำกล่าวนี้

“จริงๆแล้ว การผสมกลมกลืนระหว่างเชื้อชาติอื่น (โดยเฉพาะชาวฮินดู) และบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวมลายู ได้พัฒนามาเป็นบังซามลายูในปัจจุบัน ซึ่งมีถิ่นที่อยู่อาศัยอย่างกว้างขวางตามส่วนต่างๆของโลกมาเลย์”²⁰

¹⁹ “Sa-sunggoh-nya ada-lah sekalian mereka yang tersebut itu Melayu belaka asal daging darah-nya. Tetapi sudah mereka itu berbahasa dan beradat kerana tersangat-lah ia berchampur dengan bangsa-bangsa asing ia-itu Hindi, dan lain-lain; maka pada masa sekarang telah mariap-mariap-lah bangsa mereka itu pada sa-luroh alam dan Pulau-pulau Melayu ia-itu di-Semenanjung Tanah Melayu, Pulau Percha, Tanah Jawa, Pulau-pulau Suda kechil, Tanah Bugis, Pulau Brunai dan Pulau-Pulau Filippina juga.”, Richard Olof Winstedt, *Kitab Tawarikh Melayu*, pp. 10-11.

²⁰ “Sa-sunggoh-nya daripada perchamporan lain-lain bangsa (terutama orang Hindu) dengan beneh pancharan nenek moyang orang Melayu itu-lah telah jadi-nya bangsa Melayu yang ada sekarang ini, ia-itu yang menohi jadi penduduk-penduduk merata-rata Alam Melayu”. Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu: Penggal 2*, p.27.

จากข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าทั้งวินสตันเชิร์ชและอับดุล ฮาดีเห็นพ้องกันว่า ชาวมาเลย์
แท่นั้นไม่มีอยู่แล้ว เนื่องจากชาวมาเลย์ได้มีการผสมกลมกลืนไปกับคนพื้นเมืองเดิมหรือเชื้อชาติ
อื่นๆ นอกจากนั้น การผสมกลมกลืนเหล่านี้ จึงทำให้เชื้อชาติมลายูขยายและเติบโตในสังคมมลายู
ทั่วทั้งโลกมลายูก็ว่าได้

จากกำเนิดของชาวมลายูดังกล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้เมื่ออังกฤษพยายามให้คำนิยามคำว่า
มลายู เน้นไปที่ความใกล้เคียงทางชาติพันธุ์ ภาษาพูดและศาสนา โดยไม่คำนึงถึงแหล่งที่มาของ
ชุมชน ดังที่แบบเรียนชุด “ซจาเราะห์ อาลัม มลายู” ของอับดุล ฮาดีพยายามเสนอว่า ชาวมาเลย์นั้น
ไม่ได้มีแค่ในคาบสมุทรมลายูเพียงแห่งเดียว แต่รวมไปถึงพื้นที่อื่นนอกคาบสมุทรมลายูด้วย²¹
อย่างไรก็ตาม การปกครองของอังกฤษพยายามแยกเชื้อชาติมลายูซึ่งอาศัยในอาณานิคมมลายูออก
จากพื้นที่อื่น โดยการกำหนดของเขตพื้นที่ให้กับชาวมลายูภายใต้อาณานิคมอังกฤษ ซึ่งต่อมา เป็น
ผลทำให้เกิดแนวคิดเรื่องความเป็นเชื้อชาติของชาวมาเลย์ซึ่งมีความรู้สึกร่วมกันเริ่มก่อตัวขึ้น โดยมี
ปัจจัยด้านพื้นที่เป็นกรอบให้แก่ความคิดทางการเมือง ดังจะกล่าวต่อไป

5.3. การหล่อหลอมสำนึกในเรื่อง “เชื้อชาติ”

รัฐบาลอังกฤษได้กำหนดนิยามคำว่า “มาเลย์” อย่างเป็นทางการครั้งแรกไว้ในพระราชบัญญัติ
Malay Reservation Act ในปี 1913 ว่า

“ชาวมาเลย์คือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีเชื้อสายมลายู ผู้ซึ่งพูด
ภาษามลายูด้วยความเคยชินเป็นนิสัยหรือภาษาของชาวมลายู
อื่นใด และหรือผู้ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม”²²

จากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว รัฐบาลอังกฤษได้กำหนดให้ผู้ที่อพยพเข้ามาอาศัยใน
อาณานิคมมลายู และมีคุณสมบัติตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนด กลายเป็นชาวมาเลย์ไปโดยปริยาย

²¹ Ibid., pp.34-35.

²² ซี. แมรี เทิร์นบูล, ประวัติศาสตร์มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน, แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์ หน้า 293.

นอกจากนั้นการที่ชาวมลายูผูกติดอยู่กับการนับถือศาสนาอิสลาม ได้กลายมาเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่เอื้ออำนวยให้กลุ่มชนและดินแดนต่างๆสามารถนับตัวเองเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรหรือดินแดนนี้ได้ อย่างไรก็ตามความรู้สึกแบ่งแยกระหว่างชาวมลายูมะละกา และชาวมลายูในพื้นที่อื่นก็ยังคงมีอยู่ จนกระทั่งชาวจีนและอินเดียอพยพเข้ามามากขึ้น รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ของอังกฤษผ่านสื่อความรู้โดยอาศัยเทคโนโลยีสิ่งพิมพ์นั้น ทำให้ชาวมลายูเริ่มมีการหลอหลอมความรู้สึกร่วมในเรื่องของเชื้อชาติเดียวกันมากขึ้น

การสำนึกในเรื่องเชื้อชาตินี้ เซอร์ โทมัส สแตมฟอร์ด ราฟเฟิลส์ (Sir Thomas Stamford Raffles) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ชาวมลายูค่อยๆซึมซับความเป็นเชื้อชาติมลายู อันเป็นเอกลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับทั้งจากอำนาจอาณานิคมและชาวมลายูเอง²³ นอกจากนี้ รัฐบาลอังกฤษได้นำเอาแนวคิดในเรื่องของพื้นที่มาเป็นตัวแบ่งระหว่างชาวมลายูที่อยู่ภายใต้การปกครองของอาณานิคมมลายา และชาวมลายูในพื้นที่อื่น ดังนั้นเมื่อถึงยุคแห่งการเรียกร้องเอกราชชนชั้นปกครองและประชาชนชาวมลายูในอาณานิคมมลายา ต่างก็ให้ความสำคัญกับตนเองในฐานะ กลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และหยิบยืมเอาค่านิยมของ “ความเป็นมลายู” ในยุคอาณานิคมซึ่งผูกติดอยู่กับพื้นที่ที่เจ้าอาณานิคมกำหนดขอบเขตขึ้น มาอ้างเพื่อสนับสนุนบทบาทของคนเชื้อสายมลายูในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของตน

5.4. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระแสชาตินิยมมลายู

ชาตินิยมมลายูนั้น เกิดขึ้นค่อนข้างช้า ซึ่งกระแสชาตินิยมมลายูอันเป็นการก่อตัวทางการเมืองเพื่อเรียกร้องเอกราชนั้น เห็นชัดเจนภายหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา (ค.ศ. 1941-1945) อย่างไรก็ตาม ชาตินิยมมลายูยังคงผูกติดอยู่กับศาสนาอิสลามเนื่องจากดำเนินไปพร้อมกับทัศนคติทางศาสนา²⁴ สาเหตุหลักในการก่อให้เกิดชาตินิยมมลายู ซึ่งเป็นการตอกย้ำความสำนึกในความเป็น

²³ Shamsul A.B., “A history of Identity an Identity of a History: The Idea and Practice of “Malayness” in Malaysia Reconsidered”, in *Contesting Malayness: Malay identity across boundaries*, ed. Timothy P. Barnard, p. 145.

²⁴ เอน เจ ไรอัน, *การสร้างชาติมาเลเซียและสิงคโปร์*, แปลโดย ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข, หน้า 216.

มาเลย์ ของประชากรชาวมมาเลย์ในอาณานิคมมาเลย์ให้ชัดเจนขึ้นด้วยนั้น ประกอบไปด้วยปัจจัยหลักๆ ได้แก่ การเข้ามาของเชื้อชาติอื่นซึ่งคงเอกลักษณ์ของตนเองไว้โดยไม่สามารถผสมผสานกลมกลืนไปกับสังคมนมาเลย์ และการได้รับการศึกษาที่ทันสมัยมากขึ้นของชาวมมาเลย์ รวมไปถึงการมีอิสระในการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นการพบปะกันในสถานศึกษา หรือการใช้เทคโนโลยีสิ่งพิมพ์เข้ามาเผยแพร่แนวคิดต่างๆ เป็นต้น ซึ่งจะกล่าวแต่ละประเด็นต่อไปนี้

5.4.1 การหลั่งไหลเข้ามาของชาวจีนและอินเดียในอาณานิคมมาเลย์

ในช่วงการปกครองของอังกฤษในอาณานิคมมาเลย์ รัฐบาลอังกฤษได้ชักนำกลุ่มชาวจีนและอินเดียเข้ามาเป็นแรงงานเป็นจำนวนมาก เนื่องจากรัฐบาลอังกฤษมองว่า แรงงานจากชาวพื้นเมืองไม่สามารถตอบสนองความต้องการของรัฐบาลอังกฤษ และนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วได้ ชาวจีนและอินเดียที่เข้ามาในอาณานิคมมาเลย์ต่างก็คงเอกลักษณ์ของตนไว้ โดยไม่ได้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมกับชาวมมาเลย์ ดังนั้นในการแบ่งกลุ่มประชากรรัฐบาลอาณานิคมจึงแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเชื้อชาติหลักๆด้วยกัน ได้แก่ มาเลย์ จีน และอินเดีย

การก่อตัวของชุมชนชาวจีน และอินเดียในอาณานิคมมาเลย์ ซึ่งมีวัฒนธรรม ประเพณีและภาษาแตกต่างจากกลุ่มของตน ทำให้ความแตกต่างระหว่างชาวมมาเลย์ทั้งในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียงลดน้อยลงไปด้วย ชาวมมาเลย์เริ่มหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้นด้วยต้องการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มชาวมมาเลย์จากกลุ่มเชื้อชาติอื่น โดยเฉพาะชาวจีนที่เข้ามามีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นกิจการเหมืองแร่ กิจการสวนยางและการเพาะปลูกต่างๆ รวมไปถึงการค้าเงินตรา การเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีนนี้ได้สร้างความไม่พอใจและความกังวลใจให้กับชาวมมาเลย์ตลอดมา ซึ่งปัจจัยหลักๆที่ทำให้ชาวจีนอพยพเข้ามาในคาบสมุทรมลายูนั้น สามารถแยกเป็น 3 ปัจจัยด้วยกันดังนี้

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ถือเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจภายในของจีน อันเนื่องมาจาก การเพิ่มจำนวนของประชากรชาวจีนอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลก่อให้เกิดภาวะข้าวขาดแคลน เกิดความอดอยากขาดแคลนในหมู่ประชากร อีกทั้งพื้นที่เพาะปลูกโดยส่วนใหญ่ก็ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติทำให้ขาดความอุดมสมบูรณ์ การเกษตรกรรมที่ทำอยู่ประจำจึงไม่ได้ผล ฐานะทางเศรษฐกิจของจีนยิ่งตกต่ำลงอีก พิษผล และทรัพย์สินของประชากรเสียหาย เกิดการล้มตายของราษฎรจำนวนมาก นอกจากนั้น ยังมีปัญหาเกี่ยวกับโรคระบาดในบางพื้นที่ เมื่อเกิดภาวะกดดัน

เช่นนี้ ชาวจีนจึงต้องละทิ้งถิ่นที่อยู่อาศัยของตน เพื่อไปแสวงหาแผ่นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์และสามารถหาผลผลิตเลี้ยงชีพได้อย่างพอเพียง ดังนั้น การอพยพออกนอกประเทศของคนจีน จึงเล็งเป้าหมายไปที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเนื่องมาจากความสะดวกในการเดินทางและสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน

ปัจจัยด้านการเมือง สำหรับปัจจัยทางด้านการเมืองที่ส่งเสริมให้ชาวจีนอพยพออกนอกประเทศนั้น สามารถแบ่งออกได้ เป็น 2 ลักษณะ คือ ปัจจัยด้านการเมืองภายในประเทศจีนเอง และปัจจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศ สำหรับปัจจัยการเมืองภายใน ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในเขตดินแดนทางตอนใต้ของจีน ซึ่งเป็นส่วนที่มีความใกล้ชิดกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากที่สุด และได้เกิดขึ้นหลายครั้งด้วยกัน อาทิเช่น ช่วงสมัยของการสิ้นสุดของราชวงศ์ซ่งทางภาคใต้ของจีนราวๆ พุทธศักราช 1822 ซึ่งถูกรุกรานโดยชนเผ่ามองโกล โดยมีกุบไลข่านเป็นผู้นำทำการยกทัพมายึดเอาประเทศจีน ทำการล้มล้างราชวงศ์ซ่งและสถาปนาราชวงศ์หยวนขึ้นปกครองแทน ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าราชวงศ์หยวนที่กุบไลข่านตั้งขึ้นนั้น คนสำคัญน้อยคนนักที่จะเป็นจีน หรือได้รับการศึกษาแบบจีน คนส่วนมากในราชวงศ์นี้มิได้เป็นจีน แตกต่างจากราชวงศ์ก่อนๆ²⁵ ดังนั้น คนจีนจำนวนมากไม่น้อยจึงได้อพยพหลบหนีการปกครองของพวกมองโกลไปยังหมู่เกาะไหหลำ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกครั้งหนึ่งหลังสิ้นสุดราชวงศ์หมิง โดยในช่วงของราชวงศ์หมิงนี้ ถือเป็นสมัยที่มีความรุ่งเรืองทางการค้า แต่ในตอนปลายราชวงศ์ เนื่องจากพวกขันทีกุมอำนาจทางการเมือง ระบบราชการก็ย่ำแย่ โจรต่างประเทศก่อการไม่สงบอยู่ตลอดเวลา เกิดการทะเลาะวิวาทของชาวนาและมีการเข้ายึดกรุงเป่ย์จิง²⁶ เกิดการโค่นล้มราชวงศ์หมิงลง ส่วนจักรพรรดิองค์สุดท้ายของราชวงศ์หมิงก็ได้ผูกพระศอปลงพระชนม์ชีพพระองค์เอง ที่อุทยานจิงซันในกรุงเป่ย์จิงนั่นเอง²⁷ ต่อมาราชวงศ์แมนจูหรือที่ที่เรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า ราชวงศ์ชิง ขึ้นมามีอำนาจแทน

ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1850-1865 ได้เกิดความวุ่นวายขึ้นในประเทศจีน กินระยะเวลาจนถึง 15 ปี เหตุการณ์นี้เป็นการลุกฮือของกลุ่ม “ไท่ผิงเทียนกั๋ว” เพื่อต่อต้านรัฐบาลชิงเป็นหลัก ชาวจีนจึงทำการอพยพเพื่อหนีพวกแมนจู บ้างก็มีการรวมตัวกันต่อต้านรัฐบาลแมนจู โดยการตัดหางเปียซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของราชวงศ์แมนจูทิ้งไป กบฏนี้มีชื่อเรียกสั้นๆว่า “กบฏไท่ผิง” ซึ่งชาวบ้านมักเรียกติดปากกันว่า “กบฏผมยว” โดยมีผู้นำการกบฏที่สำคัญคือ “ฮุงซิวฉวน” (Hung Hsiu Chuan) และ

²⁵ กู๊ดริคค์ คาร์ริงตัน, ประวัติศาสตร์จีน, แปลโดย ส.ศิริรักษ์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2521), หน้า 167.

²⁶ กรุงเป่ย์จิง เป็นเมืองหลวงของราชวงศ์หมิง คือเมืองปักกิ่งในปัจจุบัน, หวาง เฟิง, แลหลังประวัติศาสตร์จีน, (เชียงใหม่: เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2548), หน้า 224.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 224.

“หยางซิงชิ่ง” (Yang Hsiu Ching)²⁸ ได้นำชาวจีนลูกขึ้นต่อต้านรัฐบาลแมนจูที่มณฑลยูนนานและเหตุการณ์ได้ขยายลุกลามไปถึง 16 มณฑล แต่ท้ายที่สุดแล้ว รัฐบาลแมนจูก็สามารถปราบปรามกบฏครั้งนี้ได้อย่างราบคาบใน ค.ศ. 1865 รัฐบาลได้ออกกฏลงโทษพวกกบฏและประชาชนที่เคยให้การสนับสนุนพวกกบฏอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้พวกกบฏและประชาชนที่สนับสนุนต้องอพยพหลบหนีจากการลงโทษของรัฐบาลแมนจูออกนอกประเทศ

นอกจากปัจจัยภายในประเทศแล้ว ปัจจัยด้านการเมืองระหว่างจีนกับนานาประเทศภายนอกก็เป็นผลทำให้เกิดการอพยพของชาวจีนจำนวนมากมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจีนมักจะมีเรื่องกระทบกระทั่งกับต่างประเทศอยู่เสมอ จนก่อให้เกิดสงครามหลายครั้งด้วยกัน ส่วนใหญ่จีนก็จะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ทำให้ต้องเสียเงินค่าปฏิกรรมสงครามและบ้านเมืองเป็นจำนวนมาก อีกทั้งผู้คนที่ล้มหายตายจากลงไปมากเช่นกัน เหตุการณ์เหล่านี้ ก่อให้เกิดความทุกข์ยากแก่ประชาชนจีนเป็นอย่างมาก ซึ่งมีเหตุการณ์ครั้งสำคัญๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

เหตุการณ์สงครามฝิ่น ซึ่งเกิดขึ้นใน ค.ศ. 1842 โดยในช่วงหลังสมัยจักรพรรดิเฉียนหลง ระบบการเมืองของประเทศช้าย่าเอ่ย์ อีกทั้งยังดำเนินนโยบายปิดประเทศ ส่วนประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศทุนนิยมได้เจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้นทุกวัน ชาวอังกฤษใช้ฝิ่นเป็นเครื่องมือเพื่อจะเปิดประตูจีนให้ได้โดยการส่งฝิ่นจำนวนมากไปยังจีน ทำให้ทั้งเชื้อพระวงศ์ ขุนนางชั้นในและประชาราชาวจีนติดฝิ่นเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม มีขุนนางคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการเมืองกวางตุ้ง นามว่า “หลินเจ้อฉู่” (Lin Tsu Hsu) ได้กราบทูลต่อจักรพรรดิให้ดำเนินการปราบปรามฝิ่นอย่างจริงจัง จนรัฐบาลของราชวงศ์แมนจูออกกฏห้ามจำหน่ายฝิ่นซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืน มีบทลงโทษถึงตาย นับเป็นกฏหมายฝิ่นฉบับแรกของจีน²⁹ สร้างความไม่พอใจแก่รัฐบาลอังกฤษเนื่องจากไปกระทบต่อผลประโยชน์ของอังกฤษ และประเทศมหาอำนาจอื่นๆ จนก่อให้เกิดสงครามฝิ่นขึ้น นับตั้งแต่ ค.ศ. 1840-1842 โดย ลอร์ด ฮาร์ดิง (Lord Hardding) ผู้สำเร็จราชการประจำอินเดียของอังกฤษได้สั่งให้กองทัพเรืออังกฤษเข้าโจมตีเมืองกวางตุ้ง เอ๋เหมิง นิงปอ เซียงไฮ้ และยี่ตงเมืองนานกิงได้ใน ค.ศ. 1842 แต่โชคร้ายที่ขณะนั้นรัฐบาลจีนอ่อนแอ เหล่าขุนนางก็ไร้ประสิทธิภาพ จึงทำให้จีนพ่ายแพ้สงคราม ในที่สุดก็ต้องยอมเซ็นสัญญาและข้อตกลงซึ่งจะทำให้จีนสูญเสียผลประโยชน์อย่างมหาศาล อาทิ จีนต้องเปิดเมืองทำให้อังกฤษเข้ามาค้าขายได้อีกหลายเมือง พร้อมทั้งเสียค่าปฏิกรรมสงครามชดเชยค่าฝิ่นที่ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก

²⁸ นิวัตร ต้นไพศาล, “บทบาทชาวจีนในหัวเมืองฝั่งทะเลตะวันตก”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534), หน้า 40.

²⁹ สุขสันต์ วิเวกเมธากร, สงครามฝิ่น และรอยตะเข็บจีนก่อนสิ้นจักรพรรดิ (กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี จำกัด, 2540), หน้า 31.

ค.ศ. 1894 จีนต้องประสบสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นอีก ซึ่งมีสาเหตุมาจากกบฏเกาหลี่ โดยเกาหลี่ได้ขอกำลังจากจีนไปรักษาความสงบ ญี่ปุ่นจึงถือโอกาสส่งกองกำลังของตนเข้าไปทั้งสองชาติ จึงเกิดการปะทะกันขึ้นที่เกาหลี่ จีนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้และต้องทำสนธิสัญญาสงบศึกกับญี่ปุ่น³⁰ สงครามครั้งนี้เกิดขึ้นในปีที่ตรงกับปีเจี๋ยอู่ตามปฏิทินของจีน ประวัติศาสตร์จึงเรียกว่า สงครามเจี๋ยอู่ นอกจากนี้ยังมีอีกหลายๆ เหตุการณ์ที่จีนต้องทำสงครามกับต่างประเทศ ซึ่งแต่ละครั้ง จีนล้วนเป็นฝ่ายเสียเปรียบทั้งสิ้น

ปัจจัยด้านความสะดวกสบายในการคมนาคม การที่จีนมักจะมีเรื่องเกี่ยวข้องกับชาติตะวันตกในด้านการทำสงครามอยู่เสมอ นั้น ทำให้ราษฎรจีนเกิดความคุ้นเคยกับชาวตะวันตกมากยิ่งขึ้น และมีชาวจีนจำนวนไม่น้อยเลยที่เดินทางไปทำงานให้กับชาวตะวันตกเหล่านี้ การที่ชาวจีนได้มีโอกาสสร้างความคุ้นเคยกับชาติตะวันตก ทำให้เกิดทัศนคติในการเดินทางออกนอกประเทศของชาวจีนเปลี่ยนไปด้วย นอกจากนี้ ความสะดวกสบายและความรวดเร็วในการเดินทางภายในประเทศจีนก็ได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจการด้านการรถไฟ ปรากฏว่าชาวต่างประเทศได้เข้ามาสร้างทางรถไฟเป็นจำนวนมากในเมืองจีน ทำให้ชาวจีนมีความสะดวกสบายในการเดินทางภายในประเทศมายังเมืองท่าต่างๆ ทางตะวันออกเฉียงใต้ และลงเรืออีกทอดหนึ่งเพื่อเดินทางไปยังประเทศที่ตนเองต้องการ

เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาในคาบสมุทรมาลายูมากขึ้น อีกทั้งมีบทบาทด้านเศรษฐกิจค่อนข้างดีกว่าชาวมลายู ทำให้ชาวมลายูจึงเริ่มตระหนักถึงข้อด้อยของพวกตนในด้านเศรษฐกิจ ขณะที่อำนาจทางการเมืองก็มีได้อยู่ในมือพวกเขาอย่างเต็มที่ เพราะรัฐบาลอังกฤษเป็นผู้ปกครองดูแลอยู่ ดังนั้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวมลายูจึงเริ่มมีให้เห็นในช่วงทศวรรษ 1920 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานถาวรในคาบสมุทรมาลายูและมีแนวโน้มของอัตราการเกิดของชาวจีนในคาบสมุทรมาลายูเพิ่มสูงขึ้นอีกด้วย

5.4.2 การได้รับการศึกษาที่ทันสมัย

ปัจจัยอีกประการหนึ่ง มาจากระบบการศึกษาที่รัฐบาลอังกฤษสร้างขึ้นในอาณานิคมมลายา ซึ่งเปิดกว้างให้ชาวมลายูมีโอกาสได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น สถานศึกษาซึ่งมีความสำคัญได้แก่ วิทยาลัยครูสุลต่านอิดริส (Sultan Idris Training Colleges: SITC) ซึ่งเป็นศูนย์กลางฝึกหัดครู ก่อตั้ง

³⁰ นิวัตร ดันไพศาล, บทบาทชาวจีนในหัวเมืองฝั่งทะเลตะวันตก, หน้า 43.

ใน ค.ศ. 1922 นักเรียนที่จบจากวิทยาลัยครูสุดด้านอิตรีสจำนวนมาก ได้มีบทบาทในการก่อตั้งกลุ่มทางการเมืองซึ่งยึดในเรื่องของเชื้อชาติมาเลย์ และทัศนคติของศาสนาอิสลามขึ้นมา

นอกจากนั้น SITC ยังมีหน่วยงานในการผลิตหนังสือแบบเรียนและเอกสารทางวิชาการออกมามากมาย โดยมีการก่อตั้งสำนักงานแปลภาษามาเลย์ (Malay Translation Bureau) ขึ้นมาเพื่อผลิตหนังสือแบบเรียนและหนังสือสำหรับอ่านประกอบการเรียนรู้ทั่วไปขึ้นมา มีการใช้ภาษามาเลย์ที่เป็นมาตรฐานทั้งด้านไวยากรณ์และตัวอักษร ทำให้ชาวมาเลย์ซึ่งอยู่ต่างถิ่น ได้มาใช้ภาษามาเลย์ที่มีรูปแบบเดียวกันก็ยังต่อกันให้ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มชาวมาเลย์แน่นแฟ้นขึ้น

5.5. ชาตินิยมมาเลย์ก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา

กลุ่มองค์กรและขบวนการชาตินิยมมาเลย์นั้น มีพัฒนาการมาจากขบวนการปฏิรูปศาสนาอิสลาม ดังนั้นในระยะแรก กลุ่มองค์กร หรือขบวนการชาตินิยมมาเลย์จึงออกมาในรูปแบบของการนำเสนอในเรื่องปรับปรุงศาสนาหรืออนุรักษ์วัฒนธรรมมาเลย์ไว้ โดยจะกล่าวถึงกลุ่มหรือองค์กรสำคัญๆ ดังนี้

5.5.1 กลุ่มจาวิ เปอรานากัน (Jawi Peranakan)

ชาวจาวิ เปอรานากัน เป็นลูกผสมระหว่างอินเดียมุสลิม และชาวพื้นเมืองมาเลย์ทั้งในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียง ส่วนใหญ่มักจะมีฐานะดี มาจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพด้านการค้าหรือวิชาชีพต่างๆ ดังนั้นจึงมักอาศัยอยู่ในสิงคโปร์ ปีนัง และตัวเมืองใหญ่ๆของรัฐมลายู ชาวจาวิ เปอรานากัน ได้รับการศึกษาระดับสูงในโรงเรียนแบบอังกฤษหรือไม่ก็เรียนด้านศาสนาขั้นสูงจากตะวันออกกลาง ตลอดจนมีความสามารถทางด้านภาษาอย่างดี ทั้งอังกฤษ มาเลย์ อารบิก คุณสมบัติเหล่านี้ทำให้ชาวจาวิ เปอรานากันมีโอกาสทางด้านอาชีพที่ดี และมักได้รับการว่าจ้างจากเจ้าหน้าที่อังกฤษให้ทำงานในตำแหน่ง เสมียน ล่าม นักแปล และครูสอนภาษามาเลย์ให้แก่

ชาวตะวันตก หรือที่เรียกว่า มุนชิ (Munshi)³¹ ดังนั้นกลุ่มจาวิ เปอรานากันจึงกลายเป็นคนรุ่นใหม่ที่ทำทนายอานาจของคนรุ่นเก่าอย่างบรรดาเจ้านาย ขุนนางเดิม และลูกหลานกลุ่มชนชั้นปกครองทั้งหลาย

กลุ่มจาวิ เปอรานากัน เกิดขึ้นราวๆ ค.ศ. 1876 แนวคิดของกลุ่ม จาวิ เปอรานากันนั้นส่วนใหญ่เป็นการฟื้นฟูกระแสศาสนาอิสลามที่เกิดขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเกิดจากการตื่นตัวจากการทำทนายของพวกคริสเตียนในยุโรป ซึ่งหลังจากพ่ายแพ้ต่อพวกคริสเตียนแล้ว ทำให้ชาวมุสลิมทั่วโลกเกิดความรู้สึกหวั่นไหวอย่างรุนแรงว่าศาสนาอิสลามกำลังตกอยู่ในอันตรายจากการคุกคามของโลกตะวันตก³² จึงมีการผลักดันให้เกิดกระแสฟื้นฟูศาสนาอิสลามขึ้นมาโดยต้องการสร้างเสถียรภาพและระเบียบให้เกิดในหมู่สังคมนุสลิมด้วยกันทั้งหมด เพื่อให้สามารถต่อสู้ปกป้องศาสนาอิสลามจากการเข้ามาทำทนายของพวกคริสเตียน บรรดาผู้นำศาสนาและชาวมมาเลย์ที่มีสายสัมพันธ์กับโลกตะวันออกกลางจึงรับนโยบายสร้างปรากฏการณ์ศาสนาเพื่อให้อุภูมิภาคนี้เข้มแข็งกว่าในอดีต ความมุ่งหมายในการขยายอิทธิพลอิสลามจึงกลายเป็นเอกลักษณ์ทั่วไปทั้งในระดับสากล โลกมุสลิมและคาบสมุทรมาลา

อย่างไรก็ตาม กระแสการฟื้นฟูศาสนาอิสลามในรัฐมาลายูที่เป็นสหพันธ์ไม่โดดเด่นและไม่ส่งผลกระทบต่อรัฐบาลอาณานิคมมากนัก ซึ่งส่วนใหญ่จะมีแนวคิดในบริบทของวัฒนธรรมและเรื่องราวของชุมชนชาวมมาเลย์มากกว่า ส่วนในเรื่องการเมืองนั้น พวกเขา มองว่าการปกครองของอังกฤษนั้น ค่อนข้างส่งผลดีต่อชาวมมาเลย์ในเรื่องของการศึกษา ดังนั้นพวกเขาจึงเน้นเผยแพร่แนวคิดเรื่องความเป็นชนชาติมาเลย์มากกว่า

ต่อมาเมื่อองค์กรหรือสมาคมที่มีลักษณะเดียวกับกลุ่มจาวิ เปอรานากัน คือเน้นนำเสนอเรื่องราวด้านความเป็นมาเลย์ วัฒนธรรมและศาสนาอิสลามมากกว่า อาทิเช่น สมาคมเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ (Persekutuan Kemajuan Pengehuan หรือ Society for the Advancement of learning) ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ รัฐสลังงอร์ สมาคมความหวังใหม่ (Persekutuan Ke harapan Belia หรือ New Hope Society) และสมาคมไคววาทีมุสลิม (Persekutuan Perbahathan Orang Islam หรือ

³¹ William R Roff, *The origin of Malay Nationalism* (Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1967), pp. 48-49.

³² A.C. Milner, "Islam and the Muslim state," in *Islam in South-East Asia*, ed. M.B. Hooker, p. 41.

Muslim Debating Society) ในรัฐยะโฮร์³³ เป็นต้น สมาคมเหล่านี้ตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมด้านภาษาและวัฒนธรรมมาเลย์มากกว่าเพื่อเป้าหมายทางการเมืองโดยตรง ทั้งนี้ เนื่องจากทางกลุ่มมองว่าการผลักดันให้ชาวมาเลย์ตระหนักถึงความสำคัญด้านภาษาและวัฒนธรรมเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวมาเลย์ทั้งหมดให้เกิดขึ้นได้

5.5.2 สมาคม Kesatuan Melayu Singapore หรือ Singapore Malay Union (S.M.U.)

กลุ่ม S.M.U. เป็นการรวมกลุ่มโดยปัญญาชนชาวมาเลย์ที่อาศัยอยู่ในสิงคโปร์ เนื่องจากสิงคโปร์เป็นเมืองท่าที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางการค้า มีชุมชนชาวจีนอาศัยอยู่มาก และเป็นเขตการปกครองของอังกฤษโดยตรงต่างจากรัฐมลายูอื่นๆ ที่ยังคงมีสุลต่านเป็นประมุข ชาวมาเลย์ในสิงคโปร์จึงกลายเป็นชนกลุ่มน้อย และด้อยกว่าในเชิงเศรษฐกิจ กลุ่มนี้มีความคิดว่า แม้จะอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษแต่แผ่นดินก็ยังคงเป็นแผ่นดินของชาวมลายู พวกเขาจึงเรียกร้องการสงวนที่ดินให้แก่ชาวมาเลย์³⁴ อีกประการหนึ่ง การก่อตั้ง S.M.U. ก็เพื่อแยกชาวมาเลย์ออกจากชาวอินเดียและอาหรับซึ่งเป็นชาวมุสลิมเช่นเดียวกันแต่มีฐานะที่ต่ำกว่า นอกจากนั้น S.M.U. ยังกระตุ้นให้ชาวมาเลย์สนใจในเรื่องการเมืองและการปกครอง เร่งให้ชาวมลายูปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ เสนอทัศนะของชาวมลายูต่อรัฐบาล และอุปถัมภ์ความสนใจด้านการศึกษา ระดับสูงของคาบสมุทรมลายูให้แก่นักศึกษาชาวมาเลย์³⁵ ดังนั้นกลุ่มนี้จึงสะท้อนความตระหนักในเรื่องของสถานภาพของเชื้อชาติมาเลย์ที่ห้อมล้อมไปด้วยกลุ่มเชื้อชาติอื่นๆ ที่มีบทบาทเหนือกว่า

5.5.3 กลุ่มมาเลย์คนหนุ่ม (Young Malay) / Kesatuan Melayu Muda : KMM

กลุ่มมาเลย์คนหนุ่ม เป็นการรวมกลุ่มกันของนักศึกษาในวิทยาลัยฝึกหัดครูสุลต่านอิद्रิส (Sultan Idris Training College) ก่อตั้งใน ค.ศ. 1930 กลุ่มนี้ได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มเคลื่อนไหว

³³ ไพลดา ชัยศร, “ผลกระทบของระบบการปกครองของอังกฤษต่อความคิดทางการเมืองของชาวมาเลย์ในรัฐมลายูที่เป็นสหพันธ์ ค.ศ. 1896-1941”, หน้า 161-162.

³⁴ กรุณา กาญจนประภากุล. วิวัฒนาการของความคิดเกี่ยวกับคำว่า “เมอลายู” ในประวัติศาสตร์มลายู, หน้า 67.

³⁵ เอน เจ ไรอัน, การสร้างชาติมาเลย์และสิงคโปร์, แปลโดย ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข, หน้า 216.

ทางการเมืองในอินโดนีเซียที่เข้ามาในคาบสมุทรมลายู โดยมีแนวคิดเรื่อง “Pan Malaya” กล่าวคือ มีเป้าหมายในการเรียกร้องเอกราชทั้งจากอังกฤษและดัตช์ หลังจากนั้นจะรวมรัฐมลายูและอินโดนีเซียเข้าด้วยกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความรู้ในเรื่องความเป็นมาเลย์ของนักศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่ในกลุ่มชนในคาบสมุทรมลายูเพียงแห่งเดียว แต่ยังขยายไปยังอินโดนีเซียด้วย ดังที่ อับดุล ฮาดี พยายามนำเสนอในหนังสือแบบเรียนของเขา³⁶ และอิบราฮิม สะจี ยาคอบ (Ibrahim Haji Yacob: 1911-1979) ก็แสดงทัศนคติของชาวมาเลย์ในอินโดนีเซียว่าเป็นกลุ่มเชื้อชาติมาเลย์ที่มีวัฒนธรรมมาเลย์เหมือนกัน

อิบราฮิม บิน สะจี ยาคอบ (Ibrahim bin Haji Yacob) เป็นผู้นำกลุ่มคนหนุ่ม ซึ่งในขณะนั้นมีนักศึกษาในวิทยาลัยสุลต่านอิติริสเข้าร่วมประมาณ 35 คน³⁷ แต่รูปแบบการเคลื่อนไหวของกลุ่มก็ยังคงเน้นทางด้านวัฒนธรรมมากกว่าด้านการเมือง เช่นส่งเสริมด้านภาษาทั้งภาษามลายู (Bahasa Melayu) และภาษาอินโดนีเซีย (Bahasa Indonesia) เป็นต้น

ต่อมา กลุ่มมาเลย์คนหนุ่ม ได้เปลี่ยนชื่อองค์กรเป็น “Kesatuan Melayu Muda” หรือสหภาพเยาวชนมลายู เป็นกลุ่มที่พัฒนามาจากกลุ่มมาเลย์คนหนุ่ม โดยมี อิบราฮิม บิน สะจี ยาคอบ เป็นผู้นำ ทั้งนี้เนื่องมาจาก กลุ่มมาเลย์คนหนุ่มซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นครูในโรงเรียนชนบท ทำให้ห่างหายจากการติดต่อกลุ่มไป มีเพียงสมาชิกบางคนเท่านั้นที่ยังคงสนใจประเด็นทางการเมือง บางครั้งก็มีการเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น จนกระทั่งมีการรวบรวมสมาชิกรวมตัวกันอีกครั้ง โดยสามารถตั้งเป็นกลุ่มสหภาพเยาวชนมลายูได้ใน ค.ศ. 1938 มีสมาชิกเริ่มต้นราวๆ 30 คน³⁸ สมาชิกส่วนใหญ่ยังคงเป็นศิษย์เก่าหรือเป็นนักศึกษาแห่งวิทยาลัยครูสุลต่านอิติริส บ้างเป็นครูสอนในโรงเรียนพื้นเมือง โรงเรียนเทคนิคแห่งกัวลาลัมเปอร์ โรงเรียน เกษตรกรรมแห่งเซอร์ดิง และชาวอินโดนีเซียอีกจำนวนหนึ่ง

จุดประสงค์ของ KMM ยังคงยึดแนวทางเดิมในสมัยที่ยังเป็นกลุ่มคนหนุ่มคือต้องการล้มล้างระบอบอาณานิคมและรวมรัฐมลายูในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะอินโดนีเซียเข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตามแม้ว่าชาวมาเลย์ส่วนใหญ่จะเริ่มตระหนักถึงปัญหาความด้อยกว่าทางเชื้อชาติของตนเองในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม แต่ชาวมาเลย์ก็ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวที่จริงจังใดๆ มาก

³⁶ Abdul Hadi Haji Hasan, *Sejarah Alam Melayu : Penggal 3*, pp.56-58.

³⁷ Willian R Roff, *The origin of Malay nationalism*, p. 225.

³⁸ *Ibid.*, p. 225.

ไปกว่าการแสดงความคิดเห็นในกลุ่มชาวมลายูด้วยกันเอง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะชาวมลายูยังคงยึดติดอยู่กับชนชั้นนำเดิม และต้องการให้ชนชั้นนำเดิมเป็นผู้เคลื่อนไหว³⁹ ในขณะที่ชนชั้นนำเองได้รับผลประโยชน์ และอังกฤษก็ดึงพวกชนชั้นปกครองเดิมให้เข้าไปมีส่วนในการปกครองในระบอบอาณานิคม ดังนั้นกลุ่มนี้จึงไม่มีการเคลื่อนไหวแต่อย่างใด

การนิ่งเฉยของชนชั้นปกครอง ยิ่งตอกย้ำให้ความต้องการล้มล้างระบอบอาณานิคมของกลุ่ม KMM รุนแรงขึ้น โดยการสร้างแนวคิดอินโดนีเซีย/มาเลย์ ที่ยิ่งใหญ่ขึ้นมา (Indonesia Raya, Melayu Raya หรือ Greater Indonesia , Greater Malay) เพื่อให้เชื้อชาติมาเลย์ กลายเป็นเชื้อชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁴⁰ แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความเป็นมาเลย์ ที่ขยายวงกว้างไปถึงหมู่เกาะอินโดนีเซียด้วย โดยมองจากลักษณะร่วมทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม

แม้ว่า KMM จะสร้างความกังวลใจให้รัฐบาลอังกฤษเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการก่อตั้งกลุ่มองค์กรทางการเมือง ข่มกระทบต่อระบบการปกครองของรัฐบาลอังกฤษในมลายา อย่างไรก็ตาม KMM ไม่ประสบความสำเร็จในการขยายตัวให้เป็นองค์กรทางการเมืองขนาดใหญ่ ทั้งนี้มีปัจจัยหลายประการไม่ว่าจะเป็น ขาดการสนับสนุนทางการเงิน การขยายแนวคิดยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด ทำให้ประชาชนในบางพื้นที่ไม่ได้รับรู้แนวคิดนี้ และประการสำคัญ ชาวมลายูส่วนใหญ่ยังคงยึดติดอยู่กับสังคมแบบจารีต กล่าวคือ มีความจงรักภักดีและเกรงกลัวต่อกลุ่มผู้ปกครองเดิม⁴¹ อย่างไรก็ตาม KMM ก็ได้กลายเป็นกลุ่มต้นแบบในการก่อให้เกิดแนวคิดชาตินิยมมาเลย์ ซึ่งจะมีความชัดเจนขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

5.5.4. กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองอื่นๆ

ดังที่ได้กล่าวไว้ถึงความล้มเหลวของ KMM ซึ่งขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณนั้น เมื่อญี่ปุ่นบุกเข้ามลายาในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา KMM ได้เข้าร่วมกับญี่ปุ่นเพื่อแลกกับเงินสนับสนุน อิบราฮิมผู้นำกลุ่มได้นำเงินดังกล่าวไปออกหนังสือพิมพ์ชื่อว่า “วาร์ตา มลายา” (Warta

³⁹ Anthony S.K. Shome, *Malay political leadership* (London: RoutledCurzon, 2002), p. 63.

⁴⁰ Ibid., p.63.

⁴¹ William R. Roff, *The origin of Malay nationalism*, p.225.

Malaya)⁴² ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1941 ก่อนหน้าญี่ปุ่นขยายกองกำลังเข้ามาในคาบสมุทรมลายูสามเดือน ซึ่งแสดงทัศนคติต่อต้านรัฐบาลอาณานิคมอย่างชัดเจน จนอิบราฮิมและสมาชิก KMM จำนวนหนึ่งถูกตำรวจจับ และได้รับการปล่อยตัวออกมาภายหลังที่ญี่ปุ่นสามารถยึดครองมลายูไว้ได้แล้วในเดือน กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1942

หลังจากได้รับการปล่อยตัว KMM ก็มีการเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น Kesatuan Rakyat Indonesia Semenanjung: KRIS) โดยมีอิบราฮิมเป็นหนึ่งในผู้นำ และยังคงอุดมการณ์เดิมคือการวางแผนเพื่อให้ได้เอกราชร่วมกันของคาบสมุทรมลายูและอินโดนีเซีย⁴³ อย่างไรก็ตาม แผนการก็ต้องล้มเหลวโดยสิ้นเชิงเมื่อญี่ปุ่นยอมจำนนกะทันหัน

5.6. ชาตินิยมมาเลย์หลังสงครามมหาเอเชียบูรพา

การต่อสู้กับญี่ปุ่นในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา กลับกลายเป็นว่าชาวจีนมีบทบาทช่วยเหลือรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษมากกว่าชาวมาเลย์ อีกทั้งหลังสงคราม รัฐบาลอังกฤษยังต้องพึ่งพาชาวจีนในการฟื้นฟูเศรษฐกิจอีก ขณะเดียวกันการที่สุลต่านและผู้นำชาวมลายูที่รัฐบาลอังกฤษเคยไว้ใจและให้ความสำคัญในฐานะเจ้าของดินแดนกลับไปเข้าร่วมกับญี่ปุ่น ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลอังกฤษกับชาวมาเลย์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง โดยอังกฤษได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการปกครองให้รวมรัฐ 9 รัฐเข้าเป็นดินแดนเดียวกันภายใต้ชื่อสหภาพมลายา (Malayan Union)

การรวมสหภาพมลายา หมายความว่า จะมีการรวมอำนาจปกครองโดยเด็ดขาด พร้อมกับสุลต่านต่างๆก็จะสูญเสียอำนาจเกือบทั้งหมดของตนไป การปกครองรัฐต่างๆ จะตกอยู่ภายใต้การปกครองส่วนกลางอย่างแท้จริง⁴⁴ และแม้ว่าสุลต่านจากรัฐต่างๆจะไม่ค่อยยินยอมแต่ก็จำเป็นต้องเซ็นรับรอง ซึ่งสหภาพมลายามีประเด็นหลักๆดังนี้

⁴² Ibid., pp.227-228.

⁴³ เอน เจ ไรอัน, การสร้างชาติมาเลเซียและสิงคโปร์, แปลโดย ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข, หน้า 218.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 234.

1. สหภาพมลายาประกอบไปด้วยรัฐมลายูทั้ง 9 อันได้แก่ รัฐในสหพันธรัฐมลายู คือ เประ, สลังงอร์, เนกรีเซมบิลัน และ ปะหัง และรัฐนอกสหพันธรัฐ คือ ยะโฮร์, กลันตัน, ตรังกานู, เกดะห์ และปะลิส รวมกับอาณานิคมเสตรตส์ เซตเติลเมนต์ 2 แห่งได้แก่ ปีนังและมะละกา โดยไม่รวม สิงคโปร์ ซึ่งจะถือเป็นอาณานิคมแยกต่างหาก

2. ระบบการบริหารของรัฐซึ่งมีสุลต่านปกครองจะมีความซับซ้อนขึ้น ที่สำคัญสหภาพมลายาจะมีผลทำให้บทบาทและอำนาจของสุลต่านถูกจำกัดลงและถูกฝ่ายอังกฤษควบคุมมากขึ้น อันรวมไปถึงประเด็นเกี่ยวกับศาสนาด้วย

3. ในหลักการของสหภาพมลายา มีการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่สามารถถือสัญชาติของสหภาพมลายาไว้โดยแยกเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้ที่เกิดในมลายาและสิงคโปร์กับผู้ที่ไม่ได้เกิด ณ ที่นั้น โดยสถานะความเป็นพลเมืองของสหภาพมลายาจะเป็นไปในทันทีสำหรับบุคคลดังนี้

3.1 บุคคลซึ่งเกิดในมลายาและสิงคโปร์ก่อนวันประกาศจัดตั้งสหภาพมลายามีผลบังคับใช้และผู้ซึ่งอาศัยในสหภาพมลายา และสิงคโปร์แล้วในช่วงเวลานั้น

3.2 บุคคลซึ่งเกิดในสหภาพมลายาหรือสิงคโปร์ ในวันประกาศจัดตั้งสหภาพมลายาหรือหลังวันดังกล่าว

3.3 บุคคลซึ่งเกิดนอกสหภาพมลายาหรือสิงคโปร์ ก่อนหรือหลังสหภาพมลายามีผลบังคับใช้ ผู้ซึ่งบิดาเป็นพลเมืองของมลายา⁴⁵

สำหรับคนที่ไม่ได้เกิดในดินแดนแถบนี้ มีข้อกำหนดว่า ต้องเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่ในสหภาพมลายาหรือสิงคโปร์เป็นเวลา 10 ปี นอกเหนือจากที่เคยอาศัยอยู่ก่อนวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1942 (วันที่ญี่ปุ่นยึดสิงคโปร์) มาแล้วเป็นเวลา 15 ปี ผู้ซึ่งให้สัตย์สาบานว่าจะจงรักภักดีต่อรัฐบาลของสหภาพมลายา ส่วนเด็กที่อายุน้อยกว่า 18 ปี ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กำหนดก็จะถือเป็นพลเมืองของสหภาพมลายาด้วย⁴⁶

การประกาศสหภาพมลายา ส่งผลกระทบโดยตรงต่อกลุ่มเชื้อชาติมาเลย์ไม่ว่าจะมองในแง่ไหน ดังนั้นชาตินิยมมาเลย์ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงถือเป็นชาตินิยมที่มีความชัดเจนมากใน

⁴⁵ กรูณา กาญจนประภากุล. วิวัฒนาการของความคิดเกี่ยวกับคำว่า “เมอลายู” ในประวัติศาสตร์มลายู, หน้า 74.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

อาณานิคมมลายา เนื่องจากชาวมาเลย์มีความขัดแย้งกับเชื้อชาติอื่นอยู่แล้ว การที่สหภาพมลายาให้สิทธิพลเมืองเชื้อชาติอื่นเท่าเทียมกับชาวมาเลย์จึงเป็นชนวนกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติอย่างชัดเจนขึ้น ซึ่งชาตินิยมมาเลย์ในช่วงหลังนี้ไม่เพียงแต่เป็นการลุกฮือของชาวมาเลย์ชนชั้นสามัญชนทั่วไป แต่บรรดาสุลต่านและชนชั้นปกครองต่างก็ออกมาต่อต้านการจัดตั้งสหภาพมลายาด้วยกันทั้งสิ้น

กระแสการตื่นตัวทางการเมืองของชาวมาเลย์ที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ เป็นผลทำให้เกิดการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งองค์กรทางการเมืองร่วมกัน โดยมีการจัดตั้งพรรคการเมืองอัมโน (UMNO : United Malay Nation Organization หรือ Pertubuhan Kebangsaan Melayu Bersatu) โดยมีดาโต๊ะ ออน บิน จาฟาร์ (Dato Omn Bin Jaafar: 1895-1962) เป็นผู้นำคนแรก⁴⁷ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่นำชาวมาเลย์เข้ามารวมกันในขบวนการทางการเมืองซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญทั้งหมดในสังคมนมลายู ตั้งแต่พวกเขาผู้ชั้นสูงและข้าราชการรวมไปถึงพวกหัวรุนแรงและผู้นำศาสนาอิสลามสนับสนุนอย่างจริงจัง ในที่สุดก็สามารถเจรจากับอังกฤษ โดยการร่างรัฐธรรมนูญใหม่เป็นการปกครองแบบสหพันธรัฐมลายู (The Federation of Malaya)

รัฐธรรมนูญการปกครองของสหพันธรัฐมลายูประกาศใช้ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1948 โดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. บุคคลตามคุณสมบัติดังนี้จะมิสถานะพลเมืองโดยทันที
 - 1.1 บุคคลซึ่งเกิดในรัฐมลายูไม่ว่าเมื่อใดก็ตาม (คนในปกครองของสุลต่าน)
 - 1.2 บุคคลในปกครองของอังกฤษซึ่งเกิดในเซตรตส์ เซตเติลเมนต์ ไม่ว่าเมื่อใดก็ตาม ผู้ซึ่งอาศัยถาวร (กล่าวคืออาศัยอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 15 ปี) ในที่ใดก็ตามที่ประกอบเป็นสหพันธรัฐ
 - 1.3 บุคคลในปกครองของอังกฤษซึ่งเกิดในสหพันธรัฐ ไม่ว่าเมื่อใดก็ตาม ผู้มีบิดาซึ่งเกิดในดินแดนแห่งนี้ หรืออาศัยในดินแดนแห่งนี้อย่างต่อเนื่องเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 15 ปี

⁴⁷ บาร์บารา วัตสัน อันดาชา, ลีโอเนิร์ด วาย. อันดาชา, ประวัติศาสตร์มาเลเซีย, แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์, หน้า 446.

- 1.4 บุคคลซึ่งเกิดไม่ว่าเมื่อใดก็ตามในอาณาเขตซึ่งประกอบเป็นสหพันธรัฐผู้ซึ่งปกติพูดภาษามลายูและยึดถือวัฒนธรรมมลายู
- 1.5 บุคคลอื่นซึ่งเกิดในดินแดนแห่งนี้ไม่ว่าเมื่อใดก็ตามซึ่งมีบิดามารดาเกิดในดินแดนแห่งนี้และได้อาศัยอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 15 ปี
- 1.6 บุคคลซึ่งบิดาของเขาเป็นพลเมืองของสหพันธรัฐแล้วในเวลาที่เขาเกิด

2. ข้อกำหนดในการเป็นพลเมืองโดยการสมัคร

- 2.1 บุคคลผู้นั้นจะต้องเกิดในดินแดนซึ่งประกอบเป็นสหพันธรัฐและอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้ไม่น้อยกว่า 8 ปี นอกเหนือจากที่เคยอาศัยมาแล้วก่อนหน้านั้นเป็นเวลา 12 ปีก่อนการสมัคร
- 2.2 เขาต้องอาศัยในดินแดนนั้นไม่น้อยกว่า 15 ปีนอกเหนือจากที่อาศัยมาแล้วก่อนหน้านั้นเป็นเวลา 20 ปี
- 2.3 ผู้สมัครต้องมีคุณสมบัติดังนี้
 - ต้องมีความประพฤติดี
 - ต้องมีความรู้ในภาษามลายูหรือภาษาอังกฤษเพียงพอ
 - ต้องประกาศการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรในแบบฟอร์มที่กำหนด
 - เมื่อการสมัครได้รับการอนุมัติ เขาจะต้องกระทำสัตย์สาบานในการเป็นพลเมือง
 - ผู้สมัครต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป⁴⁸

จากข้อกำหนดนี้ จะพบว่าเป็นการพยายามรักษาสิทธิและสถานะของชาวมลายู อย่างไรก็ตามมีการวิพากษ์วิจารณ์ข้อกำหนดนี้อย่างกว้างขวางในหมู่ชาวจีนและอินเดีย แต่กระนั้นข้อกำหนดเหล่านี้ก็ยังคงมีการยินยอมให้ประกาศใช้ในที่สุด

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า กระแสชาตินิยมมาเลย์นั้น มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปทั้งนี้เกิดขึ้นจากการที่ชาวมาเลย์เริ่มได้รับการศึกษามากขึ้น โดยในระยะแรก การเคลื่อนไหวทางชาตินิยมจะเน้นในลักษณะของการอนุรักษ์วัฒนธรรม และกระแสการฟื้นฟูศาสนาอิสลามมากกว่า แม้จะมีชาวมาเลย์ที่

⁴⁸ กรุณา กาญจนประภากุล. วิวัฒนาการของความคิดเกี่ยวกับคำว่า “เมอลายู” ในประวัติศาสตร์มลายู, หน้า 74-77.

มีความสนใจทางการเมืองจริงๆ และต้องการล้มล้างระบอบอาณานิคม แต่เนื่องด้วยแนวคิดเรื่องความจงรักภักดีต่อองค์สุลต่านที่สืบทอดมาตั้งแต่ในยุคจารีตยังคงมีอยู่ ทำให้ชาวมาเลย์หลายคนไม่กล้าลุกมาต่อต้านอาณานิคม เนื่องจากสุลต่านและชนชั้นปกครองเดิมไม่มีท่าทีต่อต้านรัฐบาลอาณานิคมนั่นเอง

ภายหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา กระแสชาตินิยมเกิดขึ้นอีกครั้ง และชัดเจนกว่าที่ผ่านมา ทั้งนี้ได้รับแรงกระตุ้นมาจากการสร้างสหภาพมลายาที่จะให้สิทธิความเท่าเทียมกันแก่ทุกเชื้อชาติ ทำให้ชาวมาเลย์ไม่พอใจ อย่างไรก็ตาม องค์การทางชาตินิยมมาเลย์ก็ยังคงมีลักษณะในการประนีประนอมกับเจ้าอาณานิคมมากกว่าการสู้รบเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ

5.7. ความเป็นมาเลย์ในรัฐธรรมนูญ

การตระหนักรู้ในเรื่องของเชื้อชาติ จนทำให้ก่อเกิดเป็นกระแสชาตินิยมของชาวมาเลย์ในอาณานิคมมลายานั้น ส่งผลทำให้การนิยามความเป็นมาเลย์ในยุคหลัง เริ่มมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังจะเห็นว่า รัฐบาลอังกฤษได้พยายามนิยามความเป็น “มาเลย์” ไว้ในรัฐธรรมนูญการปกครองของสหพันธรัฐมลายา โดยมีใจความดังนี้

“คำว่า มลายู ในที่นี้หมายถึงบุคคลใดซึ่ง

- โดยปกติพูดภาษามาเลย์
- นับถือศาสนาอิสลาม
- มีวัฒนธรรมมลายู”⁴⁹

แม้ว่าการนิยามของความเป็นมาเลย์ในรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐมลายาจะไม่ได้มีความแตกต่างกันกับความเข้าใจของรัฐบาลอังกฤษต่อกลุ่มชาติพันธุ์มาเลย์ก่อนหน้านั้น อย่างไรก็ตาม การระบุความหมายของความเป็นมาเลย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ ก่อให้เกิดความชัดเจนอย่างเป็นทางการต่อการรับรู้หรือการรู้สึกร่วมของชาวมาเลย์ แม้ว่าพัฒนาการของคำว่ามาเลย์จะมีประวัติมาอย่างยาวนาน และมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในแต่ละช่วงเวลาก็ตาม

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

นอกจากนั้น คำว่า “มาเลย์” ที่เป็นลายลักษณ์อักษรในรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐมลายา ยังเป็นการอ้างสิทธิ์อันชอบธรรมของชาวมาเลย์ในการเป็นเจ้าของดินแดนมาเลย์ อันเป็นการกำหนดอาณาเขตของพื้นที่โดยเจ้าอาณานิคมกำหนดขึ้นมาเอง นอกจากนี้ชาวมาเลย์ยังเป็นกลุ่มเชื้อชาติที่จะได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ อีกด้วย ดังจะเห็นได้จากกฎหมายบางมาตราที่มีการกำหนดสิทธิพิเศษให้แก่ชาวมาเลย์ อาทิเช่น

มาตรา 153 ให้ประมุขชาวมาเลย์ คือ “ยังดี เปอร์ตวน อะกง” (Yang Di Pertuan Agung) มีหน้าที่รับผิดชอบในการคุ้มครองสิทธิพิเศษให้แก่ชาวมลายู ซึ่งประกอบด้วย

1. ตำแหน่งทางราชการซึ่งสงวนไว้แก่ชาวมาเลย์
2. โควตาทางการศึกษาและการได้รับทุนการศึกษา
3. การได้รับใบอนุญาตในการประกอบการค้าหรือธุรกิจ⁵⁰

5.8. สรุป

การศึกษาแนวคิดเรื่อง “เชื้อชาติมาเลย์” หรือ “ความเป็นมาเลย์” ผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาที่อังกฤษสร้างขึ้นมานั้น ส่งผลต่อการรับรู้ และตระหนักในเรื่องสำนึกความเป็นมาเลย์ให้แก่นักเรียน จะเห็นว่า หนังสือแบบเรียนส่วนใหญ่มีการนำไปใช้กับนักเรียนในโรงเรียนฝึกหัดครูสุดต่านอิดริส อีกทั้งวิทยาลัยสุดต่านอิดริสยังมีหน่วยงานที่ควบคุมเกี่ยวกับการผลิตหนังสือแบบเรียนอีกด้วย

นอกจากนั้นเราจะพบว่า นักเรียนจากวิทยาลัยฝึกหัดครูส่วนหนึ่ง มีการรวมกลุ่มกันทางการเมืองในเรื่องสำนึกความเป็นชาติ แม้ว่าชาตินิยมของพวกเขา จะไม่เน้นในเรื่องของความรุนแรง และเน้นในเรื่องของการเผยแพร่หลักการทางวัฒนธรรมมาเลย์ และความรู้สึกร่วมในการเป็นเชื้อชาติเดียวกันก็ตาม ซึ่งความเป็นมาเลย์ของนักเรียนในวิทยาลัยฝึกหัดครูสุดต่านอิดริสนั้น มิได้จำกัดอยู่ในเฉพาะคาบสมุทรมาเลย์ แต่ยักรวมถึงหมู่เกาะใกล้เคียงอีกด้วย โดยผูกกันไว้ด้วยลักษณะทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา การแต่งกาย เป็นต้น

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

ระบบการศึกษาที่ทันสมัยและหนังสือแบบเรียนมีส่วนช่วยให้เกิดการตระหนักรู้ในเรื่องเชื้อชาติมลายู ทำให้ชาวมาเลย์มีความรู้สึกร่วมในเรื่องเชื้อชาติ วัฒนธรรม ส่วนการก่อให้เกิดกระแสชาตินิยมนั้น พบว่า หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาในยุคอาณานิคมมีส่วนเพียงเล็กน้อย ในช่วงก่อนการเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้ พบว่ามีกลุ่ม หรือองค์กรเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งผู้นำองค์กร ได้รับการศึกษาจากวิทยาลัยฝึกหัดครูสุดดำนอดริส แต่การดำเนินการขององค์กร ก็เป็นไปเพื่อการรักษาวัฒนธรรมและศาสนามากกว่า ไม่ได้มีความเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างชัดเจนจริงจัง

ส่วนภายหลังเหตุการณ์สงครามมหาเอเชียบูรพานั้น ได้มีปัจจัยหลายอย่างมาเป็นองค์ประกอบเสริมทำให้เกิดกระแสชาตินิยมในกลุ่มชาวมาเลย์ โดยเฉพาะการที่อังกฤษออกนโยบายให้มีการจัดตั้งสหภาพมลายา อันจะทำให้ฐานะของทุกเชื้อชาติในอาณานิคมมลายาเท่าเทียมกัน ดังนั้นชาวมาเลย์จึงเริ่มออกมาต่อต้าน แต่กระนั้น ผู้นำที่มีบทบาทในการเรียกร้องเอกราชให้กับชาวมาเลย์ในยุคแรก อย่าง ดาโต๊ะ ออน บิน จาฟฟาร์ (Dato Onn Bin Jaaffar) ผู้นำทางการเมืองของชาวมลายูโดยการจัดตั้งพรรคการเมืองที่เรียกว่า อัมโน (UMNO) ขึ้นมา ก็ได้รับการศึกษาโดยตรงจากตะวันตก ดังนั้นแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ซึ่งผลิตออกมาใช้ในการศึกษาระดับท้องถิ่นจึงไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างกระแสชาตินิยมต่อการเรียกร้องเอกราชแต่อย่างใด

กล่าวโดยสรุปแล้ว ภายหลังสงครามมหาเอเชียบูรพานั้น หนังสือแบบเรียนไม่ได้มีบทบาทในการก่อให้เกิดแนวคิดทางการเมืองอีกต่อไป กระแสชาตินิยมมาเลย์ที่ชัดเจนเกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว โดยมีปัจจัยหลายๆประการเป็นตัวกำหนด ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในโรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลย์ หรือการใช้หนังสือแบบเรียนอีกเลย โดยจะพบว่าผู้นำทางการเมืองในการเรียกร้องเอกราชให้กับชาวมาเลย์นั้น ส่วนได้รับการศึกษาโดยตรงจากตะวันตก

บทที่ 6

บทสรุป

งานศึกษานี้ มุ่งศึกษาถึงสาเหตุการสร้างหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาเพื่อนำมาใช้เป็นแบบเรียนมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งอาณานิคมมลายา รวมไปถึงการศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของสาระของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาในยุคอาณานิคมอันเป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์ใหม่ที่แตกต่างไปจากงานเขียนยุคจารีต และแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการหล่อหลอมสำนึกใน เชื้อชาติ อัตลักษณ์ และความเป็นมาเลเซียของชาวมาเลย์ในอาณานิคมมลายาผ่านทางหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาเหล่านั้น

จากการศึกษา พบว่าการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ของมหาอำนาจตะวันตก ที่ต่างส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการ คาบสมุทรมลายูเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบนั้น โดยมีอังกฤษเป็นชาติตะวันตกชาติสุดท้ายที่เข้ามาสร้างอิทธิพลและครอบครองรัฐต่างๆบริเวณคาบสมุทรมลายู และได้นำเอาความรู้และวิทยาการใหม่ๆเข้ามาเผยแพร่ในอาณานิคมของตนด้วย อังกฤษได้พยายามพัฒนาระบบการศึกษา เพื่อให้ชาวมาเลย์รับความรู้ที่ทันสมัย สามารถนำมาช่วยในการพัฒนาอาณานิคมมลายาให้มีความเจริญ โดยเฉพาะทางด้านการค้า

ระบบการศึกษาในระยะแรก รัฐบาลอังกฤษเน้นให้การศึกษาเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำ ได้แก่ บุตรหลานของสุลต่านและเชื้อพระวงศ์ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษมองว่า การศึกษาแบบตะวันตกนั้น ไม่ควรนำมาเผยแพร่แก่ชาวมาเลย์สามัญชนมากเกินไป เพราะรัฐบาลอังกฤษมองว่าชาวมาเลย์เป็นเกษตรกรได้คืออยู่แล้ว แต่เมื่ออาณานิคมมลายาเริ่มมีความเจริญมากขึ้น จึงมีความต้องการเจ้าหน้าที่มาช่วยงานมากขึ้น ดังนั้นอังกฤษจึงเริ่มกระจายความรู้สู่ชาวมาเลย์สามัญ โดยการจัดตั้งโรงเรียนระดับท้องถิ่นมาเลย์ กำหนดมาตรฐานการศึกษาให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งอาณานิคมมลายา แต่ทั้งนี้ เนื่องจากชาวมาเลย์มีโรงเรียนเป็นของตนเอง ได้แก่โรงเรียนปอเนาะ ซึ่งเป็นโรงเรียนเน้นสอนศาสนา และโรงเรียนมาดราซาส์ ที่สอนศาสนาควบคู่ไปกับวิชาทางโลก ผู้ปกครองส่วนใหญ่

จึงไม่ไว้ใจให้ลูกหลานมาเรียนในโรงเรียนที่รัฐบาลอังกฤษจัดตั้งขึ้น แต่เมื่อรัฐบาลเพิ่มวิชาศาสนาเข้าไปด้วย โรงเรียนท้องถิ่นมาเลยจึงเริ่มได้รับความนิยม

เมื่อจำนวนโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น จึงมีความต้องการครูมากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ของอังกฤษเองมักไม่พอใจที่ต้องไปสอนในโรงเรียนมาเลย ดังนั้น รัฐบาลจึงจัดตั้งวิทยาลัยครูขึ้นมา เพื่อให้ชาวมาเลยซึ่งเรียนจบจากวิทยาลัยครูกลับไปสอนในโรงเรียนตามบ้านเกิดของตนเอง นอกจากนี้ อังกฤษยังได้พัฒนาหนังสือแบบเรียนขึ้นมาด้วย เพื่อใช้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และเพื่อให้นักเรียน นักศึกษาได้รับความรู้ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งอาณานิคมมลายา อังกฤษสร้างหน่วยงานสำหรับผลิตหนังสือแบบเรียนขึ้นมา ส่วนใหญ่แบบเรียนวิชาต่างๆจะแปลมาจากตำราภาษาอังกฤษ ยกเว้นวิชาวรรณคดี ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ที่ต้องมีการเรียบเรียงและเขียนขึ้นมาใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย และหนังสือแบบเรียนเหล่านี้ก็จะนำไปใช้กับวิทยาลัยครูและโรงเรียนท้องถิ่นมาเลยทุกแห่งในอาณานิคมมลายาเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ที่เป็นชุดเดียวกัน

หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาที่มีการเรียบเรียงขึ้นมาใหม่เพื่อใช้ในวิทยาลัยครูและโรงเรียนท้องถิ่นมาเลยนั้น มีความแตกต่างไปจากการศึกษาประวัติศาสตร์แบบเดิมของชาวมาเลย ซึ่งมักศึกษาจากคำบอกเล่าของคนแก่ หรือจากพงศาวดารประจำรัฐต่างๆ ที่เต็มไปด้วยปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ซึ่งห่างไกลจากความเป็นจริง ดังนั้น โครงสร้าง และเนื้อหาของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์แบบใหม่ในยุคอาณานิคม จึงมีลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์ คือมีตรรกะในการคิด มีความสามารถในการแยกแยะเรื่องจริงออกจากเรื่องไม่จริงได้ ความเป็นเหตุและผล โดยจะเห็นว่ามีการอ้างอิงเอกสารที่ค่อนข้างน่าเชื่อถือได้ อาทิ จดหมายเหตุจากราชสำนักต่างๆ อาทิจีน ฮอลันดา หรืออังกฤษเอง บันทึกของพ่อค้าหรือนักเดินทางที่เข้ามาค้าขาย แต่เอกสารจำพวกพงศาวดารก็ไม่ได้ถูกละเลย แต่จะนำมาใช้เพื่อศึกษาโลกทัศน์ภูมิปัญญาและแนวคิดวัฒนธรรมของคนพื้นเมือง รวมทั้งรูปแบบด้านสังคมเป็นต้น

นอกจากนั้น เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน มักแสดงออกมาในรูปแบบของพัฒนาการทางสังคม ที่มีความเจริญขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีชาวตะวันตกเข้ามา โดยเนื้อหาจะเน้นในส่วนของการประชากรและพื้นที่เป็นหลักมากกว่าการกล่าวถึงเรื่องราวในราชสำนัก และแม้ว่าแบบเรียนประวัติศาสตร์ที่เรียบเรียงขึ้นมาใหม่นี้จะมีการใช้ข้อมูลอ้างอิงที่น่าเชื่อถือพอสมควร แต่

เนื้อหาของแบบเรียนก็ยังคงสอดคล้องไปด้วยทัศนคติทางประวัติศาสตร์ของผู้เขียนแบบเรียนแต่ละเล่ม ซึ่งบางครั้งจะพบว่าผู้เขียนมีทัศนคติที่แตกต่างกันในบางเรื่อง

นอกจากโครงสร้างและเนื้อหาจะมีการประยุกต์ให้ทันสมัยและน่าเชื่อถือแล้ว พบว่าในเนื้อหายังสะท้อนให้เห็นแนวคิดในเรื่องการสร้างเขตแดนและรูปแบบการเมืองการปกครองของรัฐมาเลย์ในคาบสมุทรมลายูอีกด้วย ซึ่งการกล่าวถึงรัฐมาเลย์ก่อนการเข้ามาของตะวันตกนั้น มักจะไม่สามารถกำหนดอาณาเขตดินแดนได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ รัฐต่างๆ ส่วนแล้วแต่มีที่ตั้งกระจายอยู่ทั่วไปในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียง ซึ่งเมื่อพูดถึงลักษณะการปกครองของรัฐมาเลย์นั้น โดยมากมักนึกถึงรัฐมะละกา เนื่องจากเป็นรัฐต้นแบบในประวัติศาสตร์ของชาวมาเลย์ที่มีความเจริญรุ่งเรือง อีกทั้งมีการสร้างระเบียบแบบแผนขึ้นมาใช้อย่างเป็นรูปเป็นร่าง จึงเป็นแบบแผนให้รัฐมาเลย์อื่นๆ นำโครงสร้างการเมืองและสังคมของมะละกาไปใช้

อย่างไรก็ตาม การที่รัฐมาเลย์มีที่ตั้งกระจายอยู่ทั่วไปในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะใกล้เคียง โดยมีลักษณะร่วมกันทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การแต่งกาย ภาษาพูด ทำให้ผู้คนเดินทางอพยพไปมาอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงสังคมมาเลย์ในลักษณะกว้างเหล่านี้ จึงนิยามคำว่า “โลกมาเลย์” เข้ามาเป็นตัวกำหนดพื้นที่ให้กับชาวมาเลย์ที่อาศัยอยู่ในคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด และใช้คำว่า “คาบสมุทรมลายู” ในการกล่าวถึงพื้นที่สำหรับชาวมาเลย์ที่อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ภายหลังเปลี่ยนมาใช้คำว่า “มลายา” ซึ่งมีความหมายครอบคลุมและชัดเจนกว่า

นอกจากการกำหนดอาณาเขตพื้นที่แล้ว อังกฤษได้สร้างหน่วยการปกครองในอาณานิคมมลายาขึ้นมา เพื่อสะดวกต่อการบริหาร โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็นสามส่วนได้แก่ “เสตริตส์เซตเติลเมนต์” (Straits Settlement), “สหพันธรัฐมลายา” (Federated Malay States) และ “รัฐมาเลย์นอกสหพันธรัฐ” (Unfederated Malay States) มีรัฐบาลอาณานิคมเป็นหน่วยการปกครองที่ใหญ่ที่สุด รองลงมาเป็นคณะบริหารในแต่ละส่วน การสร้างหน่วยการปกครองของอังกฤษ ทำให้ความเป็นรัฐมาเลย์ในยุคจารีตถูกลดทอนอำนาจลง โดยคำว่ารัฐในยุคจารีตนั้น สุลต่านผู้ปกครองรัฐเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการบริหารปกครอง ซึ่งรัฐจะผูกติดอยู่กับอำนาจของราชาผู้ครองรัฐ หรือเรียก ระบบการปกครองนี้ว่า “เกอรากาอัน” คือสภาวะการมีราชา แต่ในยุคการปกครองของอังกฤษ รัฐไม่

จำเป็นต้องมีราชาอีกต่อไป โดยจะเห็นว่าบางรัฐในอาณานิคมलयานั้น ไม่มีราชวงศ์หลงเหลืออยู่แล้ว ส่วนรัฐที่ยังมีสุลต่าน รัฐบาลอาณานิคมอังกฤษก็ลดทอนอำนาจให้เหลือแค่ในด้านประเพณีและศาสนา ดังนั้น รัฐในความหมายของอังกฤษจึงกลายเป็นเพียงหน่วยย่อยของดินแดนในอาณานิคม มลายาเท่านั้น

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลทำให้ชาวมาเลย์ในอาณานิคมมลายา เริ่มซึมซับและยอมรับพื้นที่ใหม่ที่เกิดขึ้น โดยส่งผลให้ภายหลังต่อมา เกิดการแบ่งแยกชาวมาเลย์ออกตามพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ เช่น ชาวมลายู ชาวอินโดนีเซีย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ชาวมาเลย์ในอาณานิคมมลายา จะยอมรับพื้นที่ที่อังกฤษสร้างขึ้น แต่ลักษณะร่วมทางเชื้อชาติ ไม่ว่าจะ เป็นวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ภาษา การแต่งกาย และศาสนาของชาวมาเลย์ก็ยังคงอยู่เหมือนเดิม

อีกประการหนึ่งที่สะท้อนในหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายา ได้แก่ การนิยามความเป็นมาเลย์ ซึ่งคำว่า “มาเลย์” มีความเป็นมาตั้งแต่ในอดีตและมีความหมายเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยในระยะแรก “มลายู” หรือ “มาเลย์” จะเป็นการกล่าวถึงชื่อดินแดนมากกว่าการกล่าวถึงประชากรในฐานะเชื้อชาติหนึ่ง จนกระทั่งมะละกาขึ้นมามีอำนาจและรับเอาศาสนาอิสลามเข้ามา ศาสนาอิสลามจึงกลายเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชุมชนมาเลย์ โดยจะเห็นว่า ใน “ซจาเราะห์ มลายู” ได้ใช้คำว่า “โอรัง มะละกา” เรียกผู้คนในมะละกาก่อนศาสนาอิสลามจะเข้ามา และเมื่อศาสนาอิสลามเข้ามาแล้ว จึงเริ่มใช้คำว่า “โอรัง มลายู” นอกจากนั้น มลายู ยังสามารถขยายความหมายถึงบรรดาคงศ์สุลต่าน ซึ่งเป็นราชามลายู หรือขยายความทางด้านวัฒนธรรมเช่น “อาดัต มลายู”

ความหมายของคำว่า “มลายู” ขยายวงกว้างออกไปอย่างไม่มีขอบเขตพร้อมกับศาสนาอิสลาม และการอ้างสิทธิ์เกี่ยวข้องกับราชวงศ์มลายูเก่าแก่ จนกระทั่งอังกฤษเข้ามาปกครองคาบสมุทรมลายู ได้พยายามสร้างนิยามของความเป็นชาวมาเลย์หรือ มลายูขึ้นมาเพื่อสะดวกต่อการบริหารปกครอง คำว่า มาเลย์ จึงเริ่มมีความหมายในลักษณะของเชื้อชาติมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้าการเข้ามาของอังกฤษนั้น ความเป็นมาเลย์ของชาวมาเลย์ผูกพันอยู่กับรัฐและสุลต่านผู้ครองรัฐมากกว่า ทำให้ชาวมาเลย์มีความรู้สึกว่าเป็นคนของรัฐที่ตนอาศัยอยู่มากกว่า แต่การให้ความหมายของคำว่า มาเลย์ ในยุคอาณานิคมจึงเริ่มทำให้ชาวมาเลย์เริ่มมีการตระหนักในเรื่อง

ความรู้สึกร่วมในการเป็นชนชาติ (bangsa) เดียวกัน หรือกล่าวอีกด้านหนึ่ง รัฐบาลอาณานิคมพยายามทำให้ชาวมลายูมองความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติในลักษณะกว้าง กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นคนของรัฐใดก็เป็นชาวมลายู ที่มีวัฒนธรรม ภาษาพูดเดียวกัน

อังกฤษนิยามความเป็นมาเลย์ครั้งแรกไว้ในพระราชบัญญัติ Malay Reservation Act ปี 1913 ว่าชาวมลายู คือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีเชื้อสายมลายู พูดภาษามลายู และนับถือศาสนาอิสลามความหมายที่กว้างนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มิคุณสมบัติตามที่อังกฤษกำหนดเมื่ออพยพเข้ามาในคาบสมุทรมลายูก็สามารถกลายเป็นชาวมลายูได้ เมื่อชาวจีนและอินเดียอพยพเข้ามาในคาบสมุทรมลายู ซึ่งทั้งสองเชื้อชาติมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชาวมลายูโดยสิ้นเชิง จึงทำให้เกิดแรงกระตุ้นให้ชาวมลายูเริ่มตระหนักในเรื่องความเป็นเชื้อชาติมาเลย์ของตน

นอกจากนั้นการที่อังกฤษให้ความรู้ที่ทันสมัยแก่ชาวมลายู อีกทั้งมีการพัฒนาภาษามลายูให้เป็นสากลมากยิ่งขึ้น เมื่อชาวมลายูที่ได้รับการศึกษา ได้ใช้ภาษารูปแบบเดียวกัน ได้พบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน จึงเป็นอีกสาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะนักศึกษาในวิทยาลัยฝึกหัดครูสุดต่านอดริส ซึ่งภายหลังได้มีการก่อตัวเป็นกลุ่มหรือองค์กรด้านขบวนการชาตินิยม แต่กระนั้นในระยะแรกก็เป็นไปในลักษณะของการนำเสนอเรื่องการปรับปรุงศาสนา หรืออนุรักษ์วัฒนธรรมมาเลย์มากกว่า ส่วนกลุ่ม หรือองค์กรที่สำคัญและมีความต้องการในการล้มล้างระบอบอาณานิคมจริงๆ นั้น ได้แก่ KMM หรือ Kesatuan Melayu Muda ซึ่งสมาชิกเป็นศิษย์เก่าวิทยาลัยสุดต่านอดริส โดยองค์กรนี้เริ่มตระหนักถึงเรื่องความด้อยกว่าทางเชื้อชาติ

แนวคิดของ KMM เริ่มรุนแรงและสร้างปัญหาให้อังกฤษอยู่บ้าง เมื่อ KMM เข้าร่วมกับนักศึกษาจากอินโดนีเซียสร้างแนวคิด อินโดนีเซีย-มาเลย์ ที่ยิ่งใหญ่ขึ้นมา (Indonesia Raya, Melayu Raya : Greater Indonesia, Greater Malay) เพื่อให้เชื้อชาติมาเลย์กลายเป็นเชื้อชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สะท้อนให้เห็นว่าชาวมลายูยังคงมีลักษณะร่วมกัน โดยไม่ยึดติดกับพื้นที่ อยากรู้ก็ตาม KMM ไม่ประสบผลสำเร็จในการล้มล้างระบอบอาณานิคมเนื่องจากขาดทุนทรัพย์ และสมาชิกซึ่งไปเป็นครูสอนตามตำบลบ้านเกิดของตนจำนวนมากขาดการติดต่อไป อีกทั้ง

ไม่ได้มีการเผยแพร่แนวคิดอย่างจริงจัง แต่ก็นับได้ว่า KMM เป็นกลุ่มที่เป็นต้นแบบให้เกิดแนวคิดชาตินิยมมาเลย์ในอาณานิคมมลายา ซึ่งจะมีความชัดเจนขึ้นหลังช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา

การตระหนักในความเป็นเชื้อชาติมาเลย์ของชาวมาเลย์ในอาณานิคมมลายา เริ่มต้นตัวอีกครั้งภายหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา เมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามและอังกฤษกลับเข้ามาปกครองมลายาอีกครั้ง รัฐบาลอาณานิคมมลายาจึงได้กำหนดประกาศสหภาพมลายาขึ้นมา เพื่อให้สิทธิแก่ทุกเชื้อชาติอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามมีการเรียกร้องกันจนสามารถรักษาสิทธิให้กับชาวมาเลย์ซึ่งเป็นเจ้าของดินแดนที่แท้จริงได้สำเร็จ ต่อมาอังกฤษได้ให้คำนิยาม ความเป็นมาเลย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ ทำให้ความหมายของคำว่ามาเลย์มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น แม้ว่าความหมายจะไม่ได้แตกต่างไปจากเมื่อครั้งกำหนดในพระราชบัญญัติปี 1913 มากนัก แต่ก็ทำให้ชาวมาเลย์ในมลายาตระหนักและสำนึกในความเป็นเชื้อชาติมาเลย์ของตนเอง

ดังนั้น จากการศึกษาครั้งนี้ สามารถตอบคำถามวัตถุประสงค์สามข้อได้ดังนี้คือ

1. การสร้างหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายาขึ้นมานั้น เพื่อสร้างรูปแบบทางประวัติศาสตร์ให้มีมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งอาณานิคมมลายา เกิดจากการพัฒนาระบบการศึกษาของอังกฤษ เพื่อต้องการให้ชาวมาเลย์ภายใต้อาณานิคมของตนเองได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น ระยะแรกก็เป็นไปเพื่อสร้างคุณภาพในการทำอาชีพเดิมของพวกเขา เช่น ชาวมาเลย์เป็นเกษตรกร รัฐบาลอังกฤษก็มีการให้ความรู้ในด้านการทำเกษตรที่ให้ผลผลิตดีขึ้น ความต้องการของรัฐบาลอังกฤษในการพัฒนาอาณานิคมของตนให้มีความเจริญและเป็นที่ยอมรับของนักลงทุนชาวต่างชาติ ต่อมาเป็นความต้องการของรัฐบาลอังกฤษที่ต้องการสร้างบุคลากรมาช่วยงานราชการ อีกทั้งการที่รัฐบาลอังกฤษมีนโยบายการกระจายอำนาจบริหารไปยังพื้นที่ต่างๆ ทำให้เกิดหน่วยงานต่างๆมากขึ้น อาทิ กรมคมนาคม หน่วยงานดูแลด้านสาธารณสุข ซึ่งจำเป็นต้องใช้เจ้าหน้าที่ไปดูแล และเจ้าหน้าที่อังกฤษเองก็มีจำนวนไม่เพียงพอ อีกทั้งข้อเรียกร้องของสุลต่านอิติสรที่ต้องการให้ชาวมาเลย์เข้ารับราชการ จึงทำให้อังกฤษต้องให้ความรู้แก่ชาวมาเลย์เพิ่มขึ้น และองค์ความรู้ที่อังกฤษให้ จึงต้องมีมาตรฐานที่ดีตามแบบตะวันตก

2. โครงสร้างและเนื้อหาของสาระของหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ในยุคอาณานิคม เป็นการเขียนประวัติศาสตร์ในเชิงสร้างสรรค์งานประวัติศาสตร์นิพนธ์ ซึ่งแตกต่างไปจากงานเขียนยุคจารีต ซึ่งงานเขียนยุคจารีตนั้น จะเป็นการเล่าเรื่องเกี่ยวกับราชสำนักของตนโดยเฉพาะ อย่างเช่น “อิกายัต มารง มหาวังสา” เป็นเรื่องราวของรัฐเคดะห์ “ซจาเราะห์ มลายู” เป็นเรื่องราวของรัฐมะละกา เป็นต้น ส่วนหนังสือแบบเรียนนั้น เป็นการเล่าเรื่องราวของรัฐทุกรัฐที่อยู่ภายใต้อาณานิคมมลายาแห่งนี้ โดยเรียงลำดับการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ ในขณะที่งานเขียนประเภทพงศาวดารมีการเล่าเรื่องข้ามตอนไปมา อีกทั้งแทรกเนื้อหาที่เต็มไปด้วยปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ในขณะที่แบบเรียนประวัติศาสตร์มลายามีการใช้ตรรกะทางวิทยาศาสตร์ สามารถแยกแยะเรื่องจริงออกจากเรื่องไม่จริงได้ หลักฐานและอ้างอิงที่ทำให้ น่าเชื่อว่าเหตุการณ์นั้นๆ เกิดขึ้นจริง จึงกล่าวได้ว่า หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายา ในยุคอาณานิคมนั้น เป็นการนำเสนอมุมมองทางประวัติศาสตร์แบบใหม่ที่มีหลักการทั้ง เหตุและผลมาสนับสนุนเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์
3. กระบวนการหล่อหลอมสำนึกในเชื้อชาติ อัตลักษณ์ และความเป็นมาเลเซียของชาวมาเลย์นั้น เมื่อศึกษา พบว่า หนังสือแบบเรียนก่อให้เกิดสำนึกในเรื่องเชื้อชาติ ซึ่งชาวมาเลย์มีการรับรู้ ลักษณะเชื้อชาติของตน อย่างไรก็ดี การรับรู้เชื้อชาติของตนเองนั้น ชาวมาเลย์มีการรับรู้มานานแล้ว แต่การนิยามของรัฐบาลอังกฤษผ่านหนังสือแบบเรียน มีการนำเรื่องของการ กำหนดขอบเขตพื้นที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย จึงทำให้ชาวมาเลย์ในคาบสมุทรมลายู มีการรับรู้เชื้อชาติของตนผูกติดอยู่กับพื้นที่ที่อังกฤษกำหนดขึ้นนั่นก็คือ อาณานิคมมลายา อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกร่วมทางด้านวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกาย ชาวมาเลย์ในคาบสมุทรมลายูก็ ยังคงมีความรู้สึกร่วมไปกับชาวมาเลย์ที่อาศัยอยู่นอกคาบสมุทรมลายู

การใช้แนวคิดการกำหนดอาณาเขตพื้นที่ การกำหนดรูปแบบการปกครอง และการให้ค่านิยามความเป็นเชื้อชาติมาเลย์ ทำให้ตอกย้ำสำนึกในเชื้อชาติ เป็นผลนำมาสู่การก่อตัวของกระแสชาตินิยม และกลุ่มที่เคลื่อนไหวส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากวิทยาลัยครูสุดดำนอดริส แต่ชาตินิยมมาเลย์ไม่ได้มีความรุนแรง อีกทั้งยังเป็นไปเพื่อการรักษาวัฒนธรรม และการฟื้นฟูศาสนามากกว่า ส่วน

กระแสนิยมที่แท้จริงของชาวมาเลย์ตื่นตัวมากขึ้น เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา เมื่ออังกฤษกำหนดให้มีสหภาพมลายา เพื่อให้สิทธิอย่างเท่าเทียมกันทุกเชื้อชาติ ทำให้ชาวมาเลย์เริ่มตื่นตัวทางการเมือง แต่จะพบว่า ผู้นำกระแสนิยมมาเลย์ในยุคนี้ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกโดยตรง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์มลายา ไม่ได้มีส่วนช่วยเหลือ หรือกระตุ้นแนวคิดชาตินิยมให้กับนักชาตินิยมเหล่านี้เลย ดังนั้น บทบาทและหน้าที่ของหนังสือแบบเรียนในการกระตุ้นให้เกิดแนวคิดด้านชาตินิยมจึงยุติลงเพียงแต่ช่วงก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพาเท่านั้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรุณา กาญจนประภากุล. วิวัฒนาการของความคิดเกี่ยวกับคำว่า “เมอลายู” ในประวัติศาสตร์มลายู, สารนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537.
- กิติมา อมรทัต, จรรย์ มะลูลีม, ชบา จิตต์ประทุม, ประเทศมาเลเซีย, กรุงเทพฯ: โครงการ Global Competence Project, 2542.
- ก๊อดคริ๊ด คาร์ริงตัน, ประวัติศาสตร์จีน, แปลโดย ส.ศิริรักษ์, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2521
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์, กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2547.
- ชวลีพร วิรุณหะ, ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของชาวมลายู : บุนหารายา, กรุงเทพฯ: สักดิโสภากาารพิมพ์, 2551.
- ซี. แมรี เทิร์นบูล, ประวัติศาสตร์มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน, แปลโดย ทองสุก เกตุโรจน์, ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ : 2540.
- ธงชัย วินิจจะกุล (พวงทอง ภวัครพันธุ์ แปล), Siam Mapped : A History of the Geo-Body of a Nation, นครศรีธรรมราช : เอกสารภูมิภาคศึกษา ลำดับที่ 5 ภูมิภาคศึกษา (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้), มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2550.
- นิวัตร ต้นไพศาล, บทบาทชาวจีนในหัวเมืองฝั่งทะเลตะวันตก, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534
- นิกอับดุลอาซีส บิน ฮายีนิกะฮะซัน, วิวัฒนาการของปวงปราชญ์กัณฑ์ : การก่อตัวและการพัฒนาแนวคิดอิสลามในรัฐกัณฑ์ ค.ศ. 1900-1940, แปลและเรียบเรียงโดย อับดุลเลาะคือราโอะ, ปัตตานี: โครงการจัดตั้งสถาบันสมุห รัฐเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2542
- บาร์บารา วัตสัน อันดาฮา, ลีโอนาร์ด วาย. อันดาฮา, ประวัติศาสตร์มาเลเซีย, แปลโดยยพรรณี จัตรพลรักษ์, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, 2549

- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ, กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร, 2546
- พัชรินทร์ สนวนจิตะปัญญา, มาเลเซีย : เอกภาพกับการศึกษา, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541
- ไพลดา ชัยสร, ผลกระทบของระบบการปกครองของอังกฤษต่อความคิดทางการเมืองของชาวมาเลย์
ในรัฐมลายูที่เป็นสหพันธ์ ค.ศ. 1896-1941, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชา
ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547
- สุขสันต์ วิเวกเมธากร, สงครามฝิ่น เลาะรอยตะเข็บเงินก่อนสิ้นจักรพรรดิ, กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี
จำกัด, 2540
- หวาง เฟิง, แลหลังประวัติศาสตร์จีน, เชียงใหม่: เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2548.
- อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา,
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- เอ. ซี. มิลเนอร์, เกอรจัน: วัฒนธรรม การเมืองมลายูในยุคก่อนอรุณรุ่งของระบอบอาณานิคม,
กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2551.
- เอน เจ ไรอัน, การสร้างชาติมาเลเซียและสิงคโปร์, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์, 2526.

ภาษาอังกฤษ

- Abdullah, Firdaus Haji. radical Malays Politics : its origins and early development, Malaysia :
Pelanduk Publications, 1985
- Andaya, Barbara Watson, and Andaya, Leonard Y. A history of Malaysia. China: Palgrave, 1995.
- Andaya, Leonard Y. The search for the 'origins' of Melayu. In Timothy P. Barnard (ed.),
Contesting Malayness: Malay identity across boundaries, Singapore: Singapore
University Press, 2004.
- Chelliah, D.D. History of the Educational Policy of the Straits Settlement with Recommendations
for a new System Based on Vernaculars, F.M. Government Press, 1948

- Gomes, Alberto G. Malaysia and the Original People: A Case Study of the Impact of Development on Indigenous Peoples, Boston: Allyn and Bacon, 1997
- Gullick, J.M. Indigeneous political systems of western Malaya, London : The Athlone Press, 1965
- Hall, D.G.E. A history of Southeast Asia, London: Macmillan, 1968
- Hikayat Merong Mahawangsa, Translation by James Low, Bangkok: The American Presbyterian Mission Press, 1908
- Kim, Khoo Kay. The western Malay states 1850 - 1873: The effects of commercial development on the Malay politics. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1975.
- Lim, P.H. Malay School and Libraries in the Straits Settlement 1876-1941, Malaysian Journal of Library & Information Sciene, Vol. 13, No.1, July 2008
- Loh, Philip Fook-Seng. Seeds of separatism: Educational policy in Malaya 1874-1940. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1975.
- Milner, A.C. The Invention of politics in colonial Malaya. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- Milner, A.C. The Malays, Wiley-Blackwell Pub, 2008
- Naoki, Soda. "The Malay World in Textbooks: The Transmission of Colonial Knowlegde in British Malaya," Southeast Asian Studies, Vol.39, No.2, (September 2001)
- Omar, Sharifah Maznah, Syed. Myths and the Malay ruling class. Singapore: Times Academic Press, 1993.
- Ong, Ho Seng. Education Unity in Malaya : an Evaluation of the Education System of Malaya with Special Reference to the need for Unity in its Plural Society, Penang: Malayan Teacher's Union, 1952
- Parrillo, Vincent N. Understanding Race and Ethnic Relation, Boston: Allyn and Bacon, 2002
- Reid, Anthony. Understanding Melayu (Malay) as a source of diverse modern identities. In Timothy P. Barnard (ed.), Contesting Malayness: Malay identity across boundaries, pp.1-24. Singapore: Singapore University Press, 2004.
- Report of the Committee on Malay Education of Malaya, Kualal Lumpur : The Government Press, 1951

- Rosnani, Hashim. Education Dualism in Malaysia : Implications for Theory and Practice, Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1996
- Roff, William R. The origins of Malay nationalism. Kuala Lumpur: University Malaya Press, 1967.
- Salleh, Awang Had. Malay Secular Education and Teacher Training in British Malaya, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, Kementerian Pelajaran Malaysia, 1979
- Sandhu, Kernial Singh, and Wheatley, Paul, eds. Melaka: The transformation of a Malay capital c.1400-1980. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1983.
- Sejarah Melayu: Malay annals. Translated by C.C. Brown. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1983.
- Shome, Anthony S.K. Malay political leadership. London: Routledge Curzon, 2002.
- Tahir, Maimunah Mohd. "O.T. Dussek and Modern Malay Literature", Paper read at the 12th International Conference of Historian of Asia University of Hong Kong, June 24-28, 1991
- Talib, Shaharil. "Colonial Knowledge and Malaysian Society : Reappropriating the Epistemological space", 1st international Malaysian Studies Conference, (1997)
- Timman, Robert O. Bureaucratic transition in Malaya, London : Cambridge University Press, 1964.
- Wilkinson, R.J. Papers on Malay Subject" Part 1, Life and Customs, Singapore: Kelly and Welsh Limited, 1971
- Wilkinson, R.J. Papers on Malay Subject: with chapters on Perak and Selangor, Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1920
- Winstedt, R.O. Malaya and its history. London: Hutchinson University Library, 1966.
- Winstedt, R.O. The history of classical Malay literature. Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Societiy 31, 3 (1958).
- Winstedt, R.O. The Malay: A cultural history. Singapore: Graham Brash, 1981
- Winstedt, R.O. The Malay magican being Shaman Saiva and Sufi. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1982.

Wolters, O.W. The fall of Srivijaya in Malay history. Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1975.

ภาษามาเลย์

Hasan, Abdul'1 Hadi bin Haji. Sejarah Alam Melayu: Penggal 1, Malay Publishing House Limited, 1947

Hasan, Abdul'1 Hadi bin Haji. Sejarah Alam Melayu: Penggal 2, Malay Publishing House Limited, 1952

Hasan, Abdul'1 Hadi bin Haji. Sejarah Alam Melayu: Penggal 3, Malay Publishing House Limited, 1952

Morgan, W.S. Kesah Tanah Melayu, The Malayan Publishing House, Ltd. 1949

Richardson, C. Ilmu Alam Rendah Tanah Melayu, Singapore: Malaya Publishing House, 1949

Sanusi, Abdullah bin Ahmad. Peranan pejabat karang mengarang dalam bidang2 pelajaran sekolah2 melayu dan kesusasteraan di kalangan orang ramai, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka Kementerian Pelajaran Malaysia, 1966

Winstedt, R.O. Kitab Tawarikh Melayu, Singapore: Kelly & Walsh, Ltd. 1925

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวทัตพร บุญคง เกิดเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2527 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากสำนักวิชาศิลปศาสตร์ สาขาภูมิภาคศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราชในปี การศึกษา 2549 และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ที่ภาควิชา ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีการศึกษา 2551